Nr 250.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om enskilda vägar, m. m.; given Stockholms slott den 13 april 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om enskilda vägar;

2) lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar;

3) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;

4) lag om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt

5) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gerh. Strindlund.

Förslag
till
Lag
om enskilda vägar.

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.
Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna lag avser enskild väg, som för en eller flera fastigheter är till nytta vare sig för utfart, hemkörslor eller eljest.

Vad i denna lag stadgas angående fastighet gälle även beträffande gruva och skall, där omständigheterna prövas därtill föranleda, tillämpas jämväl å sådan byggnad eller industriell anläggning, som tillhör annan än ägaren till grunden.

Beträffande stad eller samhälle på landet, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad skola lända till efterrättelse, äger denna lag icke tillämpning, såvitt angår område, för vilket stadsplan fastställts; dock skall, där ej med stöd av stadgandena i 65 §, 71 § andra stycket eller 85 § annorledes i laga ordning beslutes, fastställelse av stadsplan för område icke medföra att vad tidigare jämlikt denna lag bestämts rörande fastigheter eller vägar inom området upphör att gälla.

Denna lag skall icke verka rubbning av vad som finnes särskilt stadgat om rätt till väg eller om väghållningsskyldighet i vissa fall, ej heller inskränkning i den omfattning, i vilken det enligt vedertagna allmänna rättsgrundsatser är lovligt för envar att färdas över annans ägor.

2 §.

Till väg höra vägbana och de områden därinvid, som stadigvarande tarvas för vägbanans bestånd och underhåll, såsom slänt, bankett, dike och upplagsplats, ävensom trumma, skyddsvärn, vägmärke och annan för vägens bestånd eller brukande utförd anordning. Såsom väg anses bro och färja med färjläge.

3 §.

Väghållning omfattar byggande av väg, vägunderhåll och vinterväghållning.

Såsom byggande av väg anses förutom anläggning av ny väg även omläggning och förbättring av väg.

Till vägunderhåll räknas dels åtgärd för vägs vidmakthållande i ett för dess ändamål tillfredsställande skick, såsom påförande av väghållningsämnen, vägbanans jämnande, dikesrensning, underhåll och iståndsättning av bro eller färja samt ombyggnad av trumma, dels uppsättande av skyddsvärn, vägmärke eller annan dylik anordning, såvida åtgärden ej företages i samband med vägens byggande, dels ock öppnande och stängande av rörlig bro samt drift av färja.

Vinterväghållning omfattar arbete för att hålla vägbana till erforderlig bredd fri från hinder av snö och is ävensom för dess utmärkande, där så tarvas, så ock åtgärd för vägbanas bättrande genom påskottning av snö, där å kortare sträckor till följd av ojämn snösamling uppstått menföre, som med hänsyn till trafikens art och omfattning är till avsevärd olägenhet.

4 §.

Väg skall till läge och sträckning samt till bredd och anordning i övrigt byggas så, att ändamålet med vägen må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

Inom område, för vilket med avseende å fastighetsindelning eller byggnadsverksamhetens ordnande, enligt vad därom stadgats, viss plan eller särskilda bestämmelser äro gällande, må ej väg så byggas att planen eller bestämmelserna motverkas eller eljest markens ändamålsenliga bebyggande försvåras. Ej heller må väg byggas i strid mot vad jämlikt 84 eller 85 § föreskrivits.

Vägunderhåll och vinterväghållning skola utföras på sätt vägens ändamål fordrar.

Vid väghållning skall iakttagas vad om fasta fornlämningar, naturminnesmärken och nationalparker är särskilt stadgat.

5 §.

För fullgörande av väghållningsskyldighet eller annan förpliktelse, som enligt denna lag eller med stöd därav meddelad bestämmelse åligger fastighet, svare, där ej nedan i andra eller tredje stycket annorledes stadgas, fastighetens ägare.

Den, som innehar fastighet med fideikommissrätt eller eljest utan vederlag besitter fastighet på grund av testamentariskt förordnande, skall vid tillämpning av denna lag anses såsom fastighetens ägare.

I ägares ställe svare den, som innehar fastighet på sådana villkor att han, där fastighetsskatt för fastigheten skall utgå, jämlikt kommunalskattelagen är skyldig erlägga dylik skatt.

Ny ägare eller innehavare svare ej för bidrag i penningar, som förfaller till betalning, innan han skall tillträda fastigheten, men vare pliktig fullgöra vad företrädaren eftersatt i fråga om arbete, som i avseende å väghållningen ålagts honom.

Angående förmånsrätt för vissa fordringar enligt denna lag är särskilt stadgat.

2 KAP.

Enskilda vägar i allmänhet.

Om rätt till väg och om väghållningsskyldighet m. m.

6 §.

Är för fastighets ändamålsenliga brukande av synnerlig vikt att väg för den fastighet bygges över annan fastighets område och kan ej sådant ländа

till märkligt men för den senare fastigheten, skall därifrån upplåtas den mark, som åtgår till vägen.

7 §.

Prövas befintlig väg vara av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av fastighet, till vilken vägen icke hörer, skall rätt att begagna vägen upplåtas för fastigheten, såframt ej därigenom märkligt men tillskyndas fastighet, å vars mark vägen är belägen, eller någon, som enligt tidigare upplåtelse äger nyttja vägen.

8 §.

Därest vid prövning av fråga om upplåtelse för fastighet av rätt enligt 6 eller 7 § att bygga eller begagna väg finnes att sådant men, som där sägs, skulle orsakas av upplåtelsen, såframt ej rätten att för fastigheten nyttja vägen begränsas till viss tid, viss årstid eller visst färdsätt, varde rättigheten på dylikt sätt begränsad. Sådan begränsning må ock ske då uppenbart är att behovet av vägen för fastigheten är i motsvarande mån inskränkt.

9 §.

För upplåtelse av mark till väg, så ock för annat intrång, som orsakas av vägs byggande eller begagnande, skall gäldas ersättning.

Kan i fall då enligt 7 § upplåtes rätt att för fastighet begagna väg såsom farväg, upplåtelsen anses medföra att arbete, som under de sist förflutna fem åren, räknat från det frågan om upplåtelsen väcktes, nedlagts å vägens anläggning, omläggning eller förbättring, blivit till synnerlig nytta för fastigheten, och varder, på sätt nedan i detta kapitel sägs, skyldighet att med viss andel deltaga i vägens underhåll lagd å fastigheten, må, där särskild anledning därtill förekommer, tillika kunna å fastigheten läggas skyldighet att ersätta skälig del av värdet av det sålunda utförda vägbyggnadsarbetet.

Varder fastighet, för vilken enligt 7 § upplåtes rätt att begagna väg såsom farväg, icke förpliktad att med viss andel deltaga i väghållningen, åligge fastigheten skyldighet att utgiva ersättning för den slitning av vägbanan, som beräknas uppkomma genom vägens begagnande för fastigheten.

Ersättning, som i tredje stycket avses, skall bestämmas till visst penningbelopp att utgå årligen i förskott under den tid rätten att begagna vägen äger bestånd och av den berättigade tages i anspråk. I övrigt skall ersättning enligt denna paragraf bestämmas i penningar att utgå på en gång.

10 §.

I vägbyggnadsföretag, som är av synnerlig vikt för två eller flera fastigheters ändamålsenliga brukande, skola dessa samfällt deltaga.

Väg, som, då mark är bar, är till nytta för två eller flera fastigheter, skall av dem samfällt underhållas.

Är väg under tid, då marken är snötäckt, till nytta för två eller flera fastigheter, skola dessa samfällt taga del i vinterväghållningen.

Väghållningsskyldighet enligt vad nu är sagt åligger dock icke fastighet, med mindre vägen är till nytta för fastigheten såsom farväg samt rätt att i

sådant hänseende begagna vägen tillkommer eller kan tillerkännas fastigheten jämlikt lag eller enligt avtal eller medgivande av vederbörande rättsägare, ej heller för tid, som förflutit, innan skyldigheten i nedan angivna ordning fastställes.

Vad i denna paragraf stadgats utgöre icke hinder för att, där så prövas skäligt, egendom, vars rätt att begagna väg till tiden eller annorledes begränsas, så ock egendom, som i 1 § andra stycket avses, förklaras skola bidraga till väghållningen allenast genom erläggande av sådan ersättning, som i 9 § tredje stycket sägs; och skall, där så sker, å egendomen icke tillämpas vad i detta kapitel finnes stadgat om väghållningsskyldig eller den, som har att deltaga i väghållning.

11 §.

Skyldigheten att deltaga i väghållning skall mellan de fastigheter, vilka skyldigheten åligger, fördelas med hänsyn till den omfattning, vari de beräknas komma att begagna vägen, dock att ej å någon fastighet må läggas större andel än som svarar mot dess nytta av vägen.

12 §.

Arbete med vägbyggnad, vägunderhåll eller vinterväghållning skall av de väghållningsskyldiga utföras antingen gemensamt eller, efter vägdelning, så att envar av dem eller, där särskilda omständigheter därtill föranleda, vissa eller samtliga gemensamt stå i ansvar för viss sträcka å marken (väglott).

Vid vägdelning skall, allt efter som fråga är om vägbyggnad, vägunderhåll eller vinterväghållning, hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på kostnaden i motsvarande avseende, så att, där större svårighet möter, skälig minskning i väglott däremot beräknas. I följd härav skall, i den mån anledning därtill förekommer, delning av väg verkställas särskilt för byggandet, särskilt för underhållet och särskilt för vinterväghållningen, ändå att den enligt 11 § å varje fastighet belöpande andelen är densamma beträffande vart och ett av dessa slag av väghållning.

13 §.

Där med stöd av stadgandena i detta kapitel vid förrättning eller genom dom väghållningsskyldighet ålagts fastighet samt för skyldighetens fullgörande tarvas, att sand, grus, jord eller sten tages å visst eller vissa ställen å annan fastighet eller att å visst område därav invid vägen växande träd eller buskar borthuggas eller kvistas eller snöskärm uppsättes, skall rätt i sådant avseende upplåtas för den förra fastigheten, där ej detta skulle lända den andra till märkligt men; och må, där det kan ske utan att orsaka dylikt men samt finnes påkallat till vinnande av ökad trafiksäkerhet vid vägens begagnande, rätt som nyss sagts i fråga om röjning av träd eller buskar upplåtas för fastighet, som i den i detta kapitel stadgade ordning berättigats att nyttja vägen.

För upplåtelse, som i första stycket avses, så ock för annat intrång, som

därav föranledes, skall ersättning gäldas i penningar. Ersättningen skall bestämmas att utgå på en gång, dock att ersättning för rätt att taga väghållningsämnen må, där rätt i sådant hänseende ej förbehålles allenast den eller de fastigheter, för vilka upplåtelsen sker, bestämmas sålunda att dels på en gång skall erläggas visst belopp och dels vid varje särskilt tillfälle, då rättigheten begagnas, betalning skall gäldas efter visst pris för den då tagna mängden. Ej må för erläggande av den ersättning för rätt att taga väghållningsämnen, som skall utgå på en gång, bestämmas längre tid en ett år efter det rättigheten fastställdes.

Vid upplåtelse av rätt, som i denna paragraf avses, så ock vid rättighetens begagnande skall tillses, att fastighet, som därav besväras, ej betungas mer än nödigt är. Träd av större prydnadsvärde eller träd och buskar å tomt eller i trädgård må ej fällas, med mindre synnerliga skäl därtill äro. Innan upplåten rätt att borthugga eller kvista träd eller buskar begagnas, skall för varje gång underrättelse om åtgärden, minst en vecka förut, meddelas vederbörande fastighets ägare eller innehavare.

14 §.

I fall då vid förrättning eller genom dom enligt detta kapitel bestämts att väg må för fastighet byggas eller begagnas, må till förmån för fastigheten, där det kan ske utan märkligt men för annan fastighet, föreskrivas, att grind eller led ej får bibehållas eller uppsättas å vägen annorstädes än i ägogräns, i korsning av järnväg, spårväg eller vattenväg eller där det erfordras för fullgörande av stadgad stängselskyldighet. Vid meddelande av dylik föreskrift må dess tillämpning i övrigt begränsas efter ty skäligt prövas.

För intrånget skall gäldas ersättning, som bestämmes i penningar att utgå på en gång.

Om förrättning.

15 §.

Prövning av fråga om rättighet eller skyldighet, som i 6—14 §§ avses, verkställes vid förrättning på stället i den ordning nedan stadgas.

16 §.

Rätt att påkalla förrättning enligt detta kapitel och att vid förrättningen föra talan tillkomme för fastighet, som saken förmenas angå, dess ägare ävensom innehavaren, där denne jämlikt 5 § har att svara för fullgörandet av fastighetens väghållningsskyldighet.

Väckes sålunda fråga, som i 6—14 §§ avses, må härutinnan talan för fastighet vid förrättningen föras jämväl av innehavare av nyttjande- eller servitutsrätt, i den mån frågan rörer hans rätt.

Har efter förrättningens början fastighet övergått till ny ägare eller innehavare, vare han i lika mån som företrädaren bunden av vad denne medgivit eller godkänt.

17 §.

Yrkande om skyldighet för fastighet att deltaga i väghållning må vid förrättning framställas endast för fastighet, vilken prövas jämlikt de i 10 § stadgade grunder skola deltaga i den vägbyggnad, det vägunderhåll eller den vinterväghållning, varom fråga är.

18 §.

Ansökning om förrättning enligt detta kapitel göres skriftligen hos länsstyrelsen.

I ansökningen böra fullständigt uppgivas ärendets omfattning och beskaffenhet, de fastigheter saken förmenas angå, samt vederbörande ägares och innehavares, nyttjanderätts- och servitutshavares namn och hemvist.

Finner länsstyrelsen den äskade förrättningen endast avse fråga, som bör vinna sin lösning i den i 3 kap. stadgade ordning, äge länsstyrelsen avslå ansökningen eller, där förordnande för förrättningsman redan utfärdats men förrättningen ännu icke avslutats, förordna om dess inställande. Är frågan om dylikt beslut beroende på utredning, som länsstyrelsen låter verkställa, må med utseende av förrättningsman tills vidare anstå eller länsstyrelsen föreskriva att förrättningen skall vila, intill dess länsstyrelsen annorledes förordnar.

19 §.

Till förrättningsman skall länsstyrelsen förordna sådan person, lantmätare eller annan, som finnes äga erforderlig kunskap och erfarenhet samt jämväl i övrigt vara till uppdraget lämplig.

För förrättning, som avser stad eller samhälle på landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall till förrättningsman företrädesvis förordnas i stadens eller samhällets tjänst anställd mätningsman eller jämlikt 5 kap. 2 § lagen om fastighetsbildning i stad förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället.

Hava samtliga uppgivna sakägare förenat sig om förslag till viss förrättningsman, varde den föreslagne förordnad, där ej annat föranledes av stadgandena i första och andra styckena eller eljest laga hinder möter.

Om förordnandet skall underrättelse av länsstyrelsen meddelas länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 39 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

20 §.

Förrättningsmannen skall, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller till ägodelningsnämndemän eller till gode män vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Ej må till god man utses någon, som är bosatt fjärran från den ort, där förrättningsstället är beläget, när annan behörig närmare finnes.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som därförinnan vidtagits.

Stanna förrättningsmannen och gode männen i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle förrättningsmannens.

21 §.

För förrättningen njute förrättningsmannen och gode männen ersättning, den förre i likhet med vad för lantmätare och de senare i enlighet med vad för gode män vid lantmäteriförrättningar är eller varder stadgat.

Den ersättning, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är av nöden, skall, där ej annorlunda är särskilt stadgat, av sökanden genast förskjutas samt, därest vid förrättningen flera förpliktas till väghållning eller utgivande av ersättning enligt 9 § tredje stycket, mellan dem och sökanden fördelas efter ty skäligt prövas.

22 §.

Uppkommer vid förrättning fråga, för vars avgörande fordras särskild fackkunskap, äge länsstyrelsen, på därom av förrättningsmannen framställd begäran och efter prövning av åtgärdens behövlighet, förordna sakkunnig person att biträda förrättningsmannen. Över länsstyrelsens beslut härutinnan må klagan icke föras.

Ersättning till sakkunnigt biträde, varom nyss sagts, bestämmes av förrättningsmannen med gode männen, om sådana äro tillkallade; och gälle beträffande ersättningen vad i 21 § andra stycket finnes om annan kostnad för förrättning stadgat.

23 §.

Mot förrättningsman, god man och sakkunnigt biträde gälle dessa jäv: om han själv är sakägare eller om han är med sakägare i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt lag utgör jäv mot domare, eller om han eller någon, som är med honom sålunda skyld eller besvågrad, eljest äger del i saken eller därav kan vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han såsom ledamot i någon rätt deltagit i åtgärd eller beslut, som rör saken, eller om han varit fullmäktig i saken, eller om han är i någon sakägares tjänst, eller om han är sakägares vederdeloman eller uppenbare ovän. Söker någon, sedan förrättning begärts, sak med honom eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att därmed göra honom jävig, det skall ej räknas för jäv.

Vet förrättningsman, god man eller sakkunnigt biträde att emot honom finnes jäv eller är han hindrad att inom skälig tid utföra sitt uppdrag, anmäle det genast hos den, som meddelat honom uppdraget.

24 §.

Förrättningsman skall så skyndsamt som möjligt å därför tjänlig tid börja förrättningen samt utan onödigt dröjsmål fortsätta och avsluta densamma.

Finner förrättningsmannen anledning till antagande att till förrättningen

hänskjuten fråga bör lösas i den i 3 kap. stadgade ordningen, skall han genast härom underrätta länsstyrelsen och inhämta dess besked huruvida förrättningen skall fortgå.

Vill den, som sökt förrättning, sedan förrättningsman förordnats men innan sammanträde under förrättningen hållits, återkalla sin talan, göre det skriftligen hos förrättningsmannen. Därest kungörelse eller kallelser, varom i 25 § sägs, redan utfärdats och återkallelsen inkommit så sent att förrättningsmannen ej kan i god tid före det utsatta sammanträdet skriftligen underrätta samtliga kända sakägare om förrättningens inställande, vare återkallelsen utan verkan; och meddele förrättningsmannen sökanden därom besked. Sker återkallelsen vid sammanträde under förrättningen, skall denna genast inställas, där ej annan sakägare, som äger påkalla förrättning rörande den väckta frågan, begär att förrättningen fortsättes.

25 §.

Innan förrättning företages, skall förrättningsmannen om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst fjorton dagar därförut ej mindre uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där de av förrättningen berörda fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller, där förhållandena påkalla det, två eller flera av ortens tidningar.

Härjämte åligge det förrättningsmannen att minst fjorton dagar före sammanträdet med posten avsända skriftlig kallelse till sammanträdet till envar uppgiven eller eljest för förrättningsmannen känd sakägare. Kallelse skall adresseras till den fastighet, varom fråga är, såvida ej säker kunskap vinnes om annan adress inom landet för mottagaren. Är mark, som beröres av förrättningen, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan varde kallelsen sänd till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställes någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; och skall, där kallelse delgives på detta sätt, kungörelsen om förrättningen innehålla uppgift om vilken delägare, kallelsen tillställes, samt anslås å lämplig plats inom kommun, där den samfällda marken är belägen.

Kungörelse och kallelse, varom i denna paragraf är stadgat, skola innehålla anmaning att vid sammanträdet förete tillgängliga åtkomst- och andra handlingar, som styrka rätt att föra talan vid förrättningen.

Är uppenbart, vilka med avseende å förrättningen äro sakägare, må, utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställts i ovan stadgade ordning, förrättningen företagas, där samtliga sakägarna infinna sig eller av förrättningsmannen blivit minst fjorton dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

Avser förrättningen väg i ort, där byggnadsnämnd finnes, har förrättningsmannen att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

Där fråga är om vägs byggande så att den korsar allmän väg, järnväg, spårväg, kanal eller flottled, vare förvaltningen av denna andra trafikled kallad att såsom sakägare deltaga i förrättningen.

26 §.

Är någon sakägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, begäre förrättningsmannen förordnande av god man för den bortovarande enligt lagen om förmynderskap.

27 §.

Ångår förrättning fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, skall allmänt ombud förordnas att vid förrättningen bevaka det allmännas rätt. Förordnandet meddelas, där det ej ankommer på annan myndighet, av länsstyrelsen i det län där fastigheten är belägen.

Finner förrättningsmannen, att förrättningen rör fastighet, som i första stycket sägs, skall han, såframt ej honom veterligt allmänt ombud blivit förordnat, så snart ske kan om förhållandet underrätta länsstyrelsen, vilken, därest densamma ej själv skall meddela förordnandet, har att vidarebefordra underrättelsen till vederbörande.

Den myndighet, som utfärdat förordnande för allmänt ombud, skall därom genast underrätta förrättningsmannen; och åligge det denne att snarast möjligt till det allmänna ombudet med posten avsända underrättelse om tid och ställe för första sammanträdet eller, om detta redan hållits, nästa sammanträde under förrättningen.

28 §.

Därest förrättning uppskjutes från ett sammanträde till annat samt vid det förra tid och plats för sakens vidare handläggning icke tillkännagivits och ej heller överenskommelse träffats om sättet för kungörandet av det nya sammanträdet, skall förrättningsmannen därtill i god tid skriftligen kalla samtliga sakägare, gode män och allmänna ombud samt, i fall som i 25 § femte stycket sägs, om detta sammanträde underrätta byggnadsnämnden. Skall någon, som varken kallats eller inställt sig till något föregående sammanträde under förrättningen, inkallas såsom sakägare, har förrättningsmannen att tillställa honom skriftlig kallelse minst fjorton dagar i förväg.

29 §.

Kommer ej förrättningsmannen tillstädes å den för sammanträde utsatta tid och infinner han sig ej heller inom tre timmar därefter, då må de, som tillstädeskommit, åtskiljas. Får förrättningsmannen laga förfall, underrätte han så fort ske kan alla vederbörande därom. Förrättningsman, som utan

skälig orsak utebliver från sammanträde, ersätte all skada och olägenhet samt svare därjämte för tjänstefelet.

Utebliver god man från förrättning, varde annan i hans ställe utsedd, såframt ej alla närvarande sakägare begära uppskov med ärendets vidare handläggning.

Utebliver sakägare från lagligen kungjord förrättning, vare det ej hinder för förrättningens företagande; dock att om sökanden, utan att hava anmält laga förfall, utebliver från första sammanträdet, skall så förfaras som om han hade vid sammanträdet återkallat sin talan.

30 §.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse förrättningsmannen sitt förordnande.

Förrättningsmannen efterhöre, huruvida jäv är att anföra mot honom eller god man eller förordnat sakkunnigt biträde. Sakägare, som vill anföra jäv, göre det å första sammanträdesdag, då den, mot vilken jävet framställes, tjänstgör. Ej må sakägare senare väcka fråga om jäv, med mindre han varit av laga förfall hindrad att inställa sig å nämnda dag eller den omständighet, varå jävet grundas, först efteråt tillkommit eller blivit honom kunnig. I dessa fall skall jävet för att vinna beaktande framställas å den sammanträdesdag, som först inträffar efter det förfallet upphörde eller anledningen till jävet uppkom eller blev känd. Sakägare, som föreslagit någon till förrättningsman eller röstat å någon vid utseende av god man, må ej å omständighet, som därvid var för sakägaren känd, grunda jäv mot den, som i enlighet med sakägarens förslag eller röst blivit förordnad eller utsedd.

Över framställd jävsanmärkning meddele förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, så fort ske kan beslut.

Finnes jäv mot förrättningsman lagligen grundat, skall förrättningen genast avbrytas. I ty fall ävensom därest sakkunnigt biträde befinnes jävigt, tillkännagive förrättningsmannen ofördröjligen förhållandet för länsstyrelsen. Är god man befunnen jävig, utses annan i hans ställe.

Ogillas jävsanmärkningen, må talan mot beslutet fullföljas hos länsstyrelsen genom besvär, vilka skola dit ingivas inom tjugu dagar från det beslutet avkunnades. Underrättelse härom skall meddelas i beslutet. Utan hinder av förd klagan, fortsätte den, mot vilken jävet framställts, med sin befattning, intill dess annorledes i vederbörlig ordning förordnas. Dock må ej förrättningen avslutas, innan jävsfrågan slutligen prövats.

Vid beslut, varigenom jävsanmärkning gillas, skall förbliva. Sådant beslut må ej verka rubbning eller upphävande av åtgärd eller beslut, som tillkommit innan anmärkningen gjordes. Ogillar länsstyrelsen jävsanmärkning, må klagan över länsstyrelsens beslut härutinnan icke föras.

31 §.

Förrättningsmannen skall föra protokoll över vad som förekommer vid förrättningen.

I protokollet skall ske anteckning rörande vilka som äro sakägare och för vilka fastigheter de äga föra talan, samt till beskaffenhet och utgivningsdag anmärkas de handlingar, som styrka behörighet härutinnan. Fastigheternas registerbeteckningar skola angivas, i den mån sådana finnas dem åsatta.

I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt förrättningsmannens och gode männens beslut och utlåtanden jämte grunderna för desamma.

Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen och inom åtta dagar efter varje sammanträde å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas.

Protokollet skall förses med underskrift av förrättningsmannen och gode männen, om han av sådana biträdes, samt jämväl undertecknas av de sakägare, som närvarit vid sammanträdet, dock att där närvarande sakägare äro flera än tio eller de eljest därom besluta, protokollet skall å deras vägnar undertecknas av två personer, vilka sakägarna därtill utsett. Den är utsedd, som erhållit de flesta rösterna; mellan lika röstetal skilje lotten. Vägrar sakägare sin underskrift eller förekommer anmärkning mot protokollet, skall anteckning därom ävensom om beslut, som i anledning av framställd anmärkning meddelas, i protokollet verkställas.

32 §.

Förrättningsmannen och hans biträden samt gode männen må, där sådant är för förrättningen erforderligt, efter därom i god tid gjord tillsägelse hos vederbörande fastighets ägare eller innehavare, övergå ägor, verkställa stakning eller mätning å marken, undersökning av grund och annan dylik åtgärd. Därvid skall iakttagas, att skada å växande gröda samt nedhuggning eller skadande av träd såvitt möjligt undvikas. Ej må i trädgård, annan därmed jämförlig plantering eller park utan ägarens lov träd skadas eller fällas.

Har genom åtgärd, som i första stycket avses, skada uppkommit och vill den, som skadan led, därför njuta gottgörelse, framställe han före förrättningens avslutande sitt yrkande hos förrättningsmannen, vilken har att med gode männen, om han av sådana biträdes, uppskatta skadan; och gälle om ersättning för skadan vad i 21 § andra stycket rörande kostnad för förrättning finnes stadgat.

33 §.

Vid förrättning skall i förekommande fall företagas sådan prövning, som i 1 § andra stycket sägs, samt efter omständigheterna tillses:

huruvida väg för fastighet må byggas över annan fastighets område;

huru väg skall byggas till läge, sträckning, bredd, byggnadssätt och anordning i övrigt;

inom vilken tid byggande av väg skall vara slutfört;

huruvida för fastighet skall upplåtas rätt att begagna befintlig väg;

huruvida rätt, som för fastighet upplåtes att begagna väg, skall begränsas på sätt i 8 § sägs;

vilka fastigheter, som skola vara pliktiga att deltaga i vägs byggande eller underhåll eller i vinterväghållning, och huru stor andel av skyldigheten, som skall åligga envar fastighet (andelstal), ävensom, där någon av de väghållningsskyldiga fastigheternas rätt att begagna vägen begränsas till viss årstid eller viss tid, huru väghållningsskyldigheten skall beträffande övrig del av året eller efter den bestämda tidens utgång mellan de övriga väghållningsskyldiga fördelas;

huruvida arbetet med vägbyggnad, vägunderhåll eller vinterväghållning skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt eller efter vägdelning samt, i senare fallet, huru delningen skall verkställas;

huruvida för fastighet skall upplåtas rätt, som i 13 § omförmäles, skolande, där vid förrättning verkställes vägdelning, alltid i sammanhang därmed till prövning upptagas frågan om upplåtelse av rätt att taga väghållningsämnen erfordras eller icke;

å vilket eller vilka ställen, i vilken omfattning och på vad sätt jämlikt 13 § upplåten rätt må utövas samt huruvida ett till hämtning av väghållningsämnen vid förrättningen bestämt ställe må för enahanda ändamål nyttjas av ägaren eller eljest av annan än den eller de fastigheter, för vilka rättigheten sålunda upplåtes;

huruvida och i vad mån inskränkning skall jämlikt 14 § föreskrivas i rätt att å väg bibehålla eller uppsätta grind eller led;

huruvida ersättning enligt 9 § första eller andra stycket, 13, 14, 22 eller 32 § skall gäldas samt till vilket belopp eller, i den mån ersättning enligt 13 § ej bestämmes allenast till visst belopp, efter vilka grunder ersättningen i övrigt skall beräknas;

huruvida och på vad sätt ersättning, som här nämnts, skall mellan flera fastigheter till utgörande fördelas;

huruvida ersättning enligt 9 § tredje stycket skall utgå, med vilket årligt belopp ersättningen skall gäldas ävensom, där vägdelning skett och eljest i förekommande fall, huru beloppet skall fördelas mellan flera till ersättningen berättigade;

huru utgifterna för förrättningen skola mellan flera sökande eller andra sakägare i enlighet med stadgandena i 21 § fördelas.

34 §.

Förrättningsmannen skall söka såvitt möjligt mellan sakägarna åstadkomma förening; och varde, där i viss fråga förening sker, särskild avhandling därom upprättad samt av de sakägare, vilkas rätt av frågan beröres, underskriven och medelst förrättningsmannens och närvarande gode mäns påskrift vitsordad. Avhandlingen skall bifogas protokollet över förrättningen.

Rörer förening fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i avseende å fastigheten ej gälla, med mindre den varder av vederbörande myndighet godkänd.

Angår förening fråga om byggande av väg i fall, som i 4 § andra stycket avses, vare föreningen ej gällande utan att den prövas överensstämma med de i nämnda stycke givna stadganden.

Ej heller vare förening gällande, där den finnes uppenbarligen till skada för fastighet betunga densamma med förpliktelse i avsevärt högre grad än vad enligt de i detta kapitel stadgade grunder skall åligga fastigheten.

Åberopas vid förrättning enligt detta kapitel av någon sakägare mellan honom och annan sakägare gällande avtal rörande fråga, som vid förrättningen skall prövas, varde enahanda verkan tillerkänd avtalet, som om dessa sakägare vid förrättningen ingått förening i överensstämmelse med avtalets innehåll; dock skall sakägare icke vid förrättning anses bunden av tidigare avtal, såframt efter avtalets ingående inträtt ändrade förhållanden, som på frågan i synnerlig mån inverka, ej heller där avtalet avser väghållningsskyldighet och tio år förflutit från det avtalet slöts.

Prövning enligt denna paragraf av fråga om verkan av förening eller avtal ankommer på förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes.

35 §.

I den mån ej enligt 34 § gällande förening mellan sakägarna kan åstadkommas eller tidigare ingånget avtal skall läggas till grund för avgörandet, varde saken jämlikt de i detta kapitel stadgade grunder prövad av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes; och skola de, sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit behörigen utredda, ändå att frågorna skola avgöras i enlighet med förening eller avtal, på grund av vad i ärendet förekommit avgiva skriftligt utlåtande i saken, vilket för sakägarna skall uppläsas och framläggas.

Ej må i utlåtandet föreskrivas åtgärd, för vars vidtagande fordras offentlig myndighets tillstånd, med mindre sådant tillstånd inhämtats.

Sedan utlåtandet framlagts, eller då förrättning, sedan sammanträde därunder ägt rum, skall inställas, skall förrättningen förklaras avslutad med tillkännagivande vid vilken domstol talan mot förrättningen må fullföljas samt vad enligt 37 § skall iakttagas för sådan talans bevarande.

Innebär utlåtandet att jämlikt vad i 50 § sägs två eller flera fastigheter skola utgöra en samfällighet för gemensam väghållning, skall förrättningsmannen föranstalta därom att efter förrättningens avslutande i sammanhang därmed å förrättningsstället hålles sammanträde med vederbörande för antagande av stadgar och utseende av styrelse för samfälligheten. Vid sammanträdet skall förrättningsmannen leda förhandlingarna samt framlägga förslag till stadgar.

36 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i 35 § omförmälda utlåtande samt de vid förrättningen ingångna föreningar och övriga vid förrättningen upprättade handlingar ävensom kopia av karta, där sådan vid förrättningen upprättats, skola av förrättningsmannen inom tjugu dagar eller, om vägen

eller största delen därav är belägen inom något av rikets fyra nordligaste län, inom trettio dagar efter förrättningens avslutande överlämnas till ordföranden i styrelse, varom i 50 § förmäles, eller där sådan styrelse ej är tillsatt, till någon i orten boende pålitlig person, som av sakägarna eller, om dessa ej äro ense, av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, utses att mottaga samma handlingar; och vare handlingarna hos den, som sålunda mottagit dem, tillgängliga för envar, som åstundar att granska eller avskriva desamma. Kvitto å handlingarnas mottagande skall vidfogas huvudskriften av förrättningsutlåtandet.

Förrättningsmannen åligge jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 39 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

37 §.

Klagan över förrättningen må av sakägare föras genom besvär hos ägodelningsrätten i den ort, där vägen eller största delen av densamma är belägen. Besvären skola ingivas till ägodelningsdomaren inom fyrtiofem dagar eller, om vägen eller största delen därav är belägen inom något av rikets fyra nordligaste län, inom sextio dagar från den dag då förrättningen förklarats avslutad, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvären så tidigt att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

Den, som vid förrättningen begärt ersättning enligt 32 §, äge, ändå att han ej är sakägare, rätt att vad denna ersättningsfråga angår fullfölja talan mot förrättningen på sätt och inom tid, varom i första stycket sägs. Dylik talerätt tillkomme ock sakkunnigt biträde såvitt rörer av honom vid förrättningen fordrad ersättning enligt 22 §.

38 §.

När besvär enligt 37 § blivit anförda, skall ägodelningsdomaren genast därom underrätta förrättningsmannen, vilken har att skyndsamt till ägodelningsdomaren insända förrättningsprotokollet och övriga förrättningen rörande handlingar jämte karta, där sådan upprättats. Förrättningsmannen vare pliktig att, där ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten så prövar nödigt, inställa sig vid rätten för att höras i målet. Ersättning för inställelsen skall förskjutas av klaganden, och pröve rätten i slutliga utslaget, huruvida beloppet skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part.

I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelade beslut gälle i tillämpliga delar vad angående klagan över avslutat laga skifte är stadgat.

39 §.

Efter det mål, som i 38 § sägs, blivit genom lagakraftägande dom avgjort, skall förrättningsakten översändas, där målet återförvisats till förrättningsmannen, till denne men eljest till länets lantmäterikontor eller, om vägen

varom fråga är eller största delen därav är belägen inom stad eller samhälle, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, till byggnadsnämnden för att där förvaras. Avskrift av dom i målet skall, evad domen vunnit laga kraft eller ej, översändas till nämnda lantmäterikontor eller byggnadsnämnd ävensom till förrättningsmannen och den, som jämlikt 36 § har att förvara avskrift av förrättningshandlingarna.

Föres ej talan mot förrättningen, har förrättningsmannen att insända förrättningsutlåtandet till ägodelningsdomaren, vilken åteckne detsamma bevis, att besvär ej anförts; och åligge det förrättningsmannen att, sedan utlåtandet återställts till honom, inom fyra månader efter förrättningens avslutande översända förrättningsakten till den myndighet, hos vilken, enligt vad i första stycket sägs, akten skall förvaras.

Där förrättningen avser väg, som är belägen dels i stad eller samhälle, varom i första stycket förmäles, och dels å egentliga landsbygden, skall förrättningsmannen verkställa avskrift av förrättningshandlingarna, vilken avskrift skall åtfölja akten, tills densamma inlämnats till förvar hos vederbörande byggnadsnämnd eller lantmäterikontor; och åligge det den av dessa myndigheter, som mottagit akten, att därom teckna bevis å avskriften och översända denna till den andra av ifrågavarande myndigheter. I fall, som i detta stycke avses, varde, då avskrift av dom, efter ty ovan är sagt, skall översändas till byggnadsnämnden eller lantmäterikontoret, dylik avskrift tillställd dem båda.

Huru förrättningsman må genom vite tillhållas att fullgöra sin skyldighet att redovisa förrättningsakt och andra honom enligt denna lag åliggande uppgifter, därom förordnar Konungen. Närmare anvisningar till ledning för förrättningsmän vid handläggning av förrättningar utfärdar Konungen eller den Konungen förordnar.

Om verkställighet m. m.

40 §.

Föres ej talan mot förrättning enligt detta kapitel så som i 37 § sägs, gånge det därvid meddelade utlåtandet i verkställighet såsom lagakraftägande dom.

Beträffande rätt att begagna väg, som redan finnes anlagd, samt skyldighet att fullgöra underhåll eller vinterväghållning av sådan väg skall vad i ägodelningsrätts dom bestämts, ändå att talan däremot föres, omedelbart lända till efterrättelse, såframt ej ägodelningsrätten eller högre rätt, där saken är anhängig, annorledes förordnar.

På yrkande av part må ägodelningsrätten, där särskilda skäl därtill äro, förordna, att jämväl vad i dess dom bestämts rörande rätt att bygga väg över annans mark eller rätt, som i 13 § avses, må verkställas utan hinder av att domen icke vunnit laga kraft.

Den, som söker verkställighet av dom, som icke vunnit laga kraft, har att ställa pant eller borgen för den gottgörelse för skada genom verkställig-

hetsåtgärden, som kan, där domen ändras, prövas skola utgå; och gälle därom vad i 48 § första stycket utsökningslagen stadgats. Från skyldighet att ställa dylik säkerhet vare kronan fri.

Att vad genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämts i vissa hänseenden skall verkställas i särskild ordning följer av vad nedan i 41 och 49 §§ samt angående vägsamfällighet stadgas.

41 §.

Skall väg byggas så att den korsar allmän väg, järnväg, spårväg, kanal eller flottled, vare förvaltningen av denna andra trafikled berättigad att ombesörja arbetet, i vad detsamma utgöres av anordningar i korsningen, samt pliktig att, om förvaltningen ej själv verkställer detta arbete, övervaka detsamma och, där anordningarna icke utföras på ett för trafiken betryggande sätt, i god tid anmäla förhållandet hos vederbörande myndighet, som äger meddela erforderliga föreskrifter.

42 §.

Har genom förrättning eller dom å fastighet lagts skyldighet att deltaga i väghållning utan att föreskrift lämnats rörande rätt att för fastigheten begagna vägen, vare så ansett som om dylik rätt blivit genom förrättningen eller domen fastställd att gälla så länge fastigheten sålunda ålagd väghållningsskyldighet består. Dock skall, där å fastigheten lagts skyldighet att deltaga endast i vinterväghållning, därav icke anses följa rätt att nyttja vägen den tid mark är bar.

43 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 9, 13, 14 eller 32 § skall utgå, skall den tvist hänvisas till särskilt utförande i vanlig ordning.

44 §.

Är ersättning enligt 9 § första eller andra stycket, 13 § eller 14 § bestämd att utgå på en gång men saknas föreskrift om tid för betalningen, skall denna fullgöras inom ett år efter det frågan om ersättningsskyldigheten slutligen avgjordes. Evad nämnda skyldighet hänför sig till allenast en fastighet eller blivit mellan flera fördelad, må ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd till förfång för annan vidtagas, innan ersättningens hela belopp blivit erlagt.

I fall då ersättning, som i 9 § avses, bestämts att utgå med visst årligt belopp, må vägen ej begagnas, med mindre förfallen del av ersättningen gäldats.

45 §.

Skall ersättning enligt 9 § första eller andra stycket erläggas på en gång och bliver den ej till fullo gulden inom ett år efter betalningstidens utgång, vare vad genom förrättningen eller domen rörande vägen föreskrivits i sin helhet förfallet.

Därest ersättning enligt 13 eller 14 §, vilken bestämts att utgå på en gång, icke gäldats inom betalningstiden, vare frågan om den rätt, ersättningen avser, förfallen.

Är vad genom förrättning eller dom rörande väg bestämts i sin helhet förfallet till följd av en eller flera sakägares underlåtenhet att fullgöra sin ersättningsskyldighet, åligge det denne eller dessa sakägare, en för alla och alla för en, att slutligen vidkännas kostnaderna för förrättningen.

46 §.

Försummar någon att i vederbörlig ordning gälda ersättning enligt 9 § första eller andra stycket, 13 § eller 14 §, som bestämts att utgå på en gång, och har annan, vilkens rätt är beroende av att förpliktelsen fullgöres, helt eller delvis förskjutit beloppet, njute denne utmätning hos den försumlige för vad sålunda för hans räkning utgivits, såframt ersättningens hela belopp erlagts inom betalningstiden eller, där fråga är om ersättning enligt 9 § första eller andra stycket, inom ett år efter betalningstidens utgång.

47 §.

Den, som för honom tillerkänd rätt att begagna väg i förskott för visst år erlagt ersättning jämlikt 9 § tredje stycket, må, där han styrker att han under året själv botat brist i vägens underhåll, berättigas att efter ty skäligt prövas återbekomma ersättningsbeloppet eller del därav. Krav därå skall vid talans förlust framställas inom en månad efter årets utgång.

48 §.

För övervakande av underhållet och vinterväghållningen i fråga om väg, som gjorts till föremål för vägdelning, skall, där någon av väglottshavarna det fordrar, anställas särskild ojävig tillsyningsman. Bliva väglottshavarna ej ense om valet av tillsyningsman, skall sådan på anmälan utses av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen bestämme ock, där så påkallas, vad arvode bör tillkomma tillsyningsmannen och huru arvodet bör mellan väglottshavarna till utgörande fördelas, allt efter ty skäligt prövas.

Tillsyningsmannen entledigas av väglottshavarna, såvida de därom äro ense. I annat fall må frågan av envar av dem underställas prövning av länsstyrelsen, som förordnar efter omständigheterna.

Vad ovan i första och tredje styckena stadgats om väglottshavare skall, där fastighets väghållningsskyldighet jämlikt 5 § skall fullgöras av innehavaren, tillämpas ej blott å denne utan även å fastighetens ägare.

49 §.

Försummar väglottshavare att vederbörligen underhålla sin väglott eller fullgöra vinterväghållning därå och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, skall tillsyningsman, som i 48 § omförmäles, hålla syn genom två ojävige män, av vilka den ene skall vara nämndeman, ägodelningsnämnde-

man eller god man vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Varder vid synen, till vilken den försumlige skall i god tid kallas, bristen vitsordad, uppskatte synemännen i penningar kostnaden för dess botande. Därefter äge tillsyningsmannen erhålla utmätning hos den försumlige för det uppskattade beloppet jämte synekostnaderna samt vare pliktig att, i den mån medel sålunda för ändamålet tillhandahållits honom, ofördröjligen ombesörja utförande av det eftersatta arbetet. Nöjes ej väglottshavaren åt synen eller honom påförda synekostnader, instämme sitt klander till allmän underrätt i orten inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Vad i första stycket angående syn stadgats utgöre icke hinder för tillsyningsmannen att, därest väglott ej ofördröjligen efter tillsägelse bättras, genast bota befintlig brist. Har så skett, njute han av den försumlige skälig gottgörelse för arbetet, i den mån detta visas hava varit erforderligt för väglottens försättande i laggillt skick.

Om vägsamfällighet.

50 §.

Har genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämts, att arbete med vägs eller väglotts byggande, underhåll eller vinterväghållning skall för två eller flera fastigheter utföras gemensamt, och äro ej fastigheterna i samme ägares, eller i fall som i 5 § tredje stycket avses, samme innehavares hand, skola fastigheterna utgöra en samfällighet för handhavandet av den gemensamma väghållningen och därmed förenade angelägenheter. Ej må dylik vägsamfällighet utöva verksamhet, som är främmande för dess sålunda angivna ändamål.

För samfälligheten skola antagas stadgar och skall finnas styrelse. De väghållningsskyldigas rätt att besluta i samfällighetens angelägenheter utövas å sammanträde.

51 §.

Stadgar för vägsamfällighet skola angiva:

samfällighetens benämning, som skall innehålla ordet vägsamfällighet och däri ordet förening ej må ingå;

samfällighetens ändamål under hänvisning till de beslut, som meddelats om väghållningens utförande och delaktigheten däri;

huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet;

huru revision av styrelsens förvaltning skall ske;

tiden för räkenskapsavslutning;

huru ofta ordinarie sammanträde med de väghållningsskyldiga skall hållas;

det sätt, varpå kallelse till sammanträde skall ske och andra meddelanden skola bringas till de väghållningsskyldigas kännedom, ävensom den tid före sammanträde, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

så ock vad i övrigt kan finnas nödigt.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som strider mot denna eller annan lags föreskrifter eller som kan anses äventyra sådan delägares rätt, för vilken skyldighet att ingå i samfälligheten framdeles kan inträda.

Stadgarna skola för att bliva gällande granskas och fastställas av länsstyrelsen. Beslutad ändring av stadgarna äge ej giltighet, förrän den blivit av länsstyrelsen fastställd.

52 §.

Styrelse för vägsamfällighet skall bestå av en eller flera här i riket bosatta personer och hava sitt säte i den ort, där vägen eller största delen därav är belägen.

Ändå att den tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av de väghållningsskyldiga.

Anmälan om val av styrelse eller ändring i dess sammansättning skall ofördröjligen göras hos länsstyrelsen.

Har styrelseledamot avgått eller den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända utan att anmälan om nytt val skett, och är styrelsen med kvarstående ledamöter ej beslutför, eller saknas eljest behörig styrelse, skall länsstyrelsen på yrkande av någon, vars rätt kan vara beroende av att styrelse finnes, förordna syssloman att, intill dess efter inkommen anmälan om verkställt val förordnandet återkallas, antingen ensam eller jämte de styrelseledamöter, som må finnas, förvalta samfällighetens angelägenheter och företräda samfälligheten på sätt om styrelse finnes nedan stadgat. Syssloman njute av samfälligheten arvode, som bestämmes av länsstyrelsen.

Då styrelse utsetts eller ändring i dess sammansättning skett samt då förordnande av syssloman ägt rum, skall på samfällighetens bekostnad underrättelse därom intagas i länskungörelserna.

53 §.

I fall, som i 50 § avses, må ej, innan stadgar fastställts och anmälan om styrelseval skett eller syssloman jämlikt 52 § fjärde stycket förordnats, arbete å annans mark verkställas eller eljest åtgärd till förfång för annan vidtagas.

54 §.

Styrelse för vägsamfällighet äge att i enlighet med denna lag, stadgarna och de väghållningsskyldigas beslut, där detta ej är mot stadgarna eller mot lag stridande, ombesörja den gemensamma väghållningen och i övrigt förvalta samfällighetens angelägenheter. Styrelsen äge att i allt vad som rör den gemensamma väghållningen själv eller genom ombud ej mindre i förhållande till tredje man handla å samfällighetens vägnar än även inför domstolar och andra myndigheter företräda samfälligheten.

Angående befogenhet för styrelseledamot att mottaga stämning i mål, som rör samfälligheten, är stadgat i 11 kap. 15 § rättegångsbalken, och

skall vad i sådant avseende gäller äga tillämpning jämväl då annat meddelande skall delgivas samfälligheten.

Såsom styrelsens beslut gälle, där ej annorlunda är i stadgarna bestämt, den mening, om vilken vid styrelsesammanträde de flesta röstande förena sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden vid sammanträdet.

Ledamot av styrelsen äge ej deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och samfälligheten, ej heller angående avtal mellan samfälligheten och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot samfällighetens. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.

55 §.

Ledamöter av styrelse för vägsamfällighet, vilka genom att överskrida sin befogenhet eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda de väghållningsskyldiga skada, svare för skadan en för alla och alla för en; svare ock på sätt nu nämnts för skada, som de genom överträdelse av bestämmelse i denna lag eller i gällande stadgar tillskynda tredje man.

56 §.

Å sammanträde, varom i 50 § förmäles, må rösträtt för envar av de väghållningsskyldiga fastigheterna utövas av den, som jämlikt 5 § har att svara för fullgörande av fastighetens förpliktelser, efter det andelstal, som är bestämmande för fastighetens delaktighet i väghållningsskyldigheten. Väghållningsskyldig, som icke gäldat förfallet bidrag, är förlustig sin rösträtt, intill dess betalningen fullgöres. Ej må någon utöva rösträtt för mer än en tiondel av de väghållningsskyldigas sammanlagda, å sammanträdet företrädda andelstal. Ej heller må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och samfälligheten eller angående avtal mellan denna och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot samfälligheten. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Vid avgörande av fråga, som rör uteslutande sådan del av väghållningen, däri allenast vissa av de väghållningsskyldiga äro pliktiga att taga del, tillkomme endast dessa väghållningsskyldiga rösträtt.

För beslut vid sammanträde erfordras, där ej i stadgarna finnes för visst fall annorledes bestämt, allenast enkel pluralitet i röstetal, beräknat på sätt ovan nämnts. Vid lika röstetal avgöres val genom lottning, i andra frågor gälle den mening, som biträdes av de flesta röstande, eller, om jämväl antalet röstande är lika, av ordföranden vid sammanträdet.

Över beslut, som å sammanträde fattas, skall genom styrelsens försorg föras protokoll, vilket senast fjorton dagar efter sammanträdet skall vara för de väghållningsskyldiga tillgängligt.

Kallelse till sammanträde skall, där ej i gällande stadgar annorledes be-

stämts, antingen skriftligen delgivas samtliga väghållningsskyldiga minst en vecka före sammanträdet eller ock minst fjorton dagar därförut kungöras såväl i kyrkan för den eller de församlingar, där vägen är belägen, som ock i minst en av ortens tidningar.

Styrelsen äge, när den finner lämpligt, kalla de väghållningsskyldiga till extra sammanträde. Varder sådant sammanträde för uppgivet ändamål påfordrat av minst en femtedel av de väghållningsskyldiga eller det mindre antal, som må vara i stadgarna bestämt, skall sammanträde av styrelsen utlysas.

57 §.

Underlåter styrelse för vägsamfällighet att i föreskriven ordning kalla de väghållningsskyldiga till ordinarie sammanträde, eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 56 § sista stycket sägs, utlyst extra sammanträde att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, eller finnes ej behörigen utsedd styrelse, då skall, för den händelse ej i stadgarna bestämmelse finnes för dylikt fall, kallelse, som utfärdas av minst en femtedel av de väghållningsskyldiga, äga samma giltighet som kallelse av styrelsen.

58 §.

Menar medlem av vägsamfällighet att beslut, som fattats å sammanträde, icke i behörig ordning tillkommit eller eljest strider mot lag eller författning eller mot stadgarna eller kränker hans rätt såsom medlem av samfälligheten, äge tala därå genom stämning å styrelsen inom trettio dagar från beslutets dag. Försummas det, vare rätt till talan mot beslutet förlorad. Ändå att talan föres mot beslutet, gånge det i verkställighet, där ej domstolen annorlunda förordnar.

Talan, som ovan nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

Dylik talan må, i fall då rösträtt å sammanträde för fastighet utövas av dess innehavare, föras ej mindre av denne än även av fastighetens ägare.

59 §.

För förbindelse, som vägsamfällighet ådragit sig, svare de fastigheter, vilka vid tiden för förbindelsens uppkomst hade att deltaga i kostnaderna för den gren av samfällighetens verksamhet, till vilken förbindelsen är att hänföra, efter de andelstal, som vid nämnda tid voro gällande med avseende å väghållningsskyldigheten inom denna verksamhetsgren. Uppkommer brist hos någon av de sålunda ansvariga, vare bristen fördelad mellan de övriga av dem efter nyssnämnda beräkningsgrund.

Betalningsansvar, som enligt vad nu sagts åvilar fastighet, må göras gällande endast av vägsamfälligheten, och har förty fordringsägaren att för betalning söka denna.

Att fastighet, som efter förbindelsens uppkomst inträtt i samfälligheten, kan varda delaktig i ansvaret för förbindelsens fullgörande, därom stadgas i 66 §.

60 §.

Vägsamfällighets medelsbehov skall, där det icke fylles genom andra inkomster, täckas genom uttaxering av bidrag i penningar.

Till belopp och under villkor, som de väghållningsskyldiga å sammanträde bestämma, äger styrelsen upptaga lån, som, där det ej skall infrias inom ett år, skall återgäldas genom årlig amortering efter viss plan.

Där egendom, som i 1 § andra stycket avses eller vars väghållningsskyldighet efter ty i 5 § tredje stycket sägs åvilar innehavaren i ägarens ställe, ingår i vägsamfällighet, må samfälligheten icke ikläda sig gäld, för vars betalning jämlikt 59 § nämnda egendom jämte annan har att svara, såframt ej för det å egendomen i första hand belöpande bidraget till gäldens betalning ställts pant eller borgen hos samfälligheten eller ock ett mot detta bidrag svarande belopp av från egendomen inbetalat förlag avsättes för dess andel i gälden. Sålunda avsatt belopp må ej användas eller tagas i mät för annat ändamål.

61 §.

För varje år skall vägsamfällighet upprätta utgifts- och inkomststat. Förslag därtill skall av styrelsen uppgöras och framläggas för granskning och fastställelse å sammanträde med de väghållningsskyldiga.

Då i fråga om skyldigheten att deltaga i kostnaderna skilda regler gälla beträffande olika utgifter, skola med hänsyn därtill utgifterna uppdelas i grupper och inkomsterna beräknas särskilt för varje sådan grupp; och må i ty fall de medel, som inflyta för täckning av utgifter, för vilka vissa väghållningsskyldiga hava att svara efter vissa andelstal, icke sammanblandas med andra tillgångar eller användas eller tagas i mät för ändamål, till vilket bidrag skola utgå av andra väghållningsskyldiga eller efter andra delaktighetstal. Har väghållningsskyldig att bidraga till utgifterna inom flera dylika utgiftsgrupper, bör, där så ske kan, uttaxeringen av hans bidrag verkställas gemensamt för dessa grupper samt de av honom inbetalda bidragsmedlen, i den mån de ej åtgå till infriande av hans andel i förfallen gäld, fördelas mellan utgiftsgrupperna efter storleken av de bidrag, han i övrigt har att till dem lämna.

62 §.

Förslå ej de till samfälligheten influtna medel, som må för ändamålet användas, till betalning av klar och förfallen gäld, skall styrelsen utan dröjsmål hos dem, som efter ty i denna lag stadgas häfta i ansvar för gälden, uttaxera och indriva bidrag, som erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande. Prövas försumlighet härutinnan ligga styrelsens ledamöter till last, svare de för gälden en för alla och alla för en såsom för egen skuld. Är försumligheten uppenbar, förordne länsstyrelsen, på yrkande av fordringsägaren, syssloman att i styrelsens ställe och med rätt till arvode, som i 52 § sägs, uttaxera och indriva erforderligt belopp.

Där i annat fall än i första stycket avses hos någon väghållningsskyldig uttaxerat bidrag ej kan indrivas eller det eljest efter fastställande av utgifts-

och inkomststaten visar sig att de anvisade inkomsterna ej förslå, har styrelsen att till de väghållningsskyldiga hänskjuta frågan om ändring av staten.

63 §.

Uttaxering skall, där ej annan ordning finnes i stadgarna föreskriven, verkställas sålunda, att styrelsen upprättar och vid sammanträde till granskning framlägger debiteringslängd, upptagande det belopp, som skall uttaxeras, vad därav enligt reglerna för delaktigheten belöper å varje bidragsskyldig samt tiden för inbetalningen.

Förmenar väghållningsskyldig, att den i längden verkställda uttaxeringen eller fördelningen ej är med lag överensstämmande, äge han genom stämning å styrelsen inom trettio dagar efter sammanträdet påfordra rättelse i den gjorda debiteringen. Talan, som nu nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte. Ändå att dylik klandertalan väckes, vare väghållningsskyldig pliktig att å tid, som av styrelsen bestämts, inbetala å honom uttaxerat bidrag vid äventyr att, där ej rätten annorlunda förordnar, beloppet må utsökas i enahanda ordning som om betalningsskyldighet vore genom lagakraftägande dom ålagd.

Är fastighet, som utträtt ur samfälligheten, likväl jämlikt 59 § ansvarig för densamma åvilande förbindelse och sker fördenskull uttaxering å fastigheten, skall den, som har att svara för betalningen av fastighetens bidrag, kallas till det sammanträde, vid vilket debiteringslängden framlägges för granskning; och gälle beträffande honom med avseende å behörighet att klandra debiteringen och förpliktelse att erlägga uttaxerat belopp vad ovan om väghållningsskyldig är sagt.

64 §.

Upplösning av vägsamfällighet skall ske efter därom genom förrättning eller dom meddelat förordnande eller där eljest den gemensamma väghållningsskyldigheten i sin helhet upphört.

Skall samfällighet upplösas, må kallelse sökas å dess okända borgenärer, därvid de i förordningen om tioårig preskription och om kallelse å okända borgenärer rörande dylik kallelse meddelade bestämmelserna skola äga motsvarande tillämpning.

Ej må vägsamfällighet upplösas, innan all dess gäld blivit till fullo gulden eller de för betalningen erforderliga medlen blivit nedsatta i förvar hos länsstyrelsen.

Därest vid upplösning av vägsamfällighet dess tillgångar överstiga skulderna, varde överskottet, där ej annorledes i stadgarna bestämts, fördelat efter ty rättvist prövas mellan dem, som vid tiden för upplösningen äro medlemmar av samfälligheten.

Om verkan av ändring i de förhållanden, varå förrättning eller dom grundats.

65 §.

Inträda, sedan fråga om rättighet eller skyldighet, som i 6—14 §§ avses, blivit genom förrättning eller dom avgjord, ändrade förhållanden, som på

frågan i synnerlig mån inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande vid ny förrättning.

66 §.

Varder genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämt, att fastighet, som ingår i vägsamfällighet, icke vidare skall vara väghållningsskyldig eller att fastighet, som förut icke tillhört samfälligheten, skall deltaga i väghållningen, skall tillika vid förrättningen eller av domstolen prövas, huruvida av denna anledning ny samfällighet skall bildas och förty den äldre upplösas eller ock sistnämnda samfällighet äga bestånd oaktat den beslutade ändringen av väghållningsskyldigheten.

Bestämmes att fastighet skall inträda i förut bestående vägsamfällighet, varde i samband därmed prövat, huruvida och intill vilket belopp fastigheten skall svara för förbindelser, som samfälligheten tidigare iklätt sig men ännu icke infriat. Ej må sålunda å fastighet läggas ansvar för förbindelse i vidare mån än som överensstämmer med de för skyldighet att bidraga till väghållning i detta kapitel stadgade grunder.

67 §.

Har genom förrättning eller dom enligt detta kapitel blivit bestämt angående rättighet eller skyldighet, som i 6—14 §§ avses, och varder sålunda berättigad eller förpliktad fastighet sammanlagd med annan fastighet eller delad, skall, intill dess annorledes i laga ordning bestämmes, rättigheten eller skyldigheten hänföras till den eller de nybildade fastigheterna.

Skedde nybildningen genom delning och utfördes dessförinnan väghållningsarbetet gemensamt för den ursprungliga fastigheten och för annan fastighet, skall arbetet fortfarande utföras gemensamt, och skall av den ursprungliga fastighetens andelstal på var och en av de nybildade fastigheterna anses belöpa så stor del, som svarar mot åsatt taxeringsvärde.

Stod den ursprungliga fastigheten efter vägdelning i ansvar för viss väglott, skall efter fastighetens delning väghållningsarbetet beträffande denna väglott utföras gemensamt för de nybildade fastigheterna. För sådant fall skall vad i detta kapitel är stadgat med avseende å gemensam väghållning, som genom förrättning eller dom föreskrivits, i tillämpliga delar lända till efterrättelse, och skola de nybildade fastigheternas taxeringsvärden vara bestämmande för skyldighetens fördelning dem emellan.

Utan hinder av vad här ovan stadgats må ägare av någon av de nybildade fastigheterna så ock den, som jämlikt 5 § har att svara för dylik fastighet åvilande förpliktelse, som i denna paragraf avses, påkalla förrättning enligt 15 § med dem, som för de nybildade fastigheterna äga föra talan, för bestämmande enligt de i detta kapitel eljest stadgade grunder, huru ansvaret för den ursprungliga fastighetens förpliktelse skall fördelas mellan de nybildade fastigheterna. Vid sådan förrättning ingången förening mellan sakägarna vare icke gällande, med mindre den av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, prövas överensstämma med sistnämnda grunder. Befinnes vid förrättningen att någon av de nybildade fastigheterna icke har

nytta av vägen och varder förty den ursprungliga fastighetens skyldighet fördelad endast mellan de övriga nybildade fastigheterna, förfalle därmed den sålunda från väghållningsskyldighet helt befriade fastighetens rätt att begagna vägen. Avskrift av handlingarna rörande förrättningen skall av förrättningsmannen inom den i 36 § föreskrivna tid för där avsett ändamål överlämnas till den, hos vilken övriga handlingar angående vägen skola, på sätt i samma lagrum sägs, hållas tillgängliga.

68 §.

Häftar fastighet jämlikt vad i detta kapitel stadgats i betalningsansvar för vägsamfällighets gäld och varder fastigheten sammanlagd med annan fastighet eller delad, övergår ansvaret å den eller de nybildade fastigheterna. Skedde nybildningen genom fastighetsdelning, skola de nybildade fastigheterna sinsemellan taga del i betalningsansvaret efter dem åsatta taxeringsvärden; uppkommer brist hos någon av dem, varde bristen efter nämnda beräkningsgrund fördelad mellan de övriga.

69 §.

Därest i fall, då enligt 67 eller 68 § taxeringsvärde skall vara bestämmande för nybildad fastighets andel i väghållningsskyldighet eller betalningsansvar, sådant värde icke åsatts fastigheten, äge länsstyrelsen på ansökan och efter verkställd utredning fastställa särskilt värde att intill dess taxering skett ligga till grund för beräkningen.

Om behörig länsstyrelse m. m.

70 §.

Behörig länsstyrelse i frågor enligt detta kapitel är, där annat ej följer av vad i 27 § stadgats, länsstyrelsen i det län där vägen, varom fråga är, eller största delen därav är belägen.

Över länsstyrelses beslut i ärenden, som i detta kapitel avses, må, där ej enligt vad ovan stadgats vid beslutet skall förbliva, klagan föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den för ekonomimål i allmänhet stadgade ordning.

3 KAP.

Vissa vägar inom områden med tätare bebyggelse.

71 §.

Beträffande område på landet eller i stad, inom vilket tätare bebyggelse uppkommit eller kan väntas inom nära förestående tid uppkomma, må länsstyrelsen förordna, att de fastigheter, som i sin helhet eller till någon del äro belägna inom området, skola utgöra en samfällighet *(vägförening)* för väghållning i fråga om de vägar, som i den ordning nedan sägs förklarats skola anses såsom föreningens vägar; och skola i ty fall rörande dessa vägar, förutom vad i 1 kap. finnes föreskrivet, de nedan i detta kapitel meddelade särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

Jämkning av de gränser för området, vilka angivas vid förordnandets meddelande, äge länsstyrelsen sedermera besluta, där sådant av ändrade förhållanden påkallas. Skulle, sedan vägförening bildats, länsstyrelsen finna, att behov av vägförhållandenas ordnande i enlighet med föreskrifterna i detta kapitel ej vidare föreligger, äge länsstyrelsen besluta, att föreningen skall upplösas.

Innan länsstyrelsen meddelar förordnande eller beslut enligt första eller andra stycket, skall länsstyrelsen låta vidtaga den förberedande utredning, som må anses erforderlig, samt i ärendet höra byggnadsnämnden, där fråga är om stad eller annan ort, där sådan nämnd finnes, ävensom bereda ägare och innehavare av fastigheter inom området tillfälle att å sammanträde inför länsstyrelsen eller den länsstyrelsen förordnar yttra sig i ärendet. Kungörelse om sammanträdet skall minst fjorton dagar förut uppläsas i kyrkan för vederbörande församling eller församlingar och införas i ortstidning. Kommun, inom vilken området i sin helhet eller till någon del är beläget, varde av länsstyrelsen kallad att genom ombud närvara vid sammanträdet. Därest fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, ingår eller skall ingå i vägföreningen, tillställe länsstyrelsen den myndighet särskild underrättelse om sammanträdet.

72 §.

Prövning, huruvida vad i detta kapitel stadgas rörande inom området belägen fastighet skall tillämpas å sådan byggnad eller anläggning, som i 1 § andra stycket sägs, skall verkställas av länsstyrelsen i samband med förordnande om vägförenings bildande samt eljest på ansökning av vägföreningen eller egendomens ägare. Den sistnämnde och, där frågan uppkommer sedan vägföreningen bildats, föreningen skola höras i ärendet.

I vägförening skall icke ingå fastighet, vars inom området belägna del utgöres av allenast kanal, järnväg, spårväg, väg eller gata, såframt ej till sådan anläggning hörer inom området belägen byggnads-, lastage- eller upplagsplats eller dylikt samt länsstyrelsen fördenskull i den ordning, som i första stycket sägs, prövar fastigheten skola deltaga i föreningens väghållning.

73 §.

Vägförening har att ombesörja och bekosta väghållningen i fråga om föreningens vägar samt handhava de i föreningen ingående fastigheternas gemensamma angelägenheter i övrigt rörande dessa vägar.

Ej må föreningen utöva verksamhet, som är främmande för dess sålunda angivna ändamål.

74 §.

För vägförening skola antagas stadgar och skall finnas styrelse. Föreningens beslutanderätt utövas av medlemmarna å sammanträde.

Stadgarna skola angiva föreningens benämning, som skall innehålla ordet vägförening, föreningens ändamål under hänvisning till de beträffande föreningen meddelade beslut, den ort, där styrelsen skall hava sitt säte, huru

styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet, huru revision av styrelsens förvaltning skall ske, tiden för räkenskapsavslutning, huru ofta ordinarie föreningssammanträde skall hållas, sätt och tid för kallelse till sammanträde och sättet för andra meddelandens överbringande till delägarna ävensom vad i övrigt kan finnas nödigt.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som strider mot denna eller annan lags föreskrifter eller som kan anses äventyra sådan delägares rätt, för vilken skyldighet att ingå i föreningen framdeles kan inträda.

Stadgarna och beslut om ändring däri skola för att bliva gällande granskas och fastställas av länsstyrelsen.

Föreningens styrelse skall bestå av tre eller fem ledamöter, vilka skola vara här i riket bosatta. Styrelsen skall hava sitt säte inom den kommun, där området i sin helhet eller till största delen är beläget. En av styrelsens ledamöter utses av länsstyrelsen och må av föreningen åtnjuta arvode med belopp, som, där överenskommelse ej kan träffas, bestämmes av länsstyrelsen; de övriga väljas av föreningen.

Å föreningssammanträde må rösträtt för fastighet, som ingår i föreningen, utövas av den, som enligt 5 § har att svara för fullgörande av fastighetens bidragsskyldighet, efter det andelstal, som efter ty nedan i 76 § sägs skall vara bestämmande för fastighetens delaktighet i väghållningsskyldigheten.

Beträffande styrelse och föreningssammanträde skola i övrigt stadgandena i 52, 54, 55, 56 och 57 §§ äga motsvarande tillämpning, därvid skall iakttagas att styrelseledamot, utsedd av länsstyrelsen, endast av densamma må skiljas från sitt uppdrag.

Menar medlem av vägförening, att beslut, som fattats å sammanträde, icke i behörig ordning tillkommit eller eljest strider mot lag eller författning eller mot stadgarna eller kränker hans rätt såsom medlem av föreningen, äge han hos länsstyrelsen föra talan mot beslutet genom besvär, som jämte det överklagade beslutet skola ingivas inom trettio dagar från beslutets dag, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvärshandlingarna så tidigt att de före sagda tids utgång komma länsstyrelsen till handa. Försummas det, vare rätt till talan mot beslutet förlorad. Ändå att talan föres mot beslutet, gånge det i verkställighet, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar. Talan, som nu nämnts, må i fall då rösträtt å sammanträde för fastighet utövas av dess innehavare, föras ej mindre av denne än även av fastighetens ägare.

75 §.

Då förordnande enligt 71 § första stycket meddelats, har länsstyrelsen att kalla dem, som enligt 74 § äga utöva rösträtt för de i vägföreningen ingående fastigheterna, att å tid och plats, som länsstyrelsen bestämmer, sammanträda för antagande av stadgar för föreningen och val av styrelse. Kallelserna skola avsändas minst fjorton dagar före sammanträdet.

76 §.

De i vägförening ingående fastigheterna skola, där ej nedan annorledes stadgas, bidraga till föreningens utgifter i förhållande till fastigheternas

senast fastställda taxeringsvärden; och äge i ty fall, om sådant värde ej åsatts fastighet, länsstyrelsen på ansökan och efter verkställd utredning bestämma särskilt värde att, intill dess taxering skett, ligga till grund för beräkningen av fastighetens andelstal.

Skulle länsstyrelsen i visst fall finna att, med hänsyn till fastigheternas nytta av vägarna samt fastigheternas förmåga att bära kostnader för väghållningen, den i första stycket angivna allmänna grunden för delaktigheten måste medföra mindre lämplig fördelning av väghållningsbördan än viss annan sådan grund, äge länsstyrelsen, sedan tillfälle beretts vägföreningens medlemmar att yttra sig i ärendet, fastställa sistnämnda grund att tillämpas i stället för taxeringsvärdena. Vid bedömande av lämplighetsfrågan skall iakttagas bland annat, att reglerna för delaktigheten skola vara av beskaffenhet att kunna utan avsevärd svårighet omedelbart tillämpas av vägföreningen även under växlande förhållanden med avseende å fastighetsindelningen och bebyggelsen inom området.

Då särskilda omständigheter därtill föranleda, såsom att viss i föreningen ingående fastighet till betydande del av ägovidden faller utom föreningens område eller eljest drager jämförelsevis ringa nytta av den väghållning, föreningen har att ombesörja, eller att den för fastighetens räkning å föreningens vägar bedrivna trafiken i särskilt hög grad föranleder ökning av väghållningskostnaderna, må länsstyrelsen på ansökan åsätta fastigheten visst lägre eller högre andelstal än vad som skulle följa av den allmänna grund för delaktigheten, som i första stycket stadgas eller med stöd av bestämmelserna i andra stycket fastställts att gälla beträffande föreningen.

Verkställes inom området från fastighet avstyckning av ett flertal lägenheter till försäljning, må länsstyrelsen på ansökan efter ty skäligt prövas förordna att denna fastighet så ock annan i föreningen ingående fastighet, som har samme ägare, skola i fråga om kostnaderna för byggande av viss eller vissa av föreningens vägar deltaga efter visst högre andelstal än det, som för sagda fastighets eller fastigheters delaktighet i övrigt är gällande. I fall, som i detta stycke avses, må länsstyrelsen föreskriva att i vägbyggnadskostnad skall inräknas jämväl ersättning enligt 87 §.

Ansökning, som i denna paragraf sägs, må göras antingen av vägföreningen eller av den, som å föreningssammanträde äger föra talan för fastighet, vars särskilda andelstal är i fråga. Tillfälle skall beredas fastighetens ägare och innehavare så ock föreningen att yttra sig över ansökningen, i den mån de ej själva framställt eller biträtt densamma.

Beslut, som med stöd av stadgandena i denna paragraf meddelats, äge länsstyrelsen i enahanda ordning upphäva eller ändra, såframt de förhållanden, som legat till grund för beslutet, undergått ändring.

77 §.

Vägförenings medelsbehov skall, där det icke fylles genom andra inkomster, täckas genom uttaxering å föreningens medlemmar av bidrag i penningar.

Beträffande uttaxering skall vad i 63 § första stycket finnes stadgat äga

motsvarande tillämpning. Förmenar medlem av vägföreningen, att verkställd uttaxering eller fördelning å medlemmarna av uttaxerat belopp ej är med lag överensstämmande, äge han hos länsstyrelsen söka rättelse i den gjorda debiteringen genom besvär, som jämte styrkt avskrift av debiteringslängden skola ingivas inom trettio dagar efter det sammanträde, å vilket längden varit framlagd för granskning, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvärshandlingarna så tidigt att de före sagda tids utgång komma länsstyrelsen till handa. Ändå att besvär sålunda anförts, skall å tid, som av föreningens styrelse bestämts, uttaxerat bidrag inbetalas, vid äventyr att, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar, beloppet må utsökas i enahanda ordning som om betalningsskyldighet vore genom lagakraftägande dom ålagd.

78 §.

För vägförenings förbindelser svare de i föreningen ingående fastigheterna efter de andelstal, som äro gällande i fråga om väghållningsskyldigheten. Uppkommer brist hos någon av de ansvariga fastigheterna, vare bristen fördelad mellan de övriga av dem efter nyssnämnda beräkningsgrund.

Betalningsansvar, som enligt vad nu sagts åvilar fastighet, må göras gällande endast av vägföreningen, och har förty fordringsägaren att för betalning söka denna.

Är gälden klar och förfallen, skall styrelsen vid äventyr, som i 62 § sägs, utan dröjsmål uttaxera och indriva bidrag, som erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande. För täckning av gäld, som under visst år uppkommit annorledes än genom sådan upplåning av medel, varom i 81 § förmäles, har styrelsen att, om gälden ej genast infrias, av inkomsterna under året avsätta det belopp, som kan beräknas åtgå till gäldens betalning. Sålunda avsatta medel må ej användas eller tagas i mät för annat ändamål.

Har länsstyrelsen förordnat, att föreningen skall upplösas, vare lag som i 64 § sägs.

79 §.

För varje år skall vägförening upprätta utgifts- och inkomststat. Förslag därtill skall av styrelsen uppgöras och framläggas för granskning och fastställelse å föreningssammanträde.

Där, med stöd av vad i 76 § fjärde stycket sägs, bestämts att särskilda andelstal skola gälla i fråga om vissa utgifter, äge vad i 61 § andra stycket är föreskrivet motsvarande tillämpning.

80 §.

Vägförenings medlemmar skola årligen, var efter sitt andelstal, tillskjuta nödigt förlag samt, om förlaget ej förslår till täckande av årets utgifter, fylla bristen.

81 §.

Där vägförenings utgifter för vägbyggnad, för gäldande av ersättning enligt 87 § eller för annat ändamål, som ej är att hänföra endast till vägunderhållet, vinterväghållningen eller förvaltningen under året, beräknas bliva så be-

tydande att de skäligen böra fördelas å flera år, må föreningen efter länsstyrelsens medgivande för täckning av viss del av dessa utgifter upptaga lån att återgäldas genom årliga amorteringar under flera, högst tio, år enligt viss av länsstyrelsen godkänd plan.

82 §.

Till vägförenings vägar, varom i 71 § förmäles, skola efter prövning, som nedan sägs, hänföras erforderliga vägar för utfart från området eller för samfärdseln mellan olika delar av detsamma; dock icke

1) väg, som ej kan anses lämplig för områdets ändamålsenliga ordnande och bebyggande, eller

2) väg, som är till nytta endast för en ringa del av området, eller

3) väg, som icke är av synnerlig vikt för området och ej kan anläggas eller upplåtas till begagnande för de i föreningen ingående fastigheterna utan märkligt men för fastighet, vartill vägmarken eller vägen hörer.

Vad ovan under 1) sagts utgöre icke hinder för att till föreningens vägar tills vidare hänföra väg, som är iståndsatt för begagnande och beräknas kunna under avsevärd tid vidmakthållas utan att därigenom områdets ändamålsenliga ordnande och bebyggande försvåras.

83 §.

Vad rörande skyldighet att hålla väg eller rätt att begagna väg blivit genom förrättning, dom eller avtal bestämt utgöre icke hinder att hänföra vägen till föreningens vägar; och skall, där så sker, i stället för de äldre bestämmelserna tillämpas vad beträffande sådana vägar finnes i detta kapitel föreskrivet.

84 §.

Då stadgar för vägförening fastställts och styrelse blivit utsedd, skall länsstyrelsen till avgörande företaga frågan vilka vägar som skola förklaras vara föreningens. Har i samband med den i 71 § omförmälda utredningen eller eljest upprättats förslag härutinnan, skall länsstyrelsen över förslaget höra vägföreningen. Vid behov äge länsstyrelsen förordna sakkunnig person att i samråd med föreningen upprätta dylikt förslag. I förslaget skall intagas noggrann uppgift å de fastigheter, vilka de föreslagna vägarna tillhöra eller å vilkas mark de skulle anläggas, ävensom å vederbörande ägares och innehavares namn och hemvist.

Länsstyrelsen skall granska förslaget samt låta verkställa de besiktningar och undersökningar i övrigt, som finnas erforderliga. Därefter skall länsstyrelsen till envar ägare och innehavare av de i vägföreningen ingående fastigheterna och av övriga fastigheter, vilka saken kan angå, sända kallelse till sammanträde för överläggning i ärendet inför länsstyrelsen eller den länsstyrelsen förordnar.

Sedan dylikt sammanträde hållits och den ytterligare utredning, länsstyrelsen finner nödig, förebragts, skall länsstyrelsen med ledning av bestämmelserna i 82 och 83 §§ fastställa vilka vägar, som skola vara föreningens, samt beträffande varje sådan väg angiva dess läge, sträckning och bredd ävensom

meddela de föreskrifter i övrigt rörande vägarnas beskaffenhet den tid mark är bar och vintertiden, vilka med hänsyn till samfärdselns behov och trafiksäkerheten må anses påkallade. Länsstyrelsen bestämme ock i vad mån och på vilka villkor grind eller led må finnas å dylik väg.

Föreningens vägar skola utmärkas å karta.

85 §.

Finner länsstyrelsen ändrade förhållanden därtill föranleda, skall länsstyrelsen, efter vederbörlig utredning och sedan tillfälle beretts vägföreningen och annan, som saken rörer, att yttra sig i ärendet, förordna, att väg, som förut icke hänförts till föreningens vägar, skall såsom sådan väg av föreningen byggas eller till väghållning övertagas eller att väg, som är föreningens, icke vidare skall såsom sådan anses, så ock vidtaga ändring av vad eljest tidigare jämlikt 84 § tredje stycket beslutits.

86 §.

Där i ärende, som i 84 och 85 §§ avses, fråga är om väg i stad eller annan ort, där byggnadsnämnd finnes, samt frågan kan äga betydelse för bebyggelsen eller fastighetsbildningen, skall länsstyrelsen inhämta yttrande från byggnadsnämnden samt, i viktigare fall, vederbörande stadsfullmäktige, kommunalnämnd i köping eller municipalnämnd.

87 §.

Då slutligen avgjorts att väg skall byggas eller tagas i anspråk såsom vägförenings väg, äge föreningen mot ersättning för markupplåtelse och annat intrång till sig lösa rätt att för ändamålet begagna vägmarken eller den befintliga vägen.

Medför vägens anläggning eller övertagande till väghållning av föreningen jämväl nytta för den till ersättning berättigade, skall hänsyn därtill tagas vid ersättningens bestämmande. För föreningens rätt att begagna befintlig väg skall ej, med mindre särskilda skäl därtill äro, gäldas ersättning till fastighet, som ingår i föreningen.

Kan överenskommelse i ersättningsfrågan icke träffas, skall föreningen genom stämning hänskjuta tvisten till domstols prövning.

Målet anhängiggöres vid ägodelningsrätten i den ort, där vägen eller största delen av densamma är belägen. Rörande förfarandet i målet samt talan mot däri meddelade beslut gälle i tillämpliga delar vad om jorddelningsmål, som genom stämning anhängiggjorts, finnes stadgat.

Den, som fordrar ersättning, stånde jämväl öppet att få frågan prövad enligt vad ovan sagts, såframt ej föreningen åtnjuter anstånd, som i 88 § omförmäles, med vägens byggande eller övertagande till väghållning enligt beslut, som meddelats innan ersättningskravet genom stämning väckes.

Vägföreningen vare pliktig vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet, där ej rätten med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

På begäran av vägföreningen bestämme ägodelningsrätten, så snart ske kan efter det målet där anhängiggjorts, ett belopp, som föreningen må nedsätta till säkerhet för fullgörande av sin skyldighet att gälda ersättning enligt första stycket.

Sedan föreningen hos länsstyrelsen nedsatt det sålunda bestämda beloppet, äge föreningen utan hinder av att ersättningsfrågan icke blivit slutligen avgjord taga vägmarken eller vägen i anspråk för avsett ändamål.

Skall väg byggas så att den korsar allmän väg, järnväg, spårväg, kanal eller flottled, äge vad i 41 § stadgats motsvarande tillämpning.

88 §.

Underlåter vägförening att vederbörligen bygga eller underhålla någon av föreningens vägar eller fullgöra vinterväghållning därå, må länsstyrelsen, där densamma finner det med hänsyn till ortsförhållandena påkallat, så ock på begäran av ägare eller innehavare av fastighet, som icke ingår i föreningen men förvärvat rätt att begagna vägen, förelägga föreningen viss tid, inom vilken erforderliga åtgärder skola hava företagits vid äventyr, att åtgärderna varda verkställda genom länsstyrelsens försorg på föreningens bekostnad.

Där i fall, som i första stycket avses, på föreningen ankommande åtgärd, varav rätten att tillträda vägmarken eller vägen är beroende, icke vidtagits av föreningen, må länsstyrelsen förelägga densamma viss tid härför samt, om den tid försittes, förordna den av länsstyrelsen utsedde ledamoten i föreningens styrelse eller annan syssloman att för föreningen vidtaga nämnda åtgärd och att i styrelsens ställe hos föreningsmedlemmarna uttaga härför erforderliga bidrag. Syssloman njute av föreningen arvode, som bestämmes av länsstyrelsen.

På framställning av vägföreningen äge länsstyrelsen medgiva föreningen anstånd tills vidare eller under viss tid med vägs byggande eller övertagande till väghållning. Beviljat anstånd må länsstyrelsen återkalla närhelst skäl därtill äro.

89 §.

Rätt att begagna vägförenings väg, som föreningen anlagt eller övertagit till väghållning, tillkomme förutom envar av föreningens medlemmar jämväl annan fastighet, för vilken vägen är till nytta; men åligge det denna fastighet att årligen till föreningen erlägga avgift för vägens begagnande för fastighetens räkning, och må rättigheten icke under något år tagas i bruk, innan avgiften för samma år blivit gulden.

Kan med föreningen ej träffas överenskommelse om fastighetens rätt att begagna vägen eller rörande beloppet av den årliga avgiften, må tvisten efter stämning hänskjutas till ägodelningsrättens avgörande; och gälle i ty fall vad i 87 § fjärde stycket är stadgat. I enahanda ordning må frågan upptagas till förnyad prövning, där ändrade förhållanden inträtt, som på frågan i synnerlig mån inverka.

90 §.

Tarvas för vägförening rätt, som i 13 § avses, skall under där stadgade villkor och i den ordning, som i 2 kap. omförmäles, dylik rätt för föreningen

upplåtas. Rörande ersättningen för upplåtelsen och annat intrång, som därav föranledes, gälle i tillämpliga delar vad i 43—45 §§ finnes för motsvarande fall föreskrivet.

91 §.

Då länsstyrelsen meddelat beslut, som i 71 § andra stycket, 72 § eller 76 § första och andra styckena avses, eller varigenom fastighet åsatts sådant särskilt andelstal, som i 76 § sägs, eller meddelat beslut enligt 84 § tredje stycket, 85 § eller 88 §, skall beslutet delgivas vägföreningen, vars styrelse har att om beslutet skyndsamt underrätta föreningens medlemmar i den ordning, som härför är i stadgarna bestämd. Länsstyrelsen besörje ock att beslutet i vederbörliga delar delgives envar ägare och brukare av sådan i föreningen icke ingående fastighet, vilken beslutet angår.

Kungörelse om förordnande om vägförenings bildande och av beslut, som i 71 § andra stycket avses, skall genom länsstyrelsens försorg införas i länskungörelserna och ortstidning.

Uppgift å vilka vägar, som hänförts till föreningens vägar, skall, när beslut i frågan meddelats ävensom när sådant beslut ändrats, genom länsstyrelsens försorg, på sätt länsstyrelsen finner lämpligt, allmänt kungöras i orten.

Kopia av karta över föreningens vägar samt avskrift av besluten rörande desamma skola av länsstyrelsen överlämnas till länets lantmäterikontor eller, där området är beläget inom stad eller samhälle, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, till stadens eller samhällets byggnadsnämnd. Rörer ärendet område av såväl egentliga landsbygden som ock stad eller samhälle, som nyss nämnts, vare kartkopian och avskrift av besluten tillställda både lantmäterikontoret och byggnadsnämnden.

92 §.

Äro för fullgörande av de uppgifter, som enligt detta kapitel ankomma på länsstyrelsen, särskilda undersökningar eller utredningar erforderliga, må länsstyrelsen därtill vid behov anlita sakkunnigt biträde.

Finner länsstyrelsen att fråga, som enligt detta kapitel väckts genom ansökan av annan än vägförening, icke kan avgöras utan sådan utredning, vartill sakkunnigt biträde måste anlitas, och är ej anledning att företaga utredningen oavsett ansökningen, berede länsstyrelsen sökanden tillfälle att inom viss tid yttra sig, huruvida han, änskönt ersättningsskyldighet efter ty nedan sägs kan för honom uppkomma, vill vidbliva ansökningen. Har han ej inom den bestämda tiden eller sedermera, innan kostnad för arvode åt biträdet uppstått, återkallat sin ansökan, äge länsstyrelsen, därest vid den slutliga handläggningen av ärendet så prövas skäligt, förplikta sökanden att återgälda länsstyrelsen nämnda kostnad eller viss del därav. Länsstyrelsen må ock, innan biträdet anlitas, avfordra sökanden säkerhet för samma kostnad.

Skall ej sökande, efter ty nu är sagt, slutligen vidkännas utgifter för sakkunnigt biträde, som i denna paragraf avses, eller har länsstyrelsen haft utgift för arvode åt sakkunnig, som i 84 § omförmäles, har vägföreningen att ersätta samma utgifter.

93 §.

Rörande klagan över länsstyrelses beslut i ärende, som i detta kapitel avses, gälle vad om ekonomimål i allmänhet finnes föreskrivet, dock att de till Konungen ställda besvären skola jämte styrkt avskrift därav inlämnas till länsstyrelsen, som har att, efter infordrande av vederbörandes förklaring, där sådant anses böra äga rum, insända huvudskriften av besvärshandlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Övergångsbestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1940.

Genom denna lag upphäves, med de begränsningar som nedan stadgas, lagen den 29 juni 1926 (nr 352) om enskilda vägar.

Ändå att förrättningsförfarande enligt sistnämnda lag inletts före nya lagens ikraftträdande, skall, med iakttagande av vad nedan i femte stycket sägs, nya lagen tillämpas å ärendets prövning och fortsatta handläggning, såframt ej förrättningen blivit före nämnda tidpunkt förklarad avslutad, i vilket fall äldre lag skall bliva tillämplig å åtgärd, som därefter företages.

Är rättighet eller skyldighet med avseende å väg genom förrättning, dom eller eljest bestämd enligt äldre lag, skall, där annat ej följer av 83 § i nya lagen eller av vad nedan föreskrives, beträffande det sålunda uppkomna rättsförhållandet fortfarande tillämpas vad därom vid tiden för nya lagens ikraftträdande finnes stadgat.

Har fastighet, vars väghållningsskyldighet bestämts i enlighet med äldre lag, blivit delad, skall fråga, som avses i 38 § fjärde stycket i lagen den 29 juni 1926, där ej förrättning för frågans prövning förklarats avslutad före nya lagens ikraftträdande, därefter handläggas i den i nya lagen stadgade ordning, men vare frågan bedömd enligt den äldre lagen, och skall förty väghållningsskyldighet, som i ärendet ålägges nybildad fastighet, anses grundad å sistnämnda lag.

Vad i nya lagen stadgas angående rättigheter och skyldigheter, som avses i 13 och 14 §§, så ock bestämmelserna i 41 § skola äga motsvarande tillämpning i fall, då rätt till väg eller skyldighet att hålla väg bestämts genom förrättning eller dom enligt lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet eller nämnda lag av den 29 juni 1926.

Där skyldighet att underhålla väg eller fullgöra vinterväghållning därå blivit bestämd genom vägdelning enligt äldre lag, skola med avseende å verkställigheten nya lagens bestämmelser i 48, 49 och 70 §§ äga motsvarande tillämpning, dock att där enligt 39 § i lagen den 29 juni 1926 syn ägt rum eller brist å försumlig väghållares väglott botats av annan väglottshavare, vad i samma lag stadgas om rätt att efter synen erhålla utmätning eller att njuta betalning för det för bristens botande utförda arbetet fortfarande skall lända till efterrättelse.

Den äldre lagens stadgande därom att åt förening om vägunderhåll, vilken träffats annorledes än vid förrättning, må förlänas särskilda rättsverkningar

genom föreningens intagning i dombok äge icke tillämpning, med mindre sådan åtgärd vidtagits före nya lagens ikraftträdande, ändå att föreningen ingåtts dessförinnan.

Stadgandet i femte stycket av övergångsbestämmelserna till lagen den 29 juni 1926 skall efter nya lagens ikraftträdande icke vidare äga tillämpning.

Har rätt till väg eller skyldighet att hålla väg blivit bestämd i enlighet med äldre lag, äge envar sakägare påkalla förrättning enligt nya lagen för prövning av frågan, huruvida de sålunda meddelade bestämmelserna må fastställas att för framtiden gälla såsom meddelade enligt denna lag. Sådan fastställelse må ej ske, därest vad bestämmelserna innehålla är av beskaffenhet att förening mellan sakägarna av enahanda innehåll jämlikt stadgandena i 34 § i nya lagen icke kunnat godkännas. Ej heller må vid förrättningen ändring ske i vad tidigare bestämts, med mindre det begäres av samtliga sakägarna eller av sakägare, vilken enligt lag, som jämlikt vad ovan sagts skall vara tillämplig å rättsförhållandet, äger påkalla frågans återupptagande.

Där i fall, då nya lagen skall tillämpas, enligt äldre lag ansvaret för fullgörande av fastighets väghållningsskyldighet skolat åvila annan än den, som enligt nya lagen har att bära nämnda ansvar, samt rättsförhållandet mellan dem är grundat på avtal, som slutits innan nya lagen trätt i kraft, svare, där ej annat avtalats, den förre gentemot den senare för fullgörandet av väghållningsskyldigheten.

Förslag
till
Lag
om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar.

Härigenom förordnas som följer:

Enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom, njute sådan vägsamfällighet eller vägförening, som bildats jämlikt 2 eller 3 kap. i lagen den ..... 1939 om enskilda vägar, för oguldet, i laga ordning å fast egendom uttaxerat bidrag till samfällighetens eller föreningens utgifter, dock ej där betalningsskyldigheten jämlikt 5 § tredje stycket nämnda lag åvilar annan än fastighetens ägare, ej heller där beloppet stått oguldet längre tid än ett år efter förfallodagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Förslag
till
Lag

om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom[1] skola erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Jordägaren ansvare — — — samt vägskatt.

Arrendatorn svare ock för fullgörandet av jordägaren jämlikt lagen om enskilda vägar åliggande vägunderhålls- och vinterväghållningsskyldighet.

27 §.

Hava till följd av — — — stycket stadgas.

Har för de vid skifte fastigheten tillagda ägor jordägaren fått utgiva ersättning för odling eller bättre hävd, men vill ej arrendatorn för den ökade avkomst och nytta, som för honom uppkommer, vidkännas skälig förhöjning i arrendeavgiften, vare jordägaren öppet att frånträda avtalet; uppsäge dock avtalet inom ett år efter det tillträde av ägolotterna skett, eller vare sin rätt därtill förlustig. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där jordägaren fått vidkännas kostnad för dikning eller annan avledning av vatten eller för byggande av enskild väg; skolande den tid, inom vilken uppsägning skall ske, räknas från det företaget fullbordades.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

---

[1] Ändrad lydelse av 23 §, se SFS 1928: 407.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum, för tionde, ränta eller annan sådan avgäld eller eljest för allmänna utskylder och besvär, i vilkas utgörande det avstyckade området icke omedelbart deltager, eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller eljest för belopp, varför säkerhet på annan grund än inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken åtnjutes, och utgör det avstyckade området ensamt eller tillsammans med vad redan må vara från fastigheten avsöndrat eller avstyckat mera än en femtedel av fastighetens ägovidd, skall i fråga om det avstyckade områdets ansvar för sådant åliggande vad i 37 § 3 mom. av förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom är stadgat om avsöndrad lägenhets ansvar för intecknad gäld äga motsvarande tillämpning, dock att beträffande ansvar för åliggande jämlikt lagen om enskilda vägar gälle vad därom finnes särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 16 §[1] lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel, för tionde, ränta eller annan sådan avgäld eller eljest för allmänna utskylder och besvär, i vilkas utgörande det avstyckade området icke omedelbart deltager, eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta, eller eljest för belopp, varför säkerhet på annan grund än inteckning åtnjutes, skall, där annat ej följer av vad som finnes i lagen om enskilda vägar föreskrivet, i fråga om det avstyckade områdets ansvar för sådant åliggande vad i 37 § 3 mom. av förordningen angående inteckning i fast egendom är stadgat om avsöndrad lägenhets ansvar för intecknad gäld äga motsvarande tillämpning, dock ej där stamfastigheten och det avstyckade området ännu äro i samme ägares hand.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

---

[1] Ändrad lydelse, se SFS 1921: 199.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Strindlund, frågan om ny lagstiftning om enskilda vägar samt anför därvid:

Gällande lag den 29 juni 1926 om enskilda vägar, vilken icke undergått annan ändring än en redaktionell sådan i samband med tillkomsten av 1931 års stadsplanelag, avser ej blott landsbygden utan även städers och stadsliknande samhällens icke stadsplanelagda områden. Lagen, som i sina grunddrag kvarstår på den äldre rättens ståndpunkt, bygger på den s. k. intresseprincipen, vilken innebär att varje särskild väg förutsättes vara av betydelse huvudsakligen för en bestämbar trängre krets av enskilda intressenter och att andra än dessa icke skola kunna förpliktas deltaga i väghållningen. Till endast tillfälliga eller rent personliga vägbehov tages icke hänsyn, ej heller till väg för annan trafik än körtrafik. Såsom intressenter anses blott fastigheter, och lagen avser allenast vägar, som för dylik egendom äro av stadigvarande nytta såsom farvägar, dock att med fastigheter likställas vissa angivna slag av industriella inrättningar. Enskild väghållning har uppfattats såsom intressenternas privata angelägenhet, vilken det står dem fritt att ordna efter gottfinnande. Lagstiftningen har därför fått till uppgift främst att giva dispositiva regler för en rättvis lösning av enskilda intressekonflikter med avseende å rätt till väg och skyldighet att deltaga i väghållning. Föreskrifter hava meddelats (i 9 §) i syfte att vid vägs tillkomst i den av lagen angivna särskilda ordningen inom områden, för vilka med avseende å fastighetsbildning och bebyggelse särskilda planer eller bestämmelser äro gällande, dessa icke måtte motverkas genom det sätt, på vilket vägen bygges, men bortsett härifrån har vägarnas betydelse för det allmänna kommit till uttryck i lagen endast såtillvida, att till främjande av vägnätets utbyggande och vidmakthållande under vissa betingelser medgivits fastighet tvångsrätt till väg och rätt att påfordra medintressenters deltagande i väghållning. Normerande för väghållningsbördans fördelning är den omfattning, i vilken de väghållningsskyldiga beräknas komma att begagna sig av vägen, dock att ingen, som ej fordrat vägen, må åläggas större andel än som svarar mot hans nytta av vägen. Rätt till väg har natur av ett legalt servitut. Väghållningsskyldigheten är principiellt ett å vederbörande fastigheter vilande realonus. Det är dock icke alltid fastighetens ägare, som

svarar för skyldighetens fullgörande; sådant ansvar ligger nämligen beträffande jord, som tillhör kronan eller allmän inrättning, å innehavaren i stället för ägaren, och ansvaret för jordbruksfastighet åvilande vägunderhåll är, där jorden är upplåten åt landbo eller arrendator, lagt å denne. Väghållningen kan utföras antingen efter gemensamhetssystem, därvid de väghållningsskyldiga bilda en samfällighet och lämna sina bidrag i penningar, eller efter vägdelning, då de erhålla var sin sträcka av vägen, väglott, att bygga respektive underhålla. För väghållningsskyldig fastighet kan i vissa fall tvångsvis förvärvas rätt att taga väghållningsämnen å annans mark. Ordningen för tvångsrätternas och väghållningsskyldighetens fastställande är på stället företagen förrättning, vartill länsstyrelsen på ansökan förordnar lantmätare eller annan såsom förrättningsman. Förrättningens uppgift är i första hand att förlika sakägarna men, om de ej kunna enas, avgöras frågorna genom beslut av förrättningsmannen jämte gode män, om sådana tillkallats. Förrättningsresultatet kan genom stämning bringas under de allmänna domstolarnas prövning. Oaktat saken avgjorts genom förrättning eller dom, kunna väsentligen ändrade förhållanden föranleda att frågorna återupptagas vid ny förrättning. För det fall att förändringen består däri, att väghållningsskyldig fastighet delats, gives emellertid (i 38 §) en automatiskt verkande regel om fördelning av fastighetens andel mellan de nybildade fastigheterna efter dessas taxeringsvärden, en regel som kan frånvikas efter prövning vid förrättning, vid vilken endast sistnämnda fastigheter anses såsom sakägare och övriga intressenters andelar sålunda lämnas orubbade. — Har överenskommelse angående vägunderhåll ingåtts annorledes än vid förrättning, kan dock åt avtalet under vissa villkor förlänas sakrättslig verkan; å andra sidan begränsar lagen i någon mån den bindande förmåga, som enligt allmänna rättsregler skulle tillkommit ett dylikt avtal.

Krav å mer eller mindre väsentliga ändringar av ifrågavarande lag hava vid olika tillfällen framställts i riksdagsmotioner, särskilt åren 1932—1934. I skrivelse den 13 maj 1932, nr 218, begärde riksdagen med anledning av motionsvis väckt yrkande om sådan ändring av lagen, att ägaren av varje slags fastighet skulle svara för vägbyggnadsskyldigheten, utredning och förslag rörande i vad mån och på vad sätt en modifikation i gällande lagbestämmelse om vägbyggnadsskyldigheten beträffande enskilda vägar med avseende å publik egendom borde vidtagas för vinnande av det i motionen avsedda syftet. Sedan yttranden häröver inhämtats från kammarkollegium, domänstyrelsen och länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro och Västernorrlands län, överlämnades utredningsuppdraget till sakkunniga inom jordbruksdepartementet, den s. k. kronojordsutredningen, som därefter den 12 januari 1935 avgivit utlåtande och förslag i ämnet.

Emellertid hade vid sistnämnda tidpunkt frågan om en mer ingående revision av lagen blivit aktuell, i det att riksdagen i skrivelse den 30 maj 1934, nr 289, under hänvisning till jordbruksutskottets utlåtande samma år, nr 88, anhållit om utredning och förslag rörande reformerad lagstiftning om enskilda vägar. Det huvudsakliga innehållet i jordbruksutskottets nyssnämnda utlå-

tande kan återgivas sålunda: Lagen hade i flera hänseenden visat sig mindre väl anpassad efter förhållandena i tätt bebyggda samhällen. Därstädes hade vägarna förutom karaktären av utfartsleder även att förmedla förbindelsen mellan samhällets olika delar, och det läte sig därför icke lika lätt som ifråga om en utfartsväg för ett fåtal jordbruksfastigheter å landsbygden beräkna, i vilken omfattning de särskilda fastigheterna komme att begagna sig av vägen. Vid ett flertal förrättningar inom samhällen hade därför, i brist på någon med lagens avfattning bättre överensstämmande grund, fastigheternas taxeringsvärden tagits till norm för kostnadsfördelningen. Det syntes dock tveksamt, i vad mån ett sådant förfaringssätt lagligen kunde användas, om samhället genomkorsades av allmän väg. Medan förhållandena på landsbygden vanligen vore så stabila att vad som en gång fastställts beträffande nyttan av en väg för olika fastigheter även förbleve tillämpligt under en längre tid, försigginge däremot inom ett samhälle, som befunne sig i utveckling, oupphörliga förändringar genom att obebyggda områden, för vilka vägar vore av ringa eller ingen nytta, bebyggdes och därigenom finge behov av väg. Alla dessa förändringar föranledde ofta återkommande behov av jämkningar i vägkostnadsfördelningen men en helt ny vägförrättning måste dock i regel anses onödig och alltför kostsam. En utredning i syfte att göra lagstiftningen bättre anpassad för de tättbebyggda samhällena vore därför påkallad. Huruvida olägenheterna lämpligen kunde övervinnas genom att andra grunder för den rättsliga regleringen av väghållningsskyldighetens fördelning uppställdes för de tättbebyggda samhällena än för landsbygden eller om andra utvägar borde anlitas, kunde först genom utredningen bliva klarlagt. Vid utredningen borde även beaktas önskemålet om ett visst inflytande för länsstyrelse eller annan myndighet vid tillkomsten av enskilda vägar i samhällen, så att hänsyn toges till den framtida bebyggelsen och fastighetsbildningen samt möjligheten att framdeles få därtill lämpade vägar intagna till allmänt underhåll. Vad den egentliga landsbygden beträffade hade visserligen vid lagens tillämpning icke yppat sig så stora olägenheter som beträffande de tättbebyggda samhällena, men om en utredning i allt fall komme till stånd, borde denna omfatta lagstiftningen i dess helhet. Vid den allsidiga utredning, som utskottet sålunda förordade, borde uppmärksamhet ägnas frågan om tillkomsten och underhållet av sådana enskilda vägar, som allmänneligen befores, ävensom åt önskemålet om klarare och fullständigare bestämmelser angående vägförrättningar och de därvid bildade samfälligheterna, särskilt med avseende å dessas rättssubjektivitet och ekonomiska förhållanden. Slutligen borde övervägas, huruvida icke domstolsförfarandet vid förrättnings överklagande kunde förenklas och rationaliseras eller möjligen ersättas genom ett administrativt förfarande.

För att inom kommunikationsdepartementet biträda med bland annat den sålunda av 1934 års riksdag begärda utredningen tillkallades jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 15 juni 1935 fem sakkunniga, de s. k. 1935 års vägsakkunniga, nämligen landshövdingen B. Eriksson, ordförande, numera generaldirektören N. Bolinder, vice talmannen i riksdagens andra kammare numera landshövdingen O. Jeppsson, dåvarande ledamoten i riksdagens första kam-

mare civilingenjören A. Nylander i Borås samt ledamoten av sistnämnda kammare lantbrukaren L. Tjällgren i Multrå. Då jag i det följande använder uttrycket »de sakkunniga», åsyftas dessa.

Förenämnda, av kronojordsutredningen avgivna förslag med därtill hörande handlingar har överlämnats till de sakkunniga för att den i förslaget avsedda speciella frågan skulle vinna sin lösning i samband med den mer allmänna revisionen av väglagens bestämmelser.

Till de sakkunniga har ock överlämnats ett av 1929 års vägsakkunniga — med anledning av dem genom Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1930 lämnat uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag i frågan om reglering av rätten att med automobil befara enskild väg — den 8 februari 1933 avgivet betänkande med förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg, jämte däröver inhämtade yttranden.

1935 års vägsakkunniga hava den 11 augusti 1938 avgivit betänkande med förslag till lag om enskilda vägar jämte förslag till vissa följdförfattningar, nämligen lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar, lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom, lag om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet samt lag om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad (statens off. utredn. 1938: 23).

Över de sakkunnigas ifrågavarande förslag hava infordrade utlåtanden avgivits av kammarkollegium, lantmäteristyrelsen, domänstyrelsen, järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser, svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, svenska järnvägsföreningen och svenska vägstyrelsernas förbund. Vad angår viss fråga, nämligen av de sakkunniga föreslagen överflyttning av vägmål från allmän underrätt till ägodelningsrätt, hava utlåtanden inhämtats jämväl från rikets hovrätter och processlagberedningen. Lantmäteristyrelsen har tillika överlämnat yttranden från överlantmätarna i samtliga län. Till domänstyrelsens utlåtande hava fogats yttranden från överjägmästarna och ett flertal jägmästare. Överståthållarämbetet har till sitt utlåtande fogat yttranden från Stockholms stads fastighets- och gatunämnder. Länsstyrelsernas utlåtanden åtföljas i de flesta fall av yttranden från länsarkitekt eller vägingenjör eller bådadera samt i några fall jämväl av yttranden från vägstyrelser eller enskilda personer. Till Svea hovrätts utlåtande hava fogats yttranden från vissa häradshövdingar.

De sakkunniga hava haft i uppdrag att verkställa utredning och numera avgivit förslag även beträffande spörsmålen om intagning av enskild väg till allmänt underhåll och om bidrag av allmänna medel till byggande och underhåll av enskilda vägar. Det förstnämnda av dessa båda spörsmål berör ju omfattningen av den enskilda väglagstiftningens föremål men tillhör närmast lagstiftningen om allmänna vägar och har nyligen erhållit sin lösning såtillvida, att man i 1934 års lag om allmänna vägar bibehållit regeln att till allmän väg skall hänföras — förutom ödebygdsväg — endast väg, som prövas nödig för allmänna samfärdseln. Någon ändring härutinnan har icke av riksdagen ifråga-

satts, och de sakkunnigas utredning och förslag i detta hänseende avse endast att ange enhetliga grunder för regelns tillämpning, vadan jag icke finner nödigt att i förevarande sammanhang till behandling upptaga detta förslag.

Spörsmålet om bidrag från det allmännas sida till enskild väghållning kan sättas i mer eller mindre intimt samband med rättsreglerna. Hittills hava emellertid bestämmelser om det allmännas medverkan ej upptagits i lagen, liksom man ej heller där stipulerat andra skyldigheter för den enskilde än sådana, som ansetts kunna utkrävas, oavsett huruvida bidrag från stat eller kommun utgå eller ej. Denna metod har i viss mån frångåtts i förutnämnda förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg men bibehållits i de sakkunnigas förslag.

Från de sakkunnigas ståndpunkt synes anledning saknas att i förevarande lagstiftningsärende närmare ingå på statsbidragsfrågans detaljer. Möjligheten för det allmänna att träda emellan med understöd och att därvid betinga sig vissa motprestationer måste dock under alla förhållanden kunna vara av betydelse vid lagstiftningen.

Då den lagstiftning, varom nu är fråga, angivits avse enskilda vägar, bör detta så förstås att föremålet för undersökningen utgöres av de allmänna rättsreglerna om de vägar, som enligt nuvarande terminologi äro enskilda, d. v. s. alla vägar, som icke prövats nödiga för allmänna samfärdseln eller hänförliga till kategorien ödebygdsvägar, oavsett huruvida de äro underkastade reglerna i gällande lag om enskilda vägar eller om de finnas böra utsöndras från det enskilda vägnätet. Däremot åsyftas ej här alla de spridda speciella bestämmelser om enskilda vägar, som på grund av sitt nära sammanhang med annan lagstiftning få anses hava sin plats därstädes, såsom t. ex. i jorddelningslagstiftningen, gruvlagstiftningen och vattenlagen (jfr betänkandet sid. 50), ej heller politiföreskrifter i trafiksäkerhetens intresse och dylikt. Frågor om den särskilda övervakning från myndighets sida eller den verkliga inskränkning i rätten att tillgodose det enskilda vägintresset, som möjligen påkallas till förekommande av fara och olägenhet, då väg korsar järnväg, spårväg, allmän väg, vattendrag, dike eller elektrisk ledning m. m., lämnas därför, såsom väsentligen tillhörande andra rättsområden, här å sido med undantag av vissa i föreliggande lagförslag upptagna, ämnet berörande stadganden, vartill jag i det följande skall återkomma.

Lagens tillämplighetsområde.

De sakkunniga.

Beträffande spörsmålet huruvida förevarande lagstiftning bör, i motsats till gällande enskilda väglag, avse även stadsplanelagda områden, väcka de sakkunniga fråga om att göra väglagen tillämplig även å sådana områden, för vilka stadsplan väl fastställts men ännu icke genomförts. De sakkunniga framhålla att mellan fastställandet och genomförandet av planen kan förflyta lång tid och att under denna mellantid behovet av regler för vägfrågornas ordnande icke kan anses alldeles uteslutet, åtminstone ej vad angår underhåll av befintliga vägar. De sakkunniga själva avvisa dock tanken på en dylik utvidgning av väglagens tillämplighetsområde samt anföra därvid:

Stadsplanens genomförande är en långsam utvecklingsprocess, som ingalunda berör endast trafiklederna. Ur förevarande synpunkt skulle väl avseende fästas närmast vid gatornas upplåtande för trafik men att alla i planen upptagna gator vore färdigställda borde icke avvaktas utan i stället skulle gränserna för det från väglagens tillämplighet undantagna området förskjutas allteftersom gatorna bleve färdiga. I så fall skulle dock dessa gränser knappast kunna bliva otvetydiga, och de ständiga förändringarna av desamma skulle vålla stor olägenhet. Då det nuvarande sättet att bestämma gränsen för lagens tillämplighet medför avgjorda fördelar i dessa hänseenden samt klagomål över de med detsamma möjligen förenade olägenheterna ej sports, finna de sakkunniga sig icke böra föreslå sådan ändring av lagen som nyss antytts.

Emellertid anse de sakkunniga enbart den omständighet att stadsplan fastställts för ett område icke böra med ens och ovillkorligen sätta ur kraft allt vad tidigare i enlighet med väglagen bestämts rörande vägar eller fastigheter inom detsamma; sådan påföljd borde inträda först om den i viss i väglagen stadgad ordning prövades böra äga rum.

Yttrandena. I yttrandena över lagförslaget lämnas detsamma i förevarande del i allmänhet utan erinran. *Länsarkitekten i Stockholms län* anför emellertid att förevarande lagstiftning borde avse även stadsplanelagd, icke tomtindelad mark, och *länsarkitekten i Västerbottens län,* med vilken *länsstyrelsen därstädes* synes instämma, anger som ett önskemål att gränsen för det område, inom vilket staden är skyldig upplåta gata, även bleve gräns för väglagens tillämplighetsområde eller att åtminstone rätt medgåves länsstyrelse att för särskilda fall förordna om lagens tillämpning beträffande viss väg inom stadsplanelagt område. Däremot ifrågasätter *överlantmätaren i Gotlands län* huruvida icke det undantag, de sakkunniga vilja medgiva från regeln, skulle kunna vara ägnat att fördröja genomförandet av stadsplanen.

Departementschefen. För egen del ansluter jag mig till de sakkunniga i denna fråga. Att under förevarande lagstiftning inbegripa områden, där stadsplan genomförts, vore för visso icke lämpligt och har väl ej heller ifrågasatts. Vid den avgränsning av lagstiftningens territoriella tillämplighetsområde, som alltså bör ske, måste, såsom de sakkunniga framhållit, tillses att gränsen blir otvetydig och att om möjligt undvikes att densamma underkastas ständigt återkommande smärre förskjutningar. En sådan avgränsning torde ej vinnas genom en bestämmelse, byggd på reglerna om stadens eller samhällets gatuhållningsskyldighet. Härigenom skulle icke ernås vare sig klarhet eller stabilitet. Att märka är nämligen att frågan kan röra även andra vägar än sådana, som enligt planen skola ingå i gator, ävensom bestämmande av vilka fastigheter, som skola deltaga i väghållning, vare sig vägen är belägen inom eller utom stadsplaneområdet. Vad angår möjligheten att undantaga endast tomtindelad mark, så skulle en sådan regel ensam för sig icke kunna göra tillfyllest, eftersom tomtindelning avser endast byggnadskvarter; och då tomtindelningen, som är beroende av enskilt initiativ, icke mer än stadsplanen själv behöver indicera, att en planmässig bebyggelse omedelbart är förestående, samt de tomtindelade kvarteren kunna ligga spridda och på långt avstånd från de centralare delar, där en

dylik bebyggelse uppkommit, skulle en regel, som tillmätte avgörande betydelse åt frågan, huruvida tomtindelning skett, lätteligen leda till opraktiska och av enskilt godtycke beroende resultat. Behovet att i nu förevarande ordning reglera väghållningen inom stadsplanelagda områden synes ej heller, av utredningen att döma, vara synnerligen framträdande. Det kan ifrågasättas, huruvida det icke mången gång kunde vara direkt olämpligt att, sedan stadsplanen fastställts, igångsätta ett förfarande för att få till stånd eller vidmakthålla en väg, som, låt vara att den under förefintliga former för områdets utnyttjande skulle fylla ett ändamål, icke är belägen å mark, som enligt stadsplanen skall användas för trafikled. Beträffande vägar, som skola ingå i gator, lärer frågan ofta kunna tillfredsställande lösas genom att staden respektive samhället begagnar sin rätt enligt 23 § stadsplanelagen att utan marklösen övertaga enskild väg.

Spörsmålet huruvida lagstiftningen bör avse de enskilda vägar i övrigt, som för närvarande icke äro underkastade väglagens bestämmelser, skall behandlas i det följande i samband med förutsättningarna för vägrätt och väghållningsskyldighet.

De allmänna intressenas inflytande på rättsreglerna.

Då riksdagen begärde utredning i förevarande ärende, nämndes väl i första hand behovet av en mer praktisk norm för väghållningsbördans fördelning mellan fastigheter i tättbebyggda orter, men riksdagen bragte även på tal frågor, som beröra själva grunderna för lagstiftningen. Jag skall ock här, innan jag övergår till spörsmålet om fördelningsnormen, till behandling upptaga det primära problemet, i vad mån lagstiftningen möjligen bör byggas på nya principer och det allmännas intresse starkare inverka på rättsreglerna.

De sakkunniga nämna bland allmänna intressen, som äro förbundna med enskild väghållning, i första hand utnyttjandet av landets naturtillgångar, vilket statsintresse angives vara väsentligen förmedlat av enskilda fastighetsägares intressen och redan i viss mån tillgodosett i väglagstiftningen genom de fastighetsägarna där tillerkända tvångsrätterna. Vidare framhålles, att de enskilda vägarna kunna utöva inflytande å formerna för fastighetsbildningen och bebyggelsen samt, om de stå öppna för allmän trafik och hållas i ett för den allmänna samfärdseln lämpligt skick, främja denna samfärdsel, ävensom att det sätt, på vilket en enskild väg anlagts, blir av betydelse för det allmänna, om vägen framdeles införlivas med det allmänna vägnätet. De sakkunniga.

Beträffande frågan huruvida man bör söka genom tvingande lagbud tillvarataga dessa allmänna intressen göra de sakkunniga till en början gällande att möjligheterna härutinnan måste anses begränsade, såframt en verklig skillnad skulle upprätthållas mellan enskild och allmän väghållning utan att i orimlig grad å de enskilda väghållarna lades skyldigheter, som icke motsvarades av någon privat förmån för dem. De sakkunniga anföra härom bland annat följande:

Om man förpliktade de av en väg närmast intresserade enskilda personerna att på egen bekostnad tillgodose varjehanda allmänna intressen, som kunna vara knutna till vägen, skulle detta lätt nog faktiskt innebära en återgång till det äldre systemet för *allmän* väghållning, vilket befunnits leda till sådan orättvisa och obillighet, att den moderna lagstiftningen fullständigt brutit med detsamma. För att undgå ett dylikt resultat kunde man visserligen, i den mån tvånget överskrede vad som kan anses billigt, komplettera de tvingande lagbuden med bestämmelser om gottgörelse åt väghållarna av allmänna medel. En verklig rätt till dylik gottgörelse synes då böra tillförsäkras dem i lagen, så att ej ersättningen blir beroende av växlande konjunkturer och kanske i vissa fall helt uteblir. Men ju längre man fortgår i sådan riktning, dess mer utplånas skillnaden mellan allmän och enskild väg. Skall en dylik skillnad upprätthållas, torde åtminstone den *rättsliga* regleringen böra byggas på den förutsättning att enskild väghållning i motsats till allmän sådan är en i huvudsak privat angelägenhet. Om det allmännas intresse av vissa enskilda vägar skulle föranleda allt större inskränkningar i de enskildas handlingsfrihet samt överflyttning i motsvarande mån av deras väghållningsbesvär å det allmänna, måste slutligen gränsen mellan allmän och enskild väghållning överskridas och det vara meningslöst att icke hänföra de ifrågavarande vägarna till gruppen allmänna vägar. Under ett övergångsstadium av en dylik utveckling skulle man kunna beteckna vägarna såsom ett mellanting mellan typiskt allmänna och typiskt enskilda, och det kan då vara en smaksak, huruvida reglerna om dem skola meddelas i särskild lag eller inrymmas i den allmänna eller den enskilda väglagen.

De sakkunniga framhålla vidare hurusom man borde taga hänsyn till graden av sannolikhet för det allmänna intressets förverkligande och mot varandra väga å ena sidan detta intresses art och styrka samt å andra sidan olägenheterna för den enskilde av bandet å hans handlingsfrihet ävensom storleken av de uppoffringar av allmänna medel, som kunde bliva ett nödvändigt komplement till tvångsföreskrifterna ej blott ur rättvisans och billighetens synpunkt utan även för att förtaga det hämmande inflytande å en allmännyttig enskild företagsamhet, som dess klavbindande i vissa former kunde medföra, varjämte göres gällande, att kontrollen över föreskrifternas efterlevnad kunde bliva dyrbar och att, i den mån det allmänna och det enskilda intresset av en enskild väg helt sammanfölle, i stor utsträckning kunde överlåtas åt det senare intressets bärare att bedöma, hur vägbehovet lämpligast borde tillfredsställas. Slutligen betonas att det allmännas intresse av vägväsendet kan beaktas även annorledes än genom tvingande regler. Härutinnan anföra de sakkunniga:

Genom att i lagstiftningen bereda *möjligheter* för den enskilde att erhålla behövliga vägar befordrar staten indirekt även ett allmänt intresse, och där lagen till den enskildes förfogande ställer någon honom enligt allmänna rättsgrundsatser icke tillkommande förmån, kan inträdet av densamma göras beroende av att vid rättighetens utövande jämväl det allmännas intresse beaktas. Vidare kan staten alldeles vid sidan av lagstiftningen genom att på vissa villkor erbjuda statsbidrag skaffa sig stort inflytande på vägnätets utformning samt öppna enskilda vägar för allmän samfärdsel. Denna sistnämnda metod äger — om man delar de sakkunnigas mening att det icke bör vara till enskilda väghållares skada som staten tillgodoser sitt intresse av deras vägar — vissa avgjorda företräden framför en tvångsmässig legislativ lösning av problemet. Så vinnes genom de fakultativa bidragen större möjlighet att taga hän-

syn till de skiftande förhållandena från fall till fall och även till det statsfinansiella läget. Lagen behöver ej tyngas med föreskrifter om bidragstilldelningen och villkoren för densamma eller ändras, så snart en ändring i dessa föreskrifter erfordras. Säkerligen är ock i många fall den enskilda väghållaren benägen att frivilligt mot ett ganska ringa statsbidrag åtaga sig förpliktelser med avseende å väghållningen, vilka icke rättvisligen kunde på enahanda villkor tvångsvis åläggas enskilda väghållare i allmänhet genom en generell lagregel. Det skulle för övrigt onekligen te sig tämligen inkonsekvent, om staten genom lagstiftning förbunde sig att bidraga till enskild väghållning, medan statsbidragen till allmänna vägar icke äro på dylikt sätt bestämda.

Efter övervägande av dessa synpunkter och framhållande att beträffande typiskt enskilda vägar det icke torde förefinnas någon utbredd åsikt att ett allmänt intresse påkallade tvångsföreskrifter, förklara de sakkunniga att det enligt deras mening egentligen endast vore beträffande två slag av enskilda vägar som det allmänna intresset nått sådan aktualitet, omedelbarhet och styrka, att med verkligt skäl kunde ifrågasättas att tillgodose detsamma medelst tvingande lagföreskrifter, nämligen de båda i jordbruksutskottets förenämnda utlåtande särskilt omförmälda vägtyperna, allmänneligen befarna vägar samt vägar i orter med tätare bebyggelse.

Bland *de allmänneligen befarna vägarna* — med vilket uttryck de sakkunniga i detta sammanhang, oavsett huru uttrycket borde tolkas vid tillämpningen av olika författningsrum, däri det begagnades, förstode enskilda vägar, som toges i anspråk av allmän samfärdsel av icke lokal natur — funnes sådana vägar, som utan tvivel uppfyllde villkoren för att kunna förändras till landsvägar, och där så vore fallet, syntes denna ändring böra komma till stånd snarast möjligt. I andra fall förelåge, t. ex. med hänsyn till närbelägna andra vägar, intet verkligt behov av att den ifrågavarande vägen ställdes till den allmänna samfärdselns förfogande, och då borde tillses att de enskilda väghållarna, om de ville begagna sin rätt att förbjuda den främmande trafiken, erhölle verksamt bistånd av samhällsmakten genom straffbestämmelser eller av länsstyrelsen utfärdade vitesförbud. Härutinnan hava de sakkunniga efter undersökning av frågan i vad mån envar må begagna enskild väg hänvisat, förutom till möjlighet att stadga vite, dels till 24 kap. 11 § strafflagen, eller om detta lagrum icke ansåges tillämpligt å vägtrafik, straffbestämmelserna för egenmäktigt förfarande och för skadegörelse, dels ock, vad angår motortrafik, till 12 § 5 mom. vägtrafikstadgan och de för överträdelse av dess föreskrifter i densamma meddelade straffbestämmelserna. De sakkunniga anföra vidare att emellertid ett säkerligen vanligare fall vore att vägen, även om den ej kunde betecknas såsom nödig för allmän samfärdsel, dock vore så nyttig för densamma att en avstängningsåtgärd icke kunde anses såsom en tillfredsställande lösning av problemet. Det vore för detta fall man kunde ifrågasätta att det allmännas intresse av vägen skulle taga sig uttryck i den enskilda väglagstiftningen och då särskilt på det sätt att garanti bereddes för att vägen skulle kunna användas för allmän samfärdsel. De sakkunniga fortsätta:

För vinnande av ett sådant resultat måste skyldighet stadgas ej blott för vägmarkens ägare att tåla trafiken och icke avstänga vägen utan jämväl för ett

eller annat rättssubjekt att försätta och bibehålla vägen i ett för allmän trafik lämpligt skick, varjämte regler torde böra givas om väghållningens övervakning från det allmännas sida. En rättslig reglering av nu antytt innehåll kräver av ovan anförda skäl att i lag tillika fastställes skyldighet för det allmänna att bekosta väghållningen eller en väsentlig del av densamma. Därigenom torde man emellertid komma lagstiftningen om allmänna vägar så nära, att det måste ifrågasättas, huruvida man icke borde taga steget ut och, med en viss eftergift å kravet att landsväg skall vara nödig för allmänna samfärdseln, likställa förevarande vägar med landsvägar eller ock vid sidan av de båda nuvarande slagen av allmänna vägar uppställa en ny sådan vägtyp, som i vissa hänseenden skulle intaga en särställning, exempelvis därutinnan att de av vägen närmast intresserade finge gälda särskilda bidrag till kostnaderna för densamma.

Vilken form, som än väljes för ett tillgodoseende i legislativ ordning av ifrågavarande samhällsintresse, torde åtgärden emellertid kräva tämligen betydande uppoffringar av allmänna medel. Ovan har framhållits att ur ekonomiska och även andra synpunkter systemet med fakultativa statsbidrag erbjuder ej oväsentliga fördelar för det allmänna. Mot detta system, som innebär frågans ordnande genom frivilliga överenskommelser mellan det allmännas representant och de enskilda väghållarna rörande de senares skyldighet att upplåta vägen för allmän trafik och vederbörligen underhålla densamma mot åtnjutande av ett med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall bestämt statsbidrag, synas betänkligheter kunna möta endast om man kräver absolut garanti för att alla de ifrågavarande vägarna hållas öppna för allmän samfärdsel. Ett dylikt krav torde emellertid icke behöva uppställas beträffande andra vägar än sådana, som med fog kunna betecknas såsom nödiga för allmänna samfärdseln. I nu ifrågavarande fall däremot, där det väl kan anses nyttigt för denna samfärdsel att äga tillgång till vägen men det allmännas intresse av densamma dock ej nått nyssnämnda högre grad, lärer man kunna taga risken av att väghållarna någon gång kunna befinnas ovilliga att, mot erbjudet statsbidrag, för allmänheten upplåta och underhålla vägen. Förvisso kan man utgå ifrån att något sådant ej skall inträffa annat än i sällsynta undantagsfall, särskilt i betraktande av de svårigheter och besvär, som oftast äro förenade med väghållarnas försök att beivra överträdelse av ett förbud mot allmän trafik eller annorledes göra ett sådant förbud effektivt. Den utsträckning, i vilken den allmänna samfärdseln skall tillgodoses med vägar, torde väl, om man ej obilligt övervältrar kostnaderna härför på enskilda, ytterst bero på storleken av de belopp, som det allmänna kan för ändamålet anslå, och detta evad man söker i lag reglera frågan eller ej. Om, såsom de sakkunniga anse, metoden med fakultativa bidrag ställer sig billigare än tvångsmetoden, torde alltså med den förra flera vägar komma att upplåtas för allmän trafik än med den senare.

Ovanberörda förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg åsyftar en såtillvida annan lösning av det nu behandlade problemet, att det skulle i lag medgivas allmänheten att (med motorfordon) bedriva trafik på vägen. Även enligt nu nämnda förslag skulle däremot statsbidragen vara fakultativa och någon väghållningsskyldighet icke stadgas, utan på sätt av motiven framgår, har man tänkt sig att dylik skyldighet skulle stipuleras först genom avtalet om statsbidrag, där sådant lämnades. En lagstadgad rätt för allmänheten att trafikera en väg måste dock lätteligen kunna visa sig värdelös, om den ej motsvaras av någon skyldighet för väghållarna att hålla vägen i farbart skick eller ens över huvud taget bibehålla vägen. Sitt värde äger rättigheten väl i alla de fall, där väghållarna i eget intresse vidmakthålla vägen, men, såsom ovan berörts, torde billigheten och allmänt vedertagna rättsgrundsatser kräva att en sådan rättighet icke i lag stadgas, med mindre

lagen tillförsäkrar väghållarna rätt till full gottgörelse för intrånget. Det må emellertid framhållas, att, som man vid avgivande av lagförslaget synes hava förutsatt, att statsbidrag regelmässigt skulle utgå, där väg av allmänheten toges i anspråk, det faktiska resultat, man velat uppnå, icke torde synnerligen avvika från verkningarna av frågans lösning helt på den frivillighetens väg, som ovan beskrivits.

De sakkunniga anse alltså att den allmänna samfärdselns intresse av vägar, som äro för densamma av verklig betydelse men dock icke enligt gällande regler kunna förändras till allmänna vägar, hellre bör tillgodoses genom fakultativa statsbidrag än genom i lag meddelade tvångsföreskrifter för enskilda väghållare.

Är fråga om nyanläggning av enskild väg, som måste antagas bliva av betydelse för allmän samfärdsel, kan även intresset av att vägen erhåller en för denna samfärdsel lämplig sträckning tillvaratagas genom villkoren för bidragstilldelningen.

Beträffande *vägar i tättbebyggda orter* framhålla de sakkunniga till en början att bland dessa vägar ofta förekomme jämväl sådana, som av de sakkunniga betecknats såsom allmänneligen befarna, samt fortsätta:

När vägens belägenhet i en dylik ort ansetts vara en omständighet, som kan tänkas i och för sig föranleda tvingande föreskrifter, beror detta icke på vägens betydelse för den allmänna samfärdseln utan fastmer därpå att åtskilliga sådana frågor rörande fastighetsbildning, bebyggelse, trafik m. m., vilka på rena landsbygden till stor del kunna överlåtas åt den enskildes avgörande, i orter med sammanträngd befolkning förr eller senare måste för upprätthållande av allmän ordning och befordran av en sund samhällsbildning underkastas ingripande från myndighets sida samt att därvid möjligheterna för en tillfredsställande lösning av dessa frågor i mycket bero på huru ortens vägnät från början planlagts och sedermera utbygges. Här är alltså fråga om samma allmänna intresse, som ligger till grund för lagstiftningen om planer för bebyggelsen, fastighetsbildningen m. m. dylikt.

Mot tvångsföreskrifter i väglagen för befordran av detta intresse möta icke nödvändigtvis samma betänkligheter som ovan anförts beträffande motsvarande åtgärder för tillgodoseende av allmän samfärdsel. I nu förevarande fall är motsättningen mellan det allmänna och det enskilda intresset ingalunda så stark. Till ej obetydlig del sammanfalla de med varandra, och ingreppet från det allmännas sida skulle då föranledas huvudsakligen därav att man ej kan förutsätta att de enskilda äga förmåga att rätt bedöma eller utan ledning av det allmännas representant genomföra vad för dem i längden är tjänligast. Anläggning av ett för samhällsbildning lämpligt vägnät kräver fackkunskap, och ett av oförstånd eller missriktad sparsamhet begånget fel härutinnan kan, sedan bebyggelsen börjat ansluta till vägarna, icke så lätt rättas. I den mån ingreppet från det allmännas sida kan anses vara fördelaktigt för de enskilda väghållarna, sakna dessa berättigade anspråk på gottgörelse för intrånget i deras handlingsfrihet, och det kan till och med anses billigt att de få bidraga till de kostnader, som åsamkas det allmänna genom dess inblandning i saken. En dylik uppfattning har kommit till uttryck i lagstiftningen om stadsplaner m. m. dylikt. Och liksom vid denna lagstiftning skett synes man även här i viss mån kunna fordra att inom den begränsade grupp av enskilda, som närmast drager nytta av det allmännas verksamhet, individerna vidkännas jämkningar i sina privata intressen av hänsyn till det för gruppen gemensamma bästa utan att de därför behöva anses berättigade till ersättning. Var gränsen härutinnan bör dragas är en diskretionär fråga.

Beträffande vägförhållandena går det förevarande intresset i första hand ut på att de vägar, som anläggas inom en tätare bebyggd ort och kunna i märklig mån inverka på de allmänna ortsförhållandena, särskilt bebyggelsen och sättet för samfärdselns ordnande, icke måtte erhålla en olämplig sträckning. Men detta är blott problemets ena sida. Det är tillika av direkt intresse för det allmänna att ett lämpligt huvudvägnät verkligen kommer till stånd och vidmakthålles. Eljest skulle lätteligen förefintliga olämpliga förhållanden under långa tider bliva bestående och försöken att i en sund riktning leda utvecklingen kanske ej åstadkomma annat än att densamma avstannade.

Det nämnda intresset tillgodoses i viss omfattning genom planlagstiftningen. Väl kan näppeligen av denna lagstiftning — i vidare mån än vad som följer av stadgandet i 20 § stadsplanelagen rörande förbud i vissa fall mot schaktning, fyllning m. m. inom stads- och stomplanelagda områden — härledas något rättsligt hinder för fastighetsägare att, var honom gott synes, anlägga väg å sin fastighet eller, med vederbörande enskilda rättsägares samtycke, över andras ägor. Men detta förhållande behöver icke innebära något för en god samhällsbildning vådligt, om nämligen annorledes är sörjt för att byggnadsverksamheten ledes i rätta banor och att lämpliga trafikleder i mån av behov anläggas och underhållas. Så lärer kunna anses vara fallet vad stadsplanelagda områden beträffar. Stomplan däremot kan lämna stora delar av det område, planen avser, utan närmare reglering. Genom byggnadsplan ordnas väl bebyggelsen men planens genomförande kan i hög grad fördröjas och annorledes motverkas av ett befintligt olämpligt vägnät, eftersom här saknas föreskrift om skyldighet att bringa de i planen upptagna trafiklederna till stånd. Utomplansbestämmelser äga ur förevarande synpunkt föga betydelse. Avstyckningsplan slutligen avser ju fastighetsindelningen men icke direkt bebyggelsen samt innebär lika litet som byggnadsplan någon säkerhet för att det avsedda vägnätet förverkligas.

Beträffande samtliga planer för fastighetsbildning och bebyggelse gäller, att de vid tiden för deras upprättande befintliga vägarna och byggnaderna kunna försvåra en rationell planläggning.

Det synes de sakkunniga att man kunde tilldela väglagen även den uppgift att härutinnan i viss mån komplettera planlagstiftningen.

För det första bör man naturligtvis vid väglagstiftningen söka tillse, att de särskilda medel, denna lagstiftning ställer till enskildas förfogande i syfte att främja vägväsendets utveckling, icke kunna utnyttjas för företag, som från det allmännas synpunkt måste betecknas såsom mindre önskvärda, och således bland annat att ej väglagens bestämmelser kunna verka i motsatt riktning mot vad man genom planlagstiftningen avsett. Detta krav är beaktat redan av den gällande väglagen genom dess stadgande i 9 § andra stycket, jämfört med 21 § sista stycket.

Dessa stadganden borde enligt de sakkunniga på anförda skäl icke anses innefatta förbud över huvud taget mot sådana väganläggningar, som där avsåges, utan endast en tvångsföreskrift såtillvida, att densamma måste iakttagas vid ett i väglagens ordning företaget förfarande, ändå att sakägarna förenade sig om annat. De sakkunniga fortsätta härefter:

Att ur förevarande synpunkt genom väglagen inskränka den å *allmänna rättsgrunder* vilande rätten att bygga väg synes icke tillrådligt. En sådan inskränkning skulle kunna innebära även en begränsning av möjligheterna att bebygga och annorledes utnyttja fastigheterna samt skulle därför icke gärna kunna ifrågakomma annorledes än där fullständig plan för bebyggandet fastställts och förbud mot olämplig byggnadsverksamhet utfärdats.

Men om så skett är åter behovet av att inskränka rätten att bygga väg betydligt reducerat, och med ett sådant behov lärer man, om det tillika sörjes för att lämpliga vägar komma till stånd, knappast vidare behöva räkna. För övrigt torde ett vägbyggnadsförbud av nu ifrågavarande innebörd samt de bestämmelser, som skulle erfordras såsom komplement till detsamma, vara av den natur att spörsmålet därom tillhör planlagstiftningen och icke väglagen.

Vad man däremot genom väglagstiftningen lämpligen kan uträtta till befordran av nu ifrågavarande allmänna intresse, utöver vad hittills skett, är enligt de sakkunnigas mening att medgiva offentlig myndighet — länsstyrelsen — rätt att vid behov ej mindre taga initiativet till fastställande av väghållningsskyldighet beträffande de viktigare vägar, som av länsstyrelsen prövas lämpliga, än även i anslutning därtill meddela föreskrift om sättet för väghållningen samt övervaka dess utförande. Härigenom skulle man väsentligen nå syftet att få de i en byggnads- eller avstyckningsplan upptagna vägarna till stånd, i den mån behov därav föreligger, och, såsom nyss berörts, skulle därmed behovet av att inskränka fastighetsägarnas av allmänna rättsgrunder följande rätt att fritt bygga väg, där sådan inskränkning över huvud taget kunde ifrågakomma, vara mycket ringa.

Ett dylikt ingripande från länsstyrelsens sida kan vara behövligt även beträffande stomplanelagda områden och utomplansområden i samhällen och framför allt i fråga om sådana delar av landsbygden, där bebyggelsen börjat tätna men för vilka byggnadsplan eller avstyckningsplan likväl ej upprättats. Finnas förutsättningarna för avstyckningsplan, gäller detta dock ofta endast smärre partier av ett tättbebyggt område, och, som bekant, kan av kostnadsskäl och andra orsaker ej sällan få anstå med upprättande av byggnadsplan inom dylika områden. För bedömandet av vägarnas lämplighet i de fall då någon plan, upptagande trafikleder, ännu icke finnes uppgjord, förutsättes naturligtvis att länsstyrelsen planerar huru vägnätet i viktigare hänseenden, åtminstone beträffande huvudlederna, bör anläggas. En dylik vägplan kan åstadkommas vida enklare än en fullständig byggnadsplan och skulle liksom stomplan i förhållande till stadsplan kunna tjäna till att förbereda en mer ingående plan för bebyggelsen samt förhindra att vägnätet till men för det under tillblivelse varande samhället utbygges på ett olämpligt sätt, vilket för närvarande så mycket lättare kan inträffa, som ej ens det ovannämnda stadgandet i 9 § väglagen äger tillämpning i de fall, som nu avses.

På lämpligt sätt begränsad skulle skyldigheten att fullgöra väghållningen, ehuru denna skyldighet innebär ett avsteg från principen att enskild väghållning är en privat angelägenhet, kunna anses skälig med hänsyn till det allmänna intressets art och styrka. Den omständighet i och för sig att initiativet kan utgå från det allmännas representant och att denna även meddelar föreskrifter om sättet för väghållningen, lärer icke heller innebära någon synnerligen kännbar begränsning av den frihet, som för närvarande tillkommer varje enskild intressent. Inom tättbebyggda orter torde vägintressenterna i regel utgöra ett större antal och vid sådant förhållande möjligheten för dem att i vägfrågorna uppnå full enighet vara tämligen ringa. Envar väghållningsskyldig kan nu, så snart någon annan av dem det påfordrar, förpliktas till väghållning, och därvid skall, om plan för områdets ordnande fastställts, denna plan respekteras.

På det nu skisserade sättet skulle man alltså inom väglagens råmärken till vägintressenternas såväl som det allmännas fromma kunna åstadkomma dels ett tidigt verkande och tämligen effektivt skydd mot anläggning av vägar, som utgöra hinder för en god ordning och bebyggelse, dels plan för vägnätet i de tättbebyggda orter, där sådan plan eljest skulle saknas, dels ock en lösning av problemet huru det planerade huvudnätet av trafikleder i dylika orter eller

inom områden under byggnadsplan, avstyckningsplan eller stomplan skall även i brist på enskilt initiativ bliva i mån av behov förverkligat.

Slutligen anföra de sakkunniga i förevarande fråga om behovet och medlen att tillgodose det allmännas intresse av enskilda vägar, att de sakkunnigas nu återgivna uttalanden gjorts under förutsättning att nämnda intresse företräddes av staten själv och i vissa fall möjligen distrikten för allmän väghållning, medan däremot om det ansåges att *kommuner eller samhällen* här ägde en uppgift, spörsmålen lätt bringades i ett helt nytt läge. De sakkunniga framhålla, hurusom systemet med kommunvägar såsom ett mellanting mellan allmänna och enskilda vägar hade anknytning i den äldre rätten och vissa motsvarigheter i grannländernas lagstiftning, samt att möjligheten att införa ett dylikt system dryftats vid tillkomsten av den gällande lagen om enskilda vägar. Vidare anföra de sakkunniga härutinnan:

Kommuners delaktighet i enskild väghållning kan tänkas förverkligad på olika sätt. Man kan, såsom för närvarande sker, låta sig nöja med den möjlighet som helt vid sidan om väglagstiftningen står landsting och primärkommuner till buds att, där vägen är av intresse för kommunen såsom sådan, lämna frivilliga bidrag och för desamma betinga sig de villkor, som äro erforderliga för tillgodoseende av kommunens intresse. Ej sällan förekommer att städer och stadsliknande samhällen sålunda frivilligt övertaga enskild väghållning inom sina områden eller att landsting eller andra kommuner lämna penningbidrag till enskilda vägföretag. Men om statsmakterna anse kommunerna i vissa fall *skola* bidraga, torde skyldighet böra stadgas i sådant hänseende. Saken kunde i så fall möjligen ordnas genom att kommunen betraktades såsom vägintressent, även där den själv ej äger någon fastighet, för vilken vägen är av nytta. En ytterligare möjlighet är att inrätta vägdistrikt, bestående av kommuner. — — — Ser man, såsom de sakkunniga här gjort, förevarande spörsmål närmast ur synpunkten hur det allmänna bör bevaka sina intressen, där dessa i fråga om vissa vägtyper nått en tillräcklig styrka för att motivera ett ingripande, bör först framhållas, att det behov av statlig kontroll över väghållning, som i vissa fall onekligen föreligger, icke skulle elimineras genom att kommuner bereddes inflytande å densamma. Frågorna hur den allmänna samfärdseln skall tillgodoses med vägar och hur planerna för samhällsbildning skola upprättas och realiseras hava ju icke ansetts kunna överlåtas åt endast kommunala organs avgöranden. Ej heller torde kunna påvisas några specifikt kommunala intressen av enskild väghållning vid sidan av de ifrågavarande allmänna intressena. De skäl, som möjligen kunde föranleda att å kommuner lagstiftningsvis lägga en uppgift beträffande sådan väghållning, torde därför huvudsakligen vara att söka på den ekonomiska sidan av saken, eller med andra ord därutinnan att kommunen ansåges närmare än staten själv att gälda bidrag, som rättvisligen eller billigtvis borde utgå av allmänna medel. Men skall över huvud taget en kommun såsom sådan, d. v. s. ej blott där densamma är ägare till någon av de av vägen berörda fastigheterna, förpliktas bidraga till enskild väghållning, lärer kommunen även böra ombesörja arbetet. Föga lämpligt synes nämligen vara att samordna kommunen med de enskilda väghållarna, ålägga kommunen en viss andel i kostnaderna eller visst bestämt bidragsbelopp och i motsvarande mån begränsa dess inflytande på vägfrågorna av hänsyn till övriga väghållares enskilda intressen. Det vore måhända också förenat med viss svårighet att finna en lämplig form för prövning i ett sammanhang av de enskilda väghållarnas och kommunens bi-

dragsskyldighet. Den nuvarande ordningen för frågornas avgörande vore i varje fall — — — icke väl ägnad härför.

Beträffande de för fastigheter i tättbebyggd ort gemensamma vägarna kunde möjligen finnas vissa orsaker att å den kommunala samhällsbildning, som här närmast kan sägas representera det med dessa vägar förbundna allmänna intresset, lägga skyldighet att bidraga till väghållningen och därför även ombesörja arbetet. Särskilt skulle man kunna tänka sig att ett samhälle, varest den tättbebyggda orten är belägen, på nyssnämnt sätt övertoge väghållningen i fråga, såsom ju ock emellanåt genom godvilliga uppgörelser sker.

En sådan utvidgning av samhällens skyldighet med avseende å hållandet av trafikleder synes dock knappast behövlig eller tillrådlig. Det ifrågavarande samhällsintresset torde i regel, med bibehållande av intresseprincipen, kunna i tillräcklig grad tillgodses utan någon olägenhet för dem, som komma i fråga såsom enskilda väghållare. Väghållningsskyldigheten skulle, om den lades på samhällena, i själva verket innebära en påbyggnad å gatuhållningsskyldigheten, vars omfattning regleras av stadsplanelagstiftningen och nyligen varit föremål för statsmakternas prövning och som i många fall, redan sådan som den är, ställer höga krav å vederbörande samhälle. Visserligen skulle samhället kunna berättigas att av de av vägarna närmast intresserade enskilda uttaga särskild avgift till täckning av väghållningskostnaderna, men då medförde överflyttningen av väghållningen till samhället icke stor skillnad, eftersom statlig kontroll likväl erfordras. Härtill kommer att i många tättbebyggda orter på landet icke bildats något samhälle i rättslig mening och att således den här ifrågasatta utvägen ingalunda alltid skulle stå till buds.

Skyldighet för landskommunerna att deltaga i enskild väghållning skulle väl, om man godkänner vad ovan anförts om det sätt, på vilket deras medverkan i så fall skulle lämnas, utformas sålunda att kommunen skulle ombesörja och eventuellt i förening med vissa enskilda rättssubjekt bekosta väghållning beträffande vägar, vilka äro av nytta för samfärdseln inom kommunen i dess helhet eller en väsentlig del av densamma men dock icke kunna anses såsom nödiga för allmänna samfärdseln. Förmodligen skulle då i praxis åtskilliga vägar av sådan betydelse, att de för närvarande anses kunna intagas till allmänt underhåll, komma att behandlas såsom kommunvägar. I övrigt skulle dessa tydligen oftast vara av det slag, som här ovan betecknats såsom allmänneligen befarna, men de med denna vägtyp förbundna särskilda spörsmålen skulle dock ej härigenom få någon fullständig lösning, enär dels, såsom nämnt, behovet av den statliga kontrollen återstode och dels åtskilliga allmänneligen befarna vägar eller vägsträckor icke skulle kunna hänföras till kommunvägarna. Dessutom torde man kunna förutse att kommunerna snart nog skulle kräva statsbidrag och att dessa krav, med hänsyn till den statliga övervakningen och den betydelse ifrågavarande väghållning skulle äga för den allmänna samfärdseln, icke i längden skulle kunna avvisas. Syftet med den kommunala väghållningen skulle därigenom förfelas, och man skulle vara tillbaka vid det system med små vägdistrikt, vilket man nyligen på goda grunder övergivit. Den dubbelorganisation av allmän väghållning, som i realiteten bleve följden, skulle vara tämligen meningslös och orsaka ökade förvaltningskostnader och ett invecklat bidragssystem.

På nu anförda grunder anse de sakkunniga att kommuner och samhällen icke böra *förpliktas* vare sig att ombesörja enskild väghållning eller att bidraga till kostnaderna härför, varemot det naturligtvis liksom hittills bör stå dem öppet att, i den mån det är förenligt med kommunallagarnas principer, i särskilda fall lämna dylika bidrag, kanske till och med helt övertaga väghållningen. Till förekommande av missuppfattning må framhållas, att de

sakkunniga icke i detta sammanhang under uttrycket kommun inbegripa vägdistrikten. Fråga huruvida dessa böra anses äga att ekonomiskt understödja enskild väghållning har ju vid åtskilliga tillfällen förevarit men av statsmakterna besvarats nekande, en ståndpunkt som enligt de sakkunnigas mening bör vidhållas med hänsyn till vägdistriktens specifika uppgift och risken att eljest staten genom sina bidrag till distrikten, t. ex. skatteutjämningsbidrag, kan komma att drabbas av kostnader för enskild väghållning i en icke avsedd ordning och utsträckning.

Yttrandena.

I det stora flertalet yttranden över förslaget lämnas dess principer utan erinran. Från vissa håll anföres emellertid att lagförslagets lämplighet vore beroende av den utsträckning, i vilken statsbidrag lämnades, och i några yttranden göres gällande att samfälligheter av enskilda vägintressenter ej sällan bleve för små eller ekonomiskt för svaga för väghållningens rationella bedrivande eller att vägdistrikten borde få mot ersättning ombesörja densamma helt eller delvis.

Tvångsföreskrifter i väglagen för främjande av allmänna intressen i andra fall än då fråga är om tättbebyggda orter föreslås endast i några få yttranden, och där så sker, synes man icke åsyfta tvingande regler utan endast bestämmelser att iakttaga vid vägförrättning. Sålunda betonas i några yttranden intresset av att även beträffande den egentliga landsbygden sambandet mellan fastighetsbildningen och vägfrågornas lösning beaktas, därutinnan *lantmäteristyrelsen* framhåller att, liksom fastighetsindelningen är av avgörande betydelse för utläggande av enskilda vägar, dessa senare utforma bruknings-områden och att ett vägföretag kan föranleda omläggning av fastighetsindelning och inverka på fastighetsvärden. Enligt lantmäteristyrelsens mening borde, ehuru denna frågas utförligare behandling kunde anstå till en blivande revision av jorddelningslagen, vid en nu företagen ändring av väglagen, däri på lämpligt sätt framhållas, att vägfrågor även på den egentliga landsbygden borde ordnas under hänsyntagande till deras samband med fastighetsbildningen.

Länsarkitekten i Stockholms län gör gällande att i syfte att enskilda vägar måtte erhålla lämplig sträckning, särskilt med tanke på vägens eventuella framtida intagande till allmänt underhåll, vägstyrelsen i vederbörande distrikt för allmän väghållning borde beredas tillfälle att vid förrättning rörande enskild väg bevaka nämnda allmänna intresse samt att förrättningsresultatet icke borde få gå i verkställighet, med mindre länsstyrelsen prövat detsamma vara ur det allmännas synpunkt godtagbart.

I några yttranden påkallas även för den rena landsbygdens del kontroll från det allmännas sida över det sätt, på vilket väghållningen, särskilt underhållet av väglott, utföres, därvid emellertid synes förutsättas att frivilliga bidrag till väghållningen utgått av allmänna medel.

Tillgodoseende av den allmänna samfärdselns intresse av enskilda vägar på landsbygden genom att, i likhet med vad 1929 års vägsakkunniga föreslagit, medelst en lagstiftningsåtgärd frånkänna ägaren av enskild väg rätten att avstänga densamma för allmän trafik, ifrågasättes icke i något av de nu inkomna

yttrandena. Däremot anföres i *kammarkollegiums* utlåtande, såvitt angår vägar i tättbebyggda samhällen, att ett visst mått av allmän samfärdsel måste tillåtas men tillika att bördan av tillgodoseendet av allmän samfärdsel icke finge läggas uteslutande på fastigheter. Till detta utlåtande skall jag strax återkomma.

Att ett behov föreligger att bereda ökat inflytande från myndighets sida beträffande väghållningen i tättbebyggda orter vitsordas uttryckligen i en mängd av yttrandena. Uttalanden, innefattande eller antydande en motsatt mening, förekomma blott undantagsvis. *Länsstyrelsen i Uppsala län,* som anser ytterligare utredning erforderlig beträffande frågan om kommunikationernas ordnande inom tättbebyggda samhällen, anför att exploatören ofta torde åtaga sig att anlägga vissa trafikleder, som angåves i styckningsplanen, och att, ehuru det inträffat att planen varit otillfredsställande, man numera torde söka bättre övervaka avstyckningsplanen och, så snart utvecklingen medgåve, åstadkomma byggnadsplan, därvid ej sällan kommunen torde bidraga till kostnaderna för planens upprättande, varjämte möjlighet ju förelåge att erhålla förskott av statsmedel till dessa kostnader. *Överlantmätaren i Kopparbergs län* hänvisar till den reglering, som kan ske genom byggnads- och avstyckningsplaner, samt drager i tvivelsmål att något behov förefinnes att härutöver i väglagen inrymma initiativ- och tvångsrätt för länsstyrelsen. På liknande sätt uttalar sig *överlantmätaren i Skaraborgs län,* såvitt angår länsstyrelsens av de sakkunniga tilltänkta befattning med upprättandet av vägplan och dess förverkligande. Även *överlantmätaren i Malmöhus län* ifrågasätter huruvida direkt medverkan från länsstyrelsens sida vore erforderlig.

Vad angår spörsmålet, huruvida den rättsliga reglering som emellertid, såsom nämnt, nästan allmänt anses behövlig med hänsyn till det allmännas intresse av vägförhållandena i tättbebyggda orter, lämpligen kan ernås genom bestämmelser i väglagen om rätt för länsstyrelsen att ålägga enskilda intressenter att hålla vägar i dylika orter efter viss av länsstyrelsen godkänd vägplan, utan att därmed förbindes någon lagstadgad skyldighet för det allmänna att bidraga till kostnaderna för väghållningen, uttalas i några av yttrandena betänkligheter ur synpunkten att väghållarna kunde bliva belastade med alltför stor väghållningsbörda eller att systemet kunde innebära att i den enskilda väglagstiftningen reglerades frågor, som närmast tillhörde andra rättsområden.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför att på ett tidigt stadium av samhällsbildning, densamma mestadels bestode av ekonomiskt svaga medlemmar, som till mycket stor del finansierat sina bostadsförvärv genom lån, och att en skyldighet för dessa att bekosta och underhålla vissa vägar kunde sätta deras ekonomi i allvarlig fara och hämma det spirande samhällets utveckling, vadan av de sakkunniga tilltänkta bestämmelser om tvångsmedel för vägnätets genomförande antingen skulle komma att stanna på papperet eller också kunna alltför hårt drabba fastighetsägarna.

Farhåga för bristande ekonomisk bärkraft hos de väghållningsskyldiga uttalas även av *lantmäteristyrelsen* samt *länsstyrelsen i Värmlands län,* vilken framhåller behovet av statsbidrag, ävensom *överlantmätaren i Gävleborgs län,*

som manar till försiktighet vid tillämpning av den föreslagna rätten för länsstyrelsen att av enskilda framtvinga väghållning.

Kammarkollegium och *överståthållarämbetet* förmena att de av de sakkunniga avsedda vägarna i tättbebyggda orter på grund av sin betydelse för det allmänna icke borde hänföras till enskilda vägar. Enligt överståthållarämbetet borde de särskilda reglerna om dessa vägar utgå ur förslaget. Kammarkollegium anser den rationella lösningen av problemet vara att söka i en återgång till det med 1891 års väglag övergivna äldre systemet av en lokalt differentierad väghållning för den allmänna samfärdseln och anvisar såsom tänkbara utvägar härutinnan att vägdistrikt anordnades såsom municipalsamhällen i form av påbyggnad på bestämmelserna om stom- och byggnadsplaner eller såsom underavdelningar av de allmänna vägdistrikten eller att kommun i vissa fall finge utgöra lokalt vägdistrikt, därvid kunde beredas möjlighet att, i likhet med vad som skett i stadsplanelagen i fråga om gatukostnad, överföra viss del av mark- och vägbyggnadskostnaderna på fastighetsägare samt i första hand åt kommunala organ anförtros vissa frågor, som enligt de sakkunnigas förslag skulle belasta länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Örebro län anmärker att vad angår städernas utomplansområden de sakkunnigas förslag, vid det förhållande att stomplan fastställes av Kungl. Maj:t, kunde innebära att i visst avseende länsstyrelsen hade att besluta i fråga, vars avgörande tillhörde Kungl. Maj:t; frågan, vilka vägar, som behövdes för ett tättbebyggt område, borde alltid prövas i den ordning, stadsplanelagen stadgade, och denna därför kompletteras med föreskrift om stomplan även för landet, vilken borde kunna fastställas av länsstyrelsen; fastställelse av stomplan borde föregå eller i vart fall ske samtidigt med länsstyrelsens inskridande till vägfrågornas ordnande på det av de sakkunniga föreslagna sättet; sammanhanget mellan frågan om vägunderhåll i tättbebyggt område samt samhällsbildningen, bland annat ordnandet av avlopp m. m., borde beaktas mer än i förslaget skett.

Biträdande länsarkitekten i Örebro län gör gällande att den erforderliga särskilda regleringen av vägförhållandena i tättbebyggda orter borde vinnas i första hand genom ändring i stadsplanelagstiftningen, därvid åberopas särskilt att i annat fall väglagen, där plan upptagande trafikleder förut saknades eller blivit föråldrad, finge större betydelse för den planmässiga regleringen av samhällsbildningar än stadsplanelagen, samt att vägfrågorna borde lösas i samband med frågorna om byggnadsverksamhet, fastighetsbildning och avloppsledningar och i vissa hänseenden tillhöra byggnadsnämnds prövning, ävensom att jämväl finansieringsproblemet åtminstone delvis borde anses tillhöra planlagstiftningen, vilken borde förses med föreskrifter om stomplan för landsbygden, bidrag till kostnad för vägar och avlopp inom icke stadsplanelagda delar av städer och samhällen samt tätare bebyggda områden å egentliga landsbygden, vägbyggnadsförbud och eventuellt en förenklad byggnadsplanetyp.

Länsarkitekten i Västerbottens län, som förklarar de sakkunnigas förslag i förevarande hänseende kunna få stor betydelse särskilt för sådana tätt-

bebyggda jordbruksbyar, som ännu ej utvecklats till municipalsamhällen, samt upplyser att inom länet byggnadsplansinstitutet i regel ej visat sig användbart, anför att vägplanen kunde som en stomplan låsa fast blivande planläggning och att därför måhända borde i stadsplanelagen införas ett nytt planinstitut för landsbygden, motsvarande städernas stomplan.

Överlantmätaren i Stockholms län anser att för att ej väglagen skulle inkräkta på planlagstiftningens och fastighetslagstiftningens område, den av de sakkunniga anvisade regleringen av vägförhållandena i tättbebyggda orter icke borde få komma till användning, med mindre först avstycknings- eller byggnadsplan upprättats.

Länsarkitekten i Stockholms län anför att frågor om ledningar för vatten och avlopp borde lösas i sammanhang med vägfrågorna.

Lantmäteristyrelsen anmärker att den samfällighet av väghållare, som skulle bildas i tättbebyggd ort, borde få omhändertaga även avloppsfrågor och att, vad angår stad eller stadsliknande samhälle, stadens eller samhällets specialorgan för gators och vägars anläggning borde deltaga i vägsamfälligheten handläggning av ärenden eller åtminstone avge yttrande.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ifrågasätter huruvida icke, beträffande vägar i stad, å stadens magistrat eller annan myndighet, som hade att pröva avstyckningar och avstyckningsplaner, borde överlåtas de uppgifter, som enligt de sakkunnigas förslag skulle läggas å länsstyrelse.

Departementschefen.

Den beträffande väg av ifrågavarande slag av gammalt gällande principen att väghållningen är en privat angelägenhet för en grupp enskilda intressenter förnekar icke att vägarna kunna vara av betydelse även för det allmänna eller att skäl kunna föreligga att understödja väghållningen på samma sätt som annan enskild men allmännyttig verksamhet, d. v. s. genom frivilliga bidrag. Principens innebörd torde kunna uttryckas så, att väghållningen ej skall övertagas av det allmänna — staten eller kommunala bildningar — och att de enskildas handlingsfrihet och på allmänna rättsregler grundade rättigheter icke skola inskränkas av hänsyn blott till allmänna intressen.

Förutsättningarna för riktigheten av ett sådant betraktelsesätt synas vara dels att det enskilda intresset träder starkt i förgrunden och dels att, där emellertid även ett viktigt allmänt intresse är i fråga, man icke behöver befara, att detsamma genom principens upprätthållande alltför mycket eftersättes på grund av ett motsatsförhållande till det enskilda intresset, brist på enskilt initiativ eller otillräcklig förmåga hos den enskilde att rätt bedöma vad som länder honom till fördel. Är det endast de ekonomiska resurserna som tryta, gör möjligheten att lämna understöd tillfyllest.

Ehuru vägväsendet under de senaste årtiondena, särskilt till följd av automobiltrafikens tillväxt, undergått en hastig och i vissa hänseenden revolutionerande utveckling, torde alltjämt nämnda princip i stort sett äga sitt berättigande vad angår flertalet enskilda vägar, såsom alla de vanliga, av den allmänna samfärdseln icke i anspråk tagna enskilda utfartsvägarna och ägo- eller hemkörslovägarna på den verkliga landsbygden. Från några

håll har emellertid under utredningen gjorts gällande att beträffande enskilda vägar över huvud taget det allmänna borde bevaka sina intressen med hänsyn till vägarnas inverkan på fastighetsbildningen eller till önskemålet att vägarna måtte vara lämpliga för allmän trafik. Härtill vill jag, vad angår nyssnämnda slag av enskilda vägar, genmäla att, med allt erkännande av att allmänna intressen härutinnan kunna förefinnas, det i regel måste möta betydande svårighet att i de särskilda fallen med erforderlig grad av säkerhet bedöma frågan om viss vägsträcknings lämplighet ur dessa synpunkter, innan någon verklig plan för blivande fastighetsbildning fastställts respektive klarhet vunnits, huru den allmänna samfärdselns behov av vägar i orten en gång kommer att tillgodoses. Sådana inskränkningar i den enskildes handlingsfrihet, som skulle grundas blott på tämligen osäkra beräkningar, kunna näppeligen anses önskvärda, särskilt icke därest inskränkningarna medförde utgifter för det allmänna för gransknings- och kontrollåtgärder eller kanske rent av måste kompenseras av bidrag av allmänna medel till väghållningen. Och ur den enskildes synpunkt måste det intrång, som sålunda på ganska osäkra grunder skedde i hans rättighet att bygga sin väg så som han själv funne förmånligast, te sig synnerligen obilligt, i varje fall om ej garanti bereddes honom för gottgörelse för intrånget. En annan sak är att man tydligen bör söka tillse att de personer, som förordnas att verkställa vägförrättningar, äga erforderligt nit och omdöme för att hindra att vägen endast till följd av sakägarnas oförstånd anlägges på ett sätt, som ur den ena eller andra synpunkten måste anses olämpligt. Att i vissa särskilda situationer, såsom vid anslutning av enskild väg till allmän sådan, möjligen erforderliga inskränkningar i den enskildes bestämmanderätt enligt min mening icke tillhöra den enskilda väglagstiftningen, har jag förut framhållit.

Som bekant förekommer emellertid esomoftast att å en enskild väg i avsevärd omfattning bedrives trafik, som icke kan anses äga rum för vägintressenternas räkning. För lösningen av de problem, som då lätteligen uppkomma, kan man tydligen ej hänvisa blott till en utvidgning av intressentbegreppet, ty även om detta begrepp ej nödvändigtvis behöver begränsas så som i väglagen skett, måste det dock ligga i sakens natur att vägrätt och skyldighet att bidraga till väghållningen icke kunna fastställas för envar, som önskar, om än aldrig så tillfälligt begagna vägen. I de fall, varom nu är fråga, är det vanligen någon del av den å en allmän väg framgående trafiken, som begagnar enskilda vägar såsom ginvägar eller eljest förbindelsevägar till annan allmän väg, eller en till identiteten tämligen obestämbar mängd trafikanter, t. ex. turister från olika delar av landet eller invånare i ett närbeläget samhälle, vilka i bilar eller omnibusar på den enskilda vägen färdas till utsiktsplatser, badstränder, skogsområden m. m. Jag ämnar, som nämnt, här icke ingå på någon analys av begreppet nödig för allmänna samfärdseln. Dessförutan lärer vara tydligt att i fall av nu nämnd beskaffenhet den främmande trafiken mången gång kan vara så stark och beständig att vägen kan intagas till allmänt underhåll, vilket då bör ske, men också att förutsättningarna härför ofta nog kunna saknas.

För detta senare fall kan det uppkomma fråga om att i de enskilda väghållarnas intresse avstänga vägen för allmän trafik eller att tvärtom i ett allmänt intresse söka garantier för att vägen må hållas öppen för sådan trafik och underhållas i ett för densamma lämpligt skick. Man bör alltså till en början hava klart vilken ståndpunkt den gällande rätten intager till frågan i vad mån envar äger begagna enskild väg, en fråga som jag här vill i korthet beröra, med hänsyn till att den skrivna rätten härutinnan icke ger fullständig upplysning.

Enligt svensk rättsuppfattning torde det vara lovligt för envar att till fots färdas på enskild väg, dock att, som någon verklig rättighet här ej är i fråga, det står vägens ägare fritt att faktiskt omöjliggöra trafiken, t. ex. genom stängsel, som ej utan skadegörelse kan öppnas eller kringgås. Med gångtrafik kan måhända i förevarande hänseende jämställas färd med vanlig cykel. Men otvivelaktigt lärer vara att ej blott motortrafik, varom för övrigt i detta hänseende uttryckliga bestämmelser givas i 12 § 5 mom. vägtrafikstadgan, utan även färd med hästskjuts och över huvud taget sådan trafik, som medför fara för skada eller slitage å vägbanan eller avsevärd olägenhet av annat slag, kan av vägens ägare med laga verkan förbjudas, t. ex. genom anslag vid vägen. För den, som med vetskap om förbudet överträder detsamma, finnes straff stadgat i vägtrafikstadgan, därest trafiken skett med motorfordon, och i fråga om annan trafik lärer väl, där ej 24 kap. 11 § strafflagen anses tillämpligt, straff kunna inträda enligt 10 kap. 20 § samma lag. Att av trafiken orsakad skada skall ersättas, därest den styrkes, torde ock vara klart. Straff skall naturligtvis icke inträda för den som handlat i nöd, under vilket uttryck här torde, med en viss utvidgning av dess vanliga innebörd, kunna inbegripas de i 12 § 4 mom. vägtrafikstadgan angivna situationerna. Vem som skall anses såsom ägare av vägen och hava makt att utfärda förbudet, kan väl stundom vara något tveksamt, men rättigheten synes i främsta rummet tillkomma väghållarna, så att envar av dem bestämmer rörande den vägsträcka, som han håller, eller där gemensamhetssystem tillämpas och en samfällighet med rättskapacitet bildats, denna samfällighet anses såsom väghållare men ej må genom majoritetsbeslut kränka enskild medlems rätt. Om vägmarkens ägare ej deltager i väghållningen men dock har olägenhet av den ifrågavarande trafiken, torde även han äga förbjuda densamma. (Jfr betänkandet sid. 51—53.)

Såsom framgår av föregående redogörelse förmena de sakkunniga att den sålunda enligt gällande rätt »ägaren av vägen» tillkommande rätten att förbjuda främmande trafik bör bibehållas. De sakkunnigas lagförslag vilar ock liksom väglagen på förutsättningen att en dylik rätt föreligger.

Förenämnda förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg går däremot ut på att man skulle genom en lagstiftningsåtgärd betaga vägägarna deras ifrågavarande rätt. Förslagets ståndpunkt är följande: Envar borde äga med motorfordon befara varje enskild väg, såframt ej länsstyrelsen i särskilt fall, i regel på ansökan av väghållaren, förbjudit sådan trafik å vägen. Dylikt förbud finge beträffande enskild väg, som är allmänneligen

befaren eller eljest finnes vara av betydelse för allmän samfärdsel, ej utfärdas, med mindre motorfordonstrafik å vägen kunde till följd av dess beskaffenhet eller annat särskilt förhållande medföra fara eller synnerlig olägenhet. Utan hinder av meddelat förbud skulle väghållaren själv och annan med väghållarens lov eller efter särskilt tillstånd av länsstyrelsen få befara väg med motorfordon. Där länsstyrelsen meddelade sådant särskilt tillstånd för viss person, skulle länsstyrelsen under vissa betingelser kunna förplikta denne att bidraga till vägunderhållet. Förslaget innehåller vidare att länsstyrelsen skulle kunna tillerkänna den, som underhåller för trafik med motorfordon tillåten enskild väg, som är allmänneligen befaren eller eljest finnes vara av betydelse för allmän samfärdsel, bidrag av allmänna medel till underhållskostnaden. Närmare bestämmelser om statsbidragen förefinnas icke i förslaget med undantag av en regel att, om väghållarna äro flera, bidraget skall i brist på åsämjande mellan väghållarna fördelas av länsstyrelsen.

Beträffande förslagets detaljer och motivering må hänvisas till statens off. utredn. 1933: 9. En översikt av innehållet i de över förslaget inhämtade yttrandena lämnas i en promemoria, som torde få biläggas statsrådsprotokollet i förevarande ärende.

För min del finner jag de förslagna möjligheterna att efter ansökan hos länsstyrelsen utverka dess förbud mot trafiken eller erhålla statsbidrag icke kunna utgöra tillräcklig kompensation för den ifrågasatta inskränkningen i de enskildas bestämmanderätt. Förbud skulle ju beträffande vägar, där allmän trafik kunde förväntas, icke få meddelas annat än under särskilda omständigheter, huvudsakligen med hänsyn till trafiksäkerheten, samt även i övriga fall vara beroende av länsstyrelsens prövning; och statsbidrag skulle icke kunna tillerkännas intressenterna, då fråga vore om typisk privat väg, samt i övriga fall icke vara intressenterna verkligen tillförsäkrat utan bero bland annat på tillgång å härför anslagna medel; även det mest obetydliga statsbidrag skulle, åtminstone enligt förslagets motiv, alltid medföra förpliktelse för intressenterna att för den allmänna trafiken tillhandahålla väg i ett för densamma lämpligt skick. Det må emellertid medges att den orättvisa, förslagets realiserande sålunda teoretiskt sett skulle medföra, i fråga om de flesta vägar av vikt för allmänna samfärdseln, icke skulle vara av stor praktisk betydelse. Av utredningen framgår nämligen att det ytterst sällan inträffar att beträffande en sådan väg, intressenterna för närvarande begagna sin rätt att förbjuda den främmande trafiken. Men detta visar å andra sidan att något avsevärt behov ej föreligger att genom tvångsföreskrifter i lag söka förekomma att vägarna avstängas. Och i undantagsfallen, som genom sin relativa sällsynthet icke spela större roll för det allmänna, liksom ock beträffande typiskt privata vägar — där vägens öppnande för motortrafiken skulle gynna endast en eller annan enskild person, som icke jämlikt väglagen kunde förvärva vägrätt eller som ville undandraga sig de därmed förenade skyldigheterna, samt således något allmänt intresse ej torde kunna åberopas för förslaget — kan den av intressenterna önskade avstängningsåtgärden för dem vara av synnerlig vikt. Härtill kommer att förslagets syfte att tillförsäkra den all-

männa biltrafiken möjlighet att begagna för densamma betydelsefulla enskilda vägar, mycket ofullkomligt skulle förverkligas med de föreslagna reglerna i de fall, då statsbidrag icke utginge, eftersom förslaget beträffande dylika fall, evad fråga är om rent privat väg eller om en för allmän samfärdsel viktig sådan, icke innehåller någon bestämmelse, varigenom kan bliva sörjt för att vägen hålles i sådant tillstånd att ej trafiksäkerheten äventyras, eller ens förhindrar vägintressenterna att vidtaga åtgärder, som faktiskt hindra eller omöjliggöra vägens begagnande. De föreslagna bestämmelsernas rättvisa och ändamålsenlighet torde alltså kunna anses beroende av att statsbidrag verkligen utgår. Men om de skola göras tilllämpliga endast i dylika fall, synes onödigt och även olämpligt att giva dem allmän lags natur. Jag delar den av 1935 års vägsakkunniga härutinnan hävdade och, att döma av de över deras lagförslag avgivna yttrandena, numera tämligen allmänt gillade meningen att reglerna om statsbidrag och de villkor, som skola uppställas för deras erhållande, lämpligen hållas utanför lagstiftningen. Jag hänvisar till de sakkunnigas här förut återgivna uttalande i denna fråga.

Det av de sakkunniga väckta men av dem själva avvisade förslaget om kommunal väghållning i någon form beträffande sådana enskilda vägar på rena landsbygden, vilka äro av större betydelse för allmän samfärdsel, synes icke bland remissmyndigheterna hava vunnit anslutning i vidare mån än att från några håll ifrågasatts att vägdistrikten kunde erhålla vissa uppgifter beträffande enskild väghållning. Att lägga kostnaderna helt eller delvis å kommuner kan ej heller enligt min mening förordas. Redan möjligheten att någorlunda rättvist fördela den kommunala bidragsskyldigheten mellan olika kommuner skulle möta stora svårigheter. Att härutinnan låta vägens belägenhet vara avgörande skulle för visso leda till mindre tillfredsställande resultat i många fall, t. ex. då vägen i sin sträckning inom viss kommun utgör genomfartsväg för trafiken å allmänna vägar utanför kommunens område eller då trafiken bedrives av invånare i ort utom kommunen utan att tillföra denna någon fördel. Och även om man såsom i sistnämnda fall skulle kunna konstatera att den allmänna trafiken härrörde i övervägande grad från medlemmar av viss kommun, vore det ej sällan oriktigt att beteckna denna trafik som ett kommunens intresse. Olämpligt synes även vara att ålägga kommun väghållning utanför dess eget område. Som den allmänna trafik, varom här är fråga, nästan uteslutande bedrives med motorfordon, synes riktigast att bidragen till den enskilda väghållningen utgå av bilskattemedel. Skulle det anses behövligt att det allmänna själv ombesörjde väghållningen, borde detta enligt min mening, även om vägarna i finansiellt hänseende icke fullt jämställdes med landsvägar, ske genom vägdistrikten, vilka ju äro inrättade för verksamhet av dylikt slag och genom sin organisation och maskinella utrustning äga särskilda förutsättningar att bedriva väghållningen rationellt. Men om i visst fall kraven å väghållningens omhändertagande av det allmänna framträda såsom oavvisliga, lärer detta i själva verket utvisa att fråga är om väg, som bör förvandlas till landsväg. Att tillskapa ett nytt slag av allmän väg eller pålägga vägdistrikten nya uppgifter synes nu så mycket mindre lämpligt som utredning igångsatts angående det allmänna vägnätets förstatligande.

Vidkommande enskilda vägar på den verkliga landsbygden anser jag alltså att gällande fundamentala regler om väghållningen såsom vägintressenternas ensak och om rätt för dem att förbjuda trafik av utomstående, böra bibehållas i lagstiftningen samt att det särskilda problem, som uppkommer då den allmänna samfärdseln behöver taga dylik väg i anspråk utan att vägen dock kan förändras till landsväg, främst avser frågan, huru de enskilda skola erhålla gottgörelse för den ökning i väghållningsbördan, som den allmänna trafiken orsakar, samt bör lösas genom fakultativa statsbidrag, vid vilkas beviljande det allmänna kan betinga sig att vägen hålles öppen för allmän trafik och underhålles i ett för denna trafik lämpligt skick.

Vad åter angår vägar inom områden, där en tätare bebyggelse ägt rum eller kan väntas snart uppkomma, ger utredningen vid handen att den frihet, som enligt gällande lag tillkommer enskilda fastighetsägare att bestämma i vägfrågorna, innebär avsevärd våda ur det allmännas synpunkt, i det att för en god samhällsbildning olämpliga vägar kunna anläggas och å andra sidan det enskilda initiativet ofta icke förslår för tillskapande och vidmakthållande av de trafikleder, som nödvändigt betingas av samhällsbildningen men dock icke äga landsvägs kännemärken. Beträffande de nu ifrågavarande områdena avser visserligen stadsplanelagstiftningen med de densamma kompletterande bestämmelserna om avstyckningsplaner att ge möjlighet för det allmänna att leda utvecklingen i sund riktning, men det har visat sig att denna lagstiftning i förevarande hänseende är otillräcklig, enär genom densamma, med undantag för stadsplanelagda områden, icke är sörjt för att planerade trafikleder verkligen komma till stånd eller att väganläggningar, som försvåra planens genomförande, förhindras. För landsbygdens del kommer härtill, att någon motsvarighet till stomplan ej finnes, vadan grunddragen av ett blivande vägnät för hela området svårligen kan tillräckligt tidigt fastställas utan upprättande av byggnadsplan, som emellertid, om den tillskapas på ett dylikt stadium, lätteligen kan visa sig föråldrad i detaljerna, innan den hunnit genomföras, i vilket fall de på dess upprättande nedlagda, vanligen betydande kostnaderna till stor del gå till spillo.

Nära till hands ligger den i några av de inkomna yttrandena ifrågasatta åtgärden att först och främst i stadsplanelagstiftningen införa ett stomplansinstitut för de å landsbygden uppväxande samhällena. Men därmed vore problemet icke tillnärmelsevis löst; det erfordras även särskilda regler för att i mån av behov få vägarna till stånd. Enligt min mening tillhöra dylika regler närmast väglagstiftningen, i varje fall om väghållningen skall besörjas av enskilda väghållare. Den planläggning av verksamheten, som enligt de sakkunnigas förslag skulle ske på länsstyrelsens initiativ och under dess kontroll, skulle ingalunda bliva obehövlig, blott stomplan förelåge, men skulle å andra sidan, där stomplan saknas, ersätta denna, särskilt om vägplanen kompletteras med utomplansbestämmelser. Med realiserande av detta förslag synes därför obehövligt att även i planlagstiftningen upptaga bestämmelser om stomplan för landet. Jag förutsätter nämligen att om så skedde det skulle ankomma på länsstyrelsen att fastställa stomplanen. Den omständighet att jämlikt väglagen skulle kunna tillskapas ett komplement till de i stadsplane-

lagen avsedda planerna synes icke behöva väcka större betänklighet. Till jämförelse kan för övrigt hänvisas till att reglerna om avstyckningsplaner inrymts i jorddelnings- och fastighetsbildningslagarna.

Beträffande den av länsstyrelsen i Örebro län gjorda anmärkningen att i visst fall frågor, som enligt de sakkunnigas förslag skulle avgöras av länsstyrelse, enligt stadsplanelagen tillhörde Kungl. Maj:ts prövning, förhåller det sig ju så, att en för område i stad eller stadsliknande samhälle av länsstyrelsen jämlikt förslaget fastställd vägplan icke mer än en privat sådan skulle binda prövningen i stomplaneärendet, och att, i den mån vägplanen stode i strid med stomplanen, rättelse av den förra finge ske. Som man bör kunna förutsätta att, där stomplan i stad eller stadsliknande samhälle erfordras, sådan plan också kommer till stånd, torde alltså den länsstyrelsen i de sakkunnigas förslag tillagda befogenheten varken formellt eller i realiteten stå i strid med stadsplanelagens bestämmelser om stomplan. Ansåges att varje sådant planmässigt anordnande av trafikleder, som sker genom myndighets försorg och kan inverka på en blivande stom- eller stadsplan, borde äga rum i samma ordning som den, i vilken dylik plan tillkommer, synes konsekvensen bliva att detta skulle gälla även byggnads- och avstyckningsplaner samt jämväl planerandet av det allmänna vägnätet i sådana orter, där tätare bebyggelse skett eller förväntas och kan antagas fortskrida så att ett stadsliknande samhälle i orten en gång uppkommer. Det lärer kunna antagas att, om fråga är om stad eller stadsliknande samhälle och länsstyrelsen i vägärendet skulle finna att stomplan bör föregå vägplanen, länsstyrelsen vidtager åtgärd för att bringa förhållandet till vederbörandes kännedom.

Det samband mellan vägfrågorna och frågor om avloppsledningar m. m. dylikt, som i vissa av yttrandena framhållits, kunde måhända anses utgöra ett skäl för att söka lösningen av förevarande problem i annan ordning än genom regler i väglagen. Nämnda samband torde i främsta rummet bestå däri, att om vägfrågorna avgöras utan hänsyn till avloppsledningar, framdragande av sådana i eller vid vägarna kan försvåras. Denna synpunkt kan och bör emellertid bliva vederbörligen beaktad vid en planläggning av vägnätet i enlighet med de sakkunnigas förslag. Avses åter att genom föreskrifter åstadkomma att ledningar för avlopp, belysning, vatten m. m. anordnas i samband med väganläggningarna, eller åsyftas till och med att vinna en gemensam reglering av kostnaderna för dylika ledningar och för väghållningen, synes lösningen av de sålunda sammankopplade spörsmålen lämpligen ske vid sidan av väglagstiftningen och i den ordning att kommunala organ finge övertaga verksamheten.

Även beträffande nu förevarande vägar möter alltså spörsmålet om en kommunal väghållning och för en dylik lösning kunna åberopas jämväl åtskilliga andra skäl än det nämnda, särskilt att man därigenom kunde med ett enkelt grepp komma ifrån de av riksdagen påtalade svårigheterna att i tättbebyggda orter tillämpa den gällande lagens norm för väghållningsbördans fördelning samt i de kommunala myndigheterna finna en redan färdig organisation för frågornas handläggning och vägarbetets bedrivande, så att stats-

myndigheternas befattning med frågorna kunde inskränkas och bildande av vägsamfällighet bleve obehövligt. Ansåges, med hänsyn till vägarnas betydelse, även andra än fastigheter böra bidraga till väghållningskostnaderna, kunde kommunalskattemedlens användning för ändamålet synas lämplig, och den typ av vägar, som sålunda skulle bildas på gränsen mellan begreppen landsväg och enskild väg, vore ägnad att minska klyftan mellan allmän och enskild väghållning. Riktigast vore väl att beteckna de ifrågavarande kommunvägarna såsom allmänna. De skulle tydligen komma att stå öppna för allmän trafik.

De sakkunniga, med vilka härutinnan de över deras förslag hörda myndigheterna med mycket få undantag synas instämma, hava emellertid ansett övervägande skäl tala mot en dylik lösning av problemen. Även jag hyser starka betänkligheter mot ett system, som innebure att nya smärre distrikt inrättades för ett slags allmän väghållning vid sidan av de nuvarande vägdistrikten. I vissa fall kunna förhållandena kanske vara sådana att väghållning inom stad eller stadsliknande samhälle må anses såsom en ordnings- och hushållsangelägenhet, gemensam för stadens eller samhällets invånare, och det förekommer ju att städer eller samhällen frivilligt övertaga väghållning eller lämna bidrag därtill. Staden eller samhället kan ju ock i sin egenskap av fastighetsägare, eventuellt markexploatör, bygga enskilda vägar. Men i regel torde den väghållning, varom nu är fråga, avse endast ett större eller mindre område i stadens eller samhällets yttre delar, och man kan då ej bortse från att väghållningen närmast är en angelägenhet för fastigheterna inom detta område. Liknande synpunkt gör sig gällande i fråga om sådana tättbebyggda orter på landsbygden, där municipalsamhälle icke bildats. Att i dessa fall ålägga landskommunerna att bekosta väghållningen inom området kan i regel icke vara rättvist. Ej heller synes önskligt att endast för att göra väghållningen kommunal, inrätta municipalsamhälle, vars område skulle sammanfalla med det ifrågavarande. I stället för att förenkla väghållningsproblemet skulle man genom ett sådant förfarande gripa till en onödigt vidlyftig apparat. De små municipalsamhällen, som sålunda bildades, torde vanligen ej heller representera mycket större ekonomisk bärkraft än fastigheterna inom området eller i högre grad än dessas ägare kunna betros med uppgiften att övervaka att vägarna anlades på ett ur plansynpunkt lämpligt sätt. Om nu alltså vissa enskilda vägintressenter skola bära den väsentliga delen av väghållningsbördan, synes billigt att beslutanderätt och förvaltning icke berövas dem i vidare mån än det allmännas intresse oundgängligen kräver. En viss kontroll och ett visst initiativ från det allmännas sida påkallas av förhållandena, men ehuru vederbörande kommun eller samhälle naturligtvis bör erhålla tillfälle att göra sina synpunkter och önskemål gällande, torde avgörandet ej böra läggas i kommunens eller samhällets hand utan hos länsstyrelsen, vilken kan utöva den statliga uppsiktsmyndighet, som även vid en kommunal väghållning icke skulle kunna undvaras, samt mer opartiskt än den i ärendet intresserade kommunala bildningen bedöma vilka skyldigheter, som i de särskilda fallen skäligen kunna påläggas de enskilda vägintressenterna. Uppenbart

är ju att lagen härutinnan icke kan få så detaljerade föreskrifter att ej vid dess tillämpning visst utrymme lämnas för fri prövning med hänsyn till omständigheterna.

Beträffande den i några yttranden över förslaget uttalade farhågan att väghållarna icke skulle äga tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att bära väghållningsbördan, vill jag till en början framhålla att det synes rimligt att utgå från att totaliteten av fastigheterna i en tättbebygd ort skall representera ett sådant värde att fastighetskomplexet kan bära kostnaderna för de vägar, som äro en nödvändig förutsättning för att området skall kunna utnyttjas på det ifrågavarande sättet. Med skäl torde man kunna betrakta utgifterna för väghållningen, lika väl som kostnaderna för fastigheternas bebyggande och iordningställande i övrigt, såsom nödiga omkostnader vid förvärv av den inkomst eller ekonomiska fördel av annat slag, som fastigheterna kunna tillföra sina ägare. Tillgodoseendet av de allmänna intressen, som här äro i fråga, bör vid en förnuftig tillämpning av de sakkunnigas förslag, på sätt de sakkunniga framhållit, i detta fall icke vålla särskilda utgifter utöver vad som skäligen kan åläggas fastigheterna med hänsyn till deras egen nytta av vägarna. Ett motsatsförhållande mellan de allmänna och enskilda intressena, jämförligt med det, som föreligger beträffande allmänneligen befarna enskilda vägar, är här ej i fråga. Överstiga väghållningskostnaderna icke fastigheternas totala nytta av verksamheten, bör väghållningsbördan kunna fördelas så att icke å någon fastighet lägges oskäligt stor andel. Den omständighet att i vissa fall de, som förvärva fastigheter, personligen hava en svag ekonomisk ställning och därför söka förbättra densamma genom att ur fastigheterna draga större vinst än vad som svarar mot fastighetsvärdet, torde principiellt sett icke böra hindra att vid lagstiftningen tages hänsyn till vad fastigheterna såsom sådana beräknas kunna bära utan att deras nettoavkastning alltför mycket beskäres. Frågan om det understöd, som staten i fall av nu nämnda beskaffenhet, t. ex. till främjandet av den s. k. egnahemsrörelsen, av sociala skäl kan vilja lämna, synes falla vid sidan av väglagstiftningen. Dessutom må framhållas att även den allmänna samfärdselns intresse, här såväl som beträffande vägar å rena landsbygden, kan göra fakultativa statsbidrag motiverade, därvid naturligtvis storleken av behovet av sådant bidrag kommer att väsentligen inverka.

Jag delar alltså de sakkunnigas åsikt om behovet av inflytande från det allmännas sida beträffande väghållningen inom tättbebyggda orter och rörande de principer, efter vilka rum för ett dylikt inflytande bör beredas.

Förutom hittills behandlade spörsmål komma även andra för väglagstiftningen fundamentala sådana lätteligen att te sig helt olika allteftersom fråga är om vanlig landsbygd eller tättbebyggd ort. Det synes därför lämpligt att här skärskåda problemen till en början endast med hänsyn till förhållandena i allmänhet för att därefter undersöka i vad mån särskilda regler tarvas för nämnda specialfall.

Vanlig landsbygd.

Det centrala i den materiella rätten på förevarande område utgöres av förutsättningarna och villkoren för rätt att bygga eller begagna väg samt för skyldighet att bidraga till väghållning, men sambandet mellan reglerna härom och de former, i vilka rättigheter och skyldigheter skola fastställas och väghållning skall bedrivas, är synnerligen starkt, varför jag här i ett sammanhang skall behandla de mötande spörsmålen av mer väsentlig betydelse.

Det förtjänar måhända påpekas, att då i framställningen här talas om vägrätt, detta uttryck för enkelhetens skull användes för att beteckna rätt att använda mark till väg eller begagna annans väg och att uttrycket emellertid, då det ju i lagstiftningen redan tagits i anspråk för att beteckna rätt att nyttja mark för allmän väg, icke förekommer i lagförslagets text.

De sakkunniga.

De sakkunniga, som framhålla, hurusom tanke på personliga vägrätter stundom väckts, bland annat i förenämnda förslag om rätt att med motorfordon befara enskild väg, anföra i frågan bland annat följande:

För att kunna medgiva enskilda rättssubjekt tvångsrätt till väg eller till förmån för dem stadga väghållningsskyldighet, vilken icke följer av allmänna rättsgrunder, bör enligt de sakkunnigas mening förutsättas, att det sålunda gynnade enskilda intresset uppbäres av ett ej obetydligt allmänt sådant. Så torde i stort sett kunna anses vara förhållandet beträffande vägar av vikt för fastigheter, med hänsyn till den stora betydelse fastigheterna äga för folkförsörjningen ej blott genom sina naturtillgångar utan även såsom tomtplatser för bostadsändamål och för industriella och andra för näringarnas förkovran nyttiga anläggningar. Något motsvarande gäller däremot i regel icke om personliga vägbehov, där dessa ej täckas av det berörda fastighetsintresset och ej heller delas av så många, att allmän samfärdsel är i fråga. I allmänhet torde icke föreligga större skäl att berättiga en enskild person att tvångsvis tillgodose sitt intresse att begagna annans mark för trafik än att medge honom tvångsrätt att nyttja annans egendom för tillfredsställande av varjehanda andra privata intressen. Endast där behovet av en sådan rätt uppnår den styrka att en nödsituation föreligger, medges rättigheten enligt allmänna rättsgrundsatser och vad angår vägbehov må härutinnan erinras om förutnämnda regler i vägtrafikstadgan, vilka torde kunna tillämpas även å annan körtrafik än med motorfordon. Ett eller annat undantag från denna regel om personliga vägbehov kan tänkas, men då torde vara fråga om en näring eller annan verksamhet, som i anledning av sin allmänna betydelse göres till föremål för särskild lagstiftning, i vilket fall vägfrågorna lämpligen regleras i sammanhang därmed (jfr flottningslagen). Att helt överlåta åt lagtillämparen att pröva det bakomliggande allmänna intressets art och vikt, skulle icke stå väl tillsammans med det noggranna angivande av ifrågakommande intressen, som vid expropriationslagstiftningen ansetts erforderligt att verkställa i själva lagen.

Även om väglagen icke medger tvångsrätt till väg för främjande av intressen, som ej äro knutna till fastighet och vissa anläggningar därå, kunde dock måhända tyckas att man till befordran av lagens syfte kunde stadga skyldighet även för egendom av annat slag att deltaga i eller bidraga till väghållning eller ålägga enskilda personer sådan skyldighet oberoende av om de äga eller bruka väghållningsskyldig egendom. Väl kan icke skyldigheten gärna föreligga, där ej rätt att begagna vägen är förhanden, men vägrätten behöver icke nödvändigtvis grunda sig på väglagens bestämmelser.

De sakkunniga förmena att, om blott fastighetsbegreppet i väglagen tages i något vidgad bemärkelse, man i förevarande sammanhang kan bortse från möjligheten att vägrätt tillkommer annan egendom än fastighet, varefter de sakkunniga fortsätta:

Vad åter angår rent personliga vägrätter, så torde, om vägrätten grundas på specialstadgande i annan lag eller på privat avtal, ersättningsfrågans reglering kunna överlåtas åt denna andra lag respektive åt kontrahenterna vid avtalet. Det återstår således det fall att en person utan att äga vägrätt faktiskt begagnar annans väg och att vägens ägare fordrar att den förre övertager andel i väghållningsbördan eller gäldar ersättning med periodiska avgifter eller dylikt. Enär man icke torde härvidlag såsom i viss mån beträffande fastighet hava möjlighet att objektivt bedöma vederbörandes framtida nytta eller bruk av vägen, skulle hans skyldighet att i fortsättningen bidraga till väghållningen bliva beroende av att vägen alltjämt begagnas av honom, men en sådan bidragsplikt behöver icke stadgas, enär den praktiskt sett följer redan av det av vägägaren uppställda villkoret för vägrätten. Ej heller kunna regler givas för bidragsskyldighetens omfattning eller ordningen för dess närmare bestämmande, ty bristen på tvångsrätt till väg medför att vägägaren ensam avgör frågan om ersättningens storlek.

Om således någon splittring av vägintressentbegreppet ej anses böra äga rum, utan detta kan bibehållas enhetligt och i huvudsak på samma sätt som i gällande lag, måste dock såsom nyss antytts ifrågasättas, huruvida icke lagen härutinnan dragit gränsen något väl snävt. Bland de särskilda anläggningar å fastighet, som enligt lagen skola likställas med sådan, kunde upptagas även byggnad å ofri grund, ändå att den icke är jämförlig med fabrik, utan användes t. ex. till bostad, handelslokal, hotell eller nöjesetablissemang. Behov av en dylik utvidgning av intressentbegreppet lärer otvivelaktigt föreligga i åtskilliga fall. Så t. ex. har flerstädes bebyggelsen till stor del skett utan att husägarna förvärvat äganderätt till grunden, och ehuru detta förhållande visserligen torde vara vanligast inom stadsplanelagda områden (tomträtter), förekommer det i ej ringa utsträckning jämväl i orter, beträffande vilka väglagen skulle vara tillämplig, t. ex. å allmänningar. Frågan, huruvida byggnad å ofri grund bör likställas med fastighet, kan få betydelse vad angår vägrätten särskilt i fall, där fastighetsägarens och byggnadsägarens intressen divergera, såsom t. ex. kan vara förhållandet där den senare begär väg över fastighetens egen mark, men i allmänhet torde spörsmålet huvudsakligen komma att angå skyldigheten att deltaga i eller bidraga till väghållningen. Är vägen icke av nytta för den ifrågavarande fastigheten annorledes än såsom väg för byggnaden, måste fall kunna föreligga, där skyldighet av nämnda slag i förhållande till andra intressenter snarare bör åläggas byggnaden än fastigheten själv.

Emellertid betona de sakkunniga att icke varje byggnad å ofri grund lämpligen kan jämställas med fastighet i väglagens mening samt göra gällande att, som alla inverkande omständigheter icke kunna förutses vid lagstiftningen, frågan borde bero på prövning från fall till fall, något som enligt de sakkunnigas mening även borde gälla industriella anläggningar, dock icke gruva, vilket slag av egendom alltid borde likställas med fastighet i förevarande hänseende. De sakkunniga anföra vidare:

I förhållande till den nuvarande regeln skulle visserligen den här föreslagna i något högre grad bereda rum för ojämnhet i lagtillämpningen och

för uppkomsten av tvisteämnen, men denna olägenhet torde icke bliva mycket kännbar och lärer därför kunna anses mer än väl uppvägd av den större smidighet och förmåga till anpassning efter skiftande förhållanden, som skulle möjliggöras. Det må tilläggas att den gällande lagens regel i ämnet, oaktat densamma enligt de sakkunnigas åsikt för starkt binder lagtillämparens händer, dock icke utgör en för alla fall otvetydig norm för avgörandet.

Å andra sidan synes lagen onödigtvis utvidga intressentbegreppet, då de uppräknade anläggningarna jämställas med fastighet, även där de äro i samma ägares hand som den fastighet, därå de äro belägna. Vad angår gruva torde visserligen en sådan regel kunna anses lämplig med hänsyn bland annat till gruvrättens speciella natur men i övrigt förefaller det, åtminstone om nyttjanderättsförhållandena icke spela någon roll för frågan, knappast tillräckligt motiverat att vissa av fastighetsägarens anläggningar å egendomen skola betraktas såsom vägintressenter vid sidan av fastigheten i övrigt.

Att, med avseende å spörsmålet till vilken egendom vägrätten eller vägbållningsskyldigheten skall hänföras, med fastighet jämställa viss del av en sådan, d. v. s. visst område av ägovidden, torde svårligen låta sig göra utom måhända för det fall, att fastighetsägarna äro flera med var sin ideella, för sig realiserbara andel samt fastigheten sämjedelats mellan ägarna, så att det är möjligt att bestämma vägens betydelse för varje särskild sådan andel.

Vad i övrigt angår förutsättningar och villkor för vägrätt förorda de sakkunniga bibehållande av kravet att vägen skall vara av synnerlig vikt för fastighetens ändamålsenliga brukande, därvid de sakkunniga emellertid anföra att bestämmelsen härom icke torde böra förstås så, att tvångsrätt till väg skulle vara utesluten endast därför att vägens betydelse icke kan hänföras till varje del av fastigheten eller till alla de sätt, på vilka densamma utnyttjas, ej heller så att förutsättningarna för vägrätt nödvändigt skulle brista därför att fastigheten redan ägde tillgång till annan väg för samma ändamål, som den ifrågakomna vägen skulle fylla. De sakkunniga anse regeln att vägrätt är utesluten, därest märkligt men skulle därav tillskyndas den fastighet, vars mark eller väg skulle tagas i anspråk, böra upprätthållas, samt framhålla att denna regel endast sällan torde medföra fullständigt avslag å krav på vägrätt.

Däremot förmena de sakkunniga att de av väglagen uppställda fordringarna att vägbehovet skall avse farväg och att nyttan av vägen skall vara stadigvarande böra eftergivas. Beträffande den förra fordringen, anse de sakkunniga väl att med gällande rätts ståndpunkt till frågan, i vad omfattning det är lovligt för envar att begagna enskild väg eller färdas över annan mark än väg, i regel behovet av vägrätt för gångtrafik och därmed jämförliga färdsätt, eller alltså särskilt cykelåkning, är tämligen ringa, men framhålla att denna regel ingalunda saknar undantag. De sakkunniga anföra härom:

Jämväl för dylik trafik kan det vara erforderligt att bana stig eller eljest verkställa vissa anläggningar eller åtgärder — en öppning i ett stängsel, en trappa i brant terräng, en bro över ett vattendrag m. m. — vilka icke utan jordägarens lov eller särskild vägrätt kunna lagligen vidtagas. Under vissa omständigheter kan gångväg vara av synnerlig vikt för en egendom. Behovet av gångväg kan ock avse sådan mark, som sägs i 24 kap. 11 § strafflagen. Gångvägen kan vara egendomens enda utfartsväg i vissa fall, såsom t. ex. där terrängförhållandena praktiskt taget omöjliggöra anläggning av körväg eller där kostnaderna för en sådan dock skulle bliva orimligt höga. Den

omständighet att körväg ej kan anläggas till ett område behöver icke nödvändigtvis hindra att området får bilda egen fastighet och naturligtvis än mindre att området blir bebyggt. Även där annan kommunikationsled till området finnes, körväg eller vattenväg, kan en särskild gångväg, t. ex. väg ledande över en gångbro från en holme, vara av stor betydelse. Särskilt i fall, då en dylik gångväg redan finnes och begagnas för viss egendom, måste det kunna innebära en kännbar olägenhet vid egendomens brukande, om vägmarkens ägare medelst stängsel eller dylikt förhindrar trafiken. Även om man i vissa fall kunde anse begagnandet av vägen skapa ett slags besittningsförhållande, kan ju i brist på verklig vägrätt möjligheten att nyttja vägen icke tryggas.

Då det sålunda icke är uteslutet, att behovet av väg för gångtrafik och därmed jämförligt färdsätt kan uppnå den styrka, som lagen fordrar för inträde av vägrätt, samt gångväg icke gärna kan orsaka större intrång än farväg, torde lagens begränsning av vägrätten till att avse sistnämnda slag av väg ej böra bibehållas. Det synes icke befogat att i fall, där vägrätt eljest skulle föreligga, denna uteslutes endast därför att vägen till följd av naturförhållandena och dylika omständigheter icke kan anläggas för körtrafik. Rätt till gångväg synes vidare i vissa fall kunna vara av värde, där vägrätt eljest måste vägras endast på den grund att körtrafik i motsats till blott gångtrafik skulle innebära märkligt men för den tjänande fastigheten. Där vägen behövs endast för gångtrafik, synes för övrigt en till sådan trafik begränsad vägrätt kunna ifrågakomma, även om varken faktiska eller rättsliga hinder möta mot farväg.

Beträffande kravet att nyttan av vägen skall vara stadigvarande erinra de sakkunniga till en början om att riksdagen i skrivelse år 1912 nr 44 ifrågasatte eftergift av detta krav för att öka fastighetsägares möjlighet att taga väg över annans mark, då sådant vore nödigt för utforsling av skogsprodukter eller andra produkter från fastigheten, samt att utredning i frågan därefter verkställts av vägkommissionen, vilken år 1922 avgav förslag till lag om tillfällig väg för visst ändamål (statens off. utredn. 1923: 13). De sakkunniga anföra vidare:

Principiellt synes det för frågan om tvångsrätt till väg, sådant de sakkunniga uppfatta syftet med denna rättighet, icke kunna anses vara av avgörande betydelse, huruvida vägbehovet är stadigvarande eller tillfälligt. Huvudvikten torde ligga därå att behovet kan hänföras till egendomen själv och är av tillräcklig styrka. Naturligtvis är detta oftare förhållandet i fråga om ett stadigvarande vägbehov, men även ett tilfälligt sådant kan härutinnan fylla måttet. Skillnaden mellan stadigvarande och tillfälliga vägbehov är för övrigt ej sällan tämligen obestämd. Ett med tidsintervaller återkommande men för varje gång blott kortvarigt behov av väg kan i vissa fall betraktas såsom stadigvarande, i andra såsom tillfälligt, beroende på den grad av visshet, med vilken dess återkomst kan beräknas, och längden av de antagliga mellantiderna m. m. Vad som förmodats vara ett konstant, varaktigt vägbehov kan av allehanda orsaker visa sig hava varit av blott tillfällig natur.

Såsom exempel å tillfälliga vägbehov för fastigheter och därmed jämställbar egendom anföra de sakkunniga ej blott de i nyssnämnda riksdagsskrivelse åsyftade fallen utan även de situationer, då man för ett byggnads- eller jordförbättringsarbete behöver hämta varor från plats, till vilken stadigvarande vägförbindelse med fastigheten ej erfordras, eller då industriell inrättning har att leverera sina produkter å viss plats under måhända lång men dock ej

obegränsad tid, eller då en fastighets ordinarie vägförbindelse tillfälligt är oframkomlig på grund av naturhändelse eller ombyggnad av vägen. De sakkunniga påpeka att vägbehovet här som eljest kan avse nyanläggning av väg eller begagnande av befintlig sådan samt anföra vidare beträffande förevarande fråga bland annat:

Man lärer icke kunna utgå ifrån att ett tillfälligt vägbehov alltid kan tillfredsställas utan legal vägrätt. Erfarenheten bestyrker att oginhet eller vinningslystnad stundom omöjliggöra ett avtalsmässigt ordnande av saken på antagbara villkor. Särskilt sedan numera timmertransporterna i allt större omfattning verkställas med lastbilar, kan det ej vara tillräckligt att beträffande utfraktning av skogsprodukter hänvisa till lovligheten för envar att färdas över ägor, som icke kunna skadas av trafiken. Verklig vägröjning tarvas oftast för dylika transporter, där väg ej finnes, och sådan åtgärd kan naturligtvis icke vara lovlig med mindre rätt därtilll förvärvats. Begagnas åter befintlig väg, kan trafiken med laga verkan förbjudas av vägägaren.

Det förfarande, som erfordras för fastställelse av vägrätt och villkoren för densamma, kan med hänsyn till rättssäkerhetens krav icke göras hur summariskt som helst, varför proceduren möjligen i vissa fall, såsom där vägbehovet är mycket kortvarigt, torde komma att te sig jämförelsevis omständlig. Men häri kan dock ej ligga något skäl att utesluta vägrätt. Blotta möjligheten att tvångsvis erhålla sådan rätt lärer för övrigt underlätta tillkomsten av uppgörelse i godo på rimliga villkor.

De sakkunniga fortsätta:

Om alltså de för vägrätt hittills gällande förutsättningarna, att vägbehovet måste avse farväg och vara av sådan natur att det kan betecknas såsom stadigvarande, icke böra upprätthållas, lärer därav följa att vägrättsupplåtelse i vissa fall kan begränsas med avseende å färdsätt eller tiden för rättighetens bestånd. Uteslutet synes ej böra vara att vägrätt inskränkes även så, att trafik med vissa slag av fordon icke omfattas av densamma, och en begränsning av vägrätten till vissa årstider måste ock kunna förekomma. Dylika inskränkningar kunna bliva nödvändiga, nämligen där de utgöra en betingelse för att vägrätt över huvud taget skall kunna upplåtas utan märkligt men för den tjänande fastigheten. Men även om så ej är förhållandet, kan begränsning av vägrätten vara lämplig under vissa omständigheter. Skall vid bestämmandet av andel i väghållningen och av intrångsersättning hänsyn tagas till beräknad trafik, synes riktigt att de sålunda verkställda beräkningarna komma till uttryck i vägrättens eget innehåll. För det fall att vägbehovet framdeles skulle få en större omfattning eller eljest annan karaktär än vad som beräknats, står den möjlighet till buds att söka ny förrättning. Ehuru väglagen icke direkt nämner begränsningen av vägrätt, lärer väl redan nu sådant slag av vägrättsupplåtelse kunna förekomma, t. ex. där behovet är inskränkt till vägs begagnande blott vintertiden eller endast den tid mark är bar. Emellertid bör möjligheten att begränsa vägrättens innehåll begagnas med varsamhet, där obegränsad sådan rätt kan upplåtas. Det bör icke överlåtas åt den, som begär vägrätten, att själv bestämma inskränkningar i densamma, utan prövningen bör, om ej alla parter äro eniga, ske efter objektiva grunder och dylika inskränkningar komma i tillämpning endast där de äro nödvändiga eller det är uppenbart att vägbehovet är begränsat.

Beträffande frågan om ersättning för vägrätt, förmena de sakkunniga att det icke gärna kan vara föremål för tvivel att full ersättning skall gäldas för

markupplåtelse och annat intrång. De sakkunniga tillägga att ersättningen bör avse ej blott rent ekonomisk skada utan även andra olägenheter och obehag av varjehanda slag.

Vidare påpeka de sakkunniga att det slag av intrång, som vid rätt att begagna befintlig väg utgöres av slitage å vägbanan, icke avses med gällande lags bestämmelser om intrångsersättning, i det lagbestämmelserna vila på antagande att den fastighet, för vilken vägrätten upplåtes, alltid kan enligt lagens regler tvingas deltaga i väghållningen.

De sakkunniga betona det intima samband, som sålunda och i övrigt existerar mellan vägrätt och väghållningsskyldighet, och framhålla att väghållningsskyldighet näppeligen bör kunna utkrävas, där vägrätt saknas, och att därför, vilka förutsättningar som i övrigt kunna uppställas för inträde av väghållningsskyldighet, vid dess åläggande måste tillses att vägrätt föreligger antingen jämlikt lagens egna bestämmelser härutinnan eller ock på annan grund, t. ex. enligt avtal eller ett uttryckligt eller tyst medgivande av vederbörande rättsägare.

Härefter övergå de sakkunniga till frågorna om de former, i vilka bidrag till väghållning kunna lämnas, och om förutsättningar för inträde av sådan bidragsskyldighet samt påpeka då till en början att väghållningsskyldighet går ut på att ombesörja och bekosta vägs anläggning på visst sätt eller vidmakthållande i visst skick, oavsett anledningarna till uppkommande brister, samt medför berättigade anspråk för den väghållningsskyldige att få deltaga i förvaltningen av vägen, göra övriga väghållningsskyldigas prestationsskyldighet gällande, föra talan i ärende rörande upplåtelse av vägrätt och beivra rättsstridigt begagnande av vägen. Från väghållningsskyldighet borde skiljas en förpliktelse för den, som får begagna annans väg, att gälda ersättning för den åverkan å vägbanan, som den ersättningsskyldiges egen trafik åstadkommer, alltså ett slags vägavgift, vilken av de sakkunniga benämnes slitageersättning och är av väglagen okänd.

De sakkunniga utveckla hurusom med reglerna om väghållningsskyldighet avsetts ett verkligt tvång till väghållning, så att det icke stode vederbörande fritt att genom att avstå från att använda vägen befria sig från skyldigheten, men framhålla tillika att detta tvång modifierats genom normen för väghållningsbördans fördelning, i det att därvid skall tagas hänsyn till den omfattning, i vilken fastigheten beräknas komma att begagna sig av vägen. De sakkunniga anföra härom:

Den inre motsägelse, som sålunda föreligger i stadgandena om väghållningstvång och om väghållningsbördans fördelning, är emellertid delvis blott skenbar, enär den, som vid förrättning för talan för fastighet, ingalunda alltid äger möjlighet att hindra att vägen begagnas för fastighetens räkning. Och ehuru väghållningsskyldighetens tvångsnatur icke lärer böra uppgivas, synes den lättnad i tvånget, som fördelningsnormen kan medföra, i och för sig väl behövlig. Olämpligt vore visserligen att nödgas från delaktighet i väghållningen utesluta fastighet endast på den grund att den, som för fastighetens talan, förklarar sig hellre avstå från vägrätt än deltaga i väghållningen; är vägen, objektivt sett, av tillräcklig betydelse för fastigheten och kan man antaga att, om fastigheten förpliktas till väghållning, vägen också kommer att

begagnas för fastighetens räkning, bör fastigheten kunna tvångsvis få sig ålagd andel i väghållningen. Men utan tvivel innebure det obillighet och överskattning av möjligheterna att objektivt riktigt bedöma nyttan av vägen, därest man skulle ålägga eller upprätthålla väghållningsskyldighet, oaktat anledning är att antaga att vägen dock icke blir begagnad för fastigheten. Är fråga om befintlig väg och föreligga ej omständigheter, som kunna väntas medföra ändring i det dittillsvarande faktiska begagnandet av vägen, torde detsamma böra få tjäna till grund för bedömandet av frågan, för vilka egendomar vägen är till nytta.

De sakkunniga göra gällande att såsom en första förutsättning för väghållningsskyldighet måste upprätthållas kravet att vägen är till nytta för fastigheten och dessutom sörjas för att ej tvånget till väghållning kommer att sträcka sig längre än till vad som svarar mot fastighetens nytta av vägen. Beträffande vägbyggnadsskyldighet, som kunde innebära förpliktelse till avsevärda engångskostnader och där förhandsberäkningarna av nyttan kunde vara vanskligare, syntes det de sakkunniga välbetänkt att, i likhet med väglagen, icke låta skyldigheten inträda för andra egendomar än dem, för vilkas ändamålsenliga brukande företaget vore av synnerlig vikt, vilken skärpning av förutsättningarna för väghållningsskyldighet, i fall då densamma avsåge vägbyggnad, vore så mycket mer välgrundad som, där vägbehovet framdeles upphörde eller minskade för någon av intressenterna, denne väl kunde vinna befrielse från eller nedsättning i framtida underhållsskyldighet men svårligen berättigas att återfå något av vad han nödgats redan prestera för vägbyggnad under antagande måhända att vägen skulle för honom vara av bestående värde.

De sakkunniga framhålla att väglagen även för inträde av väghållningsskyldighet fordrar att vägintressentens nytta av vägen är stadigvarande och att fråga är om vägens begagnande för hans räkning såsom farväg, samt uppställa spörsmålet, huruvida dessa krav böra eftergivas, vartill särskild anledning ju kan tänkas föreligga, därest i enlighet med de sakkunnigas förslag så sker beträffande vägrätt.

Detta spörsmål kan tydligen i viss mån bliva beroende av sättet för väghållningens utförande, d. v. s. de former, i vilka de olika väghållningsskyldiga skola medverka till väghållningen, och jag vill därför först med några ord beröra de sakkunnigas ståndpunkt härutinnan. De sakkunnigas förslag kvarstår i detta avseende väsentligen på den gällande lagens grund och bibehåller alltså de båda metoderna gemensam väghållning, ombesörjd av en av de väghållningsskyldiga bildad samfällighet, samt väglottssystemet med vägens uppdelning mellan väghållarna i väglotter, att tillämpas alternativt eller i viss kombination med varandra. De sakkunniga framhålla väl att väglottssystemet utsatts för kritik, därvid gjorts gällande särskilt att, till följd av den med detta system förenade bristen på koncentration och enhetlighet i arbetet och svårigheten att av tredskande väghållare utkräva prestation, vägarna ofta bleve hållna i dåligt skick samt att möjligheten att rättvist fördela väghållningsbördan avsevärt förringades, då man ej blott hade att beräkna de väghållningsskyldigas andelar utan tillika att för varje delägare anvisa sådan vägsträcka,

att väghållningen därav motsvarar hans andel. Å andra sidan hade emellertid såsom förtjänster hos vägdelningssystemet åberopats att varje delägare intager en av de övriga mer oberoende ställning och får sina skyldigheter på ett klart sätt avgränsade samt äger fullgöra sina prestationer in natura, vilket för honom måste kunna innebära en förmån. För egen del anföra de sakkunniga härom:

De sakkunniga vilja icke förneka att vartdera systemet äger sina fördelar och sina brister men hålla före, att gemensamhetsmetoden i regel är den lämpligaste och att dess överlägsenhet kommer att framträda allt tydligare under en fortsatt utveckling av samfärdseln och väghållningens teknik. Under enklare förhållanden, såsom t. ex. i fråga om vanliga hemkörslovägar, eller där vägintressenterna utgöra ett ringa fåtal eller om dock var och en kan erhålla en betydande sträcka i väglott, lärer alltjämt vägdelning kunna vara att föredraga. För att ej gemensamhetssystemet skall förfela sitt syfte torde nämligen krävas en fast organisation, bildandet av en samfällighet, som utgör eget rättssubjekt och kan fatta beslut, även om ej enighet mellan delägarna uppnås; och en dylik apparat för väghållning kan i nyssnämnda fall vara ej blott onödig utan direkt olämplig, särskilt med hänsyn till den risk för minoritetens rätt och intresse, som uppstår då delägarna äro få. Av statistiken framgår ock att vägdelning fortfarande användes i mycket stor omfattning. Att förmena sakägarna, om de äro ense, rätt att välja vägdelningsmetoden torde alltså icke böra ifrågakomma; och där enighet ej uppnås, torde spörsmålet böra avgöras efter en prövning av omständigheterna i det särskilda fallet utan att lagen härutinnan inskränker den fria prövningen.

Emellertid föreslå de sakkunniga vissa bestämmelser, som avse att öka möjligheterna att snabbt råda bot på brister i väglottsunderhåll, en detalj på vilken jag i detta sammanhang ej skall närmare ingå.

Jag återgår härefter till de sakkunnigas uttalanden i frågan huruvida vägintressenter med blott tillfälligt eller eljest begränsat behov av vägens begagnande skola kunna förpliktas deltaga i väghållningen eller på annat sätt bidraga till densamma.

Beträffande till en början sådana fall, då vägrätten är begränsad till vägens användning för gångtrafik och därmed jämförliga färdsätt, anse de sakkunniga annat vederlag än engångsersättning för intrång icke behöva ifrågakomma samt anföra härom:

Skulle undantagsvis å enskild farväg erfordras särskilda anordningar till gång- eller cykeltrafikens bekvämlighet, torde fråga vara om en allmänneligen befaren väg och behovet av nämnda anordningar kunna tillskrivas den allmänna samfärdseln å vägen. Och då ej heller synes behövligt att i lag reglera fördelningen mellan flera vägintressenter av de obetydliga kostnader, som kunna uppkomma för anläggning eller vidmakthållande av annan väg än farväg, torde icke finnas tillräckliga skäl att beträffande väghållningsskyldighet frångå lagens krav att vägen skall vara av nytta såsom farväg.

Vad åter angår vägrätt, som blott till tiden är begränsad, föreslå de sakkunniga att alternativt med väghållningsskyldighet införes även systemet med slitageersättning, därvid de sakkunniga yttra bland annat:

Även gottgörelse för rätt att tillfälligt begagna annans väg för körtrafik synes mången gång lämpligast utgå i form av penningersättning till den, vars

rätt till vägen lider intrång genom vägrättsupplåtelsen, ehuru här tydligen jämväl gottgörelse för slitage bör gäldas. Att ålägga innehavaren av den tillfälliga vägrätten skyldighet att med viss andel deltaga i väghållningen eller berättiga honom att i sådan form fullgöra sin skyldighet att ersätta slitage kan innebära att ett onödigt vidlyftigt förfarande måste anlitas, måhända vägsamfällighet bildas endast för kort tid eller en verkställd fördelning av väghållningsbördan rivas upp och ersättas med annan, ansvar för samfällighets gäld komma att åvila den tillfällige vägrättshavaren samt åt denne beträffande väghållningen och andras väghållningsskyldighet beredas ett inflytande, vartill hans tillfälliga intresse av vägen icke utgör tillräcklig grund.

Efter att hava påpekat att slitageersättning till sin storlek kunde bero på frågan, huruvida vägen underhålles eller ej, och att det därför vore svårt att bestämma ersättningen på förhand, därest garanti ej bereddes den ersättningsskyldige att vägen verkligen blir underhållen, fortsätta de sakkunniga:

I många fall torde dock kunna bortses från denna synpunkt. Ej sällan kan man nämligen med hänsyn till vägrättens kortvarighet eller andra omständigheter, t. ex. en påtaglig nödvändighet för väghållarna att i eget intresse underhålla vägen, utan vidare utgå från att vägen under den tid, som är ifråga, kommer att vara i någorlunda gott skick samt från denna utgångspunkt beräkna slitageersättningen. Till utvidgande av denna metods användbarhet synes man lämpligen kunna medgiva den, som erlagt slitageersättning, rätt att, om sådana brister i väghållningen uppkomma, att han för att kunna njuta sin vägrätt till godo nödgas själv bättra vägen, av den erlagda ersättningen återkräva skäligt belopp.

Naturligtvis finnes även den möjlighet att först i efterhand bestämma ersättningens storlek, men ett sådant system skulle kräva flera förrättnings- eller därmed jämförliga förfaranden, ett för vägrättsupplåtelsen och ett för beloppets fastställande, samt vid tidsbegränsade vägrätter av längre varaktighet måhända årligen återkommande prövningar av ersättningsfrågan, varjämte säkerhet för beloppen torde böra ställas, om de sålunda skola betalas först i efterhand.

Att tillerkänna vägrättshavaren rätt att, där han själv ej är pliktig att med viss andel deltaga i väghållningen, utkräva väghållningsprestationer av andra vägintressenter synes icke böra komma i fråga. En anledning att föreskriva slitageersättning i stället för väghållningsskyldighet kan ju, såsom nyss berörts, vara just att det tillfälliga vägintresset icke anses vara tillräcklig grund för rätt att påfordra väghållning av annan. Men även om i visst fall endast andra skäl föranleda till att icke ålägga väghållningsskyldighet utan blott slitageersättning, torde man här böra upprätthålla den gällande lagens princip, att väghållningsskyldighet är en förpliktelse endast gentemot annan väghållningsskyldig, en intern angelägenhet inom de väghållningsskyldigas egen krets, så att talan om fastställelse av väghållningsskyldighet eller en fastställd sådan skyldighets fullgörande må föras blott för egendom, som är eller i och med skyldighetens fastställande blir förpliktad att själv deltaga i väghållningen.

Ersättning med visst fixerat penningbelopp, att utgå från innehavaren av den tillfälliga vägrätten i stället för bidrag, beräknade efter andel i väghållningen, torde emellertid icke lämpligen kunna avse annat än gottgörelse för slitage och således ej göra andel i vägbyggnad eller vinterväghållning överflödig i fall, där han finnes böra bidraga till dessa grenar av väghållningen. Visserligen torde icke vara nödvändigt att ålägga honom dylik bidragsskyldighet, så snart förutsättningarna härför skulle förelegat, därest hans vägrätt

varit till tiden obegränsad, men omständigheterna kunna vara sådana, att man icke skäligen kan befria honom från vägbyggnads- respektive vinterväghållningsskyldighet och därmed frånkänna honom rätt att påfordra dylik väghållning av andra intressenter. Och skall han deltaga med viss andel i vägbyggnad eller vinterväghållning torde även hans bidragsskyldighet i fråga om barmarksunderhållet böra fullgöras i enhanda ordning. Även där skyldighet att bidraga till barmarksunderhållet kan anses tillräcklig, kan i vissa fall såväl från hans egen som från övriga intressenters synpunkt vara riktigast att han får liksom dessa bliva en av väghållarna och fullgöra sin skyldighet genom att bära viss andel i kostnaderna.

Såsom exempel på fall av sistnämnda beskaffenhet anföra de sakkunniga: att innehavaren av den tillfälliga vägrätten kan vara att betrakta såsom huvudintressent, oaktat andra hava stadigvarande behov av vägen; att det kan vara fråga om väg å hans egen mark eller om underhåll av väg, som han anlagt; att andel i vinterväghållning kan behöva åläggas honom; att den tillfälliga vägrätten kan bestå i åtskilliga år och att det kan inträffa att även om alla intressenternas vägbehov är av blott tillfällig beskaffenhet, verkligt väghållningsarbete blir nödvändigt och behov uppstår av en rättslig reglering av deras mellanhavanden i vägfrågan. — Det borde alltså enligt de sakkunnigas mening lämnas lagtillämparen viss frihet att med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet välja mellan verklig väghållningsskyldighet för innehavare av den tillfälliga vägrätten och förpliktelse för honom att gälda slitageersättning.

En sådan valmöjlighet anse de sakkunniga lämpligen kunna införas även för fall, då rätten att för körtrafik begagna väg eljest är i visst avseende begränsad eller tillkommer egendom, som ehuru vägintressent i lagens mening dock icke är av fast egendoms natur, vilka fall ofta ur här ifrågavarande synpunkt kunde stå den tidsbegränsade vägrätten nära.

Sedan de sakkunniga härefter påpekat att enligt väglagen väghållningsskyldighet såväl som vägrätt inträder först med fastställelsen, så att, ej ens om vägen dessförinnan begagnats av den ifrågavarande intressenten, denne kan förpliktas gälda någon del av kostnader, som under förfluten tid av andra nedlagts å vägen, och vidare framhållit att emellertid vid olika tillfällen både före och efter väglagens tillkomst yppats krav å möjlighet att ålägga väghållningsskyldighet med retroaktiv verkan, anföra de sakkunniga vidare:

Någon mer väsentlig rubbning av gällande princip på förevarande område torde emellertid icke kunna tillrådas. Det är helt naturligt att, när kostnader nedläggas på en väg liksom på ett annat företag, man måste taga risken av att de beräkningar rörande nyttan av företaget, som ligga till grund för åtgärden, kunna komma att visa sig felaktiga. Hava kostnaderna för vägen fördelats mellan intressenter och av dem erlagts i enlighet härmed, lärer omfördelning dem emellan av samma kostnader icke böra medgivas, i synnerhet icke därest, såsom enligt väglagen och de sakkunnigas förslag, rätten att bestämma i vägfrågorna och såmedelst utöva inflytande på kostnadsbeloppens storlek skall tillkomma intressenterna i proportion till deras bidragsplikt. Medgivande av ny fördelning av redan erlagda kostnader skulle kunna leda till orimliga konsekvenser, om jämkningar skulle ske med hänsyn till den nytta, intressenterna vid varje särskild tidpunkt droge av vägen eller andra lätteligen under tidens lopp skiftande förhållanden.

I viss mån annorlunda torde dock frågan bliva att bedöma, där en ny intressent tillkommer. Innebär ej den rätt, han förvärvar, blott att han får mot betalning begagna den eller de förutvarande intressenternas väg, utan tillerkännes honom en verklig andel i deras företag, en rätt att med dem bestämma om vägens förvaltning och att fordra att de för framtiden med honom bidraga till väghållningen, måste det förefalla billigt att han får gottgöra dem någon del av det alltjämt fruktbärande kapital, som nedlagts å företaget och därmed kommer även honom till godo.

Spörsmålet om retroaktiv väghållningsskyldighet kommer sålunda att framstå även som en fråga om den ersättningsskyldighet, som vid upplåtelse av vägrätt bör åläggas vägrättshavaren vid sidan om andel i väghållningen

Problemet behandlades av vägkommissionen under förarbetena till den gällande lagen (stat. off. utr. 1923: 13 sid. 79). Vad kommissionen anförde i frågan synes de sakkunniga visserligen innehålla starka skäl för att icke uppställa en generell regel om skyldighet att för rätt att begagna annans väg erlägga bidrag i någon form till de på förfluten tid belöpande kostnaderna för anläggning eller förbättring av vägen, men knappast böra utesluta möjligheten att under vissa omständigheter ålägga en dylik skyldighet. Det kan t. ex. inträffa att kort tid efter det väg byggts för viss eller vissa fastigheters räkning ägaren av annan fastighet, för vilken vägen icke förut varit av större betydelse, påfordrar rätt att begagna vägen och därvid kan åberopa att å hans fastighet numera anlagts byggnad, industriell inrättning eller dylikt och att vägen därigenom blivit av synnerlig vikt för denna fastighet. Särskilt om det är tydligt att verkställandet av anläggningen fördröjts i avsikt att fastigheten därigenom skall undgå andel i vägbyggnadskostnaderna, vore det onekligen önskligt att möjlighet funnes att åvägabringa större överensstämmelse med det resultat, som enligt lagen bort inträda, om man vid tiden för vägbyggnaden ägt kännedom om det tilltänkta sättet för fastighetens utnyttjande. I allmänhet torde gälla att skälen mot ersättningsskyldighet av förevarande slag väsentligen förlora i vikt, om det ifrågavarande vägföretaget verkställts endast kort tid före vägrättsupplåtelsen och av samma fastigheter, som alltjämt deltaga i väghållningen.

I enlighet med här anförda synpunkter på problemet hava de sakkunniga i sitt lagförslag, 9 § andra stycket, upptagit ett stadgande om möjlighet att i vissa fall ålägga ersättningsskyldighet i förevarande hänseende.

Om emellertid de äldre delägarna i vägen bildat en vägsamfällighet och denna för anläggning eller förbättring av vägen iklätt sig gäld, som ännu utestår ogulden, synes det kunna vara lämpligare att ålägga den i samfälligheten inträdande nye delägaren skyldighet att med viss andel bidraga till gäldens infriande än att förplikta honom att betala samfälligheten kontant ersättning för del av vägens värde. Att ålägga denne delägare andel i samfällighetens gäld kan vara motiverat ej blott av nu ifrågavarande skäl utan i vissa fall även på den grund att samfälligheten äger andra tillgångar än vägen, vilka tillgångar skola användas för ändamål, till vilka den nytillträdande intressenten är pliktig bidraga. Stadganden om dylikt gäldsansvar återfinnas i 66 § av de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga övergå härefter till frågan om normen för väghållningsbördans fördelning mellan de väghållningsskyldiga och hänvisa därvid till en början till sitt nyss återgivna anförande att icke någon bör kunna tvingas till större andel än vad som svarar mot hans nytta av vägen. De sakkunniga fortsätta:

Det normala förhållandet bör emellertid vara att den totala väghållningsbördan betydligt understiger totala nyttan. Idén med samfälld väghållning är

naturligtvis att därigenom vinna besparing av vad väghållningen skulle kostat de olika fastigheterna i penningar eller arbete, därest varje fastighets vägbehov skulle tillgodosetts för sig. Kan det beräknas att dylik besparing uppstår, föreligger möjlighet att vid väghållningsbördans fördelning beakta även andra synpunkter än nyttan av vägen. Detta har ock skett genom lagens regel om fördelning efter den omfattning, vari fastigheterna beräknas komma att begagna sig av vägen. Väl kan trafikintensiteten i viss mån utgöra en mätare av nyttan, men tydligen står den förra ingalunda alltid i direkt proportion till den senare. Så t. ex. kan ju en väg, som för viss fastighet ej medför annan nytta än att i någon mån förkorta avståndet, trafikeras för denna fastighets räkning mångdubbelt mera än för annan fastighet, vars enda utfartsled vägen är. Med hänsyn till vissa av intressenternas behov kan erfordras att vägen anlägges eller vidmakthålles på ett sätt, som fördyrar väghållningen, medan emellertid vissa andra intressenter trafikera vägen i större omfattning. Med uttrycket nyttan av vägen förstås även nyttan av de särskilda väghållningsåtgärderna.

Såsom skäl för att fördela efter trafikens omfattning kan åberopas, att trafikintensiteten dock ofta är ett någorlunda påtagligt uttryck för nyttan samt vidare att det måste anses rimligt att bidragens storlek i viss mån rättas efter den grad, i vilken den ene eller andre genom den för hans räkning bedrivna trafiken orsakar slitage å vägbanan och därmed ökning av väghållningsbördan. Den senare synpunkten kommer visserligen att äga sin egentliga betydelse i fråga om vägunderhållet, men även vägbyggnaden kan naturligtvis fördyras genom att vägen behöver anläggas för starkare trafik, och det måste kunna innebära en praktisk fördel att olika andelstal ej måste åsättas en och samma fastighet i fråga om de skilda slagen av väghållning.

Härjämte hänvisa de sakkunniga till vad de, på sätt nyss nämnts, anfört om att fördelningsnormen medförde en lämplig modifikation av väghållningsskyldighetens tvångsnatur, och tillägga att normen måste anses innebära att hänsyn skall tagas ej blott till trafikmängden utan även till storleken av den sträcka av vägen, som trafikeras av den ene eller andre, samt jämväl till trafikmedlens art.

De sakkunniga anföra att de anmärkningar, som framställts mot fördelningsnormens lämplighet, i allmänhet främst avsett dess tillämpning inom tättbebyggda orter men att även beträffande vägar inom områden av ren landsbygdsstruktur det kunde vara förenat med svårighet att rätt uppskatta en fastighets nytta av en väg och än vanskligare att bedöma vilken andel i väghållningen som högst finge åläggas fastigheten för att ej dess kostnader för vägen skulle komma att överstiga dess nytta av densamma.

Emellertid anse de sakkunniga att, då såsom nu de för tättbebyggda orter speciella förhållandena ej äro i fråga, den gällande fördelningsnormen icke behövde reformeras och att för övrigt möjligheterna härutinnan vore starkt begränsade av det beträffande ifrågavarande vägar enligt de sakkunniga oeftergivliga kravet att större väghållningsbörda ej tvångsvis finge åläggas någon än vad som svarar mot hans nytta av vägen. De sakkunniga anföra:

Ungefär samma svårigheter, som äro förenade med en regel av dylikt innehåll, kunna för övrigt uppstå, när det gäller att bedöma, huruvida en egendom över huvud taget har nytta av en viss väg; att denna fråga kan besvaras jakande måste dock utan tvivel i här förevarande fall utgöra en första förutsättning för

att tvångsvis ålägga egendomen väghållning. Även inom andra rättsområden återfinnas i viss mån likartade regler, så t. ex. vid tvångsdelaktighet enligt vattenlagens bestämmelser om fördelning efter värdet av båtnad.

Att inom den ram, som uppdrages genom bestämmelserna om nyttan, fördelningen skall ske efter den omfattning, i vilken vägen beräknas bliva begagnad av fastigheten, torde knappast kunna anses medföra några särskilda svårigheter vid sidan av dem, som möta vid uppskattningen av nyttan. Trafikens omfattning och art äro faktorer att medräkna vid denna uppskattning och torde ej sällan giva den säkraste ledningen därvid.

De nämnda svårigheterna torde ej heller i praktiken göra sig synnerligen kännbara. Den fördel, som den samfällda väghållningen innebär, lärer ofta vara så stor för envar av intressenterna, att den uppenbarligen mer än väl täcker vad av hans intressen måste uppoffras av hänsyn till de övrigas. Vid fördelning av underhållet av befintlig väg erbjuder den å vägen redan bedrivna samfärdseln goda hållpunkter för beräkningarna, och i fråga om fördelning av vägbyggnadsskyldighet torde problemen väsentligen förenklas därigenom att andra intressenter ej medtagas än sådana, för vilka vägen är av synnerlig vikt.

Vidkommande de enligt lagen relevanta förhållandenas stabilitet kan naturligtvis inträffa, att en av de väghållningsskyldiga fastigheterna delas. Härmed följer stundom sådan ändring i bebyggelsen eller eljest att fastighetens bruk och nytta av vägen ökas väsentligt och att därför ny förrättning är påkallad av ett behov att höja fastighetens andel i väghållningen. Om de övriga intressenternas rätt ej skulle beröras av delningen, kan dock den delade fastighetens väghållningsskyldighet av hänsyn till de nybildade fastigheternas intresse böra fördelas mellan dem. Genom privat avtal, vare sig i samband med fastighetsköp eller eljest, kan saken ej ordnas på fullt betryggande sätt. De nybildade fastigheterna kunna ock äga intresse av att den dem emellan verkställda fördelningen blir bindande även i förhållandet till övriga intressenter, om härav kan följa att ett solidariskt ansvar för den ursprungliga fastighetens andel ej kommer att åvila de nya fastigheterna. Sålunda skulle lätteligen nästan varje delning av en av de i väghållningen deltagande fastigheterna kunna medföra upprivande av hela den verkställda regleringen. Ett dylikt resultat har man emellertid sökt förekomma genom reglerna i lagens 38 § — — — — — —.

I övrigt må framhållas att vilka förhållanden, som än bestämdes såsom normgivande för fördelningen av väghållningsbördan, dessa naturligtvis måste kunna undergå ändringar med tiden. Automatiskt verkande normer, liksom normer vilka anknyta till mindre föränderliga omständigheter än nyttan och bruket av vägen, kunde väl tänkas men skulle icke kunna genomföras utan betydande uppoffring av intresset av rättvisa och billighet, i vilket avseende må hänvisas till vad ovan anförts om behovet att i förevarande fall söka upprätthålla den principiella regeln om väghållningstvångets begränsning till vad som svarar mot nyttan av vägen. Utan uppgivande av själva grunderna för väghållningsskyldigheten kan icke undvikas att ny prövning kan bliva erforderlig med hänsyn till att nya intressenter kunna tillkomma och att vägen kan förlora sin betydelse för någon av de till väghållning förpliktade fastigheterna.

Beträffande nu ifrågavarande vägar torde så betydande förändringar, att de påkalla omreglering av verkställd fördelning av väghållningsbördan, jämförelsevis sällan inträda. Av de införskaffade uppgifterna om de under sistförflutna femårsperiod redovisade vägförrättningarna framgår ock, att av dessa förrättningar blott ett mycket ringa fåtal avsett omreglering enligt 31 § av vad tidigare fastställts eller sådan fördelning, som i 38 § sägs.

— — —

Möjligen skulle mot gällande fördelningsnorm kunna anmärkas att fastighets ekonomiska bärkraft för litet beaktats. Men begränsningen av väghållningsskyldigheten till vad som svarar mot nyttan av vägen, liksom även det för inträde av vägbyggnadsskyldighet gällande kravet å »synnerlig vikt», torde dock medföra att fastighet ej tvångsvis får belastas med väghållning i en omfattning, som icke står i rimlig proportion till fastighetens värde och avkastning. Dessa omständigheter måste inverka vid bedömandet av fastighetens behov av vägförbindelser och av viss standard å den eller de behövliga vägarna. På dylikt sätt beredes även i någon mån möjlighet att höja fastighets andel i väghållningen på grund av fastighetens större ekonomiska bärkraft.

Att gå längre i denna riktning torde — bortsett från det speciella fall, som avses i lagens 38 § — icke vara tillrådligt beträffande här ifrågavarande enskilda vägar. Vad ovan anförts om nyttan av vägen såsom maximum för väghållningsskyldighetens omfattning och om skälen till att fördela efter trafikintensitet uteslöte väl, teoretiskt sett, ej att vid sidan av nyttan och trafikintensiteten även förmågan att bidraga kunde beaktas, men en regel, som sålunda föreskreve jämväl hänsyn till denna förmåga, skulle lätteligen i praktiken komma att tillmätas för stor betydelse på de övriga relevanta omständigheternas bekostnad samt medföra ökad risk för att verkställda regleringar skulle behöva rubbas i anledning av inträdda ändringar av de förhållanden, som legat till grund för fördelningen.

Beträffande frågan vem som personligen skall svara för fullgörandet av de skyldigheter, som åläggas fastighet eller därmed jämställd egendom, och i vad mån ett sakrättsligt ansvar härutinnan skall föreligga, anföra de sakkunniga till en början:

Att väglagen, oaktat densamma principiellt lägger väghållningsbördan på fastigheter (och därmed av lagen jämställda inrättningar), i vissa fall fritager fastighetsägaren från ansvar för skyldighetens fullgörande och i stället låter detta ansvar vila å innehavaren eller den, som vid prestationens förfallotid var ägare eller innehavare av egendomen (8 §), har en vida djupare innebörd än en blott reglering av mellanhavandet mellan ägaren och brukaren respektive företrädaren och efterträdaren. Det gäller här även övriga väghållares och även andras intressen. Där enligt lagen annan än ägaren skall svara för betalning av en förfallen bidragspost, lärer detta belopp ej kunna uttagas ur fastigheten. Någon panträtt i densamma för bidragsbeloppen synes nämligen icke föreligga, lika litet som något subsidiärt ansvar för ägaren.

De sakkunniga erinra om bestämmelserna i 82 § utsökningslagen, vilka enligt de sakkunnigas mening ej tillräckligt minska risken av att befria ny ägare och därmed fastigheten från ansvar för bidrag, som förfallit under förre ägarens tid, samt framhålla att i ett motsvarande fall, nämligen det i 7 kap. 60 § vattenlagen avsedda, nye ägarens ansvar gjorts mer omfattande än i väglagen, därvid dock undantagits förvärv å exekutiv auktion, vilket undantag motiverats med att ansvar för förre ägarens betalningsskyldighet skulle förutsätta att bidragsfordringen vore förenad med förmånsrätt framför alla andra fordringar. De sakkunniga påpeka att rätten att utkräva fastighets väghållningsskyldighet på sätt och vis är förenad med pant- och förmånsrätt i fastigheten, eftersom ej ens dess försäljning å exekutiv auktion befriar från

skyldighetens fullgörande för framtiden, men tillika att värdet härav kan vara ringa, därest den personligen ansvarige är insolvent och vägsamfälligheten ej för de förfallande bidragsbeloppens utfående äger att med rätt framför inteckning hålla sig till fastigheten. Det kunde sålunda lätt inträffa att bidragsbeloppen icke kunde utbekommas. Svåra komplikationer kunde därigenom uppstå. I vissa fall måste väl de övriga väghållarna i sitt eget intresse fullgöra den uteblivna prestationen, men huruvida de i förhållande till samfälligheten eller dess borgenärer enligt väglagen vore pliktiga därtill kunde vålla tvekan. Ett solidariskt, låt vara subsidiärt, ansvar kunde åt väghållningstvånget ge en vida större räckvidd än avsett vore och sätta å sido regeln om väghållningsskyldighetens begränsning till vad som svarade mot nyttan av vägen. Så kunde t. ex. den, som förpliktats att med en ringa bråkdel bidraga till kostnaden för ett vägbygge, få till följd av annans insolvens bära hela kostnaden för detsamma, om det redan verkställts medelst upplånta medel eller genom entreprenör. Å andra sidan måste enligt de sakkunniga förefalla ytterst betänkligt om en vägsamfällighets borgenärer — anställda arbetare, leverantörer, entreprenörer, långivare etc. — skulle få vidkännas avdrag å sina fordringar, så snart någon av väghållarna bleve insolvent beträffande sin andel i gälden. Bristen på realsäkerhet och ett klart stadgande om solidariskt gäldsansvar medförde svårighet för vägsamfällighet att erhålla kredit, ett förhållande som framträtt i allt starkare dager och utgjort ett av skälen till att krav å ny väglagstiftning väckts.

De sakkunniga framhålla vidare svårigheten att förbjuda vägens begagnande för väghållares räkning av den anledning att denne visat sig insolvent och anföra såsom exempel fall då han dock med stora belopp deltagit i kostnaderna för vägens byggande eller fråga är om hans enda utfartsväg, men betona tillika att det måste innebära orättvisa mot de övriga väghållarna, om de nödgas hålla honom vägen till handa utan möjlighet att utfå hans bidrag. En tillfredsställande lösning av problemet kunde icke vinnas endast genom att göra ny ägare ansvarig för den förres oguldna bidrag, ty ehuru man därigenom skulle nå ungefär samma resultat som genom att göra bidragsfordringarna till betalningsrätter med panträtt i fastigheten, vore en dylik rätt värdelös, om fastigheten vore överintecknad. Vad som erfordrades vore därför en med förmånsrätt framför intecknad fordran förenad panträtt, varigenom å andra sidan utvidgningen av det personliga ansvaret bleve överflödig. De sakkunniga fortsätta:

Förslag om att tillskapa en ny s. k. tyst pant- och förmånsrätt är naturligtvis ägnat att framkalla betänklighet och, även om man, t. ex. genom föreskrifter om väghållningsskyldighetens anmärkande i gravationsbevis, skulle kunna förläna densamma tillräcklig offentlighet, äger detta ju icke betydelse för dem, som redan före skyldighetens uppkomst belånat fastigheten. Men väghållningsbidragen torde, där ej den ene delägaren nödgas på grund av den andres insolvens bekosta även hans andel — en möjlighet som pant- och förmånsrätten skulle eliminera — regelmässigt uppgå till jämförelsevis obetydliga belopp och därför ej gärna kunna spela någon nämvärd roll för fastighetskrediten. Den, som belånar fastighet, måste även under nuvarande för-

hållanden alltid räkna med möjligheten att åtskilliga förmånsberättigade fordringar kunna föreligga, vilka icke framgå av gravationsbeviset och varom han saknar närmare kännedom. Någon obillighet mot inteckningshavarna synes ej heller den här föreslagna förmånsrätten behöva innebära. Där tillräckliga skäl äro för att väghållning tvångsvis må åläggas fastigheternas ägare eller innehavare i denna deras egenskap, eller alltså utan hänsyn till deras personliga intresse av vägen, lära dessa skäl vara av sådan art att de kunna åberopas även mot dem, som till egendomen hava en från äganderätten härledd begränsad sakrätt.

Sant är att vissa med vägsamfälligheter mer eller mindre jämförliga samfälligheter för närvarande äro, liksom dessa, i saknad av en dylik säkerhet för sina fordringar å medlemmarna, men detta minskar icke behovet och skäligheten därav i förevarande fall. Ej heller skulle förmånsrätten här vara en allenastående företeelse i sitt slag. Till jämförelse må åberopas den rätt i sådant hänseende, som tillkommer vissa fordringar å ersättning i anledning av jorddelningsförrättning samt jämlikt lagen om ägofred. I själva verket är ju ej heller nu fråga om någon ny tyst pant- och förmånsrätt utan endast om utvidgning av en existerande sådan till att omfatta ej blott betalningsrättens kapitalvärde utan även förfallna bidragsbelopp. Det må ock framhållas att enligt den gällande väglagen ny ägare (respektive innehavare) är pliktig fullgöra vad företrädaren försummat beträffande väghållning in natura, och detta även om fastighetsförvärvet skett i exekutiv ordning. Här föreligger alltså ett slags pant- och förmånsrätt även för fordran på förfallen prestation.

I likhet med vad som i allmänhet gäller enligt 17 kap. 6 § handelsbalken och angående betalningsrätter med förmånsrätt i paritet därmed, skulle den här föreslagna pant- och förmånsrätten för fordran å väghållningsbidrag göras villkorad av att fordringen ej stått inne längre än ett år efter förfallodagen. Genom detta förbehåll reduceras väsentligt risken för de i förmånsrättsordningen sämre liggande fordringarna utan att det legitima intresse, förmånsrätten avser att tillgodose, lider intrång.

Då nyss gjorts gällande, att förmånsrätt icke innebär någon obillighet mot inteckningshavarna, har förutsatts, att betalningsskyldigheten i fråga icke sträcker sig längre än den, som lagstiftaren anser sig kunna tvångsvis ålägga fastigheten. Men en vägsamfällighets bidragsfordringar kunna grunda sig på ett frivilligt åtagande av den, som vid skyldighetens fastställande för talan för fastigheten, eller alltså fastighetens dåvarande ägare, eventuellt i förening med innehavaren. Om även i dylika fall bidragsfordringen skall utgå med förmånsrätt i fastigheten, kunde inteckningshavarnas rätt äventyras. Risken härför torde dock i allmänhet vara ringa; de, som vid förrättningen föra talan för fastigheten, lära regelmässigt i eget intresse söka tillse att densamma ej belastats med för stora väghållningsbördor. Men någon gång kan förhållandet vara det motsatta, vare sig det beror på oförstånd eller andra orsaker. Att i sådant fall inskränka förmånsrätten till att omfatta endast en del av fordringen vore tydligen icke någon praktisk utväg. Ej heller kan utan stor olägenhet åt inteckningshavarna beredas möjlighet att såsom sakägare föra talan för fastigheterna vid sidan av ägare och brukare. Därigenom skulle nämligen förfarandet i hög grad tyngas och fördyras; det skulle bliva nödvändigt att lösa gravationsbevis rörande alla de fastigheter, som äro i fråga, samt att kalla alla inteckningshavare. Och om åt inteckningshavarna lämnades att själva bevaka sin rätt, torde de till följd av det besvär, som därmed vore förenat, och då de normalt endast i oförutsedda undantagsfall skulle behöva ingripa, sällan komma att begagna sin möjlighet härutinnan. Däremot synes det de sakkunniga att man, under förutsättning att förrättningsförfarandet i stort sett bibehålles såsom formen för väghållningsskyldighetens fastställ-

lande, lämpligen kan ålägga förrättningsmannen att i dylika undantagsfall vägra fastställelse å vad vederbörande sakägare vid förrättningen avtalat. En dylik officialprövning med ty åtföljande begränsning av sakägarnas dispositionsfrihet skulle varken behöva eller böra komma till användning i andra fall än då skillnaden mellan den lagliga skyldigheten och det frivilliga åtagandet är uppenbar och det senare är ägnat att lända fastigheten till märklig skada. Som exempel må nämnas att en sakägare, som personligen saknar ekonomisk möjlighet att fullgöra sina förbindelser och är medveten om att han inom kort måste frånträda sin fastighet, av likgiltighet åtager densamma skyldigheter, som måste betecknas såsom orimligt stora. Även enligt gällande lag kan det ju under vissa omständigheter åligga förrättningsmannen att i sitt utlåtande frångå vad sakägarna enhälligt överenskommit. (21 § sista stycket, 38 § sista stycket.)

Där uppenbart är att en sakägares åtagande vida överstiger hans lagliga skyldighet och vad som kan vara nyttigt för fastigheten, torde redan med hänsyn till den sakrättsliga verkan, som nu tillkommer förrättningsutlåtandet, icke kunna anses olämpligt att rättelse ex officio sker. Då lagen här stadgat särskilda rättigheter och skyldigheter och ett förfarande under myndighets medverkan samt bindande verkan för framtida fastighetsägare av vad vid förrättningen beslutes, är ju syftet härmed närmast att tillgodose fastigheternas intresse. Men en å fastighet vilande alltför tyngande väghållningsbörda måste i längden lända fastigheten till skada och sålunda verka i rent motsatt riktning mot den av lagstiftaren avsedda. Vad här sagts om väghållningsskyldighet kan tillämpas även beträffande vissa andra förpliktelser enligt väglagen såsom skyldighet att tåla utövning av vägrätt, vilket legala servitut ju äger företräde även framför äldre och i fastigheten intecknade rättigheter.

En begränsning av avtalsfriheten på nu antytt sätt lärer alltså vara väl befogad av hänsyn såväl till ändamålet med lagstiftningen som till inteckningshavarnas intressen samt böra komma till stånd, evad den här föreslagna nya förmånsrätten införes eller ej. Vill någon av sakägarna ex gratia eller av andra personliga skäl bidraga med avsevärt mer än vad som motsvarar hans lagenliga andel, må han göra det vid sidan av den rättsliga regleringen av *fastighetens* skyldigheter.

De sakkunniga övergå härefter till frågan huruvida det personliga ansvaret för fullgörandet av fastighetens skyldigheter bör åvila ägaren, eller den som på de ena eller andra villkoren innehar fastigheten.

För kännedom om den s. k. kronojordsutredningens förslag i detta ämne hänvisas till en promemoria som torde få biläggas statsrådsprotokollet.

De sakkunniga anföra efter en redogörelse för frågans behandling vid olika tillfällen, särskilt under förarbetena till 1907 och 1926 års väglagar, bland annat följande:

Med principen att väghållning är ett realonus såväl som ur synpunkten att det i regel lärer vara fastighetens ägare, vilken talerätt för fastigheten i första hand bör tillkomma, synes vara bäst förenligt att ansvaret för att prestationerna fullgöras skall åvila honom, såframt ej särskilda orsaker föranleda ansvarets överflyttande på annan.

Det kan icke förnekas att vissa nyttjanderätter äro av den beskaffenhet, att innehavarens ställning närmar sig en ägares samtidigt som innehållet i den verkliga äganderätten i motsvarande mån förtunnas. Speciellt är detta förhållandet vid ständiga eller ärftliga besittningsrätter samt vederlagsfria testa-

mentariska nyttjanderätter. I fråga om den kommunala fastighetsskatten har man ju ock låtit dessa och vissa därmed jämförliga fall intaga den undantagsställning att ansvaret åligger innehavaren och icke ägaren. Enligt de sakkunnigas mening bör i fall, då fastighetsskatten sålunda anses skola utgöras av innehavaren, vilka fall för närvarande angivas i 13 § kommunalskattelagen, motsvarande regel gälla beträffande fastighetens väghållningsskyldighet. Till ej ringa del är det här fråga om publik jord. Det synes ock vara tanken på dessa fall som närmast givit anledning till att den publika jorden fått intaga en särställning i förevarande hänseende.

Där nyttjanderätten ej är av sådant slag, som nyss sagts, lärer däremot icke kunna särskiljas någon grupp av fall, för vilkas del utan vidare kan antagas att det skäligen bör åligga innehavaren i stället för ägaren att fullgöra prestationen. Ej ens landbo och arrendator av jordbruksfastighet torde alltid böra svara för vägunderhållet, utan möjlighet synes även för dem böra hållas öppen att genom det privata avtalet med jordägaren befria sig från dylikt ansvar. Sedan den gällande bestämmelsen i ämnet infördes, hava de på frågan inverkande förhållandena väsentligen ändrats, särskilt såtillvida som vägunderhållet numera ofta utföres efter gemensamhetssystemet med penningbidrag. Här må ock erinras om att vid tiden för tillkomsten av väglagens förevarande stadganden reglerna för den kommunala fastighetsbeskattningen i motsvarande punkt voro andra än nu. Vad som i det ena eller andra fallet kan vara en rättvis fördelning mellan ägaren och innehavaren måste bero på omständigheter, som betydligt växla från fall till fall, ej blott karaktären av väghållningsprestationerna utan även t. ex. vägens ändamål, nyttjanderättens varaktighet och omfattning, arrendesummans storlek samt dagsverksskyldigheter och andra särskilda åtaganden. Hänsyn kan tagas härtill i det privata avtalet, och de supplerande lagbestämmelser, som kunna tarvas för den händelse avtalet lämnar frågan öppen och som få byggas på vad som i normalfallet kan anses vara lämpligast eller förutsättas hava varit kontrahenternas mening, synas tillhöra lagstiftningen om det privata mellanhavandet mellan dem men icke böra inverka på väglagens innehåll. De en arrendator vanligen i förhållande till jordägaren åliggande skyldigheterna synas väl vara av sådan beskaffenhet att det sålunda föreligger skäl att i arrendelagstiftningen uppställa regeln att, när annat ej avtalats, arrendatorn har att fullgöra underhållet av såväl fastighetens rent privata vägar som ock av vägar, som äro gemensamma för den arrenderade och andra fastigheter. Men ett dylikt stadgande är ju något helt annat än en bestämmelse i väglagen att ansvaret gentemot andra fastigheter för fullgörande av den ifrågavarande egendomens vägunderhåll skall åvila arrendatorn i stället för jordägaren, vilken bestämmelse icke röner inflytande av vad arrendeavtalet innehåller.

Huruvida hänsyn till de övriga väghållarnas intresse kan verka i den riktning att jordägarne befrias från ansvar och detta i stället lägges å innehavaren synes tvivelaktigt, åtminstone med gällande lags ståndpunkt i fråga om fastighetens sakrättsliga ansvar. Visserligen föreligger icke någon säkerhet för att jordägaren är solvent, men där fastigheten ej är alltför högt intecknad, representerar den ju dock en tillgång i hans hand. För utfående av innehavarens prestation kan däremot fastigheten icke tillgripas. Att det i vissa fall kan vara förenat med mindre omgång och besvär att vända sig mot innehavaren lärer i jämförelse med vad nu sagts få anses vara av mindre vikt, och torde i varje fall varken kunna leda längre än till att jordägarens ansvar göres subsidiärt i förhållande till innehavarens eller böra föranleda att å innehavaren lägges ett ansvar, som billigtvis ej bör åvila honom. Är innehavaren avtalsmässigt förpliktad att för jordägarens räkning fullgöra prestationerna, lärer det för övrigt ligga i den senares intresse att i fall av behov förse vägsam-

fällighetens styrelse eller annan representant för väghållarna med fullmakt att utkräva denna förpliktelse.

De sakkunniga äro redan på här ovan anförda skäl benägna att förorda att, med undantag för de fall då fastighetsskatt till kommunen skall gäldas av innehavaren, det personliga ansvaret för fastighetens väghållningsskyldighet lägges icke å innehavaren utan å ägaren.

Härtill kommer att, om i enlighet med de sakkunnigas förslag pant- och förmånsrätt i fastigheten för ifrågavarande bidragsfordringar införes, fastighetsägaren skulle ansvara åtminstone med fastigheten och att sålunda en utvidgning av ansvaret till att omfatta även hans övriga tillgångar väl i de flesta fall skulle spela en ringa roll för honom, medan å andra sidan tämligen komplicerade förhållanden kunna uppkomma, därest nyttjanderättshavare skall svara personligen och nyttjanderätten omfattar blott en del av den fastighet, som skall häfta för bidragsbeloppen.

I de undantagsfall, då sålunda enligt de sakkunnigas mening innehavaren bör svara i ägarens ställe, borde enligt de sakkunniga den av dem föreslagna pant- och förmånsrätten i fastigheten icke äga rum och ej heller åläggas ägaren något subsidiärt personligt ansvar. Det syntes nämligen de sakkunniga att behovet av att sålunda säkerställa bidragsfordringarna i nu förevarande fall vore mindre än eljest och att ett ansvar för ägaren, vare sig personligt eller begränsat till fastigheten, kunde leda till obillighet under vissa omständigheter. Med ägare borde emellertid här, på sätt skett i 17 kap. 6 § handelsbalken beträffande fordran å kommunalutskylder, likställas den, som utan vederlag innehade fastigheten på grund av testamente, och pant- och förmånsrätt således inträda i detta fall, vare sig någon verklig ägare funnes eller ej.

Den av de sakkunniga åsyftade förmånsrätten vore en förmånsrätt i fast egendom, jämställd med den som enligt nyssnämnda lagrum tillkommer enskild räntetagares fordran. Någon pant- och förmånsrätt i lös egendom för de fall, då enligt förslaget väghållningsskyldighet skulle åläggas sådan egendom, ansåge de sakkunniga det icke vara nödvändigt att tillskapa. De sakkunniga yttra härom vidare:

Lägges betalningsansvaret å egendomens ägare, kommer ju egendomen därmed att svara för gälden, och att denna synpunkt i fråga om fast egendom ej kan bliva avgörande beror särskilt därpå att egendom av sistnämnda slag i stor omfattning pantsättes genom inteckning och att därför äganderätten ofta ej är av synnerligt värde. Något motsvarande gäller i regel icke om den nu ifrågavarande lösa egendomen. Vissa slag därav kunna emellertid bliva föremål för förlagsinteckning, men här tillkommer den synpunkt att vad ovan anförts om att det icke kan anses obilligt att de, som hava inteckning i fast egendom, få finna sig i att väghållningsbidragen utgå med bättre förmånsrätt än deras fordran, icke äger samma grad av giltighet beträffande förlagsinteckning, vars föremål näppeligen kan såsom en fastighet anses stiga i värde genom väganläggningar.

De sakkunniga tillägga att beträffande de undantagsfall, för vilka pant- och förmånsrätt sålunda enligt de sakkunnigas mening icke borde stadgas, emellertid borde sökas andra medel att utestänga den för väghållarna vid gemensam väghållning största risken av personlig insolvens hos någon av dem. Där-

utinnan anvisas det medel att i fall då bland vägsamfällighets medlemmar ingår egendom, däri förmånsrätten icke skulle gälla, stadga vissa villkor för att samfälligheten skall äga ikläda sig gäld, varförutom framhålles att i vissa fall egendom, som nyss nämnts, enligt de sakkunnigas förslag skulle kunna åläggas slitageersättningsskyldighet i stället för andel i väghållning.

Vad angår det förfarande, genom vilket rättigheter och skyldigheter beträffande väg fastställas, anföra de sakkunniga att förfarandet uppenbarligen måste i alla viktigare fall innefatta syn på stället. De sakkunniga fortsätta:

Möjligen kunde ifrågasättas att enklare spörsmål, såsom enbart upplåtelse av tillfällig vägrätt mot ersättning i penningar, skulle få avgöras utan sådan syn och t. ex. behandlas blott såsom ett ansökningsärende hos länsstyrelsen. Men i dylika enkla fall torde alls ej krävas offentlig myndighets inblandning, såframt ej tvist föreligger mellan parterna, och tvisten torde då i regel vara av den beskaffenhet att det i rättvisans intresse måste anses önskligt att den, som skall besluta i ärendet, äger god kännedom om ortsförhållandena och att bekväma former givas för muntliga förhandlingar inför honom helst å själva platsen i fråga, varigenom förlikning ofta bör kunna åstadkommas. De sakkunniga hava därför, såvitt angår vanliga enskilda vägar, icke trott sig böra föreslå någon ny form för fastställelseförfarandet vid sidan av förrättning på stället.

De sakkunniga anföra att reformkraven på förevarande område, i den mån de ej avsett endast detaljer, huvudsakligen riktat sig mot ordningen för förrättningsresultatets överprövning, som ansetts för omständlig, långsam och för sakägarna kostsam, samt erinra om att under förarbetena till 1907 och 1926 års väglagar vissa inom högsta domstolen respektive lagrådet väckta förslag, avseende att för den, som är missnöjd med förrättningsresultatet, förenkla sättet att anhängiggöra målet, avvisats, till synes huvudsakligen av det skäl, att man ansett de med skyldigheten att instämma alla sakägarna förenade kostnaderna, besvären och riskerna utgöra ett lämpligt medel att avskräcka från ohemula eller onödiga klagomål över förrättningar. De sakkunniga anföra vidare:

Sin funktion att nedbringa antalet fall, då klagan över förrättning föres, torde den nuvarande ordningen för överprövningen hava fyllt ganska väl. Av statistiken framgår att av de under sistförflutna femårsperiod redovisade förrättningarna endast omkring 3½ procent överklagats. Kunde detta förhållande tagas som bevis för att något verkligt behov av ändring i förrättningsutlåtandena förelåge endast i undantagsfall, skulle förvisso även behovet av omdaning av processformerna i dessa ärenden vara tämligen litet kännbart. Men den valda metoden att avskräcka från onödiga klagomål är i nästan lika hög grad ägnad att hindra befogade sådana även i fall där tvisteföremålet, ehuru måhända icke av särskilt stort objektivt värde, dock är av betydande vikt för den enskilde. Sedan parten fått sin rätt prövad under betryggande former, kanske i mer än en domstolsinstans, kan sannolikheten för att avgörandet ej innebär avsevärd rättsförlust för honom vara tillräcklig för att motivera begränsningar av möjligheterna till ytterligare prövning, men förrättningsförfarandet erbjuder näppeligen sådan trygghet att redan efter ett dylikt förfarande begränsningar av ifrågavarande slag böra träda i funktion. Att märka är ock att saken här ej gäller uteslutande parterna själva utan att även ett av deras intressen förmedlat allmänt sådant beröres

och särskilt att förrättningsutlåtandet medför verkningar jämväl för andra enskilda än »sakägarna». Med hänsyn härtill kunde t. o. m. ifrågasättas, huruvida det icke borde föreskrivas obligatorisk överprövning av utlåtandet. Att de sakkunniga icke föreslå något sådant beror huvudsakligen på att granskningen knappast skulle kunna bliva effektiv med avseende å själva saken, med mindre en omständlig och dyrbar ordning härför infördes med undersökningar på platsen eller åtminstone sakägarnas hörande. Men avstår man från att stadga obligatorisk överprövning, bör man åtminstone icke uppsåtligen försvåra för part att själv bringa saken under sådan prövning i fall då behov av ändring i utlåtandet icke kan anses uteslutet.

Utbyttes stämningsförfarandet mot besvär, vore visserligen en stor vinst ernådd och målet kunde då vid domstolen erhålla sina riktiga proportioner, men i samma mån som denna brist i det nuvarande systemet avhjälptes skulle andra sådana framträda så mycket starkare. Dessa andra olägenheter äro väl i viss mån av den art att de icke kunna undvikas utan uppoffrande i för hög grad av rättssäkerheten och jämväl gemensamma för tvistemål i allmänhet, men vägmålens speciella karaktär medför i flera hänseenden att de vanliga processformerna här äro mindre lämpliga än eljest. Förhandlingar mellan parterna eller deras ombud och det material de kunna införskaffa äro i regel ingalunda tillfyllest för att bereda domstolen möjlighet att bilda sig en riktig uppfattning i mål av ifrågavarande slag, ej ens om rättens ordförande söker utöva verksam ledning av processen samt inkallar förrättningsmannen att tillhandagå med upplysningar. Håller rätten syn, uppkomma kostnader, som kunna bliva betydliga och, särskilt där de drabba blott någon eller några få av parterna, för dem mycket betungande. I vissa domsagor är det alltjämt långt mellan tingssammanträdena och, även där så ej är förhållandet, fördröjes processen ej sällan genom svårigheten att vid sammanträdena anslå tillräcklig tid för varje särskilt mål och än mer genom den i tvistemål ej ovanliga företeelsen att rättegångsombuden förena sig i begäran om uppskov jämväl där ett sådant måste anses onödigt. Dröjsmålet är här särskilt betänkligt som det kan inträffa att hundratals sakägare blott formellt intaga partställning i processen. Vid klagan över underrättens eller hovrättens dom återkomma ungefär samma besvär och kostnader för delgivningar som i stämningsförfarandet. Slutligen kan hela processen resultera i målets återförvisning till ny förrättning, och det torde icke saknas exempel på att ett dylikt beslut lämnar föga ledning beträffande de hänseenden, vari den äldre förrättningen ansetts bristfällig, varigenom risk uppstår för nytt återförvisningsbeslut.

Mot att av dessa eller andra skäl överflytta målet från domstolarna till administrativa myndigheter möta enligt de sakkunnigas mening avgörande betänkligheter. I vida övervägande grad är det här fråga om rena rättstvister mellan enskilda; det allmännas intresse har icke den styrka att det motiverar ett direkt inskridande från den administrativa maktens sida och ej heller att frågorna, där de väckas av enskild part, i sista hand avgöras i administrativ ordning. De myndigheter, som såsom första överprövningsinstans skulle kunna komma i fråga, vore väl endast länsstyrelserna. Men för att dessa skulle vara kvalificerade för uppgiften förutsättes att varje ärende kunde ägnas en ingående granskning av de beslutande ämbetsmännen själva, att parterna eller deras ombud bereddes tillfälle att muntligen inför länsstyrelsen utveckla sina krav och synpunkter samt att erforderlig teknisk sakkunskap stode länsstyrelsen till buds, vartill kommer att i häradsrätt åtmistone inom nämnden och i rådstuvurätt hos rättens ledamöter regelmässigt kan påräknas större kännedom om de lokala förhållandena än hos länsstyrelserna, varför behovet av syn på stället skulle ytterligare ökas, om

det vore dessa senare myndigheter som skulle handlägga och avgöra målen. Att uppgiftens överflyttande på länsstyrelserna skulle kunna innebära en väsentlig ökning av deras arbetsbörda är otvivelaktigt och med hänsyn till vad ovan anförts skulle större lättnad härutinnan icke gärna kunna beredas genom utökning av underordnad personal. De skäl, som föranlett att lagsökningsmålen flyttats från länsstyrelserna, kunna förvisso i än högre grad åberopas för att icke till dem överföra nu ifrågavarande vägmål.

De sakkunniga angiva härefter vissa speciella regler, genom vilkas införande man skulle kunna minska de påtalade olägenheterna av vägmålens handläggning vid allmän underrätt, samt fortsätta därefter:

Emellertid finna de sakkunniga, att i samma mån som dylika regler, vilka huvudsakligen avse att befordra ett snabbt avgörande, skulle praktiskt genomföras, rättssäkerheten och noggrannheten lätt kunde äventyras. Till största delen måste säkerligen den med en process i vanlig ordning följande omständligheten vara en nödvändig betingelse för utredningens fullständighet och avgörandets riktighet, vadan det kunde vara att begära det omöjliga, om man utan att medge någon eftergift härutinnan krävde betydligt större snabbhet och förenklade former. Vad som erfordras för att de ifrågavarande vägmålen skola kunna avgöras på samma gång snabbt och riktigt och utan att återförvisning till ny förrättning annat än undantagsvis behöver förekomma, är framför allt att handläggningen vid rätten kan koncentreras till något eller några sammanträden, vid vilka andra mål och ärenden ej behöva förekomma och då vid behov syn å stället samtidigt kan verkställas av rättens ledamöter samt sakkunnigt tekniskt biträde anlitas, vilket icke på grund av tidigare befattning med ärendet eller eljest kan anses jävigt. För att realisera dessa krav vid den allmänna underrättsprocessen skulle erfordras urtima sammanträde och rättegångskostnaderna väsentligen ökas för parterna, därest ej tillika särskilda bestämmelser utfärdades om det allmännas övertagande av en del av dessa kostnader eller åtminstone en begränsning av antalet nämndemän skedde. Å andra sidan synes målens natur i viss mån motivera ökat inflytande åt lekmän med speciella förutsättningar att verkställa de värderingar, som här oftast äro i fråga. Det sagda visar hän på lämpligheten av förslaget om målens överflyttande från allmän underrätt till ägodelningsrätt. Med en sådan åtgärd skulle automatiskt följa även besvärsförfarande i stället för stämning, stora lättnader för parterna med avseende å anhängiggörandet av målet i överrätterna samt möjlighet att underlåta att inkalla sådana sakägare, vilkas rätt uppenbarligen ej är i fråga. Vägfrågorna torde ock i regel kunna anses äga en ganska nära frändskap med vissa till jorddelningsmål hörande spörsmål, och ägodelningsnämndemännens särskilda kvalifikationer böra kunna vara av betydelse även i vägmål.

Utbytes allmän underrätt mot ägodelningsrätt och stadgas tillika möjlighet i viss utsträckning att omedelbart verkställa ägodelningsrättens dom, ändå att den överklagats, torde rimliga anspråk på ett förbättrat överprövningsförfarande i vägmål, som röra vanliga enskilda vägar, vara uppfyllda. De sakkunniga hava ock i dessa åtgärder sökt lösningen av förevarande problem, såvitt angår ifrågavarande vägar.

Beträffande privata avtal i vägfrågor, anföra de sakkunniga bland annat:

Grundsatsen att det allmänna icke direkt i sitt eget intresse skall uppställa tvångsbud i fråga om enskilda vägar tillämpas så, att vägintressenterna äga ej blott underlåta att ordna sina mellanhavanden beträffande vägarna utan även fritt reglera dessa mellanhavanden genom avtal helt vid sidan av lagens regler. Att avtalet iklätts viss form kräves icke.

I överensstämmelse med sin princip om sakägarnas dispositionsfrihet vid förrättning utgår lagen från att förrättningsförfarandet har till syfte blott att möjliggöra vägförhållandenas ordnande i fall, då enighet mellan sakägarna ej kunnat uppnås, och således i första hand bör vara ett förlikningsförsök (12 och 21 §§). Då lagen dock icke utan vidare medgivit samma rättsverkningar åt det privata avtalet som åt ett förrättningsresultat, lärer anledningen härtill främst varit att det förra icke anses äga samma grad av notoritet som det senare. Den omständighet att ett förfarande i den av lagen stadgade ordningen kan medföra större trygghet för resultatets fortbestånd ger ett sådant förfarande faktiskt en ny uppgift och framkallar för sakägarna ett intresse att anlita denna ordning, även då de äro fullt ense. Det sist sagda gäller emellertid närmast vägbyggnadsföretag. Då fråga är endast om en reglering av vägunderhållet, har lagstiftaren i syfte att bespara sakägarna kostnader och besvär nedsatt sina anspråk på notoriteten och tillerkänt sakrättsliga verkningar åt det privata avtalet, blott detsamma upprättats skriftligen och med vittnen samt intagits eller inom viss tid intages i domboken (30 §). Alldeles främmande för lagstiftningen lärer dock ej den synpunkt varit att ett förrättningsutlåtande, även om det grundats på förening mellan sakägarna, med hänsyn till det inflytande förrättningsmannen genom råd och föreställningar kan utöva å deras dispositioner, kan med större säkerhet än det privata avtalet antagas innefatta en lämplig och rättvis reglering. En sådan uppfattning torde nämligen kunna anses ligga till grund för bestämmelsen att ett privat avtal om vägunderhåll kan, utan att särskild anledning därtill gives, hävas sedan 10 år förflutit efter avtalets tillkomst. Att vägbyggnadsavtal ej inbegripits under denna bestämmelse lärer berott därpå att beträffande dylikt avtal allmänna rättsregler ansetts vanligen medföra enahanda resultat. (Prop. nr 88 till 1907 års riksdag, sid. 111.)

De sakkunniga hava i viss mån en annan inställning till spörsmålet om de privata avtalen.

Utan att vilja förringa intresset av att enklaste och billigaste medel väljas för uppnående av ett visst syftemål anse de sakkunniga ingalunda uteslutet att ett förfarande under ledning av kompetent, av myndighet utsedd förrättningsman ofta kan från såväl det allmännas som de enskildas synpunkt vara att föredraga framför en privat överenskommelse. I mer komplicerade fall uppstå lätteligen i vägärendena frågor av teknisk eller rättslig natur, vilka menige man icke förstår att bedöma, och ett normalt förhållande är att sakägarna behöva biträde för beräkningar, värderingar, uppsättande av kontrakt m. m. Om sakägarna därför, såsom kanske oftast sker, till sin hjälp anlita utomstående, saknas dock alldeles kontroll å att den, under vars ledning de ställa sig, äger nödiga personliga förutsättningar för att rätt fullgöra sin uppgift. Att vid lagstiftningen vinnlägga sig om att enskilda överenskommelser — vilket begrepp här ofta blir liktydligt med privata förrättningar — måtte kunna utrustas med enahanda rättsverkningar som en reglering i lagens ordning, för att en sådan må undvikas och därmed någon kostnadsbesparing ernås, kan vara ett missriktat nit i sparsamhetens namn och motverkar intresset för det allmänna att bereda sig åtminstone det inflytande å det enskilda vägväsendet, som länsstyrelsernas kontroll över förrättningsmännens kvalifikationer innebär. Äro sakägarna ense, torde för övrigt det offentliga förrättningsförfarandet i regel icke behöva draga stora kostnader eller taga lång tid i anspråk. Erinras må ock att mindre bemedlade kunna erhålla statsbidrag till dylika kostnader och att vissa förrättningskostnader alltid gäldas av statsmedel, vilka utgifter för det allmänna torde kunna anses väl motiverade även av dess eget direkta intresse. Det må vidare framhållas att, om vägfrågorna regleras genom privata avtal, möjligheten att

bilda sådan vägsamfällighet, som i lagen sägs, går förlorad och därmed väl i allmänhet även möjligheten till en rationellt bedriven väghållning efter gemensamhetssystem.

Å andra sidan måste förhållandena mången gång kunna vara så enkla att en vanlig överenskommelse i vad form som helst grannarna emellan är fullt tillräcklig. Att beröva ett privat avtal i vägfrågor all giltighet kan ej heller ifrågasättas. Det är blott lämpligheten av att bereda ett dylikt avtal starkare rättsverkningar än vad som följer av allmänna regler de sakkunniga draga i tvivelsmål.

Såsom betänklig framstår en sådan lagstiftningsåtgärd med hänsyn till risken för kränkning av tredje mans rätt.

Enligt allmänna rättsregler blir det privata vägavtalets bindande verkan begränsad huvudsakligen till att gälla förhållandet mellan de kontraherande personerna. Väl kan i vissa fall en privat upplåtelse av vägrätt intecknas såsom servitut eller nyttjanderätt, men genom de härom gällande reglerna är dock sörjt för att äldre rättigheter med avseende å den tjänande fastigheten ej lida intrång och att de, som framdeles ämna förvärva eller belåna fastigheten, kunna i tid förskaffa sig kännedom om vägrätten. I ett enskilt avtal stipulerad väghållningsskyldighet kommer enligt allmänna regler att åvila endast den person, som åtagit sig skyldigheten (eventuellt även hans universalsuccessorer), och en riktig tolkning av avtalet torde vanligen leda till att skyldigheten anses åligga honom endast så länge han fortfarande äger eller innehar fastigheten, dock att det måhända kan fordras av honom att, om han överlåter sin ägande- eller nyttjanderätt till annan, han därvid betingar sig att denne i hans ställe tillträder vägavtalet. Ett förfarande i den av väglagen stadgade särskilda ordningen medför ju däremot att de fastställda rättigheterna och skyldigheterna tilläggas fastigheterna själva och utan inteckning bestå, i vems hand fastigheterna än komma, samt äga företräde framför äldre, måhända intecknade rättigheter till fastigheterna. Därför och med viss hänsyn även till det allmännas intresse hava de sakkunniga ock gjort gällande att vid förrättning fastställelse av ett avtal sakägarna emellan icke bör få ske, därest avtalets innehåll uppenbarligen till någon av fastigheternas skada i för hög grad avviker från de grunder, enligt vilka lagstiftaren anser sig kunna medge tvång till vägrättsupplåtelse eller väghållningsskyldighet. En självfallen följd av en dylik begränsning av dispositionsfriheten vid förrättning är att de sakrättsliga verkningar, som tillkomma ett förrättningsutlåtande, icke böra tillerkännas ett utom förrättning ingånget avtal, med mindre enahanda garantier mot innehållets oskälighet beredas.

Att den om underhållsavtal gällande bestämmelsen rörande viss form för avtalet och dess intagning i domboken icke på långt när är tillfyllest härutinnan ligger i öppen dag. Varje slag av garanti för skäligheten och rättvisan i innehållet av ett dylikt avtal saknas, ett förhållande som med hänsyn till avtalets natur kan motivera viss begränsning av dess giltighet för kontrahenterna själva och så mycket mer talar mot att utsträcka dess verkningar utöver vad som följer av allmänna regler. Där avtalet, oavsett huruvida fastighet undergår exekutiv försäljning, blir bindande för framtida ägare och innehavare, riskeras även deras rätt, vilka redan vid tiden för avtalet äga inteckning i fastigheten. Då tillika den notoritet, som lagen avsett att tillskapa, uppenbarligen lämnar mycket övrigt att önska, kunna jämväl framtida ägare, innehavare och långivare oförskyllt lida skada av avtalet. Särskilt betänkligt är härvidlag att sakägarna torde kunna genom ett dylikt privat, i domboken intaget avtal upphäva vad tidigare genom förrättningsförfarande bestämts och sålunda erhållit viss publicitet. Det kan

t. o. m. tänkas inträffa att någon kontrahent åtager sig för stor förpliktelse i bedräglig avsikt mot en om avtalet okunnig efterträdare i hans rätt till fastigheten. Bestämmelsen om sakrättslig verkan av ett privat underhållsavtal kan sålunda medföra verkliga rättskränkningar. — — —

I regel utsäger väl ett avtal om vägunderhåll intet rörande vägrätt, men såsom ett tyst villkor för underhållsskyldigheten torde dock vanligen i avtalet kunna anses ligga även vägrättsupplåtelser. Som bestämmelsen i lagens 29 § om fortbeståndet av en vid förrättning i samband med åläggande av väghållningsplikt tyst eller uttryckligt upplåten vägrätt icke utsträckts till att gälla även dylik upplåtelse i ett privat avtal, skulle lätteligen hela avtalet kunna förfalla därigenom att ny ägare till någon av fastigheterna vägrar att tillåta de övriga att trafikera vägen, till den del den framgår över hans ägor.

Den omständighet att vägrätten sålunda icke tryggats innebär väl en begränsning av risken av de sakrättsliga verkningar, som för närvarande i vissa fall tillkomma det privata underhållsavtalet, men medför å andra sidan även att syftet med lagens stadgande i 30 § andra stycket i motsvarande mån förfelats.

På grund av vad här anförts föreslå de sakkunniga att nämnda stadgande icke erhåller någon motsvarighet i en ny väglag. Den granskning och det offentliggörande av ett privat vägavtal, som måste fordras för att avtalet må utrustas med ifrågavarande av lagen åsyftade sakrättsliga verkningar, torde icke kunna åstadkommas med enklare medel än en i laga ordning verkställd förrättning.

De sakkunniga avhandla härefter frågan om förhållandet mellan å ena sidan enskilda vägavtal samt å den andra förrättningsutlåtanden rörande en och samma väg samt finna att spörsmålet, i vad mån det ena avgörandet skall sätta det andra ur kraft, i vissa fall och hänseenden måste överlämnas till prövning i vanlig ordning med ledning av allmänna rättsgrundsatser. Emellertid borde väglagen enligt de sakkunnigas mening reglera, i vad mån prövningen vid förrättning skall vara bunden av ett av sakägaren åberopat avtal rörande fråga, som hänskjutits till avgörande vid förrättningen. Härom anföra de sakkunniga:

För närvarande lärer gälla att ett privat avtal skall inom sitt vanliga eller av väglagen utvidgade giltighetsområde respekteras vid förrättning, där ej annorledes särskilt stadgas, på sätt i 30 § första stycket och 31 § andra stycket skett. Endast om överenskommelse ej kunnat träffas, skall frågan upptagas vid förrättning (12 §); även möjligheten att vid förrättning stadfästa ett utom densamma slutet avtal synes således vara okänd av lagen, och i dess stadganden i övrigt saknas väl icke skäl för en dylik ståndpunkt.

Att principen icke kan i allo upprätthållas torde emellertid vara tydligt. Någon, som ej är bunden av avtalet, kan genom att göra sin rätt enligt väglagen gällande undanrycka förutsättningarna för att i förrättningsutlåtandet lämna avtalet orubbat. Vad fastighets innehavare avtalat kan, om fastighetens ägare ej är bunden därav, på hans yrkande bliva ändrat i utlåtandet, och vad emellan två fastigheters ägare överenskommits kan man vid förrättning bli nödsakad frångå på talan av ägaren till en tredje fastighet.

Principiellt sett måste det otvivelaktigt vara riktigt, att den, som personligen är bunden av ett avtal, vilket medkontrahent åberopar vid förrättning, ej därvid bör äga med laga verkan föra sådan talan för fastighet, att hans

yrkanden komma i strid mot avtalet. Fastigheten är ju intet rättssubjekt, och ej heller äro de av väglagen stadgade rättigheterna av oförytterlig natur. Därest någon enligt avtalet berättigad det fordrar, bör detsamma således respekteras, såvitt det kan ske utan intrång i tredje mans rätt, men respekten för avtalets helgd synes icke behöva leda till att man vid förrättningen icke får upptaga den fråga, som avtalet reglerar. Om i enlighet med de sakkunnigas förslag förrättningsmannen skall vara pliktig i vissa fall att vägra godkänna en vid förrättningen ingången förening samt tillika ett privat — d. v. s. ett vid förrättning icke fastställt — avtal ej tillerkännes längre gående verkningar än vad som följer av allmänna rättsregler, torde man kunna och böra medge att avtalet prövas och fastställes vid förrättningen under enahanda betingelser som om det ingåtts vid densamma. Sakägare, som är bunden av avtalet, bör alltså icke äga hindra att detta lägges till grund för förrättningsutlåtandet, under förutsättning att avtalet med hänsyn till sitt innehåll kunnat godkännas som giltig förening. Dock torde man från denna regel böra, i nära anslutning till gällande lags bestämmelser, göra undantag för två fall, det ena, om de förhållanden, som vid avtalets tillkomst utgjort förutsättningar för detsamma, sedermera väsentligen förändrats, det andra, då avtalet avser väghållningsskyldighet och mer än 10 år förflutit sedan avtalet ingicks. I dessa båda fall bör vid förrättning ingen anses bunden av avtalet. Att anförtro förrättningsmannen (eventuellt med gode männen) prövningen av frågan om förutsättningarna liksom av bevisningen om avtalets existens och innehåll synes icke möta för stora betänkligheter med hänsyn till möjligheten för sakägarna att bringa förrättningsresultatet under domstols granskning.

Sålunda är det de sakkunnigas mening att — ehuru ett privat vägavtal icke bör erhålla sakrättsliga verkningar blott genom intagning i dombok eller annan publikationsåtgärd — dock icke varje utväg skall stängas till att förskaffa avtalet sådana verkningar, ändå att ej alla kontrahenterna äro eniga därom. Skulle de åter vid förrättning, som påkallas endast för fastställelse av avtalet, enas om sådan fastställelse men det vid officialprövningen befinnas att deras talan ej kan bifallas, får förrättningsmannen söka förmå sakägarna till ändring i avtalet och, om de likväl fasthålla vid detsamma, inställa förrättningen med förklaring att av skäl, som anföras, avtalet ej kan fastställas, därvid avtalet alltså förblir ett privat sådant.

Förslaget att vägrätt och skyldighet att medverka till väghållning alltjämt skola vara knutna till vissa slag av egendomar, i främsta rummet fastigheter, och således icke utgöra personliga rättigheter respektive förpliktelser har i några få av de inkomna yttrandena gjorts till föremål för kritik. *Överlantmätaren i Södermanlands län* uttalar att slitageersättning, som i många fall skulle vara en synnerligen praktisk form av bidrag, skulle få än större betydelse, om bestämmelserna därom kunde tillämpas även å andra objekt än fastighet i förslagets mening t. ex. företag för trafikutövning. Sistnämnda mening delas av *lantmäteristyrelsen* och uttalas även av *jägmästaren i Ragunda revir,* vilken framhåller att bärplockare och turister ofta med bussar och bilar färdas från industrisamhällen å kronans enskilda vägar i reviret. *Vägingenjören i Uppsala län* förmenar att väghållningsskyldighet borde åvila envar, som nyttjar vägar på sådant sätt att kännbart slitage uppstår. Liknande mening rörande vägintressentbegreppets utvidgning återkommer i yttranden från *ett par vägstyrelser i sistnämnda län.* Yttrandena.

Beträffande det sätt, på vilket vägintressentbegreppet enligt förslaget skulle bestämmas, anmärkes i övrigt av *lantmäteristyrelsen* att med fastighet borde kunna likställas, förutom sämjedelningslott, i vissa fall arrendelott ävensom stadigvarande sambrukade fastigheter. Uppfattningen, att det avgörande för innebörden av uttrycket fastighet bör vara brukningsförhållandena, framträder även i *tre överlantmätares* yttranden. *En vägingenjör* anför, att den i viss mån fria prövningen, vad som skall anses såsom fastighet, ställer stora krav å vederbörandes kompetens.

Vidkommande sättet för väghållningens utförande uttalas av *domänstyrelsen, en överjägmästare* och *två jägmästare* önskan att lagen måtte giva företräde åt gemensamhetssystemet. En av de båda jägmästarna föreslår att väglottssystem skulle få av sakägarna väljas blott när fråga är om enklare vägar, t. ex. hemkörslovägar, eller där antalet intressenter ej överstiger 10.

Mot förslaget att i vissa fall kunna utbyta väghållningsskyldighet mot plikt att erlägga slitageersättning anmärkes av en *jägmästare* att sådan ersättning vore svår att rättvist beräkna och därför ej borde förekomma samt av *en annan jägmästare* att slitageersättning medförde för låg gottgörelse. *Domänstyrelsen, en överjägmästare* och *en överlantmätare* yttra den mening att någon rätt att återkräva erlagd slitageersättning icke borde stadgas. En annan *överlantmätare* ifrågasätter huruvida icke slitageersättningsplikt borde medföra rätt att påkalla väghållning och föra talan »mot förrättning».

I fråga om gång- och cykeltrafik anmärker sistnämnde *överlantmätare* (Malmöhus län) att denna trafik borde bidraga till väghållning i vissa fall, såsom då särskild väg för dylik trafik anordnats eller i fråga om vinterväghållning, därvid såsom exempel anföres det i Skåne förekommande fall att då väg på senhösten till följd av bettransporter blir oframkomlig för fotgängare, en enkel stig vid sidan av vägen får anordnas för dem. *Lantmäteristyrelsen* biträder såtillvida sistnämnda anmärkning att styrelsen anser gång- och cykeltrafik böra bidraga till åtgärder för densamma.

En *överlantmätare* ifrågasätter huruvida icke särskilt stränga förutsättningar borde stadgas för lagreglernas tillämpning i fall då vägbehovet vore endast tillfälligt.

Två enskilda personer, vilka ofta förordnats till förrättningsmän vid vägförrättningar i Norrland, anmärka den ene att »märkligt men» ej borde få utgöra hinder för tvångsrätt till vägs byggande på lämpligaste sätt, och den andre, att fara vore att i uttrycket »synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av fastighet» skulle inläggas en alltför snäv begränsning.

Vad angår förslaget om retroaktiv bidragsplikt i vissa fall, uttalar *kammarkollegium* tvekan om lämpligheten härav, medan däremot de anmärkningar, som i övrigt från vissa håll framställts mot förslaget i denna del och som avse förslagets närmare utformning, åsyfta tillämpning av reglerna i större omfattning än de sakkunniga ansett lämpligt.

Beträffande normen för väghållningsbördans fördelning anmärker *lantmäteristyrelsen* att biltrafiken borde särskilt bidraga på något sätt, därvid styrelsen synes avse närmast att de vägintressenter, som trafikera vägen med

automobil, borde bidraga med högre andelstal än om annat trafikmedel använts. En *jägmästare* anför att närmare tillämplighetsbestämmelser vore önskvärda. En annan *jägmästare* anmärker att, medan underhållsskyldigheten väl kunde fördelas efter omfattningen av vägens begagnande, vid fördelning av byggnadsskyldighet borde tagas hänsyn till att olika sträckor av vägen kunna vara olika dyra att bygga och att en delägare måhända använder endast viss vägsträcka samt då borde deltaga i byggandet endast av densamma.

De sakkunnigas förslag rörande det personliga ansvaret för fullgörandet av prestationerna har mött motstånd i yttranden från en *överjägmästare* och tre *jägmästare,* vilka gjort gällande att hållandet av utfartsvägar från enstaka gårdar å kronomark, såsom torp och odlingslägenheter, icke borde anses åvila kronan. En motsatt uppfattning företrädes av en annan *överjägmästare* och en *jägmästare,* och även *domänstyrelsen* lämnar lagförslaget i denna del utan erinran.

Förslaget om förmånsrätt avstyrkes endast av *överståthållarämbetet,* som anser tyst pant- och förmånsrätt medföra fara för fastighetskrediten samt tillägger att, om emellertid förmånsrätt skall införas, detta borde ske genom bestämmelser i själva väglagen och gravationsbevis lämna upplysning om förhållandet. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* ifrågasätter, huruvida icke förrättning eller dom, varigenom väghållningsskyldighet ålagts, borde anmärkas i gravationsbevis, en åtgärd som enligt länsstyrelsens mening kunde vara av betydelse även för innehavare av äldre inteckningar, med hänsyn till möjligheten att uppsäga inteckningarna till betalning, samt vore ägnad att vid exekutiv auktion klargöra, huruvida förmånsrätt för väghållningsbidrag förelåge.

Vad angår fastställelseförfarandets grunddrag anmärker *länsstyrelsen i Västerbottens län* att vid upplåtelse av tillfälliga vägrätter och rätt till gångväg ett mindre omständligt förfarande borde tillämpas; förrättning, därvid själva vägrättsfrågan avgjordes och förskottsersättning bestämdes, borde icke få överklagas och fråga om slutlikvid kunde i händelse av tvist hänskjutas till skiljenämnd; ägodelningsrättsförfarandet vore tidsödande och olämpligt i bagatellmål. *Lantmäteristyrelsen* förmenar att ändring av andelstal borde kunna ske på enklare sätt än genom ny förrättning med hänsyn till ofta inträffande växlingar i förhållandena. *Överlantmätaren i Södermanlands län* ifrågasätter huruvida icke åt vägsamfälligheten själv kunde överlåtas att besluta om ändring i förhållanden, som rörde slitageersättning, t. ex. antaga nya intressenter eller besluta befrielse från eller ökning eller nedsättning av den årliga avgiften. *Kammarkollegium* ifrågasätter, under hänvisning till jämförelse med 19 kap. 12 § jorddelningslagen, huruvida icke i fall, då väghållningsskyldig fastighet delats, den provisoriska fördelningen av dess andel mellan de nybildade fastigheterna kunde ske i samband med jorddelningsförrättningen och med avseende å varje fastighets nytta av vägen. *Överlantmätaren i Västerbottens län* efterlyser ett enklare förfarande än förrättning, om i fall av nyssnämnda beskaffenhet taxeringsvärdena icke äro lämpliga såsom fördelningsnorm. *Överlantmätaren i Malmöhus län* ifrågasätter, huruvida icke vid jorddelningsförrättning borde, utan särskilt förordnande eller

kungörande, få upptagas även fråga om utfartsväg över fastighet, som ej berörres av jorddelningsförrättningen, samt om underhåll av sådan väg, därest samtliga av vägfrågan berörda sakägare vore närvarande och ense såväl inbördes som med förrättningsmannen. I några yttranden från *överlantmätare* uttalas önskemål om obligatorisk granskning av förrättningsresultatet från ägodelningsrättens eller överlantmätarens sida. *Länsarkitekten i Västerbottens län* föreslår att i fall, som avses i den gällande lagens 9 §, förrättningen, om den ägde rum i ett mindre samhälle, där sakkunnig förrättningsman måhända ej vore att tillgå, skulle granskas och fastställas av länsstyrelsen antingen ovillkorligen eller ock om byggnadsnämnd eller förrättningsmannen ansåge det behövligt. Skärpt kontroll från det allmännas sida i fall av nyssnämnd beskaffenhet ifrågasättes även av *länsstyrelsen i Värmlands län,* vilken förmenar att samråd borde ske med länsarkitekten, ävensom av *länsarkitekten i Västernorrlands län,* vilken anser att länsstyrelsens tillstånd borde inhämtas.

I de yttranden, där förslaget att överflytta vägmålen från allmän underrätt till ägodelningsrätt särskilt avhandlas, mottages detsamma i regel med tillfredsställelse. Det avstyrkes endast av *häradshövdingen i Ångermanlands norra domsaga,* vilken anser att tillräckliga skäl för åtgärden icke anförts, att hänsyn till processlagsreformen icke tagits samt att klagoförfarandet bleve för lättvindigt. *Häradshövdingen i Hedemora domsaga* anför att vägmålen genom en dylik överflyttning skulle komma att ökas, och liknande mening uttalas även i vissa andra yttranden, i vilka förslaget dock tillstyrkes. *Hovrätterna* och *processlagberedningen* förklara sig icke hava något att erinra mot förslaget i förevarande del.

Beträffande de sakkunnigas uttalanden om privata vägavtal anför *länsstyrelsen i Västerbottens län* att privat överenskommelse möjligen kunde godkännas i vissa mindre betydande fall, såsom då fråga vore om kort vägsträcka och få sakägare. Av samma mening är *vägingenjören i Värmlands län. Överlantmätaren i Västernorrlands län* anser gällande bestämmelser om förening utom förrättning böra bibehållas och anmärker, att desamma torde tillämpas endast när sakägarna äro få och förhållandena mindre svåra.

Departementschefen.

Såsom jag förut nämnt måste vägintressentbegreppet på något sätt begränsas, så att icke härutinnan envar, som önskar begagna en väg, måhända blott vid ett enda tillfälle, kommer i betraktande såsom intressent i lagens mening. I annat fall skulle man föras tillbaka till frågan om vägens öppnande för allmän trafik, ty varje procedur för prövningen av ett helt flyktigt vägbehov och villkoren för dess tillgodoseende torde, hur man än sökte tillgodose intresset av snabbhet och enkelhet, visa sig för tungrodd och kostsam för att äga någon större praktisk betydelse. Men även om en lämplig metod stode till buds, måste, såsom de sakkunniga framhållit, beaktas att de enskilda vägbehov, som icke kunna hänföras till fastighet eller därå varande anläggningar, regelmässigt icke äro av den vikt, att de böra kunna tillgodoses genom intrång i annans rättssfär. I de i vissa av yttrandena omnämnda fallen, då innehavaren av trafikföretag vill med sina omnibusar eller automobiler trafikera enskild väg, synes sålunda hans privatekonomiska intresse icke utgöra tillräcklig grund för att

mot vägägarens bestridande tillerkänna honom vägrätt; och skulle man med hänsyn till mängden av dem, som begagna hans fordon, anse ett allmänt intresse här vara ifråga, blir fallet att bedöma på samma sätt som då eljest enskild väg är till nytta för allmän samfärdsel. Då man ifrågasatt att kunna behandla trafikföretaget såsom vägintressent, har man tydligen ej heller så mycket åsyftat vägrätt utan främst att trafikföretaget skulle kunna förpliktas bidraga till väghållningen. Men härutinnan kan jag ej finna annat än att, såsom de sakkunniga anfört, om vägägaren kan med laga verkan förbjuda trafiken, det vore skäligen meningslöst att stadga bidragsskyldighet eller någon ordning för dess bestämmande, eftersom det ligger i vägägarens hand att föreskriva villkoren för vägens begagnande. Uteslutet är väl icke att i väglagen stadga väghållningsskyldighet även i fall, då vägrätten icke är av tvångsnatur, men då grundas skyldigheten på att vägen objektivt sett är av sådan nytta för vederbörande, att han anses skola bidraga, även om han av subjektiva skäl föredrager att icke begagna vägen. Men om en sådan skyldighet lärer i fall av nu förevarande slag näppeligen kunna bliva fråga.

Å andra sidan synes en viss utvidgning av vägintressentbegreppets omfattning vara önskvärd och även i övrigt förutsättningarna för inträde av vägrätt och skyldighet att bidraga till väghållning lämpligen kunna i de av de sakkunniga angivna hänseendena göras mindre stränga än enligt gällande lag. Att vägrätt även för tillfälliga vägbehov och till gång- eller cykeltrafik begränsade sådana kan vara önskvärd i vissa fall, synes genom utredningen klarlagt. Väglagens krav å vägbehovets varaktighet torde i viss mån bero på att annan form för bidrag icke tidigare ifrågasatts än att det ålägges vederbörande att deltaga i väghållningen med viss andel däri. Med de sakkunnigas förslag, som möjliggör att i vissa fall, där så finnes lämpligare, i stället förplikta vägrättshavaren att, så länge han begagnar vägen, årligen i förskott till väghållarna utge ett på förhand fixerat belopp såsom ersättning för det slitage, som den för hans räkning bedrivna trafiken beräknas åstadkomma, öppnas onekligen större möjlighet att tillgodose även vägbehov av mindre stadigvarande beskaffenhet och minskas olägenheterna av att såsom vägintressent behandla jämväl egendom av icke fullt så varaktig eller ekonomiskt bärkraftig natur som fastighet.

Verklig väghållningsskyldighet bör tydligen icke utbytas mot slitageersättning i andra fall än då sakägarna enas därom eller det eljest med vederbörlig hänsyn till samtligas intressen finnes befogat och lämpligt. Mot bestridande från övriga sakägares sida bör metoden således icke användas, där den skulle medföra för låg gottgörelse för vägrätten, men säkerligen kan det i många fall, då denna rätt är till tiden eller eljest begränsad eller den berättigade egendomen icke är av varaktig beskaffenhet, vara fullt befogat att gottgörelse utgår blott för den merkostnad, som den för egendomens räkning bedrivna trafiken orsakar. En självfallen följd av att vägintressenten ifråga sålunda ställes utanför väghållarnas krets är att han ej blir medlem av vägsamfällighet eller eljest får deltaga i förvaltningen av vägen. Denna konsekvens bör tagas i betraktande vid prövningen, huruvida slitageersättning eller väghållningsskyldighet bör föreskrivas, i det att påföljden ifråga kan vara en

olägenhet för vederbörande själv men å andra sidan en stor fördel för de övriga intressenterna. En lika ofrånkomlig följd av att slitageersättningsmetoden väljes är väl icke att den ersättningsskyldige betages rätten att påfordra väghållning från andras sida, men för egen del anser jag lika med de sakkunniga och på de av dem anförda skälen att en sådan rätt i detta fall skulle vara olämplig. Å andra sidan synes då nödigt att till förekommande av uppenbar orättvisa respektive alltför snäv begränsning av möjligheterna att begagna metoden, viss utväg beredes den, som i förskott erlagt ersättningen under förutsättning att vägen skall hållas i framkomligt skick, att då denna förutsättning brister, återfå större eller mindre del av det erlagda beloppet. Rätten härtill bör dock kringgärdas med sådana bestämmelser att densamma ej frestar till missbruk.

Det sätt, på vilket vägintressentbegreppet i förslaget bestämts, synes, bland annat med hänsyn till möjligheten att utbyta väghållningsskyldighet mot slitageersättning, kunna anses lämpligt. Att detsamma medför att frågan, vilka som skola betraktas såsom intressenter, i viss mån måste få bero på omständigheterna i de särskilda fallen samt prövningen därför blir något friare än enligt väglagen, torde icke behöva möta betänklighet, då denna prövning icke lärer kräva någon speciell kompetens hos förrättningsmän utöver den omdömesgillhet, de måste äga för att överhuvud taget komma i fråga till förordnande såsom sådana.

Vidkommande frågan, huruvida man i fall då rättigheter och skyldigheter skola tilläggas fast egendom, må såsom vägintressenter anse brukningsenheter, så torde vara tydligt att, om rättigheterna skola äga karaktär av servitutsrätter och skyldigheterna såsom realonera åvila själva egendomen, med uttrycket fastighet i detta sammanhang måste förstås registerfastighet eller sådan ideell andel därav, som kan för sig avyttras eller pantsättas. För att man skall kunna bedöma i vad mån en dylik andel av registerfastighet drager nytta av en väg lärer emellertid få förutsättas att andelen motsvaras av visst område på marken och att alltså sämjedelning skett. Gällande väglag har emellertid icke fullt genomfört principen om egendomen själv såsom bärare av rättigheter och skyldigheter, och med regeln att det är arrendatorn och ej jordägaren, som svarar för underhållet, torde för närvarande vara nödigt att vid förrättning i vissa fall behandla brukningslotter såsom fastigheter. Motsvarande gäller, där olika delar av en publik fastighet innehavas av olika rättssubjekt. Eftersom även de sakkunnigas förslag för vissa fall lägger ansvaret å innehavaren i stället för ägaren, skulle ett förrättningsförfarande av nyssnämnt slag undantagsvis kunna bliva erforderligt jämväl om förslaget förverkligades. Men i regel måste det med förslagets ståndpunkt bliva av vikt att fasthålla att en i flera brukningslotter uppdelad fastighet skall häfta för den väghållningsskyldighet, som fastställes med hänsyn till de olika lotternas vägbehov, och således behandla fastigheten i dess helhet såsom en vägintressent. Enligt min mening bör det likväl kunna anses tillhöra förrättningsärende, däri fastighet ålägges andel i väghållning, att tillika, på begäran av ägare

eller brukare av fastigheten, uppdelning vid behov verkställes av fastighetens underhållsskyldighet mellan de olika arrendatorerna, såframt ostridigt är att dessa skola gentemot fastighetsägaren ansvara för skyldighetens fullgörande. Den omständighet att flera fastigheter ligga i sambruk, bör däremot icke föranleda undantag från regeln att varje fastighet behandlas såsom en vägintressent för sig. Vilken inverkan ett dylikt förhållande kan äga på frågan om bildande av vägsamfällighet, skall i annat sammanhang beröras.

Vad i övrigt angår förutsättningarna för vägrätt och väghållningsskyldighet synes någon anledning icke föreligga att efterge de i gällande lag för tvångsrätt till väg uppställda fordringarna att vägen skall vara av synnerlig vikt för egendomens ändamålsenliga brukande och att märkligt men ej må tillskyndas den tjänande fastigheten respektive innehavare av äldre rätt till vägen, eller motsvarande krav å »synnerlig vikt» såsom förutsättning för inträde av skyldighet att deltaga i vägs byggande. Härutinnan hänvisas till de sakkunnigas uttalanden. Jag delar ock de sakkunnigas mening att å gång- eller cykeltrafik, d. v. s. vägintressent, vars rätt att begagna väg inskränkts till dylika färdsätt, icke bör kunna tvångsvis läggas skyldighet att bidraga till väghållningen vare sig med andel i densamma eller med slitageersättning. Vägrätten medför ju här icke någon förpliktelse för vägens ägare eller andra att hålla vägen i något visst skick utan blott att ej genom särskilda åtgärder av faktisk natur avstänga vägen för den gång- eller cykeltrafik, som vägrätten avser. Ej heller förorsakar denna trafik slitage; och skulle den i undantagsfall befinnas så hinderlig för väghållarnas egen trafik å vägen, att särskilda anordningar för gång- och cykeltrafiken bliva nödvändiga, måste ju detta förhållande, om det ej till och med utgör märkligt men och därför utesluter vägrättsupplåtelsen, innebära sådant intrång, för vilket engångsersättning skall gäldas. Jag vill emellertid med de sakkunniga betona vikten av att ej vägrätten begränsas till gång- och cykeltrafik i andra fall än då en dylik åtgärd är nödig med hänsyn till att förutsättningar för oinskränkt vägrätt ej äro för handen eller då uppenbart är att vägbehovet alls ej avser körtrafik.

Beträffande sättet för väghållningens utförande är väl uppenbart, att gemensamhetssystemet i regel innefattar större möjligheter än väglottssystemet att bedriva väghållningen rationellt. Men, såsom de sakkunniga framhållit, kan även sistnämnda metod ha sina företräden i vissa hänseenden, och att dessa företräden icke göra sig gällande blott undantagsvis eller äro mindre betydande, torde kunna anses bekräftat av att detta system enligt den vid utredningen införskaffade statistiken kommit till användning i det vida övervägande antalet fall i riket i dess helhet såväl som i de flesta länen, samt att endast i mycket få av yttrandena över lagförslaget ifrågasatts någon inskränkning i rätten att välja vägdelning i stället för gemensamhetssystem. Jag anser mig ej heller kunna förorda någon dylik inskränkning, vilken alltid kunde medföra fara för att man vid prövning av frågan nödgades bortse från vissa för densamma betydelsefulla omständigheter och, där alla sakägarna önska vägdelning, lätteligen skulle leda endast till att förrättningen måste inställas.

Lämpligheten av att införa retroaktiv bidragsskyldighet, eller alltså att bereda möjlighet att vid vägrättsupplåtelse i vissa fall förplikta vägrättshavaren att gälda ersättning för vägbyggnadsarbete, som tidigare nedlagts å vägen och genom vägrättsupplåtelsen kommer även honom till godo, har ju dragits i tvivelsmål av en av remissmyndigheterna. Att vissa betänkligheter mot en dylik skyldighet kunna föreligga vill jag icke förneka. Förslaget i denna del får måhända anses behäftat med en viss inkonsekvens i det att skyldighet att gälda dylik ersättning skulle kunna åläggas endast nytillträdande intressent men icke den, som fått sig ålagd viss andel i kostnaderna för företaget men, sedan detsamma fullbordats, befinnes draga vida mer nytta av vägen än vid fördelningen beräknats och därför bort deltaga med betydligt större andel. De skäl, de sakkunniga anfört mot att tillstädja att en genom förrättning eller dom verkställd kostnadsfördelning framdeles rives upp med verkan även beträffande redan guldna bidragsbelopp, synas mig övertygande, och jag förutsätter, lika med de sakkunniga, att med 31 § i den gällande väglagen icke avsetts att medgiva rubbning av vad förut bestämts, i vidare mån än vad angår framtiden (en tolkning som ju ej utesluter att ny engångsersättning kan åläggas för intrång, som beräknas framdeles uppstå under fortsatt utövning av vägrätt). Otvivelaktigt skulle emellertid en möjlighet att ålägga retroaktiv ersättningsskyldighet, även om sålunda fråga härom kan bliva endast beträffande den, som tidigare ej deltagit i företaget, mången gång vara av stort värde och vara ägnad att minska frestelsen för vägintressent att genom mer eller mindre ohemult förfarande söka undandraga sig att redan vid vägföretagets tillkomst deltaga i kostnaderna för detsamma. Jag biträder därför de sakkunnigas förslag att i viss begränsad omfattning införa ersättningsplikt av ifrågavarande slag.

Då de sakkunniga, ehuru de icke föreslagit någon ändring av gällande norm för väghållningsbördans fördelning, ingående behandlat detta spörsmål, är anledningen tydligen särskilt den, att riksdagen, såsom nämnt, framhållit fördelningsregelns olämplighet beträffande vägar i tättbebyggda orter och ifrågasatt antingen särskilda regler för dylika vägar eller en ny för alla fall gemensam fördelningsnorm. Då av riksdagen vitsordats och genom utredningen torde få anses ytterligare bestyrkt, att något avsevärt behov av lagändring i denna fråga icke föreligger, såvitt angår vägar å vanlig landsbygd, samt, såsom förut berörts, förhållandena i tättbebyggda orter påkalla speciella regler beträffande det allmännas kontroll över väghållningen, synas omständigheterna hänvisa på att den utväg till förevarande frågas lösning, som riksdagen i första hand antytt, är den lämpligaste. Visserligen är den gällande normen ingalunda alltid så lätt att tillämpa ens beträffande landsbygdens vägar, och särskilt genom möjligheten att fastigheter delas eller att eljest förhållandena ändras kunde väl en automatiskt verkande norm anses önsklig även här. Men då väghållningsskyldighet tydligen måste grundas på vederbörandes nytta av vägen och man beträffande nu förevarande vägar i regel icke torde kunna uppnå rättvisa och billiga resultat utan individuell undersökning i varje särskilt fall, lärer man varken kunna undgå att medge

ny sådan prövning, när väsentlig ändring i förhållandena inträtt, eller finna någon godtagbar regel, som är avsevärt lättare att tillämpa än den nuvarande. Då från visst håll gjorts gällande, att ingen borde förpliktas bidraga till vägbyggnad beträffande sådan sträcka av vägen, som han icke kommer att begagna, synes hava bortsetts från att vid samfällt vägbygge gemensamma kostnader kunna uppstå, som måste utskiftas å alla deltagarna. Emellertid måste anses riktigt att vid bestämmande av andelar i vägbyggnad såväl som i annan väghållning bör tagas i betraktande, huruvida och i vad mån de särskilda väghållningsåtgärder, som kunna beräknas bliva erforderliga, må anses vara till nytta för den ena eller andra vägintressenten, men ett sådant förfarande lärer icke stå i strid med gällande regler om väghållningsbördans fördelning. Vanligt torde ock vara att man för tillgodoseende av nämnda synpunkt uppdelar vägen i sektioner, för vilka olika grupper av intressenter eller olika andelstal bestämmas. Att fördelningsnormen kan anses inrymma möjlighet att taga hänsyn även till trafikens art, fordonens beskaffenhet och dylikt, synes icke böra förnekas. Om det kan antagas att den ene intressenten kommer att trafikera vägen huvudsakligen med fordon, som i högre grad än den andres trafik orsakar slitage, bör således den förres andel i motsvarande mån ökas. Det kan väl inträffa, att den sålunda erforderliga höjningen av hans andel icke kan ske utan att densamma kommer att överstiga vad som svarar mot hans nytta av vägen och att det ej heller låter sig göra att endast inskränka hans vägrätt, t. ex. med avseende å visst slag av trafik under viss årstid, men en dylik situation torde näppeligen kunna föreligga, med mindre annan väg står honom till buds, vilken, därest samtliga inverkande omständigheter tagas i betraktande, måste anses lämpligare för honom.

Beträffande det sakrättsliga och det personliga ansvaret för fullgörande av väghållningsprestationerna går de sakkunnigas förslag ut på att fastare knyta väghållningsskyldigheten till själva egendomen och bereda större garanti för bidragens utbekommande samt därigenom underlätta kreditmöjligheterna för vägsamfällighet och förekomma att vägintressent nödgas bidraga med vida mer än vad som svarar mot hans andel. Förslaget synes härutinnan väl motiverat och överensstämmande med principen om väghållningen såsom ett realonus. Det har ock i denna del lämnats utan anmärkning av det stora flertalet av remissmyndigheterna. Den föreslagna förmånsrätten synes vara väl behövlig och icke kunna anses medföra fara för fastighetskrediten eller för inteckningshavares rätt. Man har härutinnan att taga i betraktande den värdeökning, vägarna måste anses tillföra fastigheterna, och den garanti, som förslaget, bland annat genom inskränkning i sakägarnas dispositionsfrihet vid förrättning, skulle bereda mot att å någon fastighet lägges större bidragsplikt än vad som svarar mot fastighetens nytta av vägen. Med de sakkunniga är jag ock ense därom, att den för närvarande föreliggande bristen på säkerhet för bidragens utfående i själva verket innefattar större risk för inteckningshavare, i det att även den, som å exekutiv auktion förvärvat fastighet, kan för fullgörande av dess väghållningsskyldighet nödgas till följd av annans insolvens

utgiva vida mer än på fastigheten rätteligen borde belöpa. Förmånsrätten synes ock kunna anses som en motsvarighet till den redan nu för de fall, då väglottssystem tillämpas, gällande regeln, enligt vilken ny ägare kan bliva ansvarig för fullgörande av naturaprestationer, som tidigare ägare försummat att utföra. Att i enlighet med de sakkunnigas förslag införa förmånsrätt torde i betraktande av det nu anförda i och för sig icke utgöra någon synnerlig anledning att anmärka väghållningsskyldigheten i gravationsbevis. Beloppen skulle ju icke gärna kunna anges därstädes, och envar, som ämnar förvärva eller belåna en fastighet, måste beräkna att en del av fastighetens bruttoavkastning kan åtgå till väghållning. Den, som reflekterar på att inköpa fastighet, kan naturligtvis önska närmare kännedom om dess väghållningsbörda, men upplysning i sådant hänseende kan lätteligen erhållas från det offentliga arkiv, där förrättningsakter skola förvaras och som en fastighetsköpare, om han vill iakttaga försiktighet, vanligen torde hava anledning att besöka för undersökning, vilka lantmäteriförrättningar, som övergått fastigheten, och vad därvid bestämts.

Att det är fastighetsägaren och icke brukaren, som är närmast att svara för fastighetens åligganden, såvitt angår förhållandet till övriga väghållningsskyldiga fastigheter, synes mig tämligen uppenbart. Om ägaren icke själv brukar eller bebor fastigheten utan uthyr eller utarrenderar densamma, är detta en omständighet, som icke vidkommer de andra väghållarna, och önskar han att hyresgästen eller arrendatorn erlägger en del av hyran respektive arrendet i den form, att de fullgöra väghållningen för fastigheten, tillhör frågan härom nyttjanderättsavtalet. Så naturligt och lämpligt är emellertid vid de flesta vanliga jordbruksarrenden ett dylikt villkor för nyttjanderätten, att om avtalet intet uttryckligt utsäger härom, man synes kunna presumera att det varit parternas mening att villkoret skall gälla, vadan ock bland dispositiva regler om arrendatorns skyldigheter även en förpliktelse av detta innehåll torde böra upptagas i arrendelagstiftningen. Motsvarande gäller däremot icke om vägbyggnad eller om andra nyttjanderätter än vanligt jordbruksarrende. Vid avtalets tystnad bör man därför här anse förpliktelsen åvila ägaren även i förhållande till nyttjanderättshavaren. Det undantag från regeln att ägaren svarar gentemot övriga väghållare, vilket de sakkunniga uppställt för fall då nyttjanderätten är av sådan beskaffenhet, att innehavaren och ej ägaren skall svara för kommunal fastighetsskatt, synes motiverat av att innehavarens ställning här i regel närmar sig en ägares; i vissa hithörande fall finnes ej ens någon verklig ägare. Eljest är här ofta fråga om publik egendom. Men att, såsom för närvarande är förhållandet, fastighet endast av den anledning, att den tillhör kronan eller allmän inrättning, får intaga en särställning i förevarande hänseende synes icke kunna grundas på bärande skäl. Även här torde man principiellt böra åt nyttjanderättsavtalet överlåta att såsom en intern angelägenhet mellan jordägaren och nyttjanderättshavaren reglera frågan, huruvida och i vad mån den senare skall gentemot den förra svara för fullgörande av fastighetens väghållningsskyldighet.

Vidkommande grunddragen av det förfarande, genom vilket rättigheter och

skyldigheter beträffande nu ifrågavarande vägar skola fastställas, så torde av den lämnade redogörelsen framgå att varken de sakkunniga eller någon av remissmyndigheterna föreslagit någon synnerligen genomgripande förändring av den gällande rättens regler på förevarande område, åtminstone om man bortser från förslaget att överprövningen av förrättningsutlåtandet skall ske av ägodelningsrätt i stället för allmän underrätt. Jag har ock i det föregående såsom min mening uttalat, att en individuell prövning i fråga om varje särskild vägintressents nytta och behov av viss väg är nödig i här avsedda fall och då, såsom de sakkunniga framhållit, en viktig beståndsdel av denna prövning regelmässigt måste vara syn på stället, torde även om förfarandet icke alltid kan motsvara högt ställda fordringar å snabbhet och enkelhet, stora möjligheter icke finnas att utbyta detsamma mot något därifrån artskilt. Även om sakägarna äro ense, synes en viss kontroll från myndighets sida, särskilt med avseende å utseende av förrättningsman, nödvändig för att man skall kunna tillerkänna förrättningsresultat sakrättsliga verkningar, och de ärenden, som här äro i fråga, äga i allmänhet icke den natur att för deras avgörande kan stadgas mindre betryggande former, än beträffande vanliga tvistemål.

Genom en långt gående differentiering av fallen skulle man väl möjligen kunna få fram vissa sådana, där ett för bagatellärenden lämpat förfarande kunde anses godtagbart, men därest ej omfattningen av den sålunda särställda gruppen av ärenden skulle begränsas så snävt, att reglerna om densamma komme att sakna nämnvärd praktisk betydelse, skulle gränsen mellan de olika slagen av ärenden bliva svår att draga på otvetydigt sätt och därigenom rättssäkerheten äventyras. I bagatellsaker torde i allmänhet uppgörelse i godo kunna komma till stånd på någorlunda drägliga villkor. Det av tvångsrätt till väg för tillfälliga behov och för gång- och cykeltrafik orsakade intrånget kan emellertid i många fall vara betydande.

Det i ett par av yttrandena framställda förslaget, att man kunde i samband med jorddelningsförrättning reglera även vägfrågor, synes mig visserligen beaktansvärt och metoden är ju ej heller okänd av den gällande rätten, såvitt angår vägbyggnad å skifteslags mark, men frågan om en utvidgning av denna metods användning synes kunna anstå till en blivande revision av jorddelningslagstiftningen, till vilken reglerna tydligen närmast skulle vara hänförliga. Ett ganska intimt samband mellan jorddelnings- och vägförrättning torde emellertid, om sakägarna så önska, ofta kunna etableras utan att särskild lagstiftning härom erfordras.

Rätt för vägsamfällighet att med enahanda verkningar som ett förrättningsutlåtandes besluta om upptagande av nya medlemmar, eljest omfördela väghållningsskyldigheten eller egenvilligt höja vid förrättning bestämd slitageersättning, torde näppeligen kunna medges. I vissa av dessa fall skulle samfälligheten ju uppenbarligen vara partisk och, även om alla sakägare vore ense, skulle dock, då man, såsom nyss berörts, bör i viss mån inskränka deras dispositionsfrihet vid förrättning, beslutet icke utan vidare kunna likställas med ett förrättningsutlåtande. Man kunde väl tänka sig att ej blott medge talerätt mot dylika samfällighetens beslut utan även stadga att

desamma skulle underställas myndighets prövning, men i så fall torde någon synnerlig förenkling av förfarandet ej uppnås, helst som den prövande myndigheten ofta skulle, för att kunna objektivt bedöma frågorna, nödgas själv företaga mot förrättning svarande åtgärder. I vad mån samfälligheten inom gränserna för vad dess medlemmar kunna privat genom enhälligt beslut avgöra äger behörighet att företräda dem, är en helt annan fråga, på vilken jag i detta sammanhang ej skall ingå.

Vad angår formerna för förrättningsresultatets överprövning synas stämningsförfarandet och domstolsproceduren vid de allmänna underrätterna i detta fall, med hänsyn till målens säregna beskaffenhet, utgöra en alltför tung och omständlig metod. Jag delar de sakkunnigas mening, att uppgiften icke bör anförtros åt administrativ myndighet samt att däremot ägodelningsrätten och förfarandet i ägodelningsmål äro väl lämpade för ändamålet. Vid sådant förhållande och med hänsyn till den allmänna anslutning, förslaget i denna del får anses hava vunnit bland remissmyndigheterna, torde jag sakna anledning att ytterligare utveckla skälen för min ståndpunkt härutinnan samt hänvisar därför blott till de sakkunnigas förut återgivna motivering för förslaget. Att, såsom i vissa yttranden förordats, överprövning av förrättningsutlåtande skulle äga rum i varje fall och således verkställighet ej få ske, med mindre fastställelse av förrättningen i ena eller andra ordningen meddelats, skulle ju kunna tyckas innebära ökad garanti för att lagens föreskrifter om formerna för förfarandet bliva iakttagna och att, där inskränkningar i sakägarnas dispositionsfrihet stadgats, de intressen, som man härigenom velat skydda, icke trädas för nära. Jag är emellertid icke övertygad om att fördelarna av en dylik obligatorisk överprövning i verkligheten bleve av sådan betydelse att de kunde uppväga den förtyngning av proceduren, som överprövningen skulle medföra. Vad först angår frågan om väganläggning i tättbebyggd ort, anvisar de sakkunnigas förslag för ärendets handläggning en speciell ordning, vartill jag i det följande återkommer och som torde väsentligen reducera betydelsen av regler om vanliga vägförrättningar i dylika orter. Beträffande övriga fall, då sakägarnas dispositionsfrihet enligt förslaget är inskränkt, skulle en blott och bar granskning av förrättningsakten icke kunna förutsättas ge tillräckligt material för de relevanta spörsmålens bedömande, och att den prövande myndigheten skulle i fastställelseärendet hålla syn, förhöra sakägare och dylikt torde icke kunna komma ifråga. Kontrollen över att formföreskrifterna iakttagits, skulle väl främst avse att vederbörliga kungörelser och kallelser skett, men faran för att förrättningsmannen uraktlåter att verkställa dylika åtgärder torde kunna anses ringa, därest den myndighet, som förordnar honom, har att pröva hans kompetens samt han anses handla under tjänstemannaansvar. De mer betydande formfel vid förrättning, för vilka verklig risk kan anses föreligga, t. ex. misstag angående viss persons behörighet att föra talan i visst hänseende, torde, där de förelupit, vanligen dock icke träda i dagen blott genom granskning av akten. Övervakning av det sätt, på vilket förrättningsman fullgör sitt uppdrag, måste visserligen kunna vara av stor betydelse för frågan, huruvida åt honom böra anförtros nya dylika uppdrag, och för tjänstefels beivrande,

men bland annat av hänsyn till sakägarnas intresse torde man sällan kunna, på den grund att förrättningen handlagts illa, vägra fastställelse och sålunda tvinga till företagande av ny förrättning i fall då alla sakägarna dock äro nöjda med förrättningsresultatet. Bestämmelser om övervakning synas därför kunna meddelas i administrativ ordning, och tillsynen kunna utövas genom granskning i efterhand av de till vederbörande arkiv redovisade akterna m. m. dylikt.

En nödvändig konsekvens av begränsningen av dispositionsfriheten vid förrättning synes vara att ett privat avtal i vägfrågor icke utrustas med enahanda sakrättsliga verkningar, som ett lagakraftvunnet förrättningsutlåtande. Det gäller här, i minst lika hög grad som i fråga om vägsamfällighets möjlighet att ändra vad vid förrättning bestämts, att viss kontroll från det allmännas sida är erforderlig, och för att avtalet skall få bliva bindande för annan än kontrahenterna bör ock krävas att viss offentlighet gives detsamma. Den gällande regeln om avtalets intagning i dombok lärer ej ens i sistnämnda hänseende kunna anses göra tillfyllest. Som de sakkunniga påpekat vinnes ej heller genom denna regel vad därmed åsyftats, enär intagningen i domboken icke torde medföra att de vägrätter, som ett avtal om underhåll av vägen regelmässigt förutsätter, erhålla något sakrättsligt skydd. Härför skulle fordras särskilda servitutsavtal och dessas intecknande. Regeln är föråldrad och torde ej heller numera tillämpas i avsevärd omfattning. Den skulle emellertid, förutom att den på nyss antytt sätt kan innebära fara för rättssäkerheten, även kunna bereda personer, vilka länsstyrelserna icke anse sig kunna godkänna såsom förrättningsmän, möjlighet att likväl på en omväg utöva verksamhet i sådant hänseende. På grund av det anförda anser jag de ifrågavarande bestämmelserna om privata avtal böra utgå ur lagen. Det må betonas att man därigenom icke skulle beröva de privata avtalen den giltighet, de enligt allmänna rättsregler äga, och att min mening icke är att ej vägfrågor i enklare fall, där någon större garanti för avtalens bestånd gentemot nya ägare av fastigheterna ej tarvas, ofta lämpligen kunna lösas genom privata överenskommelser. Lika med de sakkunniga anser jag att i väglagen bör angivas i vad mån prövningen vid förrättning skall vara bunden av privata avtal samt att därvid avtalets förmåga att hindra frågornas avgörande vid förrättning bör begränsas dels i huvudsaklig överensstämmelse med gällande rätt, dels ock ytterligare sålunda att avtalet, om det ej är uppenbart obilligt, må på begäran av sakägare stadfästas vid förrättningen, varigenom alltså en viss ersättning skulle beredas för den avskaffade möjligheten att genom intagning i dombok förläna avtalet sakrättsliga verkningar.

Vissa vägar i tättbebyggda orter.

Sedan jag nu behandlat frågan om de allmänna regler, som böra gälla beträffande vägar på vanlig landsbygd, återgår jag till problemet om de tättbebyggda orterna för att söka klarlägga, i vad mån det förberörda, här ofta behövliga ingripandet från det allmännas sida eller andra för dylika orter speciella förhållanden påkalla avvikelser från nyssnämnda allmänna regler.

De sakkunniga.

De sakkunniga framhålla härutinnan till en början att av ett dylikt ingripande icke nödvändigtvis behöver följa rubbning av annat än sakägarnas dispositionsfrihet och ordningen för frågornas prövning, men att emellertid en så individuell behandling av varje särskild väg och fastighet, som de rörande vanliga enskilda vägar uppställda materiella rättsreglerna förutsätta, och de begränsningar av vägrätten och väghållningsskyldigheten, som beträffande sådana vägar måste upprätthållas, lätteligen skulle minska möjligheterna att nå det ändamål, som det officiella initiativet åsyftar. Vissa modifikationer i vad eljest måste stadgas till skydd för enskilda intressen, vore i nu förevarande fall enligt de sakkunnigas mening tillåtliga i betraktande av det särskilda allmänna intresse, som här stode på spel. Dylika modifikationer vore jämväl önskvärda med hänsyn till att i hithörande fall det praktiska genomförandet av dessa regler vållade vissa svårigheter, som i det följande skola beröras.

De sakkunniga förutskicka att, även där de för tättbebyggda orter speciella förhållandena påkallade särskilda regler, detta dock ej behövde gälla alla enskilda vägar i orten. Även där kunde finnas vissa vägar, som i förevarande hänseenden icke skilde sig från vad som vore utmärkande för vägarna på rena landsbygden. Sålunda kunde en väg inom tättbebyggt område uppenbarligen vara av intresse så gott som endast för en fastighet eller ett fåtal sådana, som under långa tider förbleve i ett och samma skick och utnyttjade vägen i väsentligen oförändrad omfattning, såsom fallet ofta vore med smärre privata utfartsvägar för färdigbildade tomter. Dylika vägar avsåge de sakkunniga icke i detta sammanhang utan jämställde dem med vägarna på vanlig landsbygd. De ägde enligt de sakkunnigas förmenande icke sådan större betydelse med avseende å ortsförhållandena i allmänhet, som motiverade ett inskridande från det allmännas sida, och de allmänna reglerna om väghållningsbördans fördelning etc. syntes i dessa fall ej bereda större svårigheter än eljest. Förelåge ett flertal intressenter, vore dock en enkel vägdelning eller till och med en privat överenskommelse här oftast tillfyllest. De sakkunniga fortsätta:

Men regelmässigt uppstår inom ett tätare bebyggt område ett nät av vägar, som kunna anses vara av mer eller mindre intresse för alla egendomarna inom området såsom utfartsvägar från detsamma eller förbindelseleder mellan dess olika delar. Där fastighetsbildning och bebyggelse följa en god plan, torde dessa gemensamma vägar väsentligen tillgodose vägbehovet inom området och bilda en motsvarighet till gatunätet inom stadsplanelagda områden. Vissa sådana vägar kunna äga allmän vägs karaktär och hållas av vederbörande vägdistrikt eller stad men flertalet lärer, där särskilda omständigheter ej föreligga, bibehålla sin natur av enskilda vägar tills dessa, om ortens utveckling till samhälle fortsätter och därför stadsplan slutligen fastställes, småningom förvandlas till gator.

Att mark till ett dylikt vägnät avsättes kan tillskrivas fastighetsbildnings- och planlagstiftningens bestämmelser, och vägrättsfrågorna torde sällan vålla större besvär, enär dels denna lagstiftning sörjt för rätt för varje fastighet till utfartsväg och dels begagnande av vägnätet vanligen icke torde möta hinder, även om rätt härutinnan icke föreligger. Att vägnätet kan bliva olämpligt planlagt, därest ej avstycknings- eller byggnadsplan fastställts, har emellertid ovan framhållits.

Vad angår väghållningen torde väl i regel exploatören för att kunna avyttra lägenheter vara nödsakad att i mån av exploateringens fortgång anlägga åtminstone de viktigaste tillfartsvägarna till olika delar av området, där ej äldre väg finnes att tillgå. Men ofta lämnar detta anläggningsarbete beträffande omfattning och kvalitet mycket övrigt att önska, och åt tomtägarna överlämnas att fullborda vägbyggnaderna samt vidmakthålla vägarna. Skall väghållningsskyldigheten ordnas enligt väglagens regler, är det i allmänhet mycket vanskligt, i vissa fall omöjligt, att beträffande varje till området hörande fastighet beräkna, huruvida och i vad mån densamma kommer att draga nytta av eller begagna varje särskild i vägnätet ingående väg eller vägnätet i dess totalitet. Det stora antalet fastigheter medför att jämförelsen dem emellan vid andelstalens beräkning ytterligare försvåras samt att, om framdeles inträder sådan ändring i förhållandena, som påkallar ny förrättning, denna måste bliva av vidlyftig beskaffenhet och lätt kan draga betydande kostnader. Dylik ändring inträffar mycket ofta just med avseende å tättbebyggda orter, så länge exploateringen fortsätter. Så snart en ny tomt avstyckas, säljes och bebygges, tillkommer en ny vägintressent och därmed äro förutsättningarna för den verkställda fördelningen rubbade. För detta fall finnes visserligen regeln i 38 §, men om exploateringen sker från en fastighet, vars andel i väghållningen är helt obetydlig eller i varje fall beräknad blott efter den omfattning, i vilken fastigheten vid tiden för fördelningen begagnade vägen, kan ju denna andel icke inrymma summan av kanske ett mycket stort antal sedermera från fastigheten avstyckade bostadslägenheters skäliga andelar.

Som lagens regler alltså i förevarande fall leda till stor osäkerhet i tillämpningen och ett mycket omständligt och därför ej sällan kostsamt förfarande, vars resultat under hela tiden för den pågående fastighetsbildningen och bebyggelsen behöver underkastas ständiga omprövningar och ändringar, har man i praktiken nödgats söka andra utvägar till frågans lösning.

De sakkunniga skildra hurusom dels ofta vid tomtköpen mellan markexploatören och köparen avtalas att den senare skall gälda viss årlig avgift såsom väghållningsbidrag, en metod som emellertid enligt de sakkunniga uppenbarligen ej gör tillfyllest, dels i vissa fall tomtköparna bilda föreningar för väghållningen, vilka föreningar dock sakna tvångssammanslutningens karaktär, dels ock vid vägförrättningar ej sällan alla fastigheterna inom området upptagas såsom delägare och taxeringsvärdena mer eller mindre omedelbart läggas till grund för fördelningen, antingen på det vis att andelstalen uträknas efter fastigheternas värde eller ock så att andelstal icke direkt åsättas utan endast viss grund för deras beräknande anges, nämligen de vid varje särskild tidpunkt gällande värdena, i vilket senare fall alltså uppnås att den bestämda fördelningsgrunden kommer att verka automatiskt, oberoende av de ofta inträdande ändringarna i förhållandena. De sakkunniga anföra vidare:

Intetdera av dessa vid förrättningar tillämpade sätt att fördela efter värden kan emellertid genomföras annorledes än på frivillighetens väg. Yrkar någon av sakägarna att hans andel bestämmes med hänsyn till hans fastighets nytta av vägarna och till den omfattning, i vilken envar av delägarna begagnar dem, synes icke med lagen förenligt att underlåta att så gott sig göra låter efterkomma detta yrkande; och bestämmes en av andelarna på dylikt sätt, torde lätteligen förutsättningarna brista för en frivillig överenskommelse mellan de övriga sakägarna rörande fastighetsvärdena såsom norm för fördelningen mellan dem. Yrkande av nyssnämnt slag framställes naturligtvis

gärna av sådana sakägare, som hava sina fastigheter belägna vid allmän väg och därför icke äro hänvisade till de ifrågavarande enskilda vägarna för utfart. Skulle förrättningsmannen lyckats förlika alla sakägarna om delning efter de vid varje särskild tid gällande taxeringsvärdena, kan ägaren av en sedermera inom området bildad fastighet motsätta sig att hans andel beräknas annorledes än enligt 38 §, och det torde vara tvivel underkastat, huruvida han kan anses utan särskilt åtagande bunden av att stamfastighetens ägare biträtt en förening om rörlig grund för andelstalens bestämmande.

Tydligen föreligger alltså ett verkligt behov att beträffande vägnätet i tätare bebyggda orter erhålla lagstiftningens stöd vid försöken att genomföra en efter förhållandena mer lämpad metod för intressentkretsens bestämmande och väghållningsbördans fördelning.

Möjligheterna att utan väghållningsbördans överflyttande på staten eller kommunala bildningar tillgodose anspråken på praktiska regler bliva främst beroende på frågan, i vad mån man jämväl vid en tvångsvis genomförd reglering av enskildas väghållningsskyldighet kan dispensera från grundsatsen att ingen bör åläggas sådan skyldighet i större utsträckning än som svarar mot hans nytta av vägen. Att helt åsidosätta denna princip torde icke låta sig göra. I verklig strid mot densamma kan ej kretsen av de väghållningsskyldiga utvidgas utan att resultatet blir alltför godtyckligt och stötande för rättskänslan. Nyttan av vägen är grunden för väghållningsskyldigheten. Å andra sidan skulle det tydligen vara ytterst olämpligt, om denna regel måste medföra att väghållningen inom området splittrades på en mängd olika grupper av fastigheter, måhända därtill så att en och samma fastighet bleve medlem av ett flertal sådana grupper. Systemet med väglotter och väghållning in natura synes här näppeligen böra komma till användning. Dess brister skulle i förevarande fall mer än eljest framträda, medan å andra sidan de fördelar för väghållarna, som detsamma under vissa förhållanden kan bereda, skulle vara mindre. Men nästan ännu olämpligare vore en mängd smärre samfälligheter, något som i detta fall skulle medföra ungefär samma olägenheter som väglottssystemet men sakna dess förtjänster. En gemensam styrelse vore väl tänkbar, men därmed vore ej mycket vunnet, enär beslutanderätten skulle vara fördelad på olika stämmor, vartill komme ett invecklat förvaltnings- och bokföringssystem med vissa kostnader gemensamma men andra särskilda för varje samfällighet. Uppenbarligen bör eftersträvas, att hela det erforderliga vägnätet och de för området behövliga utfartsvägarna — bortsett från de smärre, högst privata vägar, om vilka ovan nämnts — hållas av en enda samfällighet, bestående av alla de egendomar inom området, som draga nytta av någon av ifrågavarande vägar.

En dylik metod ägde motsvarighet i det fall, då man vid förrättning rörande viss väg till densamma hänförde även sådana vägsträckor, som vore till nytta blott för vissa av sakägarna, och verkställde den eventuellt erforderliga utjämningen vid andelstalens bestämmande. De sakkunniga framhålla att det är i detta sistnämnda hänseende som de vanliga reglernas svårtillämplighet i tättbebyggda orter gör sig mest gällande, samt fortsätta härom:

Särskilt osäker blir uppskattningen av den omfattning, i vilken de olika egendomarna komma att begagna sig av vägnätet. Men det må erinras att trafikintensiteten, som beträffande vanliga vägar spelar stor roll såsom måttstock å nyttan, i det nu förevarande fallet icke kan tillmätas enahanda betydelse härutinnan. På rena landsbygden torde en väg, som icke begagnas för viss fastighets räkning, praktiskt taget kunna anses sakna värde för fastig-

heten. I ett tättbebyggt samhälle däremot är vägnätet såsom nödvändig förutsättning för samhällsbildningen och genom sin inverkan på utvecklingen av förhållandena i allmänhet inom detta samhälle av stor betydelse för varje fastighet därstädes, alldeles oavsett huruvida och i vad mån vägarna trafikeras för fastighetens räkning. Normalt stiger saluvärdet av exploateringsmark och tomter med samhällsbildningens fortskridande. Även synpunkten att det intensivare begagnandet vållar större slitage förlorar i betydelse, om vägarnas byggnadssätt förbättras, vägytan belägges med motståndskraftigt material o. d.; och med utveckligen av en ort till samhälle följer ju ofta att man icke längre kan nöjas med enkla grusvägar av den för landsbygden utmärkande typen. Att bestämma bidragsskyldigheten efter fastigheternas värden kan sålunda redan på nu anförda skäl äga visst fog. Den värdestegring, till vilken vägnätets anläggning och vidmakthållande medverka, bör ju oftast någorlunda stå i proportion till fastigheternas värden över huvud taget. I samma riktning ledes man, om hänsyn tages till det bakomliggande allmänna intresset. Där ett sådant är bestämmande för bidragsplikt för enskilda, är regeln att vid bidragsskyldighetens fördelning hänsyn tages mer till betalningsförmågan än till den fördel, varje särskild individ har av den allmännyttiga verksamheten. En fördelning efter taxeringsvärden behöver således icke anses som en mer eller mindre orättvis nödfallsutväg för fall, då annan möjlighet ej står till buds, utan äger även av principiella skäl sitt berättigande i icke ringa mån. Då härtill kommer att metoden medför så betydande praktiska förmåner som att icke blott vid det första förfarandet för väghållningsskyldighetens bestämmande befria från allt eljest med nödvändighet omständligt och dock med avseende å resultatet osäkert arbete för bördans fördelning utan även giva en norm, som vid framtida ändringar av förhållandena verkar automatiskt, har det synts de sakkunniga icke böra möta avgörande betänkligheter att i lagen sanktionera denna på sina håll redan praktiserade metod, vilken äger viss hävd i den äldre rättens regel om fördelning efter skattetal och även vid många tillfällen förordats inom riksdagen. De tättbebyggda orterna skulle sålunda med avseende å den rättsliga regleringen av frågan om kostnaderna för trafiklederna bilda en förmedlande övergångsform mellan ren landsbygd och stadsplanelagt samhälle på ett sätt, som torde äga ganska god motsvarighet i de faktiska förhållandena.

De sakkunniga upptaga härefter frågan, huruvida även fastigheter, belägna vid allmän väg, borde i likhet med de övriga deltaga i hållandet av enskilda vägar i orten, samt hänvisa därvid till en början till sina uttalanden om att vägnätet i en tättbebyggd ort måste anses vara av betydelse för varje fastighet därstädes, oavsett om vägarna trafikeras för fastighetens räkning. De sakkunniga tillägga emellertid att det kunde ifrågasättas, om ej likväl bidragsplikten för fastigheterna vid allmän väg borde nedsättas, samt anföra såsom tänkbara skäl härför, att fastigheterna icke behövde använda det enskilda vägnätet såsom utfart och att de ofta vore högt taxerade och detta delvis på grund av att läget vid allmän väg medfört befrielse från tungan att hålla egen utfartsväg; köparen hade i regel av sådan anledning fått betala högre pris, och därest vägen blivit allmän först efter köpet, hade han måhända fått bidraga till iståndsättning av vägen för att vägdistriktet skulle övertaga densamma till underhåll. Såsom skäl att icke tillmäta läget vid allmän väg betydelse i förevarande hänseende kunde å andra sidan framhållas följande: det vore ingalunda säkert att fastigheterna ifråga begagnade blott eller ens huvudsakligen

den allmänna vägen för utfart, i det avstånden kunde förkortas genom anlitande av enskilda vägar i olika riktningar; vid en genom ett samhälle gående allmän väg låge vanligen just de fastigheter, för vilka samhällets enskilda vägnät i sin totalitet vore av särskilt värde, såsom handelsbodar och andra för ortsbefolkningen avsedda inrättningar; enligt de sakkunnigas förslag skulle sådana privata utfartsvägar till det gemensamma enskilda vägnätet i orten, vilka kunde vara behövliga för en eller annan fastighet, icke inräknas bland de vägar, till vilka alla egendomarna i orten skulle bidraga; i den mån för närvarande köpeskillingar och taxeringsvärden ökades med hänsyn till en beräknad nedsättning av eller befrielse från väghållningstungan, skulle detta förhållande ändras, om läget vid allmän väg ej längre finge inverka vid bidragsskyldighetens bestämmande; om under övergångsperioden till det nya systemet någon gjorde förlust på den grund att han betalt högre köpeskilling eller bidragit till vägens iståndsättning i tanke att läget vid allmän väg skulle befria från väghållningsbörda, hade han dock icke ägt något å lag grundat anspråk att få njuta den allmänna vägen till godo, utan riskerade att densamma förvandlades till enskild, t. ex. om den allmänna genomgångstrafiken befunnes böra föras förbi samhället i stället för genom detsamma; för övrigt hade det kanske varit flera av samhällets fastigheter än de vid den allmänna vägen belägna som bidragit till iståndsättningen; där vägdistriktet övertoge någon av samhällets vägar, vore det icke meningen att endast de vid vägen belägna fastigheterna skulle profitera därav utan en lättnad i väghållningsbördan för alla fastigheterna i samhället borde här inträda; om taxeringsvärdena i regel skulle vara bestämmande för fastigheternas delaktighetstal utan hänsyn till graden av nytta, borde detta gälla även de intressenter, som hade sina fastigheter vid allmän väg. De sakkunniga stanna i den mening att, där en typisk samhällsbildning ägt rum, någon skillnad vanligen icke behövde göras mellan fastigheter vid allmän väg och de övriga, men att ej sällan förhållandet dock kunde vara det motsatta, måhända beroende på mer eller mindre tillfälliga orsaker.

De sakkunniga fortsätta:

Men att undantag sålunda kunna vid en fördelning efter taxeringsvärden eller annan schablon bliva nödvändiga i speciella fall gäller icke blott fastigheterna vid allmän väg. För att det ingripande från länsstyrelsens sida till vägförhållandenas ordnande i tättbebyggda orter, varom ovan förmälts, skall leda till önskad effekt, måste detsamma ofta ske på ett ganska tidigt stadium och alltså medan fastighetsbildningen och bebyggelsen kunna vara av väsentligen olika karaktär inom olika delar av orten. Vissa av fastigheterna hava kanske anlagt vägar, medan andra partier av området alldeles sakna sådana. Områdets gränser kunna komma att skära vad som är blott *en* fastighet, intill dess den inom området belägna delen hunnit bliva frånsåld eller eljest avstyckad. Rättvist och billigt kan vara att, där exploatering av fastighet pågår, denna fastighet, vars ägare ofta mer än någon annan tillgodogör sig värdestegringen å markområdena, bidrager i särskilt hög grad till väganläggningar. Dessa och andra förhållanden måste kunna giva anledning till modifikationer i särskilda fall av den allmänna regelns verkningar. Därmed förlorar visserligen denna regel något av sitt praktiska värde, men

detta dock icke i sådan mån att regeln därför bör förkastas. Beträffande så rörliga förhållanden, som utmärka en orts utveckling från landsbygd till samhälle, kan säkerligen icke utan allvarliga olägenheter undvikas att möjlighet beredes för jämkningar i uppställda regler och för ingripanden från det allmännas sida till ändring av vad en gång bestämts. Området kan behöva vidgas eller inskränkas, nya vägföretag kunna tillkomma, äldre vägar ombyggas eller indragas etc. Det gäller endast att för dylik nyprövning söka de enklaste metoder, som erbjuda sig utan att äventyra ett gott resultat. Som det initiativ och det inflytande beträffande vägnätets anläggning och vidmakthållande, vilket de sakkunniga här ovan föreslagit skola tillkomma länsstyrelsen, tydligen måste utövas vid något slags under länsstyrelsens ledning stående förrättningsförfarande, har det synts såsom en självskriven följd därav att behov av framtida ändringar i vad sålunda bestämts också skall tillgodoses i enahanda ordning, ehuru naturligtvis därvid proceduren i allmänhet kan göras väsentligt enklare än vid det ursprungliga förfarandet. Jämkning av viss fastighets andel torde endast undantagsvis kräva undersökning på platsen eller dylikt.

Härefter angiva de sakkunniga på följande sätt de huvudlinjer, efter vilka de avsett att de beträffande tättbebyggda orter föreliggande särskilda vägproblemen skulle lösas:

Det skall tillkomma länsstyrelsen att, där densamma finner en uppkommen eller snart förestående tätare bebyggelse det påkalla, efter samråd med vederbörande kommunala institutioner, bl. a. byggnadsnämnd, där sådan finnes, och med vederbörande fastigheters ägare och innehavare, förordna att alla fastigheter i orten, vars geografiska område av länsstyrelsen närmare bestämmes, skola utgöra en enda vägsamfällighet för väghållning av de enskilda vägar, som anses behövliga för orten, betraktad såsom en helhet, och ej endast för en obetydlig del av densamma. Länsstyrelsen skall pröva vilka egendomar av annat slag än fastighet i inskränkt mening, som enligt vanliga regler kunna och i det särskilda fallet böra likställas med fastigheter. Under länsstyrelsens ledning konstitueras vägsamfälligheten, vilken till skillnad från vanliga sådana bör benämnas på särskilt sätt — enligt de sakkunnigas förslag vägförening. På länsstyrelsens föranstaltande upprättas — eventuellt genom därtill av länsstyrelsen förordnad sakkunnig person — förslag rörande de vägar, som skola av föreningen övertagas till underhåll eller anläggas och underhållas av densamma, varefter länsstyrelsen granskar förslaget och låter företaga erforderliga besiktningar och andra utredningar samt efter överläggning med föreningsmedlemmarna och byggnadsnämnd, där sådan finnes, fastställer, vilka befintliga eller tilltänkta vägar föreningen skall hålla, samt meddelar närmare bestämmelser om väghållningen. Det är alltså vid utövandet av denna prövning och bestämmanderätt som länsstyrelsen har att bevaka intresset av att, i den mån byggnadsplan eller annan trafiklederna upptagande plan ej redan finnes, vägnätet dock blir anlagt på ett för den framtida bebyggelsen och samhällsbildningen i övrigt lämpligt sätt. Om möjligt bör därför ett verkligt huvudvägnät för orten på en gång planeras, men anstånd med byggandet eller övertagandet av vissa vägar må länsstyrelsen bevilja, liksom även befintlig väg må, ehuru den ej är lämplig för den framtida bebyggelsen, tills vidare upptagas bland föreningens vägar, där vägen ännu länge kan med fördel bibehållas. Ändring i vad som bestämts angående vägarna äger länsstyrelsen vid behov vidtaga när som helst efter vederbörlig utredning. Länsstyrelsen tillsätter en av ledamöterna i föreningens styrelse och äger, där sådant är nödigt för till-

godoseende av det allmänna intresset av en sund utveckling av ortsförhållandena och i vissa fall även på begäran av enskild till förhindrande av kränkning av hans rätt, med verksamma medel tillhålla föreningen att fullgöra sin väghållningsskyldighet. Normen för väghållningsbördans fördelning mellan föreningens medlemmar är i regel taxeringsvärdena. Möjlighet hålles emellertid öppen för länsstyrelsen att, om i särskilt fall annan automatiskt verkande norm skulle finnas lämpligare, efter de väghållningsskyldigas hörande bestämma att den senare normen skall träda i taxeringsvärdenas ställe. Det måste nämligen kunna förekomma fall då viss modifikation av taxeringsvärdena kan vara lämplig eller fördelningen enligt allmän önskan bör ske t. ex. efter areal eller dylikt. Särskilt torde detta kunna inträffa, om väghållningen i orten eller större del därav redan är genom överenskommelse vid eller utom förrättning ordnad efter någon automatiskt verkande regel. De särbestämmelser, som beträffande viss eller vissa väghållningsskyldiga fastigheters andelar understundom kunna finnas erforderliga, meddelar länsstyrelsen efter ansökning av fastigheten eller föreningen.

Slutligen anföra de sakkunniga i detta sammanhang:

Rätt att nyttja föreningens vägar skall naturligtvis tillkomma varje i föreningen ingående egendom men kan icke utan vidare medges allmänheten. En utom föreningen stående fastighet, för vilken upplåtes rätt att begagna någon föreningens väg, synes böra vara pliktig att erlägga vägavgift till föreningen; samfälld väghållning mellan föreningen och den ifrågavarande fastigheten synes däremot mindre lämpligt att etablera. Vid fråga om upplåtelse av vägrätt för utomstående torde icke behöva uppställas strängare förutsättningar för rättighetens inträde än att vägen är till nytta för fastigheten. Vad beträffar tillämpningen av de allmänna reglerna om vägrätt, då fråga är om att förklara väg skola anläggas eller övertagas av föreningen, synes man med hänsyn till det allmänna intresse, som här gör sig gällande, icke behöva upprätthålla kravet, att vägen skall vara av synnerlig vikt för någon särskild av de i föreningen ingående fastigheterna eller för deras totalitet, utan kunna överlåta åt länsstyrelsen att mera fritt bedöma ortens behov av vägen. Men från fordringen, att vägrättsupplåtelse ej må tillskynda den tjänande fastigheten märkligt men, torde icke böra dispenseras i annat fall än då vägen är av synnerlig vikt för orten. Då rätt till anläggning av väg eller till begagnande av befintlig väg upplåtes för föreningen och av denna tages i anspråk, bör föreningen gälda ersättning för markupplåtelse och annat intrång, i den mån ej häremot kan kvittas nytta, som föreningens ifrågavarande väghållning medför för de till ersättning berättigade. Någon gottgörelse för redan nedlagt vägbyggnadsarbete torde däremot i dylikt fall icke böra utgå. Den utjämning mellan olika fastigheter i orten, som stundom kan finnas påkallad av att desamma i olika grad färdigbyggt sina vägar, kan ske genom att länsstyrelsen tills vidare antingen förordnar om bildande av vägförening endast inom en del av området eller åsätter vissa fastigheter eller grupper av sådana särskilda andelstal eller ålägger fastighet, från vilken exploatering pågår, skyldighet att bära särskilt hög andel av kostnaderna för vissa vägbyggnadsföretag.

De nya uppgifter, som sålunda enligt de sakkunnigas förslag skulle läggas å länsstyrelserna, kunna otvivelaktigt i vissa fall i icke ringa mån öka deras arbetsbörda. Men de viktiga intressen, som föranlett förslaget, synas det oaktat väl motivera detsamma. Från prövningen av frågor om vägrättsupplåtelse för utomstående och om intrångsersättningar och vägavgifter skola

länsstyrelserna enligt förslaget vara befriade, och naturligtvis äga de för utredningar och undersökningar anlita sakkunnigt biträde. Kostnaderna härför torde böra bäras av vägföreningen, i den mån ej enskild sökande billigtvis bör gälda av hans ansökning föranledd dylik kostnad.

Yttrandena

Vissa mot de sakkunnigas förslag om vägar i tättbebyggda orter från remissmyndigheterna framställda anmärkningar, vilka avse att länsstyrelsen över huvud icke borde taga någon befattning med ifrågavarande väghållning utan spörsmålen härom regleras i helt annan ordning, har jag förut återgivit och bemött. Övriga anmärkningar, som beröra grunddragen av förslaget i förevarande del, gälla särskilt fastställelseförfarandet, omfattningen av väghållningen och normen för bördans fördelning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län förordar vanligt förrättningsförfarande, dock att länsstyrelsen borde hava att granska förrättningsresultatet och vara besvärsinstans.

I ett flertal yttranden yppas den mening att till minskande av länsstyrelsens arbetsbörda eller vinnande av bättre kontakt med vägintressenterna och ett smidigare förfarande, närmare anknutet till reglerna om vägar på vanlig landsbygd, visst förberedande arbete lämpligen kunde utföras vid förrättning, vartill länsstyrelsen förordnade förrättningsman. En dylik anordning ifrågasättes sålunda av *länsstyrelsen i Stockholms län* och förordas av *länsstyrelserna i Södermanlands, Älvsborgs och Gävleborgs län* samt av *lantmäteristyrelsen* och *9 överlantmätare*. Ökningen av länsstyrelsernas arbetsbörda påpekas även i flera andra yttranden och några länsstyrelser anse personalökning erforderlig.

Lantmäteristyrelsen ifrågasätter lämpligheten av att medge möjlighet att från vägföreningens väghållning undantaga några vägar inom området och att beträffande ett och samma område både de allmänna för vanlig landsbygd gällande reglerna och de särskilda för tättbebyggda orter avsedda specialbestämmelserna samtidigt kunde vinna tillämpning. Samma anmärkning göres av *överlantmätaren i Malmöhus län,* vilken uttalar farhåga att vid sidan av vägföreningen kunde uppstå ett flertal smärre vägsamfälligheter och att vägföreningen finge en blott ringa vägstock, enär de större trafikgatorna ofta torde bliva intagna till allmänt underhåll.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför: På ett tidigt stadium av samhällsbildning avstyckade tomter taxerades snart nog, därvid taxeringsvärdet till huvudsaklig del utgjorde byggnadsvärde, medan exploatören vanligen ej hade något intresse av att få de ännu icke sålda fastigheterna särskilt taxerade. Dessa senare figurerade kanske under åtskilliga år såsom ingående i en jordbruksfastighet eller vore dock taxerade blott till en bråkdel av sålda tomter. Förhållandet svarade ej mot den ekonomiska bärkraften. Fastigheterna vid allmän väg utgjordes ofta av antingen jordbruksfastigheter utan intresse av den bakomliggande fastighetsbildningen eller ock egna hem, som anlagts där just på grund av de goda kommunikationerna. Taxeringsvärdena vore därför ej lämplig fördelningsgrund och, om man frånträdde dem, lämnade lagförslaget icke någon som helst ledning. Detta visade att principen måste vara fördelning

efter nyttan, vilken emellertid sannolikt ej kunde uppskattas efter den omfattning, i vilken fastigheterna begagnade vägen. Möjligen kunde i vissa fall taxeringsvärdena vara en hjälp vid fördelningen, men nyttan vore ej svårare att beräkna än i fall enligt 60 § stadsplanelagen, och en uppskattning av förrättningsmän borde ge rättvisare resultat än mer eller mindre godtyckliga undantagsregler, fastställda av länsstyrelserna. Förslaget kunde medföra det icke önskvärda resultat att vägbyggnadsskyldighet, som exploatör åtagit sig gentemot tomtköparna, i första hand överflyttades på vägföreningen.

Överlantmätaren i Malmöhus län, som på sätt förut nämnts anser prövningen böra ske vid förrättning utan inflytande från länsstyrelsens sida, omförmäler att vid vägförrättningar i länet tillskapats vägsamfälligheter av den karaktär, som förslaget i förevarande del avser, och att dessa samfälligheter hittills fungerat till belåtenhet. Han gör gällande att bärande skäl ej förebragts för att frångå principen om fördelning efter nytta och att undantagen från en regel om fördelning efter taxeringsvärden måste bli många och myndigheterna därför komma att i hög grad besväras; vad en gång bestämts såsom andelstal borde ej få ändras; vid förrättning borde bestämmas delaktighetstal och regler för beräknande av andelstal för framdeles bildande fastigheter och vid avstyckningsförrättning skulle delaktighetstal kunna bestämmas av förrättningsmannen.

Överlantmätaren i Älvsborgs län uttalar farhåga att befogade anspråk på jämkning av andelstal komme att resas i stor omfattning.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser önskvärt, att närmare direktiv anges för länsstyrelsens prövning av frågorna om andelstal, och ifrågasätter, huruvida icke undantag från regeln om taxeringsvärdena såsom norm för fördelningen borde medgivas endast när det erfordrades till undvikande av en mer påtaglig orättvisa mot viss eller vissa fastigheter.

Överlantmätaren i Örebro län förmenar att anledning att frångå taxeringsvärdena icke förelåge, därest alla fastigheterna vore för sitt framtida ändamål bebyggda och taxerade därefter, men tillägger att sällan så vore förhållandet och att det vore bättre med en allmän regel av innehåll att fastigheterna skulle bidraga efter markvärden och byggnadsvärden, grundade på markareal och byggnadens storlek, eventuellt med vissa reduktionsfaktorer.

Departementschefen.

Utan tvivel tarvas regelmässigt i en tättbebyggd ort ett vägnät, som står öppet till begagnande för alla ortens fastigheter och motsvarar gatunätet i stadsliknande samhällen samt sålunda kan anses såsom ett gemensamt intresse för alla fastigheterna i orten. Jag har förut berört hurusom detta vägnät, inberäknat de erforderliga utfartsvägarna från området, måste anses vara av den vikt för samhällsbildningen, att initiativ till vägarnas anläggning och kontroll över väghållningen böra tilläggas det allmänna, vilket härutinnan synes bäst representerat av länsstyrelsen. Men det vore säkerligen en överdrift, om man tillämpade det nu sagda å varje väg, som är belägen inom det tättbebyggda området eller står i förbindelse med fastighet inom detsamma. Även bland dessa vägar kunna nämligen förekomma sådana av högst privat

natur, såsom t. ex. väg inom tomts egna gränser eller väg, som för en eller annan fastighet i områdets yttre delar förkortar avståndet till allmän väg men icke står i förbindelse med områdets vägnät. Man torde, såsom de sakkunniga anfört, icke lämpligen kunna i väglagen stadga något verkligt förbud för fastighetsägare att å sin mark bibehålla eller anlägga vägar, men självklart lärer vara att det icke kan få ankomma på en enskild att efter eget behag utvidga samtliga fastigheternas gemensamma väghållning. Befintlig vägs lämplighet ur plansynpunkt måste ock kunna inverka på frågan huruvida ortens fastigheter skola förpliktas vidmakthålla vägen. Prövning i varje särskilt fall, huruvida viss väg skall hänföras till de för fastigheterna gemensamma vägarna måste alltså äga rum, och denna prövning bör tydligen tillkomma den myndighet, som skall utöva kontrollen, således enligt min mening länsstyrelsen. Det torde emellertid kunna förutsättas att, om det gemensamma vägnätet blir lämpligt anlagt, de vägar, som icke kunna inräknas häri, mycket sällan komma att visa sig vara av större betydelse för ett flertal fastigheter, vadan i orter, där vägförening av nu förevarande slag bildats, några vanliga vägsamfälligheter knappast kunna väntas uppstå vid sidan av föreningen.

Det kunde måhända tyckas, att frågan huru reglerna om länsstyrelsens nyssnämnda prövning närmare skola utformas icke är av principiell natur och att de sakkunnigas förslag att länsstyrelsen själv skall med erforderliga biträden handlägga ärendet, i realiteten icke behöver mycket skilja sig från de på vissa håll framställda önskemålen att ett förrättningsförfarande i vanlig ordning måtte komma till stånd såsom en förberedelse till länsstyrelsens beslut. Jag anser emellertid det vara av väsentlig betydelse, att länsstyrelsen verkligen tager aktiv del i ärendenas behandling redan från början och icke blott i efterhand prövar, huruvida ett förrättningsutlåtande kan fastställas eller ej. Det vore annars att befara att länsstyrelsens kännedom om ortsförhållandena och inflytande på spörsmålens lösning avsevärt reducerades.

Att söka i lagen detaljerat angiva, hur vägnätet skall utbyggas eller vilka slag av vägar, som skola övertagas till samfälld väghållning av alla fastigheterna, kan naturligtvis icke komma i fråga. De med fallen växlande förhållandena göra det nödvändigt att medgiva en vittgående frihet vid lagens tillämpning i detta hänseende, något som ock utan större risk lärer kunna ske, om prövningen anförtros länsstyrelsen.

I viss mån liknande synpunkter kunna anläggas beträffande fördelningen av väghållningsbördan mellan fastigheterna. En fri prövning i varje särskilt fall kan även härutinnan, om uppgiften lägges i händerna på tillräckligt kvalificerade personer, vara att föredraga framför i lagen fixerade regler. Å andra sidan föreligger, såsom utredningen lärer visa, i fråga om väghållning i tättbebyggda orter vanligen ett stort behov av en fördelningsnorm, som anknyter till så påtagliga och otvetydiga fakta, att någon prövning vid förrättning eller däremot svarande förfarande icke blir erforderlig, då nya intressenter tillkomma till följd av fastigheters styckning eller förhållandena eljest ändra sig.

De sakkunnigas förslag avser att såvitt möjligt förlika dessa båda synpunkter, vinna de viktigaste fördelarna av en automatiskt verkande fördelningsnorm utan att därför alltför mycket inskränka möjligheten att beakta det särskilda fallets egenart.

Metoden att låta fördelningen ske efter taxeringsvärden är ju icke okänd för den gällande väglagen, som i sin 38 § ger en dylik regel för fall då väghållningsskyldig fastighet delas. Om i en ort med begynnande samhällsbildning väghållningsbördan först fördelas efter prövning av varje då bestående fastighets nytta av vägarna eller dylikt, torde under en någorlunda normal utveckling denna fördelning mycket snart visa sig föråldrad. Den på densamma grundade gruppindelningen av tomter skulle — därest vid fastighetsstyckningarna taxeringsvärdena i enlighet med regeln i nyssberörda paragraf finge bliva avgörande för andelarnas uppdelning mellan tomterna — te sig meningslös, och det måste då förefalla naturligare och rättvisare att låta fördelningen efter taxeringsvärden bliva genomgående beträffande alla fastigheterna. Man skulle därför saklöst kunna undvara den ursprungliga förrättningen och med fördel redan från början låta varje fastighets andel automatiskt bestämmas efter taxeringsvärdena. Av utredningen framgår ock att mången gång med sakägarnas godvilliga medverkan fördelning efter denna metod kommit till användning i tättbebyggda orter.

En obligatorisk fördelningsregel av sistnämnda innehåll innefattar emellertid avvikelse från gällande rätt i vida större omfattning än nu antytts, i det att väglagen ju medger enskild sakägare rätt att påkalla förrättning för vinnande av ny fördelning efter trafikmängd och nytta (31 och 38 §§).

Emellertid synas mig de för tättbebyggda orter utmärkande förhållandena i icke ringa mån berättiga till en fördelning efter taxeringsvärden. Förutom det trängande behovet att undgå ständig upprepning av förrättningsförfarandet och den i förevarande fall regelmässigt föreliggande svårigheten att med någorlunda säkerhet beräkna den omfattning, i vilken de särskilda fastigheterna komma att begagna vägarna, kan man härutinnan med de sakkunniga åberopa att nyttan av vägarna, med hänsyn till deras betydelse för samhällsbildningen och därav följande värdestegring å fastigheterna, snarare kan mätas efter taxeringsvärdena än efter trafikens art och intensitet samt att frågan om fastigheternas ekonomiska bärkraft, för vilken taxeringsvärdena skola vara ett uttryck, i detta fall borde kunna få inverka i viss överensstämmelse med de principer, som godtagits, när det gäller fastigheters bidrag till kommunala ändamål.

Någon automatiskt verkande norm, som kan antagas *i allmänhet* bättre än taxeringsvärdena låta såväl graden av nytta som förmågan att bära kostnaderna komma till sin rätt, torde icke vara lätt att finna. I vissa fall kunna måhända speciella ortsförhållanden föranleda att t. ex. arealer eller på visst sätt reducerade taxeringsvärden skulle utgöra en ur nyssnämnda synpunkter lämpligare fördelningsgrund antingen ifråga om alla fastigheterna eller beträffande vissa slag av sådana. De sakkunnigas förslag medger ock länsstyrelsen rätt att efter vederbörandes hörande utbyta taxeringsvärdena mot

annan automatiskt verkande grund. Ytterligare anspråk å beaktande av de särskilda fastigheternas nytta av vägarna torde icke kunna tillgodoses utan att man helt eller delvis uppger kravet å en automatiskt verkande fördelningsnorm och sålunda i motsvarande mån bibehåller individuell prövning beträffande varje särskild fastighet. Jag förmenar att detta visserligen är erforderligt men endast undantagsvis beträffande vissa fastigheter samt att regler om en dylik prövning därför kunna uppställas vid sidan av en allmän norm av nyssnämnd beskaffenhet. Dess tillämpning kan för övrigt någon gång behöva modifieras även med hänsyn till trafikens art och intensitet.

Till undvikande av resultat, som skulle vara för rättskänslan stötande, torde man alltså böra komplettera den allmänna regeln med möjlighet att beträffande viss eller vissa fastigheter höja eller sänka det av denna regel följande andelstalet och att, om de förhållanden, som föranleda dylik ändring, äro av övergående natur, sedermera upphäva vad därom sålunda förordnats. Men för att ej härigenom fördelarna av den automatiskt verkande allmänna normen skola elimineras, kan det ej medges att ett förrättningsförfarande av det slag, som den gällande lagen stadgar, igångsättes så snart någon av delägarna påfordrar prövning huruvida undantagsreglerna skola komma i tillämpning.

Dessa synpunkter har man i förslaget sökt tillgodose genom bestämmelser, enligt vilka länsstyrelsen skulle äga att på ansökan av vägföreningen eller enskild väghållare åsätta viss fastighet särskilt andelstal, högre eller lägre än vad som skulle följa av huvudregeln, därvid åt länsstyrelsen skulle överlämnas att bedöma vilken utredning, som erfordras i ärendet utöver att sökandens motpart, väghållaren respektive föreningen, höres över ansökningen. Det kan naturligtvis icke förnekas att den föreslagna metoden skulle medföra viss ökning av länsstyrelsens arbetsbörda eller att ansökningarna stundom kunna föranleda ganska vidlyftiga undersökningar. Men det torde kunna antagas att, därest länsstyrelsen i enlighet med förslaget i samband med föreningens bildande själv tagit kännedom om ortsförhållandena och redan då efter samråd med fastigheternas representanter m. fl. gjort de modifikationer i andelstal eller allmän fördelningsnorm, som därvid finnas påkallade, länsstyrelsen sedermera skall kunna med någorlunda lätthet bedöma, i vad mån inkommande ansökningar förtjäna avseende och böra föranleda särskilda utredningar. Där sådana erfordras, torde de till stor del kunna verkställas genom de sakkunniga biträden, länsstyrelsen enligt förslaget skulle äga anlita. Jag vill ock här nämna att länsstyrelsen enligt förslaget skulle äga förplikta väghållare att gälda kostnad för undersökningar, som föranletts av hans ansökan, samt på förhand fordra säkerhet för dylik kostnad, något som bör kunna utnyttjas såsom medel att avhålla från ohemula, på falska uppgifter grundade ansökningar. Begagnandet av möjligheten att åsätta särskilt andelstal å viss fastighet förutsättes ske tämligen restriktivt, då ju denna möjlighet är avsedd huvudsakligen för att undgå verkligt obilliga resultat, som på grund av speciella omständigheter kunna uppkomma vid den allmänna normens tillämpning i visst fall.

Ehuru, som nämnts, det i och för sig kan innebära en fördel att sakpröv-

ningen icke bindes av regler, synes tillbörligt att lagen åtminstone på något sätt anger en princip, efter vilken olika omständigheters relevans bör bedömas. Om taxeringsvärdena i normala fall skola gälla som norm, ligger däri väl en anvisning att lagstiftaren tillmätt fastigheternas ekonomiska bärkraft betydelse i förevarande hänseende, men att även nyttan av vägarna bör beaktas vid frågan om avvikelse från denna allmänna norm, torde icke lika klart framträda, om ej uttryckligt stadgande härom meddelas, och beträffande bestämmandet av särskilt andelstal för viss fastighet torde böra utmärkas att även den för fastighetens räkning bedrivna trafiken, där den förorsakar oproportionerligt stort slitage, kan föranleda höjning av andelen.

Beträffande fastigheter vid allmän väg må hänvisas till vad de sakkunniga anfört. Jag delar deras mening att i regel dylikt läge icke bör fritaga från att i en ort, där typisk samhällsbildning kommit till stånd, bidraga till ortens enskilda vägnät efter samma grunder som övriga fastigheter därstädes men att emellertid undantagsvis nedsättning av bidragsplikten tarvas med hänsyn till att nyttan av de enskilda vägarna uppenbarligen kan vara betydligt mindre för den, som såsom utfart kan begagna den allmänna vägen. Möjlighet att beakta denna omständighet gives i förslaget genom länsstyrelsens rätt att modifiera den allmänna normen men även genom rätten att åsätta särskilt lägre andelstal för viss fastighet. I det i ett av yttrandena över förslaget omnämnda fallet, då det i tillblivelse varande samhället växer upp icke invid den allmänna vägen utan på visst avstånd därifrån och mellanliggande fastigheter utgöras av jordbruksegendomar utan intresse av samhällsbildningen, bör ju länsstyrelsen vid bestämmandet av gränserna för vägföreningens område därtill icke hänföra dessa sistnämnda egendomar.

Vad angår förhållandet till markexploatörerna i orten bör naturligtvis bildandet av vägförening icke medföra att desamma undgå den vägbyggnadsskyldighet, som de åtagit sig gentemot tomtköparna eller som bör anses billigtvis följa av exploateringsverksamheten. Något sådant behöver ej heller genomförandet av de sakkunnigas förslag innebära. Sant är visserligen att, då vägarna skola anses såsom föreningens vägar, denna i första hand måste betraktas såsom väghållningsskyldig, men så länge exploateringen pågår, bör alltid finnas någon exploatören tillhörig fastighet, som ingår som medlem i föreningen, och vid det förhållande att enligt de sakkunnigas förslag ej blott den nyssnämnda undantagsregeln om särskilda andelstal här kan tillämpas, utan även genom en speciell regel är sörjt för att å de fastigheter, som tillhöra exploatör, kunna läggas hur höga andelar som helst, alltså till och med 100 procent, av kostnaderna för de vägbyggnadsföretag, länsstyrelsen bestämmer, samt för markupplåtelse till dessa företag, synas rimliga anspråk på beaktande av exploatörens skyldigheter vara uppfyllda. Bekant torde vara att, där för närvarande exploatör gentemot tomtköparna åtager sig vägbyggnad, möjligheten för dem att utkräva de åsyftade prestationerna vanligen icke är synnerligen stor. Även om avtalet skulle vara skriftligt, torde närmare bestämmelser om vägarnas beskaffenhet och tiden då de skola vara färdigställda sällan stipuleras.

Specialmotivering.

I överensstämmelse med de sakkunnigas förslag hava de bestämmelser, som äro avsedda att tillämpas i fall då väghållningen beträffande vägar inom områden med tätare bebyggelse finnes icke lämpligen kunna underkastas reglerna för väghållning i allmänhet, avskilts till ett särskilt kapitel, som placerats efter de för enskilda vägar i allmänhet avsedda reglerna. Dessa sistnämnda regler bilda ett kapitel under rubriken allmänna bestämmelser. Vissa stadganden av inledande natur och gemensamma för de fall, som regleras i de båda nämnda kapitlen, äro sammanförda i lagförslagets första kapitel.

Reglerna om förmånsrätt för vissa fordringar å väghållningsbidrag skola enligt förslaget meddelas i särskild lag. Som nämnts har av en av remissmyndigheterna uttalats den mening att dessa regler hellre borde inrymmas i väglagen, men enligt min mening höra de minst lika nära samman med 17 kap. handelsbalken och den av mig i enlighet med de sakkunnigas förslag förordade ordningen har ju ock förut vunnit tillämpning i vissa motsvarande fall.

Den i gällande väglag använda metoden att beträffande reglerna om förrättningsförfarande och vägsamfällighet i stor utsträckning hänvisa till jorddelningslagen respektive vattenlagen har, såsom ägnad att särskilt för menige man försvåra tillämpningen och i vissa hänseenden framkalla tvekan om vad som rätteligen skall anses gälla, övergivits i de sakkunnigas av mig härutinnan följda förslag. Att lagtexten därigenom kommit att på papperet bliva mera skrymmande anser jag vara av underordnad betydelse, i synnerhet som överskådligheten ökats genom kapitelindelning med rubriker och i 2 kapitlet även underrubriker till grupper av paragrafer. I ett eller annat av utlåtandena över förslaget har framställts anmärkning mot lagtextens vidlyftighet, men i de flesta av de yttranden, däri saken överhuvud taget berörts, har förslagets utförlighet betecknats såsom en förtjänst.

I en terminologisk fråga, nämligen beträffande beteckningarna vägsamfällighet och vägförening, hava de sakkunniga varit av delade meningar. Flertalet av dem har velat reservera termen vägförening för det slag av samfälligheter, som avses i 3 kap., medan en minoritet förklarat sig anse bättre överensstämmande med allmänna språkbruket och av viss betydelse för förståelsen av de verksamhetsformer, som föreslagits beträffande väghållning i tättbebyggda orter, att sammanslutningen av vägintressenter i detta fall benämnes vägsamfällighet, därvid i stället uttrycket vägförening skulle användas om övriga dylika sammanslutningar. Till denna sistnämnda mening ansluta sig bland remissmyndigheterna väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, två länsstyrelser m. fl., och kammarkollegium anmärker att beteckningen förening, varmed man språkligt brukade förbinda en relativ självbestämningsrätt, ej väl passade för samfällighet enligt 3 kap. En länsstyrelse föreslår att uttrycket vägförening utbytes mot »vägsamhälle». Jag anser för min del icke att tvångsnaturen hos sammanslutningarna vare sig i ena eller andra fallet är

av sådan beskaffenhet att benämningen förening är stötande ur språklig synpunkt eller missvisande. Vare sig fråga är om tättbebyggd ort eller vanlig landsbygd, är bildandet av ett organ för väghållningen i första hand ett intresse för vederbörande fastighetsägare själva och tvånget för viss fastighet att ingå som medlem grundat främst på hänsyn till övriga intressenter och på det förhållande att fastigheten anses komma att draga nytta av vägarna. Till jämförelse kan åberopas flottningsförening, som såtillvida är en tvångssammanslutning att trafikledens begagnande kan medföra skyldighet att ingå såsom medlem i föreningen. Sett från den enskildes synpunkt är det lika mycket ett tvång att deltaga, om skyldigheten kan göras gällande av envar av ett stort antal enskilda intressenter som om det tillkommer myndighet att taga initiativet. Uttrycket samfällighet torde pläga användas om varjehanda slag av sammanslutningar, vare sig deras särskilda egenart förlänat dem jämväl annan benämning eller ej. De i lagförslagets 3 kap. avsedda sammanslutningarna äro därför, även de, samfälligheter (jfr förslagets 71 § första stycket), men i detta specialfall bör samfälligheten hava en benämning, som skiljer den från de vanliga vägsamfälligheterna. På grund av det anförda och då härtill kommer, att uttrycket vägsamfällighet hittills allmänt brukats för att beteckna de vanliga sammanslutningarna mellan vägintressenter för gemensam väghållning, samt beteckningen vägförening, som även stundom förekommer i dagligt tal, torde användas särskilt i fall då antalet delägare är stort, alltså främst när fråga är om tättbebyggda orter, har jag i departementsförslaget bibehållit den terminologi, som valts av flertalet bland de sakkunniga.

Jag övergår nu till frågan om innehållet i lagförslagets olika paragrafer, och kommer därvid att närmare beröra huvudsakligen sådana delar, beträffande vilka remissmyndigheterna framställt i det föregående icke behandlade anmärkningar mot de sakkunnigas förslag eller avvikelse från detsamma gjorts i departementsförslaget. I övrigt får jag beträffande de särskilda bestämmelserna hänvisa till vad jag förut anfört om förslagets allmänna grunder och huvudregler samt till de sakkunnigas betänkande. De avsteg, som skett från de sakkunnigas förslag, beröra endast vissa detaljer och hava icke föranlett någon omkastning av indelningen i paragrafer.

1 kap. Inledande bestämmelser.

1 §.

Beträffande bestämmelsen i tredje stycket må nämnas att *länsstyrelsen i Uppsala län* anmärkt att, om stadsplan trädde i tillämpning, 23 och 36 §§ stadsplanelagen syntes kunna komma till användning men att det kunde ifrågasättas, huruvida ej ett särskilt stadgande erfordrades rörande förhållandet mellan ett för vägförenings område enligt förslagets 3 kap. fastställt vägnät och en sedermera för samma område eller del därav fastställd byggnadsplan, därutinnan till jämförelse åberopats 73 § stadsplanelagen.

Med hänsyn till bestämmelserna i förslagets 4, 82 och 85 §§ måste emellertid förutsättas att, om förslaget förverkligas, länsstyrelsen i samband med

prövningen av byggnadsplanen verkställer de ändringar i ännu icke genomförda delar av vägplanen, som erfordras för att ej vid framtida vägbyggnad svårighet skall uppstå på grund av bristande överensstämmelse mellan de båda planerna. En befintlig väg kan väl, ändå att dess sträckning ej stämmer med byggnadsplanen, i enlighet med regeln i 82 § sista stycket ännu någon tid bibehållas, men för detta fall synes utan uttryckligt stadgande vara klart att vad länsstyrelsen tidigare förordnat om vägen skall iakttagas av vägföreningen, intill dess länsstyrelsen jämlikt 85 § annorlunda förordnar, liksom det måste anses följa av 82 och 85 §§ att länsstyrelsen skall ex officio utdöma vägen, när den ej längre kan vidmakthållas utan att motverka vad man velat vinna genom byggnadsplanen. — Tydligt lärer vara att bestämmelserna i senare delen av förevarande paragrafs tredje stycke icke stå i strid mot stadgandet i 23 § stadsplanelagen men ej heller kunna anses överflödiga med hänsyn till sistnämnda stadgande, särskilt som detsamma endast berättigar men ej förpliktar staden att övertaga där avsedda vägar. Vad nyss anförts om vägplanens anpassning efter sedermera tillkommen byggnadsplan äger i viss mån tillämpning, även när stadsplan eller stomplan fastställes efter det vägplanen uppgjorts. I tredje stycket har i departementsförslaget upptagits hänvisning även till 85 §.

Vidkommande sista stycket i förevarande paragraf har i ett av yttrandena över de sakkunnigas förslag gjorts gällande att det där använda uttrycket »taga väg» kunde vara vilseledande och borde utbytas mot »beträda» eller dylikt. I några yttranden har uttalats önskemål om ett närmare angivande av de åsyftade rättsgrundsatsernas innehåll.

Jag har här förut redogjort för vad jag anser gälla i detta hänseende, såvitt angår färd å väg. Beträffande spörsmålet i övrigt samt frågan, huruvida ämnet bör göras till föremål för reglering i väglagen, hänvisas till betänkandet sid. 51, 52 och 58. Bland annat med hänsyn till de bestämmelser om väg, vilka upptagits i förslagets nästföljande paragraf, har det synts lämpligt att i detta sammanhang utbyta uttrycket »taga väg» mot »färdas».

2 och 3 §§.

I olika yttranden över förslaget har anmärkts, *att* det ej vore tydligt i vad mån anordningar vid anslutning av enskild väg till allmän sådan skulle anses tillhöra den ena eller andra av vägarna, *att* till väg ej borde hänföras trumma i fall då den ej tarvades för vägen utan för närliggande ägors torrläggning, *att* det borde stadgas att båtbrygga i vissa fall finge räknas till väg, *att* bestämmelser om mötesplatser å smalare väg vore önskvärda samt *att* till vinterväghållning borde räknas även erforderlig sandning, då isgata bildats.

Beträffande förstnämnda anmärkning så torde väl, där särskilda anordningar i vägkorsningen äro nödvändiga, såsom t. ex. röjning av vegetation för beredande av fri sikt, frågan huruvida vägdistriktet eller de enskilda väghållarna skola bekosta åtgärderna, gälda ersättning till markägaren m. m. vanligen men ej alltid komma att bero på vilkendera av vägarna som är den äldsta. Enahanda spörsmål uppstår i fall då allmän eller enskild väg korsar

järnväg och även då två enskilda vägar korsa varandra, och frågans lösning torde tills vidare få överlåtas åt rättspraxis.

Vad angår trumma för torrläggning av ägor hänvisas till 7 kap. 7, 8, 12 och 14 §§ vattenlagen och rörande båtbrygga till betänkandet sid. 128. Mötesplatser kunna naturligtvis, där sådana tarvas, räknas såsom sådan för vägens brukande utförd anordning, varom i förslagets 2 § förmäles; frågan när sådan anordning tarvas lärer här liksom eljest få bero av omständigheter, som icke behöva angivas i lagtexten.

Beträffande sandning å isbelagd vägbana må framhållas att sådan åtgärd ej påbjudits ens i fråga om allmänna vägar och att såvitt möjligt samma innehåll bör givas åt termen vinterväghållning i allmänna och enskilda väglagarna. Skyldighet att sanda isbeläggning å enskild väg skulle väl kunna ifrågakomma endast i sällsynta undantagsfall.

4 §.

I yttranden från *länsstyrelsen i Kalmar län,* 2 länsarkitekter och 4 överlantmätare har hemställts att i paragrafens andra stycke borde bland där nämnda planer för fastighetsbildning och bebyggelse upptagas även avstyckningsplan. En länsarkitekt anser hänvisning böra ske även till 80 § byggnadsstadgan.

Den omständliga uppräkning, som de sakkunnigas förslag här i överensstämmelse med gällande väglag innehåller, har synts mig lämpligen kunna ersättas med en mer allmänt hållen regel, varigenom även nyssnämnda anmärkningar skulle vinna beaktande.

I departementsförslaget har tillagts ett stadgande motsvarande 18 § allmänna väglagen.

2 kap. Allmänna bestämmelser.

9 §.

En länsarkitekt anmärker att markersättning icke borde utgå i den mån fastigheten själv eller fastighet, som därifrån upplåtits, droge nytta av vägen. Liknande mening uttalas av en jägmästare.

Att stamfastighet alltid skulle vara pliktig att utan gottgörelse tillhandahålla den avstyckade fastigheten mark till väg, kan jag icke finna riktigt. I allmänhet regleras väl frågan om nödiga vägar för den nybildade fastigheten avtalsmässigt i samband med fastighetsdelningen, och härutinnan må för övrigt beaktas reglerna i jorddelningslagstiftningen och 65 § stadsplanelagen. För fall då markexploatering sker i stor skala kan visserligen bliva fråga om en särskild undantagsställning för exploatören men härtill torde icke behöva tagas hänsyn i förevarande kapitel. Vid utövandet av tvångsrätt till väg enligt 6 § lärer, om så begäres, ersättning böra utgå för den mark, som avstås, även om markens ägare själv har nytta av vägen. Orättvist vore ju att tvinga viss eller vissa av intressenterna att utan gottgörelse hålla dem alla med vägmark och att, i fall då vägen går fram över samtliga fastigheterna, icke beakta skillnaden i värde mellan de markområden, som avstås

av den ene eller andre. Därmed är dock icke sagt att den, som själv skall deltaga i vägföretaget, skall utfå full gottgörelse för den av honom avstådda vägmarken. Markersättning torde böra till utgörande fördelas efter samma tal som kostnaden för vägbygget, vadan ett belopp, motsvarande den ersättningsberättigades egen andel lärer få avkvittas å ersättningssumman. Men skall han icke själv deltaga i vägbyggnadsföretaget, torde han ej heller behöva vidkännas något avdrag å ersättningen för markupplåtelse, ändå att han drager nytta av vägen. Uttryckliga stadganden i detta ämne innehåller den gällande lagen icke och sådana torde ej heller vara erforderliga, då de här angivna reglerna synas följa av sakens natur.

I ett par yttranden anmärkes att intrångsersättning borde kunna utgå även i fall, som avses i paragrafens tredje stycke.

Formuleringen synes mig knappast kunna giva rum för annan tolkning än att båda dessa slag av ersättning skola kunna utgå vid sidan av varandra. Detta torde vara så mycket tydligare, som enligt hävdvunnen terminologi inom den enskilda väglagstiftningen till intrång icke räknas det av trafiken förorsakade slitaget å vägbanan.

Mot bestämmelserna i andra stycket har av *domänstyrelsen,* vissa överjägmästare och jägmästare samt en vägingenjör anmärkts att det för ersättningsskyldighetens inträde uppställda villkoret att vägbyggnadsföretaget skall hava verkställts inom de sistförflutna 5 åren, räknat från det frågan om vägrättsupplåtelsen väcktes, borde bortfalla eller ändras så att den angivna tiden förlängdes.

Emellertid må erinras att den ifrågavarande bestämmelsen om retroaktiv bidragsskyldighet är avsedd huvudsakligen för de fall då någon, som redan vid tiden för vägbyggnadsföretaget ägde ett så betydande och så aktuellt intresse av företaget, att han rätteligen redan då enligt de allmänna reglerna varit pliktig att deltaga i kostnaderna för detsamma, på grund av en ren tillfällighet eller mer eller mindre illojalt förfarande från hans sida undgått att förklaras skyldig bidraga till dessa kostnader. Har efter fullbordandet av det ifrågavarande anläggnings-, omläggnings- eller förbättringsarbetet mer än 5 år förflutit utan att företagets höggradiga betydelse för honom trätt i dagen, torde det knappast kunna vara fråga om ett fall av nyssnämnt slag. Efter längre tids förlopp blir ock skälighetsprövningen osäkrare.

En viss tvekan om innebörden av uttrycket »vägens ägare» har uttalats i ett par yttranden över förslaget. Beteckningen avser i detta sammanhang den eller de egendomar, till vilka vägen hörer, d. v. s. de egendomar, som för egen räkning hålla och förvalta vägen, däremot icke den, som endast mot slitageersättning eller annan periodisk vägavgift äger nyttja vägen. Äganderätten till vägmarken är naturligtvis icke avgörande i förevarande hänseende.

11 §.

Från några håll (en överlantmätare m. fl.) har ifrågasatts att bibehålla det i gällande lag, vid regeln att ingen må åläggas större andel i väghållningsbördan än vad som svarar mot hans nytta av vägen, gjorda undantaget beträffande den som fordrat vägen.

Anledningen till att förslaget icke medtager detta tillägg är i första hand den, att enligt förslaget sakägarnas dispositionsfrihet skall vara i någon mån begränsad (34 § fjärde stycket) med hänsyn till de sakrättsliga verkningarna av ett förrättningsutlåtande, behovet att förhindra att den, som för tillfället representerar en fastighet, med tillhjälp av väglagens bestämmelser skulle kunna av oförstånd, för personlig vinning eller av annat skäl belasta fastigheten med en väghållningsbörda av sådan omfattning att väghållningen kommer att lända fastigheten till skada i stället för till nytta och syftet med lagens regler sålunda i detta fall förfelas samt tredje mans, särskilt inteckningshavarnas, rätt sättas i fara. Den fastighetsägare, som vill åtaga sig förpliktelser utöver vad som med beaktande av dessa synpunkter kan genom förrättning åläggas fastighet, må göra det vid sidan av förrättningen, så att skyldigheten blir en rent personlig sådan eller i varje fall icke kränker annans rätt. Inskränkningen i dispositionsfriheten går väl icke så långt, att ej i något fall graden av nytta skulle kunna överskridas på grund av frivilligt åtagande, men medför dock att en bestämmelse, som antyder förefintligheten av en sådan frihet utan att ange att den är begränsad, skulle vara olämplig. Och även om det står sakägare fritt att påtaga sin fastighet längre gående förpliktelser än vad tvångsvis kunnat åläggas densamma, behöver möjligheten härutinnan icke uttryckligen framhållas just i förevarande sammanhang, då ju överallt eljest i lagen underförstås att, där ej annat stadgats, dess materiella rättsregler skola tillämpas endast där sakägarna ej enas om annat. Uttrycket »den som fordrat vägen» kan ock måhända bereda tolkningssvårigheter i vissa situationer.

12 §.

Domänstyrelsen ifrågasätter huruvida icke bestämmelserna i denna paragraf borde giva rum för en kombination av de båda metoderna för väghållningens utförande även på sådant sätt, att vid väglottssystemets tillämpning dock vissa väghållningsåtgärder såsom t. ex. sladdning eller plogning utfördes gemensamt. Jag vill härutinnan framhålla att det knappast kan vara lämpligt att bilda vägsamfällighet endast för vissa av de åtgärder, som tillhöra vägbyggnad, vägunderhåll eller vinterväghållning å viss vägsträcka. Tarvas gemensamhet i viss detalj och kan saken ej ordnas genom privat överenskommelse, synes gemensamhetssystemet böra tillämpas för det ifrågavarande slaget av väghållning över huvud taget. Däremot kan enligt min mening paragrafens formulering icke anses oförenlig med att olika system väljas för de skilda huvudslagen av väghållning, så att t. ex. vägbyggnad och vinterväghållning utföras efter gemensamhetssystem men vägen delas i lotter för barmarksunderhållet.

13 §.

Domänstyrelsen anmärker att rättigheten att borthugga eller kvista träd borde starkare begränsas än vad i de sakkunnigas förslag skett samt få utövas endast i samråd med markägaren. I ett par andra yttranden (en överjägmästares och en jägmästares) uttalas den mening att endast markägare borde få ombesörja röjning av träd och buskar. Såsom skäl härför har framhållits

att kvistning kunde ske vårdslöst och därigenom åsamka betydligt större skada än vid rättighetens upplåtande beräknats.

Jag förutsätter visserligen att, när dylik rättighet upplåtes, tillika rättighetens omfattning angives så noggrant som möjligt (jfr 33 §). Men särskilt med tanke på att röjningsrätten skulle kunna tillkomma en enskild väglottshavare och kanske avse kvistning av värdefulla träd, vilka kunde taga mycken skada, om arbetet utföres vårdslöst, synes lämpligt att markägaren sättes i tillfälle att, om han så vill, övervaka utförandet eller söka genom eget röjningsarbete ställa väghållaren till freds. Därför har jag till de i de sakkunnigas förslag upptagna bestämmelserna i ämnet fogat ett tillägg av innehåll att underrättelse om röjningsåtgärd skall minst en vecka i förväg meddelas fastighetens ägare eller innehavare. I avsevärd mån betungande lärer en dylik underrättelseplikt icke vara då ju röjningsåtgärdens behövlighet vid varje särskilt tillfälle bör kunna i god tid förutses.

Domänstyrelsen och en överjägmästare anmärka vidare att rätt att taga väghållningsämnen aldrig borde få upplåtas på sådana villkor, att markägaren och andra utestängdes från rätt att begagna fyndigheten.

Denna mening kan jag icke dela. Det kan väl tänkas att i vissa fall jordägaren, där han fortfarande har obegränsad rätt att utnyttja fyndigheten, måhända i missnöje över tvångsupplåtelsen eller om han finner sig kunna erhålla särskilt högt pris för gruset av viss köpare, så hastigt som möjligt uttömmer grustaget och att det då blir betydligt svårare för väghållarna att fullgöra den väghållning, som ålagts dem under förutsättning att de skulle äga tillgång å grus å den ifrågavarande platsen. Medger man över huvud taget tvångsrätt i förevarande hänseende, synes den omständigheten att rättigheten göres exklusiv ej behöva möta betänklighet, blott ägaren erhåller full gottgörelse för intrånget. Ersättningen skall enligt förslaget i detta fall alltid med hela beloppet erläggas på en gång i förskott och sist ett år efter upplåtelsen. Beloppet lärer skola bestämmas till det värde vartill grusmängden vid tiden för upplåtelsen högst kan skattas. En dylik form av upplåtelse måste mången gång kunna vara fördelaktigast även för jordägaren. Med hänsyn till vad nu anförts torde därför möjlighet böra finnas att meddela rättigheten såsom en exklusiv sådan. Men det är icke min mening att denna metod skall vara regel. Tvärtom lärer det vanligen vara lämpligast att tillämpa det andra systemet, enligt vilket jordägaren fortfarande äger rätt att nyttja fyndigheten eller till andra upplåta sådan rätt, och väghållarna förpliktas gälda största delen av ersättningen i form av betalning efter visst pris för varje lass som de hämta. Sålunda kan denna senare metod ofta böra väljas, om jordägarens eget behov av att begagna grustaget är betydande eller det skulle innebära stor olägenhet för väghållarna att nödgas betala hela ersättningen på en gång i förskott, eller om grusmängdens storlek svårligen kan med säkerhet beräknas eller fyndigheten tydligen är mycket givande och anledning saknas att befara illojala transaktioner.

Angående sättet och tiden för erläggande av ersättning för intrång genom tvångsupplåtelse av rätt att taga väghållningsämnen har en del anmärkningar framställts. Så anser *länsstyrelsen i Västmanlands län* att maximitiden för erläggande av engångsersättning borde höjas till 2 år. I ett annat av de över förslaget avgivna yttrandena föreslås att, särskilt med hänsyn till den långa tid, som kan åtgå, innan sökt statsbidrag till vägbyggnad erhålles, frågan om tid och sätt för den ifrågavarande ersättningens gäldande får bero på prövning i varje särskilt fall. Två överlantmätare göra gällande att engångsersättning icke borde vara obligatorisk i alla fall.

Med hänvisning till vad jag nyss anfört om det olika innehåll, som kan givas åt rättigheten, vill jag betona att om man valt att göra densamma exklusiv och således etablerat ett tvångsköp av hela grusmängden å platsen, meningen ju är att snarast möjligt utesluta andra från rätten att begagna grustaget; men man kan ju ej rimligtvis fordra att jordägaren skall tillhandahålla gruset utan att genast erhålla betalning. Vad beträffar den andra formen för upplåtelse av rätt att taga väghållningsämnen torde de sakkunnigas förslag böra så förstås, att endast ett mindre belopp skall utgå såsom engångsersättning och alltså huvuddelen av ersättningen erläggas såsom betalning vid varje särskilt tillfälle då väghållningsämnena hämtas. Engångsersättningen utgör i detta fall gottgörelse för de olägenheter, som tvångsupplåtelsen redan i och för sig, oberoende av om rättigheten ännu tagits i bruk, alltid medför för jordägaren. Den genom upplåtelsen tillskapade servitutsrätten innebär i viss mån minskning av fastighetens värde. Bland annat måste jordägaren nästan alltid finna sig i att väghållarna med tunga lass färdas över större eller mindre del av hans ägor, och även om full ersättning för den hämtade varan sedermera lämnas, har dock hans möjlighet att för eget behov reservera densamma avsevärt reducerats. Vill han sälja fyndigheten torde han svårligen kunna påräkna lika högt pris för densamma som om den icke varit besvärad av servitutet. Frågan, huruvida väghållarna vilja taga den upplåtna rättigheten i anspråk, bör ej av dem utan någon som helst risk få hållas öppen under obegränsad tid, medan jordägaren är bunden av sin skyldighet att tåla intrånget. Såsom de sakkunniga anfört lärer det hava inträffat, att jordägare, som för att ej faktiskt omintetgöra värdet av den upplåtna rätten lojalt avstått från att försälja sitt grus under tid då detsamma betingat högt pris, gjort förlust på grund av att väghållarna icke gittat begagna rättigheten utan köpt grus på annat håll. Ett engångsbelopp bör således enligt min mening alltid bestämmas att utgå inom kort tid efter upplåtelsen vid äventyr att, om denna tid försittes, frågan om rättigheten förfallit (jfr 45 §). Den av de sakkunniga föreslagna maximitiden av 1 år synes mig härutinnan lämplig.

18—19 §§.

Beträffande frågan om förrättningsmans kvalifikationer hava nu som tidigare, då dessa frågor varit före, inbördes motsatta meningar gjort sig gällande. Särskilt vissa överlantmätare framhålla lantmätarnas lämplighet och anse

uppdragen företrädesvis böra givas dem, medan en del vägingenjörer betona vikten av vägteknisk sakkunskap, bland annat med tanke på möjligheten att framdeles intaga vägen till allmänt underhåll eller att lämna statsbidrag till väghållningen. I allmänhet hava emellertid remissmyndigheterna intet erinrat mot de sakkunnigas förslag i förevarande hänseende. *Lantmäteristyrelsen* förmäler sig visserligen hava vid granskning av förrättningsakter funnit ett betydande antal av andra än lantmätare handlagda förrättningar förete allvarliga brister i rättsligt och formellt hänseende; men förklarar dock att styrelsen icke har något att erinra mot det remitterade förslagets bestämmelser om förrättningsman samt tager uttryckligen avstånd från en av ett par överlantmätare uttalad mening att förrättningsman borde förordnas av överlantmätare och icke av länsstyrelse.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län yttrar att lantmätare måste förutsättas vara lämplig såsom förrättningsman och att beträffande annan fordringarna möjligen borde skärpas, så att vägteknisk sakkunskap kräves.

Länsstyrelsen i Norrbottens län förordar auktorisationssystem och ifrågasätter att bereda förrättningsmännen fastare anställning.

Skärpt kontroll över förrättningsmän, som icke äro lantmätare ifrågasättes av *länsstyrelsen i Stockholms län,* som härutinnan föreslår införande av skyldighet för dylika förrättningsmän att årligen avgiva redogörelse exempelvis till överlantmätaren. Samma mening uttalas av en överlantmätare, vilken även föreslår bland annat att lantmäteristyrelsen, vederbörande överlantmätare eller länsstyrelse skulle utöva inspektion och meddela direktiv särskilt beträffande det formella. En annan överlantmätare ifrågasätter en bestämmelse av innehåll att det tillkomme lantmäteristyrelsen att i samråd med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utfärda erforderliga anvisningar och formulär för förrättningsmän.

Jag anser otvivelaktigt lämpligast att länsstyrelserna få behålla uppgiften att förordna förrättningsmän och förmenar att en verklig kompetensprövning därvid alltid skall utövas från länsstyrelsens sida, ehuru det, såsom de sakkunniga föreslagit, bör tillmätas sakägarnas önskan den verkan att, där de alla enats om förslag till viss förrättningsman och denne vid prövning i enlighet med lagens anvisningar finnes lämplig, förordnandet bör givas honom. Med hänsyn till den mycket olika karaktären av förrättningarna i olika fall synas några speciella fackkunskaper knappast böra fordras såsom oeftergivliga villkor för formell kompetens. Auktorisation från central myndighets sida torde av samma anledning icke böra krävas och, om länsstyrelsen har att i varje särskilt fall pröva vederbörandes kompetens, lärer särskild auktorisation från styrelsen själv vara skäligen meningslös. Även frågan, huruvida lantmäteriteknisk eller ingenjörsteknisk sakkunskap bör tillmätas största betydelsen, måste bero på omständigheterna. Erfarenhet på det förevarande området och förmåga att leda förhandlingar, förlika stridiga intressen samt bedöma sakens ekonomiska sida torde ofta, vid sidan om god uppfattning i allmänhet, samvetsgrannhet och kännedom om gällande författningar, vara minst lika viktiga faktorer som de rent tekniska kunskaperna.

Som jag förut nämnt anser jag väl kontroll från myndighets sida över det sätt, på vilket förrättningsmännen utföra sina uppdrag behövlig, och utan tvivel kunna särskilda direktiv och anvisningar, utarbetade av vederbörande myndigheter, vara av stort värde, men frågan härom synes kunna lösas i administrativ ordning, låt vara att skyldigheten att ställa sig direktiven till efterrättelse bör inskärpas i själva lagen. En bestämmelse därom har därför i departementsförslaget upptagits i 39 §.

Beträffande detaljföreskrifterna i förevarande paragrafer har jag i enlighet med framställningar i vissa av de över de sakkunnigas förslag avgivna yttrandena (lantmäteristyrelsens m. fl.) till de uppgifter, som i ansökan om förrättning böra lämnas, tillagt även uppgift å nyttjanderätts- och servitutshavare, vartill anledning gives däri att även dessa jämlikt 16 § i förslaget kunna komma i fråga såsom sakägare och således böra kallas till förrättningen.

20 §.

Lantmäteristyrelsen och en överlantmätare föreslå att beträffande tillkallande av gode män reglerna i jorddelningslagen tillämpas, till undvikande av att förrättningen onödigtvis försenas.

Som emellertid här föreligger den skillnad i förhållande till vad som gäller om laga skifte, att gode män icke alltid behöva tillkallas samt det i själva verket torde vara mycket vanligt att så ej sker, synes det i 3 kap. 3 § jorddelningslagen föreskrivna förfarandet i nu ifrågavarande fall mindre passande. Finner förrättningsmannen behövligt att gode män tillkallas, torde han kunna under hand varsko några i närheten av förrättningsstället bosatta för uppdraget kompetenta personer samt vid förrättningen föreslå dessa, i vilket fall sakägarna väl sällan torde välja andra. Kallelsen lärer sedan kunna ske per telefon eller annat enkelt sätt och något nämnvärt dröjsmål icke behöva förorsakas.

21 §.

Av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* m. fl. ifrågasättes att högre förrättningstaxa fastställes för förrättningsmän, som icke äro lantmätare.

Det lärer visserligen förhålla sig så att lantmätarna såsom förrättningsmän kunna tillgodogöra sig vissa med deras tjänst såsom lantmätare förenade förmåner, som icke tillkomma andra förrättningsmän, men att med hänsyn härtill belasta sakägarna med större kostnader, när till förrättningsman förordnats annan än lantmätare, eller att över huvud taget i väglagen stadga högre ersättning i det ena än i det andra fallet synes icke tillrådligt. Måhända bör däremot övervägas att i annan ordning bereda möjlighet för förrättningsmän att efter prövning i varje särskilt fall erhålla någon gottgörelse av allmänna medel för egna utgifter för biträdes rese- och traktamentskostnader.

22 §.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län ävensom fem överlantmätare m. fl. göra gällande att sakkunnigt biträde, som avses i förevarande paragraf, borde få tillkallas av förrättningsmannen själv. Till jämförelse hava åberopats stadgan-

dena i 2 kap. 2 § jorddelningslagen och 25 § lagen om ägofred. Däremot biträder *lantmäteristyrelsen* uttryckligen förslaget att frågan icke skall bero på förrättningsmannens avgörande.

Länsstyrelsen i Uppsala län anser att det bör tillkomma länsstyrelsen, oberoende av därom gjord framställning, att förordna sakkunnigt biträde, samt åberopar härutinnan att förrättningsmannen ofta torde få behandla rent vägtekniska eller stadsplanetekniska frågor, som han icke kunde förutsättas vara fullt inne i.

Domänstyrelsen m. fl. förmena att rätt att påkalla förordnande för sakkunnigt biträde borde tillkomma varje sakägare.

I ett par andra yttranden föreslås att ersättningen till sakkunnigt biträde bestämmes av länsstyrelsen.

För min del vill jag framhålla att syftet med bestämmelserna är att, där förrättningsmannen finner sig behöva biträde med särskilda fackkunskaper beträffande någon viss fråga, han skall hava möjlighet att anlita sådant biträde utan att nödgas av egna medel betala ersättningen till detsamma. Likväl synes med hänsyn till de sakägare, som skola gälda ersättningen, prövningen av behovet icke böra läggas endast i förrättningsmannens egna händer, vilket kunde fresta honom att missbruka rättigheten för att bereda sig lättnad i arbete, som han är fullt kompetent att utföra själv. Vill man åberopa jämförelse med andra lagar, må nämnas även 10 kap. 3 § vattenlagen, enligt vilket lagrum synemännen äga hos länsstyrelsen begära förordnande för sakkunnigt biträde.

Att ålägga länsstyrelsen att ex officio förordna biträde synes mig i någon mån betänkligt, då för en dylik skyldighet egentligen förutsättes att länsstyrelsen med uppmärksamhet följer allt vad vid förrättningen förekommer. Ett förrättningsmannen påtvunget biträde utan rätt att deltaga i besluten eller underställa dem myndighets prövning lärer ej heller vara av stort värde.

Även beträffande sättet för bestämmandet av ersättningen till biträdet synes mig de sakkunnigas förslag kunna följas.

24 §.

I yttrandena från två överlantmätare har ifrågasatts ändring av paragrafens tredje stycke, sådant det föreligger i de sakkunnigas förslag.

Jag anser ock att sökandens rätt att återkalla ansökningen före förrättningssammanträde icke ovillkorligen behöver avskäras av att kungörelse och kallelser utfärdats. Föreligger ännu god tid att underrätta alla kända sakägare om förrättningens inställande, synes onödigt att framtvinga ett sammanträde å förrättningsstället, vilket sammanträde vanligen icke torde leda till annat än att förrättningen då avskrives och att sålunda onödiga kostnader och besvär uppkomma. Departementsförslaget avviker därför i förevarande del i viss mån från de sakkunnigas förslag.

25 §.

Lantmäteristyrelsen, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län m. fl. anmärka att byggnadsnämnd alltid borde kallas till eller underrättas om förrätt-

ning beträffande väg i ort, där dylik nämnd finnes. En länsarkitekt nämner i detta sammanhang även byggnadsinspektör.

Att vägstyrelse bör kallas, när fråga är om vägens anslutning till allmän väg framhålles i åtskilliga yttranden. *Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* anmärker även att järnvägsförvaltning bör kallas, när vägen berör järnväg, och liknande mening framföres av *järnvägsstyrelsen* ifråga om statens järnvägar, därvid göres gällande att allmänt ombud i detta fall ej är tillräckligt.

Vad sålunda anförts synes mig riktigt och anmärkningarna hava därför föranlett tillägg till de sakkunnigas förslag i denna del, dock att uttryckligt stadgande om s. k. byggnadsinspektörs likställande i förevarande hänseende med byggnadsnämnd icke synts mig nödvändigt, enär i sakens natur torde ligga att vad om byggnadsnämnd sägs här som eljest i liknande sammanhang skall tillämpas även beträffande honom.

Beträffande kungörelse- och kallelseförfarandet i övrigt har förenkling ifrågasatts i några yttranden, bland annat av *länsstyrelsen i Jämtlands län* och av *lantmäteristyrelsen,* vilken anser tidningskungörelse onödig vid mindre förrättningar.

Härtill må erinras att kyrkokungörelse numera är tämligen ineffektiv och att därför kungörelse i tidning svårligen kan ersättas därav. Att helt avskaffa kyrkokungörelse i förevarande fall har emellertid synts mig betänkligt; frågan om dess utbytande mot annan kungörelseform torde få lösas i ett sammanhang beträffande åtskilliga av de lagar, däri kyrkokungörelse finnes föreskriven.

Ej heller någon eftergift i övrigt av de i de sakkunnigas förslag i denna del föreskrivna åtgärderna har synts mig möjlig utan att för stora risker uppkomme för att enskilds rätt blir kränkt eller att förrättningsresultatet framdeles måste upprivas. Det må emellertid framhållas, att enligt förslaget underlåtenhet att utfärda tidnings- och kyrkokungörelse icke nödvändigtvis hindrar förrättningens företagande (se paragrafens fjärde stycke).

28 §.

I vissa yttranden har föreslagits sådan ändring av paragrafen att större överensstämmelse med jorddelningslagens motsvarande stadgande vunnes.

Vid uppskov med förrättning från ett sammanträde till annat synes ock tillräckligt att vid det förra tid och plats för ärendets förnyade handläggning tillkännagivas och, där så ej kan ske, torde vara lämpligt att, i likhet med vad om laga skifte gäller, överenskommelse kan träffas å det förra sammanträdet om sättet för kungörandet av det nya. I enlighet härmed har paragrafen undergått viss omarbetning.

30 §.

Från några håll har anmärkts att, om i enlighet med de sakkunnigas förslag länsstyrelsen skall pröva besvär i jävsfrågor, länsstyrelsens beslut borde avvaktas, innan förrättningen avslutades. I ett yttrande har under hänvisning till jorddelningslagens bestämmelser om jäv hemställts om förbud att överklaga länsstyrelsens beslut i jävsfråga.

De sålunda föreslagna ändringarna hava synts mig lämpliga, varför i departementsförslaget upptagits bestämmelser av nu berört innehåll.

32 §.

Lantmäteristyrelsen och ett flertal överlantmätare hava ifrågasatt, huruvida icke den i de sakkunnigas förslag stadgade skyldigheten att minst en vecka i förväg underrätta om sådana åtgärder, som i paragrafens första stycke avses, kunde utgå eller modifieras, därvid framhållits att underrättelseplikten, sådan den bestämts i förslaget, kunde vålla tidsförlust och kostnad, särskilt vid mindre förrättningar.

I anledning härav har i departementsförslaget föreskrifterna ändrats så att bestämmelsen om viss tid ersatts med uttrycket »god tid» och att någon viss form för underrättelsens meddelande icke skall behöva iakttagas. Vid sådant förhållande har ej ansetts nödigt att upprätthålla någon skillnad i förevarande hänseende mellan sakägare och icke sakägare.

35 §.

I yttranden från *länsstyrelsen i Skaraborgs län* m. fl. anmärkes att i de sakkunnigas förslag saknas bestämmelse om ersättning till förrättningsmannen för den befattning han enligt förslaget skulle taga med sammanträde för styrelseval och antagande av stadgar för vägsamfällighet. En överlantmätare anför därvid att samfälligheten kunde hava tillkommit först efter dom och att sammanträdet då finge karaktär av fristående förrättning.

Det synes mig att av det ifrågavarande stadgandets innehåll och plats borde framgå att meningen icke är, att förrättningsmannen skall behöva vidtaga de ifrågavarande åtgärderna i annat fall än då det är vid förrättningen som gemensamhetssystem föreskrivits. Skulle framdeles, måhända flera år efter förrättningens avslutande, samfällighet böra bildas, t. ex. på grund av domstols dom eller fastighetsdelning (67 § tredje stycket i förslaget), torde intressenterna själva få taga initiativ till styrelseval och antagande av stadgar, därutinnan påtryckningsmedel icke saknas (se departementsförslagets 52 och 53 §§). Vid nu nämnda förhållande synes någon särskild ersättning till förrättningsmannen icke behöva utgå för fullgörandet av hans skyldighet enligt sista stycket i nu förevarande paragraf. Till förtydligande av dess innebörd har i departementsförslaget tillagts att det ifrågavarande sammanträdet skall äga rum i sammanhang med förrättningens avslutande.

36 §.

Lagtexten i de sakkunnigas förslag liksom i motsvarande stadgande i gällande lag utmärker att det förutsättes att karta icke alltid upprättas vid förrättning. En länsstyrelse, en häradshövding och två överlantmätare anmärka att karta alltid borde upprättas, därvid den ene överlantmätaren tillägger att kartan borde vara topografisk eller ekonomisk, i enklare fall en kartskiss.

Ofta måste karta upprättas, såsom i regel där fråga är om nyanläggning eller omläggning av väg, utläggande av väglotter och dylikt. En ovillkorlig föreskrift härom lärer emellertid icke kunna meddelas i lagen, i varje fall icke beträffande alla vägförrättningar, då ju förrättningen kan avse t. ex. endast

en omfördelning av väghållningsandelar vid gemensamhetssystem. Ej ens vid varje väganläggning torde vara nödvändigt att upprätta ny karta. Mången gång kan det vara tillräckligt att begagna befintlig karta och därå utmärka vägen. Närmare anvisningar i vilka fall och på vad sätt kartläggning skall ske torde lämpligen kunna meddelas i administrativ ordning genom vederbörande centrala myndighet.

I vissa till de från länsstyrelserna i Västernorrlands och Norrbottens län inkomma utlåtandena fogade yttranden från enskilda personer, som i större omfattning erhållit uppdrag såsom förrättningsmän, anmärkes mot de sakkunnigas förslag att den för överlämnandet av handlingsavskrifterna bestämda maximitiden av 20 dagar vore för knapp och att redan den nu gällande tidsfristen i förevarande hänseende, 30 dagar, vore snävt beräknad. Det uppgives i olika av dessa yttranden att förrättningsmannen måste söka vid varje resa, vilken kunde taga flera veckor i anspråk, handlägga så många förrättningar som möjligt med hänsyn till att i nordligaste Sverige sommaren är kort och avstånden långa; om tiden för utgivandet av handlingsavskrifterna förkortades till 20 dagar, skulle detta medföra ökat antal hemresor och därmed minskning av tiden för effektivt arbete med förrättningarna samt ökning av kostnaderna.

Däremot vitsordas uttryckligen av *överlantmätarna i Östergötlands* och *Älvsborgs län* att den för närvarande gällande tidsfristen av 30 dagar kan förkortas till 20 dagar, och *överlantmätaren i Malmöhus län* anser en nedsättning till 15 dagar möjlig.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit och då det synes i hög grad sannolikt att en tidsfrist, som kan anses tillräcklig i förevarande avseende beträffande mellersta och södra Sverige, lätteligen i fråga om de fyra nordligaste länen kan visa sig för kort, har det synts mig skäligt att för sistnämnda län något längre tid bestämmes än för övriga delar av landet. I departementsförslaget har därför den nu gällande bestämmelsen om 30 dagar bibehållits för fall då vägen eller största delen därav är belägen inom något av de fyra nordligaste länen.

37 §.

En överlantmätare ifrågasätter huruvida icke vid större förrättningar vissa primära frågor borde kunna underställas domstolen, innan förrättningen slutfördes. På liknande sätt uttalar sig även en annan överlantmätare, vilken åberopar ett fall då förrättningskostnaderna uppgått till 3 à 4 tusen kronor och vattendomstolens godkännande i viss fråga inhämtats men vägen sedermera i mål om klander av förrättningen befunnits icke vara av tillräcklig vikt.

Ehuru jag icke vill förneka att vissa skäl kunna åberopas för att, i likhet med vad som gäller beträffande laga skifte, låta frågor av primär natur göras till föremål för särskilda beslut under förrättningen, vilka få överklagas för sig eller skola underställas domstolens prövning innan förrättningen fortsättes, synes mig emellertid vad de sakkunniga härutinnan anfört (betänkandet sid. 161—162) så starkt tala emot tillämpningen av ett dylikt system be-

träffande vägförrättningar, att jag icke anser mig kunna förorda dess införande.

Vad angår besvärstiden har i departementsförslaget i motsats till de sakkunnigas förslag särskild längre dylik tid utsatts beträffande de fyra nordligaste länen; rörande skälen härtill får jag hänvisa till vad jag nyss (vid 36 §) anfört rörande tidsfristen för handlingsavskrifternas utlämnande till sakägarna.

38 §.

Länsstyrelsen i Örebro län anser förrättningsakten, i händelse besvär anförts över förrättningen, böra insändas till överlantmätaren för att med hans yttrande översändas till ägodelningsdomaren. Liknande mening uttalas av ett par överlantmätare.

En dylik ordning, som lämpar sig för ärenden av rent lantmäteriteknisk natur, synes i förevarande fall mindre behövlig och skulle mången gång kunna orsaka alldeles onödigt dröjsmål med målets handläggning vid rätten. Till sakkunnigt biträde åt rätten må vid behov överlantmätaren eller annan kallas enligt bestämmelserna i 21 kap. 13 § jorddelningslagen.

39 §.

Lämpligheten av att förrättningsakten förvaras hos lantmäterikontoret och att med anledning därav eller eljest lantmäteristyrelsen eller överlantmätaren har att taga viss befattning med vägförrättningar synes dragas i tvivelsmål av *länsstyrelsen i Västernorrlands län,* vilken ifrågasätter huruvida icke vägförrättningarna borde frigöras från lantmäteriet och helt inordnas inom länsstyrelsens ämbetsområde.

Tillräckliga skäl för en dylik åtgärd synes mig icke föreligga. Lantmäterikontorets arkiv torde vara lämplig plats för förrättningsakternas förvarande, bland annat med hänsyn till allmänhetens intresse att kunna på ett och samma ställe taga del av akterna i jorddelnings- och vägärenden.

Lantmäteristyrelsen anmärker att om vägen eller vägarna låge dels på egentliga landsbygden och dels inom stad eller samhälle, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, samt akten således skall redovisas antingen till lantmäterikontoret eller till byggnadsnämnd, den av dessa båda myndigheter, som ej erhåller akten, borde få en avskrift därav. Liknande anmärkning förekommer i en del andra yttranden över de sakkunnigas förslag.

Vad sålunda anmärkts synes böra iakttagas, vadan i departementsförslaget upptagits en föreskrift i ämnet.

På förslag av *länsstyrelsen i Västmanlands län* har ock upptagits en föreskrift om att, där förrättning icke överklagats, bevis därom skall tecknas å förrättningsutlåtandet.

I sista stycket av paragrafen har i departementsförslaget, av skäl som förut angivits, hänvisats till att i administrativ ordning meddela allmänna anvisningar till ledning för förrättningsmän samt i särskilda fall vitesföreläggande.

40 §.

Domänstyrelsen anmärker att i paragrafens tredje stycke borde införas reservationer, enär de verkställighetsåtgärder, varom här är fråga, vore av den art att de i händelse av domens upphävande icke kunde göras ogjorda.

Omedelbar verkställighet får enligt förslaget i förevarande fall icke äga rum, med mindre ägodelningsrätten prövat särskilda skäl därtill föranleda. Rätten har naturligtvis att därvid väga skälen för och emot. Med hänsyn härtill och då tillika upptagits en bestämmelse om att säkerhet skall ställas för eventuell skada genom verkställighetsåtgärden, kan jag icke finna den ifrågavarande möjligheten att bevilja verkställighet å icke lagakraftägande dom innefatta för stort äventyr för den, mot vilken exekutionen riktas.

Beträffande sättet för ställande av säkerhet och dennas beskaffenhet har i departementsförslaget upptagits en hänvisning till utsökningslagen.

41 §.

I fråga om den regel, som i de sakkunnigas förslag här upptagits, har *kammarkollegium* anmärkt att densamma borde göras tillämplig jämväl å kanal och möjligen även annan trafikled av betydelse för allmänna samfärdseln. En överlantmätare ifrågasätter att vattenväg i paragrafen likställes med de i förslaget angivna trafiklederna.

I departementsförslaget hava ock till desamma tillagts kanal och flottled.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner uttrycket »vederbörande myndighet» vara för obestämt och föreslår att i lagtexten anges vilka myndigheter som avses.

Det lärer emellertid kunna anses klart att här åsyftas den myndighet, under vars uppsikt den ifrågavarande, av enskilda vägen korsade trafikleden är ställd. Upplysning rörande vilken myndighet, som har att utöva denna tillsyn torde icke behöva givas i väglagen, något som för övrigt vore mindre lämpligt med hänsyn till de ändringar, som härutinnan i administrativ ordning kunna vidtagas.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt *länsstyrelsen i Uppsala län* yttra att den i paragrafen meddelade regeln borde gälla även då väg ansluter till (utmynnar i) allmän väg.

Att jämväl detta fall avses med uttrycket »korsa» synes mig icke böra dragas i tvivelsmål. Termen vägkorsning torde allmänt begagnas även beträffande dylika fall. På grund härav och då det ur språklig synpunkt icke ligger någon motsägelse i uttrycket ett trearmat kors, anser jag att lagtexten icke bör tyngas med en förklaring av antytt slag rörande uttryckets innebörd.

Domänstyrelsen yttrar att förslag till korsning med allmän väg, järnväg eller spårväg borde vara godkänt av densammas förvaltning, innan arbetet finge igångsättas.

Intresset att ej väghållarna eller förrättningsmannen härutinnan må bestämma efter gottfinnande synes emellertid ganska väl tillgodosett genom förslagets förevarande paragraf, jämförd med 35 § andra stycket, låt vara att avgörandet skall tillkomma uppsiktsmyndigheten och icke trafikledens för-

valtning, vilken icke är opartisk och därför bör intaga partsställning, betraktas såsom sakägare.

I yttrandena från *järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelsen i Gävleborgs län* samt *svenska järnvägsföreningen* betonas att i fall, som här avses, trafiksäkerhetens krav ej får eftersättas eller korsningen eljest anordnas olämpligt t. ex. så att plankorsning av järnväg väljes i fall då sådant lätteligen kunnat undvikas. Järnvägsstyrelsen och svenska järnvägsföreningen yttra tillika att kostnaderna för säkerhetsanordningar i korsningen böra bäras av väghållarna; föreningen tillägger att paragrafen borde vara tillämplig även vid ändring eller komplettering av befintlig väg.

Härutinnan får jag hänvisa till vad jag förut anfört om begränsningen av väglagstiftningens uppgifter. Erfordras t. ex. inskränkning av rätten att ansluta enskild väg till allmän sådan, tillhöra bestämmelserna härom närmast den allmänna väglagstiftningen. Järnvägsövergångar kunna ju icke få anordnas efter sakägarnas eller förrättningsmannens skön, utan uppsiktsmyndighetens, d. v. s. järnvägsstyrelsens respektive väg- och vattenbyggnadsstyrelsens, anvisningar angående sättet för korsningens anordnande måste inhämtas och iakttagas, men vad som härutinnan skall vara avgörande vid denna myndighets prövning kan icke angivas i enskilda väglagen. Ej heller torde det tillhöra denna lag att reglera frågan om kostnaderna för de säkerhetsanordningar, som prövas erforderliga, vilket spörsmål icke i enlighet med gällande allmänna rättsgrundsatser lärer kunna lösas så enkelt att dessa kostnader utan vidare läggas å väghållarna, så snart vägbyggnadsföretaget — under vilket uttryck ju även inbegripas omläggning och förbättring av väg — verkställes efter den andra trafikledens tillkomst.

44—45 §§.

I ett från Västernorrlands län inkommet av enskild, såsom förrättningsman ofta anlitad person avgivet yttrande över förslaget anföres att när, såsom vanligen vore förhållandet i Norrland, vägarna byggdes med statsbidrag, det plägade dröja flera år, innan arbetet kunde påbörjas, att det därför vore obilligt att fordra att intrångsersättningen skulle gäldas redan inom ett år samt att det i förslaget stadgade äventyret vore orimligt och borde borttagas; ersättning för markupplåtelse och annat intrång borde gäldas i den ordning att visst belopp, motsvarande uppskattad areal, erlades vid markens tagande i anspråk samt slutlikvid skedde, när arealen kunde exakt uppmätas efter det vägen blivit byggd; skydd för markägarens intresse kunde ordnas så, att ersättningen kunde uttagas på exekutiv väg.

Härutinnan må till en början erinras att den i 44 § angivna betalningstiden av ett år skall gälla endast om ej annat i laga ordning bestämts. Intet hindrar alltså att genom beslut vid förrättningen medges längre respittid, när sakägarna därom äro ense, eller i motsatt fall förrättningsmannen finner omständigheterna påkalla sådan längre tid. Undantag från denna regel gäller endast i ett specialfall (se 13 §). Saknade lagen bestämmelse om betalningsfrist, skulle väl detta förhållande medföra att, om sådan tid ej heller bestämdes

vid förrättningen, envar av de vägbyggnadsskyldiga ägde omedelbart, när förrättningen vunnit laga kraft, påfordra att de övriga erlade sina andelar av ersättningsbeloppen. Äventyret att frågan är förfallen, kan ju, då det gäller ersättning för markupplåtelse, enligt förslaget inträda först ett år efter den vid förrättningen bestämda respektive i 44 § stadgade betalningstidens utgång. Sagda äventyr tjänar bland annat till att förekomma att ett förrättningsutlåtande, som icke av någon intressent bragts till verkställighet under sådan tid, som vid förrättningen avsetts, i en avlägsen framtid, sedan tanken på att anlägga väg av alla för länge sedan övergivits, skall kunna av någon av fastighetsägarna återupplivas under måhända helt andra förhållanden än vad som vid förrättningen beräknats. Ur nu nämnda synpunkt kunde möjligen medgivas en något längre tid än ett år, räknat från den vid förrättningen bestämda tiden. Men äventyret har även en annan viktig funktion att fylla, vilken jag förut på tal om rätt till grustäkt berört, nämligen att förhindra att fastighet under längre tid belastas med ett jordägaren påtvunget servitut, för vilket han ingen ersättning bekommit och som kan hindra honom att utnyttja sin fastighet efter egen önskan. Är vägmarkens ägare själv förpliktad deltaga i vägbygget, kan han ju, när tiden därför är inne, söka verkställighet av förrättningsutlåtandet, men är han icke vägintressent torde han icke äga påfordra att företaget igångsättes. Hans skydd mot oskäligt dröjsmål med ståndpunkttagandet från väghållarnas sida kommer då endast att ligga i det ifrågavarande för dem stadgade äventyret. Regeln om förskottsbetalning synes icke kunna frångås. Förrättningsutlåtandet, efter vars innehåll exekution skall kunna ske, får icke lämna ersättningsbeloppens storlek obestämd eller endast ungefärligen angiva vägens sträckning. Vid förrättningen måste göras tillräckligt ingående undersökningar och vägen noggrant utmärkas å karta och utstakas i terrängen.

48—49 §§.

Beträffande de i dessa paragrafer upptagna reglerna om verkställighet av åläggande att underhålla väglott eller fullgöra vinterväghållning därå anmärkes av en överlantmätare, att regler här borde givits även för byggande av väglott, och enligt en till domänsstyrelsens protokoll uttalad särskild mening borde anges hur väghållning skulle utkrävas när tillsyningsman ej funnes tillsatt. En överjägmästare anser det anvisade förfarandet icke kunna tillämpas å vinterväghållning.

Länsstyrelsen i Uppsala län förmenar att sista satsen i 49 § borde utgå för att ej verka tillbakahållande på tillsyningsmannens åtgärder.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför, att svårighet ej sällan uppstode att erhålla kvalificerade synemän samt att lokal kompetens för dem borde fastställas och rätt att avsäga sig uppdraget möjligen icke medges.

Verkställighet av åläggande att bygga väglott skall enligt 40 § första stycket ske i enlighet med reglerna i utsökningslagen, något som härutinnan torde vara tillräckligt med hänsyn till att vägbyggnad icke på samma sätt som underhåll och vinterväghållning är ett fortlöpande arbete.

Då förslaget, i motsats till gällande lag, beträffande sistnämnda båda former

av väghållning, för fall då tillsyningsman ej är tillsatt, icke medger väglottshavare att själv utföra arbetet på den försumliges bekostnad, beror detta på de olägenheter, som alltid äro förbundna med systemet att hänvisa enskilda till utvägen att själva taga sig rätt, särskilt vådan för rättskränkningar å ömse sidor.

Att enligt förslaget endast opartisk tillsyningsman skulle äga vidtaga exekutionen kan icke anses innebära att för vissa fall saknas möjlighet att erhålla verkställighet, ty envar väglottshavare skall enligt förslaget kunna framtvinga att tillsyningsman blir tillsatt.

Beträffande vinterväghållning torde väl i regel inskridandet behöva ske så snabbt att man knappast kan på förhand av den försumlige exekutivt uttaga medel till arbetets betalning, men å andra sidan torde vara tillräckligt att säkerhet finnes för att kunna utfå beloppet, och nöjaktig sådan säkerhet torde de föreslagna bestämmelserna kunna anses bereda. Att anskaffa två ojäviga vittnen eller till och med kalla behöriga synemän lärer icke behöva draga lång tid, och de ersättningsbelopp, som här äro ifråga, kunna icke gärna stiga till större summor. Vill tillsyningsmannen ej själv förskjuta beloppet eller utföra arbetet, lärer det dock knappast vara svårt för honom att lega annan därtill eller att av övriga väglottshavare erhålla de nödiga medlen.

Det synes mig lämpligt att, då lagen anvisar tillsyningsmannen även den möjlighet att utan syn själv bota brist, tillika erinra honom om att kravet å bevisning därmed icke eftergivits. En underlåtenhet att skaffa bevis om bristen kunde vara äventyrlig för honom.

Lokal kompetens för synemän torde kunna medföra ökade svårigheter att tillräckligt snabbt få syneförfarandet till stånd. Skyldighet att mottaga uppdraget lärer med hänsyn till intressenas enskilda natur svårligen kunna åläggas.

50—64 §§.

Vad angår förslagets bestämmelser om vägsamfällighet ifrågasätta *lantmäteristyrelsen* och vissa överlantmätare, huruvida icke styrelse och stadgar m. m. vore en för stor och kostsam anordning när den gemensamma uppgiften är ringa och sakägarna få. Liknande mening uttalas av *länsstyrelsen i Södermanlands län.*

Förslagets syfte är emellertid i förevarande del att förläna vägsamfällighet karaktär av en verklig juridisk person med ett beslutande och ett verkställande organ samt så ordnade förhållanden i övrigt, som erfordras för väghållnings bedrivande efter gemensamhetssystem och för att samfälligheten kreditmöjligheter icke skola omintetgöras. Skall detta syfte vinnas, torde någon avsevärd förenkling av samfälligheten konstruktion, sådan den utformats i förslaget, knappast kunna ske. Att vid sidan av samfälligheter av dylik beskaffenhet bereda rum även för sådana av lägre ordning synes icke lämpligt utan ägnat att vålla oreda och minska förtroendet även för den fastare organiserade typen. Behovet av gemensamhetssystem lärer föreligga huvudsakligen då fråga är om ett större antal intressenter. Att helt utesluta möjligheten att

använda detta system i fall då intressentantalet är obetydligt lärer dock icke vara tillrådligt.

En överlantmätare anmärker att om fastigheter, som äro i samma ägares hand, erhållit en väglott, dessa fastigheter naturligtvis icke borde bilda vägsamfällighet, varför uttryckssättet i 50 § vore mindre tydligt än gällande lags formulering.

I anledning av denna anmärkning, som synts befogad, har till de sakkunnigas förslag gjorts ett förtydligande tillägg i departementsförslaget.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför att hos länsstyrelsen tydligen måste föras register över vägsamfälligheter samt ifrågasätter registreringsplikt för dem.

Länsstyrelsen i Värmlands län anmärker att anmälan enligt 52 § tredje stycket alltid borde innehålla uppgift om samfällighetens styrelses hela sammansättning, så att man ej för att erhålla kännedom härom behövde taga del även av tidigare anmälningar.

Om emellertid, såsom säkerligen måste ske, hos länsstyrelsen föres förteckning över anmälda vägsamfälligheter, och handlingarna i ärenden rörande viss samfällighet förvaras tillsammans för sig, torde behovet av någon ändring i förslaget i nu angivna hänseenden icke vara erforderlig. Registreringsplikt skulle ytterligare öka kostnaderna för väghållningens organisation, vilket särskilt ifråga om små samfälligheter synes betänkligt.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrar att sista punkten i första stycket av 50 § ävensom andra stycket av 51 § kunde utgå.

Att vad i dessa lagrum stadgas skall iakttagas synes mig emellertid icke böra dragas i tvivelsmål och ett uttryckligt framhållande därav i lagtexten, på sätt i liknande fall redan tillämpats, torde icke kunna anses överflödigt. Särskilt lärer vara lämpligt att påpeka att ej samfälligheten får bedriva för dess ändamål främmande verksamhet och sålunda t. ex. använda för väghållningen uppburna penningmedel till att förse fastigheterna med elektrisk belysning och dylikt. Emellertid lärer föreskriften i detta hänseende icke böra tolkas så strängt att det icke tillkommer samfälligheten att besluta i ärenden rörande vägen i något fall, där ej frågans lösning är nödvändig för väghållningens bedrivande i enlighet med förrättningsutlåtandet. Förut har nämnts att det är samfälligheten, som i första hand får anses såsom väghållare, när fråga är om dennes rätt att avstänga väg för allmän trafik, och det torde kunna anses tillhöra samfälligheten även att med stat eller kommun ingå överenskommelser om bidrag till väghållningen mot skyldighet för samfälligheten att tillhandahålla vägen för allmänna samfärdseln i ett därför lämpat skick. Jämväl vanliga avtal om personliga vägrätter och gottgörelse för desamma torde samfälligheten kunna sluta. Beträffande alla dylika fall märkes emellertid att enskild medlems rätt ej må trädas för nära och att vad samfälligheten beslutar naturligtvis icke kan binda tredje man, t. ex. en i samfälligheten icke ingående ägare av vägmarken.

Länsstyrelsen i Västmanlands län m. fl. anse att den i förslagets 56 § för röstetal stadgade maximisiffran en tiondel av de väghållningsskyldigas sam-

manlagda, å sammanträdet företrädda andelstal, borde ändras till likhet med vad nu gäller, eller alltså till en femtedel.

Med tanke på sådana fall då någon medlem har ett mycket högt andelstal synes emellertid vad de sakkunniga föreslagit i nu ifrågavarande avseende lämpligt för att nedbringa risken att de övriga delägarnas intressen alltför mycket sättas i efterhand.

Här må slutligen framhållas att i departementsförslaget, i motsats till enligt de sakkunnigas förslag och gällande rätt, bestämmelserna om möjlighet för länsstyrelse att på ansökan ingripa i fall då samfällighet saknar behörig styrelse gjorts tillämpliga även i den situation att någon styrelse aldrig tillsatts (jfr vad här förut anförts vid 35 §).

65 §.

Järnvägsstyrelsen uttalar önskan om en bestämmelse, som medförde rätt för länsstyrelse att på talan av sakägare förklara att enskild väg skall upphöra.

Avses härmed att länsstyrelsen skall kunna förbjuda jordägare att å sin mark bibehålla och nyttja en väg, som icke längre är av betydelse för andra, kan jag icke biträda den framställda anmärkningen. Om åter meningen är att ett vägservitut, tillskapat enligt väglagen, skall kunna hävas, när det ej längre är av betydelse för servitutshavaren, så synes den ordning för frågans prövning, som förslaget i förevarande paragraf anvisar, vara den lämpligaste.

En överlantmätare ifrågasätter att omdelning av väghållningsskyldigheten skulle få ske även av det skäl att den fastställda delningsgrunden från början varit felaktig.

En dylik regel skulle emellertid motverka vad man velat vinna genom att stadga viss begränsning av tiden, inom vilken förrättning eller dom må överklagas.

3 kap. Särskilda bestämmelser för vissa fall angående områden med tätare bebyggelse.

71—75 §§.

Vid utredning angående bildande av vägförening skall enligt de sakkunnigas förslag länsstyrelsen kalla kommunalnämnden i kommun, inom vilken någon del av det ifrågakomna området är beläget, att genom ombud närvara vid sammanträde mellan fastighetsägare m. fl. inför länsstyrelsen eller den länsstyrelsen förordnar. Emellertid kan området helt eller delvis vara beläget även inom stad och för dylikt fall bör tydligen staden erhålla dylik kallelse. I departementsförslaget har därför orden »komunalnämnden i» utgått.

En del av mig här förut bemötta anmärkningar, som framställts mot reglerna i 2 kap., såsom att vid sidan av byggnadsnämnd borde nämnas även byggnadsinspektör samt att ej i lagtexten borde anges att samfälligheten icke finge utöva verksamhet, som är främmande för dess ändamål, avser även reglerna i förevarande paragrafer.

76 §.

Beträffande de viktiga bestämmelserna angående väghållningsbördans fördelning har jag förut yttrat mig och därvid redogjort för de mot förslaget i

vissa utlåtanden framställda anmärkningarna av mer huvudsaklig natur. Som nämnt är det min åsikt, att i den mån bestämmandet av andelstal skulle ske icke enligt den allmänna regeln om taxeringsvärdena såsom fördelningsgrund utan efter prövning av länsstyrelsen med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet, lagen dock bör i någon mån lämna anvisning om de principer, efter vilka olika omständigheters betydelse här skall bedömas. I departementsförslaget har därför gjorts ett tillägg, utmärkande att länsstyrelsen vid bestämmande av annan allmän norm än taxeringsvärdena, bör beakta fastigheternas nytta av vägarna och förmåga att bära väghållningskostnaderna, varjämte för det fall då fråga är om särskilt andelstal för viss fastighet meddelats exempel på omständigheter, som kunna verka till andelens minskning eller höjning. Jag får härutinnan hänvisa till lagtexten och vad jag förut anfört om principerna för väghållningsbördans fördelning.

84 §.

Länsstyrelsen i Hallands län hemställer att det i förevarande paragraf i de sakkunnigas förslag använda uttrycket »då vägförening bildats» utbytes mot orden »då stadgar för vägförening fastställts och styrelse blivit utsedd».

Med hänsyn till terminologien i 71 §, enligt vilken föreningen kommer till stånd redan genom beslutet om dess bildande, har i departementsförslaget företagits ändring i den av de sakkunniga föreslagna texten i överensstämmelse med nyssberörda hemställan.

86 §.

Svenska stadsförbundet yttrar att, då fråga är om stad, stadsfullmäktige borde höras angående vägarnas sträckning. *Lantmäteristyrelsen* anser att stads eller stadsliknande samhälles specialorgan för anläggning av gator och vägar åtminstone borde höras vid ordnandet av vägar inom stadens eller samhällets område.

I ett par yttranden göres gällande att vägstyrelsen i vederbörande vägdistrikt borde höras i ärenden, som avses i förevarande paragraf.

Jag vill påpeka att föreskriften om inhämtande av yttrande från byggnadsnämnd ingalunda är avsedd att uttömmande ange, vilka myndigheter eller andra som kunna komma ifråga till att höras i ärenden av här avsedd natur. I 84 och 85 §§ hänvisas länsstyrelsen till att pröva vad utredning som är erforderlig. Det förutsättes även att redan vid bildandet av vägförening frågan om vägarna vanligen preliminärt dryftas med förutom fastigheternas ägare och innehavare även representanter för kommunala myndigheter. Emellertid torde vara lämpligt att i viktigare fall, såsom då vägnätet ursprungligen planeras eller mer betydande ändringar i planen vidtagas, stadsfullmäktige, kommunalnämnd i köping respektive municipalnämnd höras i ärendet, och en föreskrift härom har därför upptagits i departementsförslaget.

87 §.

I ett yttrande över de sakkunnigas förslag anmärkes att det vore oklart huruvida bestämmelserna i 41 § skulle tillämpas även i fall enligt 3 kap.

Som anmärkningen synes riktig och nämnda bestämmelser torde böra iakttagas även i fråga om vägföreningens vägar, har i departementsförslaget i förevarande paragraf upptagits en hänvisning till 41 §.

91 §.

Länsstyrelsen i Hallands län anför att paragrafens tredje stycke borde kompletteras med en bestämmelse, att föreningens vägar skola genom föreningens försorg och på dess bekostnad utmärkas genom anslag å lämpliga platser, med hänsyn till att straff för olovligt begagnande av vägarna kunde inträda.

Att uppgift om vilka vägar, som äro föreningens, anslås å en eller flera offentliga platser i orten synes vara lämpligt i de flesta fall. Där så är förhållandet bör länsstyrelsen tydligen anlita denna kungörelseform, eventuellt vid sidan av annan eller andra sådana. Förslaget lämnar ju länsstyrelsen frihet att bestämma härutinnan. Som det är ett länsstyrelsens beslut, vilket sålunda kungöres, torde länsstyrelsen själv böra hava att ombesörja saken, särskilt som länsstyrelsen likväl skulle behöva utöva kontroll. Det må framhållas att anslag av dylik karaktär icke får anses innefatta förbud för allmänheten att trafikera vägarna. Lämpligen böra därför anslagen icke placeras vid vägar på sådant sätt att missuppfattning härutinnan kan uppstå. Vill föreningen förbjuda allmän trafik å någon väg, får det ske genom särskilt anslag vid vägen. I regel torde väl något dylikt icke behöva förekomma. Skulle någon viss trafik från utomstående förorsaka svårare slitage, kan ju föreningen förbjuda denna trafik och därmed eventuellt framtvinga slitageersättning enligt reglerna i 89 §.

På hemställan av *lantmäteristyrelsen* har i departementsförslaget gjorts ett tillägg av innehåll att de handlingsavskrifter m. m., varom i sista stycket förmäles, skola tillställas såväl lantmäterikontoret som byggnadsnämnden i fall då ärendet rör område av både egentlig landsbygd och stad eller stadsliknande samhälle (jfr vid 39 §).

Vad angår övergångsbestämmelserna och följdförfattningarna har från remissmyndigheternas sida annan erinran mot de sakkunnigas förslag ej framställts än den av mig förut bemötta, av överståthållarämbetet gjorda anmärkningen att, om förmånsrätt i enlighet med förslaget skall införas, reglerna därom borde intagas i väglagen. Rörande förslaget i nu förevarande delar hänvisas i övrigt till betänkandet. I departementsförslaget har i övergångsbestämmelserna inskjutits en förtydligande hänvisning till förslagets 83 §.

Sedan departementschefen därefter uppläst i enlighet med förut angivna grunder inom departementet upprättade förslag till

1) lag om enskilda vägar;

2) lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar;

3) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom;

4) lag om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet; samt

5) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad,

av den lydelse bilaga A till detta protokoll utvisar,

hemställer departementschefen, att lagrådets utlåtande över nämnda förslag måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas medelst utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Bilaga A.

Förslag
till
Lag
om enskilda vägar.

Härigenom förordnas som följer:

1 KAP.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Denna lag avser enskild väg, som för en eller flera fastigheter är till nytta vare sig för utfart, hemkörslor eller eljest.

Vad i denna lag stadgas angående fastighet gälle även beträffande gruva och skall, där omständigheterna prövas därtill föranleda, tillämpas jämväl å sådan byggnad eller industriell anläggning, som tillhör annan än ägaren till grunden.

Beträffande stad eller samhälle på landet, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad skola lända till efterrättelse, äger denna lag icke tillämpning, såvitt angår område, för vilket stadsplan fastställts; dock skall, där ej med stöd av stadgandena i 65 §, 71 § andra stycket eller 85 § annorledes i laga ordning beslutes, fastställelse av stadsplan för område icke medföra att vad tidigare jämlikt denna lag bestämts rörande fastigheter eller vägar inom området upphör att gälla.

Denna lag skall icke verka rubbning av vad som finnes särskilt stadgat om rätt till väg eller om väghållningsskyldighet i vissa fall, ej heller inskränkning i den omfattning, i vilken det enligt vedertagna allmänna rättsgrundsatser är lovligt för envar att färdas över annans ägor.

2 §.

Till väg höra vägbana och de områden därinvid, som stadigvarande tarvas för vägbanans bestånd och underhåll, såsom slänt, bankett, dike och upplagsplats, ävensom trumma, skyddsvärn, vägmärke och annan för vägens bestånd eller brukande utförd anordning. Såsom väg anses bro och färja med färjläge.

3 §.

Väghållning omfattar byggande av väg, vägunderhåll och vinterväghållning.

Såsom byggande av väg anses förutom anläggning av ny väg även omläggning och förbättring av väg.

Till vägunderhåll räknas dels åtgärd för vägs vidmakthållande i ett för dess ändamål tillfredsställande skick, såsom påförande av väghållningsämnen, vägbanans jämnande, dikesrensning, underhåll och iståndsättning av bro eller färja samt ombyggnad av trumma, dels uppsättande av skyddsvärn, vägmärke eller annan dylik anordning, såvida åtgärden ej företages i samband med vägens byggande, dels ock öppnande och stängande av rörlig bro samt drift av färja.

Vinterväghållning omfattar arbete för att hålla vägbana till erforderlig bredd fri från hinder av snö och is ävensom för dess utmärkande, där så tarvas, så ock åtgärd för vägbanas bättrande genom påskottning av snö, där å kortare sträckor till följd av ojämn snösamling uppstått menföre, som med hänsyn till trafikens art och omfattning är till avsevärd olägenhet.

4 §.

Väg skall till läge och sträckning samt till bredd och anordning i övrigt byggas så, att ändamålet med vägen må utan oskälig kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan.

Inom område, för vilket med avseende å fastighetsindelning eller byggnadsverksamhetens ordnande, enligt vad därom stadgats, viss plan eller särskilda bestämmelser äro gällande, må ej väg så byggas att planen eller bestämmelserna motverkas eller eljest markens ändamålsenliga bebyggande försvåras. Ej heller må väg byggas i strid mot vad jämlikt 84 eller 85 § föreskrivits.

Vägunderhåll och vinterväghållning skola utföras på sätt vägens ändamål fordrar.

Vid väghållning skall iakttagas vad om fasta fornlämningar, naturminnesmärken och nationalparker är särskilt stadgat.

5 §.

För fullgörande av väghållningsskyldighet eller annan förpliktelse, som enligt denna lag eller med stöd därav meddelad bestämmelse åligger fastighet, svare, där ej nedan i denna paragraf annorledes stadgas, fastighetens ägare.

Den, som innehar fastighet med fideikommissrätt eller eljest utan vederlag besitter fastighet på grund av testamentariskt förordnande, skall vid tillämpning av denna lag anses såsom fastighetens ägare.

I ägares ställe svare den, som innehar fastighet på sådana villkor att han, där fastighetsskatt för fastigheten skall utgå, jämlikt kommunalskattelagen är skyldig erlägga dylik skatt.

Där ej annat följer av vad som finnes särskilt stadgat rörande betalning med förmånsrätt ur fastighet, svare ej ny ägare eller innehavare för belopp, som förfallit till betalning innan han tillträdde fastigheten, men vare, där företrädaren försummat att verkställa arbete, som i avseende å väghållningen ålagts honom, skyldig fullgöra vad sålunda blivit eftersatt.

2 KAP.

Allmänna bestämmelser.

Om rätt till väg och om väghållningsskyldighet m. m.

6 §.

Är för fastighets ändamålsenliga brukande av synnerlig vikt att väg för den fastighet bygges över annan fastighets område och kan ej sådant ända

till märkligt men för den senare fastigheten, skall därifrån upplåtas den mark, som åtgår till vägen.

7 §.

Prövas befintlig väg vara av synnerlig vikt för ändamålsenligt brukande av fastighet, till vilken vägen icke hörer, skall rätt att begagna vägen upplåtas för fastigheten, såframt ej därigenom märkligt men tillskyndas fastighet, å vars mark vägen är belägen, eller någon, som enligt tidigare upplåtelse äger nyttja vägen.

8 §.

Därest vid prövning av fråga om upplåtelse för fastighet av rätt enligt 6 eller 7 § att bygga eller begagna väg finnes att sådant men, som där sägs, skulle orsakas av upplåtelsen, såframt ej fastighetens rätt att nyttja vägen begränsas till viss tid, viss årstid eller visst färdsätt, varde rättigheten på dylikt sätt begränsad. Sådan begränsning därav må ock ske i fall då uppenbart är att fastighetens behov av vägen är i motsvarande mån inskränkt.

9 §.

För upplåtelse av mark till väg, så ock för annat intrång, som orsakas av vägs byggande eller begagnande, skall gäldas ersättning.

Upplåtes för fastighet rätt att såsom farväg begagna annans väg och kan till följd därav arbete, som under de sist förflutna fem åren, räknat från det frågan om upplåtelsen väcktes, nedlagts å vägens anläggning, omläggning eller förbättring, anses hava blivit av synnerlig vikt för fastighetens ändamålsenliga brukande, må, där särskild anledning därtill förekommer och fastigheten förpliktas att, på sätt nedan i detta kapitel sägs, med viss andel deltaga i vägens underhåll, fastigheten åläggas jämväl att ersätta vägens ägare skälig del av värdet av det nämnda vägbyggnadsarbetet.

Varder fastighet, för vilken upplåtes rätt att såsom farväg begagna annans väg, icke förpliktad att med viss andel deltaga i väghållningen, åligge fastigheten skyldighet att utgiva ersättning för den slitning av vägbanan, som beräknas uppkomma genom vägens begagnande för fastigheten.

Ersättning, som i tredje stycket avses, skall bestämmas till visst penningbelopp att utgå årligen i förskott under den tid rätten att begagna vägen äger bestånd och av den berättigade tages i anspråk. I övrigt skall ersättning enligt denna paragraf bestämmas i penningar att utgå på en gång.

10 §.

I vägbyggnadsföretag, som är av synnerlig vikt för två eller flera fastigheters ändamålsenliga brukande, skola dessa samfällt deltaga.

Väg, som, då mark är bar, är till nytta för två eller flera fastigheter, skall av dem samfällt underhållas.

Är väg under tid, då marken är snötäckt, till nytta för två eller flera fastigheter, skola dessa samfällt taga del i vinterväghållningen.

Väghållningsskyldighet enligt vad nu är sagt åligger dock icke fastighet, med mindre vägen är till nytta för fastigheten såsom farväg samt rätt att i

sådant hänseende begagna vägen tillkommer eller kan tillerkännas fastigheten jämlikt lag eller enligt avtal eller medgivande av vederbörande rättsägare, ej heller för tid, som förflutit, innan skyldigheten i nedan angivna ordning fastställes.

Vad i denna paragraf stadgats utgöre icke hinder för att, där så prövas skäligt, egendom, vars rätt att begagna väg till tiden eller annorledes begränsas, så ock egendom, som i 1 § andra stycket avses, förklaras skola bidraga till väghållningen allenast genom erläggande av sådan ersättning, som i 9 § tredje stycket sägs; och skall, där så sker, å egendomen icke tillämpas vad i detta kapitel finnes stadgat om väghållningsskyldig eller den, som har att deltaga i väghållning.

11 §.

Skyldigheten att deltaga i väghållning skall mellan de fastigheter, vilka skyldigheten åligger, fördelas med hänsyn till den omfattning, vari de beräknas komma att begagna vägen, dock att ej å någon fastighet må läggas större andel än som svarar mot dess nytta av vägen.

12 §.

Arbete med väghållning skall av de väghållningsskyldiga utföras antingen gemensamt eller, efter vägdelning, så att envar av dem eller, där särskilda omständigheter därtill föranleda, vissa eller samtliga gemensamt stå i ansvar för viss sträcka å marken (väglott).

Vid vägdelning skall, allt efter som fråga är om vägbyggnad, vägunderhåll eller vinterväghållning, hänsyn tagas till sådana omständigheter, som inverka på kostnaden i motsvarande avseende, så att, där större svårighet möter, skälig minskning i väglott däremot beräknas. I följd härav skall, i den mån anledning därtill förekommer, delning av väg verkställas särskilt för byggandet, särskilt för underhållet och särskilt för vinterväghållningen, ändå att den enligt 11 § å varje fastighet belöpande andelen är densamma beträffande vart och ett av dessa slag av väghållning.

13 §.

Där med stöd av stadgandena i detta kapitel genom förrättning eller dom väghållningsskyldighet ålägges eller ålagts fastighet samt för skyldighetens fullgörande tarvas, att sand, grus, jord eller sten tages å visst eller vissa ställen å annan fastighet eller att å visst område därav invid vägen växande träd eller buskar borthuggas eller kvistas eller snöskärm uppsättes, skall rätt i sådant avseende upplåtas för den förra fastigheten, där ej detta skulle lända den andra till märkligt men; och må, där det kan ske utan att orsaka dylikt men samt finnes påkallat till vinnande av ökad trafiksäkerhet vid vägens begagnande, rätt som nyss sagts i fråga om röjning av träd eller buskar upplåtas för fastighet, som i den i detta kapitel stadgade ordning berättigats att nyttja vägen.

För upplåtelse, som i första stycket avses, så ock för annat intrång, som

därav föranledes, skall ersättning gäldas i penningar. Ersättningen skall bestämmas att utgå på en gång, dock att ersättning för rätt att taga väghållningsämnen må, där rätt i sådant hänseende ej förbehålles allenast den eller de fastigheter, för vilka upplåtelsen sker, bestämmas sålunda att dels på en gång skall erläggas visst belopp och dels vid varje särskilt tillfälle, då rättigheten begagnas, betalning skall gäldas efter visst pris för den då tagna mängden. Ej må för erläggande av den ersättning för rätt att taga väghållningsämnen, som skall utgå på en gång, bestämmas längre tid än ett år efter det rättigheten fastställdes.

Vid upplåtelse av rätt, som i denna paragraf avses, så ock vid rättighetens begagnande skall tillses, att den fastighet, som därav besväras, ej betungas mer än nödigt är. Träd av större prydnadsvärde eller träd och buskar å tomt eller i trädgård må ej fällas, med mindre synnerliga skäl därtill äro. Innan upplåten rätt att borthugga eller kvista träd eller buskar begagnas, skall för varje gång underrättelse om åtgärden, minst en vecka förut, meddelas vederbörande fastighets ägare eller innehavare.

14 §.

I fall då genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämmes eller bestämts att väg må för fastighet byggas eller begagnas, må till förmån för fastigheten, där det kan ske utan märkligt men för annan fastighet, föreskrivas, att grind eller led ej får bibehållas eller uppsättas å vägen annorstädes än i ägogräns, i korsning av järnväg, spårväg eller vattenväg eller där det erfordras för fullgörande av stadgad stängselskyldighet. Vid meddelande av dylik föreskrift må dess tillämpning i övrigt begränsas med avseende å vissa tider eller platser efter ty skäligt prövas.

För intrånget skall gäldas ersättning, som bestämmes i penningar att utgå på en gång.

Om förrättning.

15 §.

Prövning av fråga om rättighet eller skyldighet, som i 6—14 §§ avses, verkställes vid förrättning på stället i den ordning nedan stadgas.

16 §.

Rätt att påkalla förrättning enligt detta kapitel och att vid förrättningen föra talan tillkomme för fastighet, som saken förmenas angå, dess ägare ävensom innehavaren, där denne jämlikt 5 § har att svara för fullgörandet av fastighetens väghållningsskyldighet.

Väckes sålunda fråga, som i 6—14 §§ avses, må härutinnan talan för fastighet vid förrättningen föras jämväl av innehavare av nyttjande- eller servitutsrätt, i den mån frågan rörer hans rätt.

Har efter förrättningens början fastighet övergått till ny ägare eller innehavare, vare han i lika mån som företrädaren bunden av vad denne medgivit eller godkänt.

17 §.

Talan å fastställelse av skyldighet för fastighet att deltaga i väghållning må vid förrättning föras endast för fastighet, vilken prövas jämlikt de i 10 § stadgade grunder skola deltaga i den vägbyggnad, det vägunderhåll eller den vinterväghållning, varom fråga är.

18 §.

Ansökning om förrättning enligt detta kapitel göres skriftligen hos länsstyrelsen.

I ansökningen böra fullständigt uppgivas ärendets omfattning och beskaffenhet, de fastigheter saken förmenas angå, samt vederbörande ägares och innehavares, nyttjanderätts- och servitutshavares namn och hemvist.

Finner länsstyrelsen den äskade förrättningen endast avse fråga, som bör vinna sin lösning i den i 3 kap. stadgade ordning, äge länsstyrelsen avslå ansökningen eller, där förordnande för förrättningsman redan utfärdats men förrättningen ännu icke avslutats, förordna om dess inställande. Är frågan om dylikt beslut beroende på utredning, som länsstyrelsen låter verkställa, må med utseende av förrättningsman tills vidare anstå eller länsstyrelsen föreskriva att förrättningen skall vila, intill dess länsstyrelsen annorledes förordnar.

19 §.

Till förrättningsman skall länsstyrelsen förordna sådan person, lantmätare eller annan, som finnes äga erforderlig kunskap och erfarenhet samt jämväl i övrigt vara till uppdraget lämplig.

För förrättning, som avser stad eller samhälle på landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, skall till förrättningsman företrädesvis förordnas i stadens eller samhällets tjänst anställd mätningsman eller jämlikt 5 kap. 2 § lagen om fastighetsbildning i stad förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället.

Hava samtliga uppgivna sakägare förenat sig om förslag till viss förrättningsman, varde den föreslagne förordnad, där ej annat föranledes av stadgandena i första och andra styckena eller eljest laga hinder möter.

Om förordnandet skall underrättelse av länsstyrelsen meddelas länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 39 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

20 §.

Förrättningsmannen skall, om han finner sådant nödigt eller någon av sakägarna det äskar, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej åsämjas, av förrättningsmannen utses bland dem, som äro valda till nämndemän eller till ägodelningsnämndemän eller till gode män vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Ej må till god man utses någon, som är bosatt fjärran från den ort, där förrättningsstället är beläget, när annan behörig närmare finnes.

Bestämmes under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning av åtgärd, som därförinnan vidtagits.

Stanna förrättningsmannen och gode männen i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle förrättningsmannens.

21 §.

För förrättningen njute förrättningsmannen och gode männen ersättning, den förre i likhet med vad för lantmätare och de senare i enlighet med vad för gode män vid lantmäteriförrättningar är eller varder stadgat.

Den ersättning, så ock kostnad för kallelser eller annat, som för förrättningen är av nöden, skall, där ej annorlunda är särskilt stadgat, av sökanden genast förskjutas samt, därest vid förrättningen flera förpliktas till väghållning eller utgivande av ersättning enligt 9 § tredje stycket, mellan dem och sökanden fördelas efter ty skäligt prövas.

22 §.

Uppkommer vid förrättning fråga, för vars avgörande fordras särskild fackkunskap, äge länsstyrelsen, på därom av förrättningsmannen framställd begäran och efter prövning av åtgärdens behövlighet, förordna sakkunnig person att biträda förrättningsmannen. Över länsstyrelsens beslut härutinnan må klagan icke föras.

Ersättning till sakkunnigt biträde, varom nyss sagts, bestämmes av förrättningsmannen med gode männen, om sådana äro tillkallade; och gälle beträffande ersättningen vad i 21 § andra stycket finnes om annan kostnad för förrättning stadgat.

23 §.

Mot förrättningsman, god man och sakkunnigt biträde gälle dessa jäv: om han själv är sakägare eller om han är med sakägare i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt lag utgör jäv mot domare, eller om han eller någon, som är med honom sålunda skyld eller besvågrad, eljest äger del i saken eller därav kan vänta synnerlig nytta eller skada, eller om han såsom ledamot i någon rätt deltagit i åtgärd eller beslut, som rör saken, eller om han varit fullmäktig i saken, eller om han är i någon sakägares tjänst, eller om han är sakägares vederdeloman eller uppenbare ovän. Söker någon, sedan förrättning begärts, sak med honom eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att därmed göra honom jävig, det skall ej räknas för jäv.

Vet förrättningsman, god man eller sakkunnigt biträde att emot honom finnes jäv eller är han hindrad att inom skälig tid utföra sitt uppdrag, anmäle det genast hos den, som meddelat honom uppdraget.

24 §.

Förrättningsman skall så skyndsamt som möjligt å därför tjänlig tid börja förrättningen samt utan onödigt dröjsmål fortsätta och avsluta densamma.

Finner förrättningsmannen anledning till antagande att till förrättningen

hänskjuten fråga bör lösas i den i 3 kap. stadgade ordningen, skall han genast härom underrätta länsstyrelsen och inhämta dess besked huruvida förrättningen skall fortgå.

Vill den, som sökt förrättning, sedan förrättningsman förordnats men innan sammanträde under förrättningen hållits, återkalla sin talan, göre det skriftligen hos förrättningsmannen. Därest kungörelse eller kallelser, varom i 25 § sägs, redan utfärdats och återkallelsen inkommit så sent att förrättningsmannen ej kan i god tid före det utsatta sammanträdet skriftligen underrätta samtliga kända sakägare om förrättningens inställande, vare återkallelsen utan verkan; och meddele förrättningsmannen sökanden därom besked. Sker återkallelsen vid sammanträde under förrättningen, skall densamma genast inställas, där ej annan sakägare, som äger påkalla förrättning rörande den väckta frågan, begär att förrättningen fortsättes.

25 §.

Innan förrättning företages, skall förrättningsmannen om tid och ställe för första sammanträdet utfärda kungörelse, som skall minst fjorton dagar därförut ej mindre uppläsas i kyrkan i den eller de församlingar, där de av förrättningen berörda fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller, där förhållandena påkalla det, två eller flera av ortens tidningar.

Härjämte åligge det förrättningsmannen att minst fjorton dagar före sammanträdet med posten avsända skriftlig kallelse till sammanträdet till envar uppgiven eller eljest för förrättningsmannen känd sakägare. Kallelse skall adresseras till den fastighet, varom fråga är, såvida ej säker kunskap vinnes om annan adress inom landet för mottagaren. Är mark, som beröres av förrättningen, samfälld för flera fastigheter med skilda ägare och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan varde kallelsen översänd till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställes någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; och skall, där kallelse delgives på detta sätt, kungörelsen om förrättningen innehålla uppgift om vilken delägare, kallelsen tillställes, samt anslås å lämplig plats inom den kommun, där den samfällda marken är belägen.

Kungörelse och kallelse, varom i denna paragraf är stadgat, skola innehålla anmaning att vid sammanträdet förete tillgängliga åtkomst- och andra handlingar, som styrka rätt att föra talan vid förrättningen.

Är uppenbart, vilka med avseende å förrättningen äro sakägare, må, utan hinder av att kungörelse och kallelse ej verkställts i ovan stadgade ordning, förrättningen företagas, där samtliga sakägarna infinna sig eller av förrättningsmannen blivit minst fjorton dagar förut bevisligen kallade till förrättningen.

Avser förrättningen väg i ort, där byggnadsnämnd finnes, har förrättningsmannen att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

Där fråga är om vägs byggande så att den korsar allmän väg, järnväg, spårväg, kanal eller flottled, vare förvaltningen av denna andra trafikled kallad att såsom sakägare deltaga i förrättningen.

26 §.

Är någon sakägare å okänd ort eller så fjärran, att han ej kan bevaka sin rätt, och är icke någon förordnad eller eljest veterligen behörig att för honom tala och svara, begäre förrättningsmannen förordnande av god man för den bortovarande enligt lagen om förmynderskap.

27 §.

Angår förrättning fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, skall allmänt ombud förordnas att vid förrättningen bevaka det allmännas rätt. Förordnandet meddelas, där det ej ankommer på annan myndighet, av länsstyrelsen i det län där fastigheten är belägen.

Finner förrättningsmannen, att förrättningen rörer fastighet, som i första stycket sägs, skall han, såframt ej honom veterligt allmänt ombud blivit förordnat, så snart ske kan om förhållandet underrätta länsstyrelsen, vilken, därest densamma ej själv skall meddela förordnandet, har att vidarebefordra underrättelsen till vederbörande.

Den myndighet, som utfärdat förordnande för allmänt ombud, skall därom genast underrätta förrättningsmannen; och åligge det denne att snarast möjligt till det allmänna ombudet med posten avsända underrättelse om tid och ställe för första sammanträdet eller, om detta redan hållits, nästa sammanträde under förrättningen.

28 §.

Därest förrättning uppskjutes från ett sammanträde till annat samt vid det förra tid och plats för sakens vidare handläggning icke tillkännagivits och ej heller överenskommelse träffats om sättet för kungörandet av det nya sammanträdet, skall förrättningsmannen därtill i god tid skriftligen kalla samtliga sakägare, gode män och allmänna ombud samt, i fall som i 25 § femte stycket sägs, om detta sammanträde underrätta byggnadsnämnden. Skall någon, som varken kallats eller inställt sig till något föregående sammanträde under förrättningen, inkallas såsom sakägare, har förrättningsmannen att tillställa honom skriftlig kallelse minst fjorton dagar i förväg.

29 §.

Kommer ej förrättningsmannen tillstädes å den för sammanträde utsatta tid och infinner han sig ej heller inom tre timmar därefter, då må de, som tillstädeskommit, åtskiljas. Får förrättningsmannen laga förfall, underrätte han så fort ske kan alla vederbörande därom. Förrättningsman, som utan skälig orsak utebliver från sammanträde, ersätte all skada och olägenhet, samt svare därjämte för tjänstefelet.

Utebliver god man från förrättning, varde annan i hans ställe utsedd, såframt ej alla närvarande sakägare begära uppskov med ärendets vidare handläggning.

Utebliver sakägare från lagligen kungjord förrättning, vare det ej hinder för förrättningens företagande; dock att om sökanden, utan att hava anmält laga förfall, utebliver från första sammanträdet, skall så förfaras som om han hade vid sammanträdet återkallat sin talan.

30 §.

Vid första sammanträdet under förrättningen uppläse förrättningsmannen sitt förordnande.

Förrättningsmannen efterhöre, huruvida jäv är att anföra mot honom eller god man eller förordnat sakkunnigt biträde. Sakägare, som vill anföra jäv, göre det å första sammanträdesdag, då den, mot vilken jävet framställes, tjänstgör. Ej må sakägare senare väcka fråga om jäv, med mindre han varit av laga förfall hindrad att inställa sig å nämnda dag eller den omständighet, varå jävet grundas, först efteråt tillkommit eller blivit honom kunnig. I dessa fall skall jävet för att vinna beaktande framställas å den sammanträdesdag, som först inträffar efter det förfallet upphörde eller anledningen till jävet uppkom eller blev känd. Sakägare, som föreslagit någon till förrättningsman eller röstat å någon vid utseende av god man, må ej å omständighet, som därvid var för sakägaren känd, grunda jäv mot den, som i enlighet med sakägarens förslag eller röst blivit förordnad eller utsedd.

Över framställd jävsanmärkning meddele förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, så fort ske kan beslut.

Finnes jäv mot förrättningsman lagligen grundat, skall förrättningen genast avbrytas. I ty fall ävensom därest sakkunnigt biträde befinnes jävigt, tillkännagive förrättningsmannen ofördröjligen förhållandet för länsstyrelsen. Är god man befunnen jävig, utses annan i hans ställe.

Ogillas jävsanmärkningen, må talan mot beslutet fullföljas hos länsstyrelsen genom besvär, vilka skola dit ingivas inom tjugu dagar från det beslutet avkunnades. Underrättelse härom skall meddelas i beslutet. Utan hinder av förd klagan, fortsätte den, mot vilken jävet framställts, med sin befattning, intill dess annorledes i vederbörlig ordning förordnas. Dock må ej förrättningen avslutas, innan jävsfrågan slutligen prövats.

Vid beslut, varigenom jävsanmärkning gillas, skall förbliva. Sådant beslut må ej verka rubbning eller upphävande av åtgärd eller beslut, som tillkommit innan anmärkningen gjordes. Ogillar länsstyrelsen jävsanmärkning, må klagan över länsstyrelsens beslut härutinnan icke föras.

31 §.

Förrättningsmannen skall föra protokoll över vad som förekommer vid förrättningen.

I protokollet skall ske anteckning rörande vilka som äro sakägare och för vilka fastigheter de äga föra talan, samt till beskaffenhet och utgivningsdag

anmärkas de handlingar, som styrka behörighet härutinnan. Fastigheternas registerbeteckningar skola angivas, i den mån sådana finnas dem åsatta.

I protokollet skola noga upptagas framställda yrkanden och anförda skäl samt förrättningsmannens och gode männens beslut och utlåtanden jämte grunderna för desamma.

Protokollet skall avfattas i sammanhängande paragrafföljd för hela förrättningen och inom åtta dagar efter varje sammanträde å förut tillkännagiven tid och plats uppläsas.

Protokollet skall förses med underskrift av förrättningsmannen och gode männen, om han av sådana biträdes, samt jämväl undertecknas av de sakägare, som närvarit vid sammanträdet, dock att där närvarande sakägare äro flera än tio eller de eljest därom besluta, protokollet skall å deras vägnar undertecknas av två personer, vilka sakägarna därtill utsett. Den är utsedd, som erhållit de flesta rösterna; mellan lika röstetal skilje lotten. Vägrar sakägare sin underskrift eller förekommer anmärkning mot protokollet, skall anteckning därom ävensom om beslut, som i anledning av framställd anmärkning meddelas, i protokollet verkställas.

32 §.

Förrättningsmannen och hans biträden samt gode männen må, där sådant är för förrättningen erforderligt, efter därom i god tid gjord tillsägelse hos vederbörande fastighets ägare eller innehavare, övergå ägor, verkställa stakning eller mätning å marken, undersökning av grund och annan dylik åtgärd. Därvid skall iakttagas, att skada å växande gröda samt nedhuggning eller skadande av träd såvitt möjligt undvikas. Ej må i trädgård, annan därmed jämförlig plantering eller park utan ägarens lov träd skadas eller fällas.

Har genom åtgärd, som i första stycket avses, skada uppkommit och vill den, som skadan led, därför njuta gottgörelse, framställe han sitt yrkande hos förrättningsmannen, vilken har att med gode männen, om han av sådana biträdes, uppskatta skadan; och gälle om ersättning för skadan vad i 21 § andra stycket rörande kostnad för förrättning finnes stadgat.

33 §.

Vid förrättning skall i förekommande fall företagas sådan prövning, som i 1 § andra stycket sägs, samt efter omständigheterna tillses:

huruvida väg för fastighet må byggas över annan fastighets område;

huru väg skall byggas till läge, sträckning, bredd, byggnadssätt och anordning i övrigt;

inom vilken tid byggande av väg skall vara slutfört;

huruvida för fastighet skall upplåtas rätt att begagna befintlig väg;

huruvida rätt, som för fastighet upplåtes att begagna väg, skall begränsas på sätt i 8 § sägs;

vilka fastigheter, som skola vara pliktiga att deltaga i vägs byggande eller underhåll eller i vinterväghållning, och huru stor andel av skyldigheten, som skall åligga envar fastighet (andelstal), ävensom, där någon av de väghåll-

ningsskyldiga fastigheternas rätt att begagna vägen begränsas till viss årstid eller viss tid, huru väghållningsskyldigheten skall beträffande övrig del av året eller efter den bestämda tidens utgång mellan de övriga väghållningsskyldiga fördelas;

huruvida arbetet med vägbyggnad, vägunderhåll eller vinterväghållning skall av de väghållningsskyldiga utföras gemensamt eller efter vägdelning samt, i senare fallet, huru delningen skall verkställas;

huruvida för fastighet skall upplåtas rätt, som i 13 § omförmäles, skolande, där vid förrättning verkställes vägdelning, alltid i sammanhang därmed till prövning upptagas frågan om upplåtelse av rätt att taga väghållningsämnen erfordras eller icke;

å vilket eller vilka ställen, i vilken omfattning och på vad sätt jämlikt 13 § upplåten rätt må utövas samt huruvida ett till hämtning av väghållningsämnen vid förrättningen bestämt ställe må för enahanda ändamål nyttjas av ägaren eller eljest av annan än den eller de fastigheter, för vilka rättigheten sålunda upplåtes;

huruvida och i vad mån inskränkning skall jämlikt 14 § föreskrivas i rätt att å väg bibehålla eller uppsätta grind eller led;

huruvida ersättning enligt 9 § första eller andra stycket, 13, 14, 22 eller 32 § skall gäldas samt till vilket belopp eller, i den mån ersättning enligt 13 § ej bestämmes allenast till visst belopp, efter vilka grunder ersättningen i övrigt skall beräknas;

huruvida och på vad sätt ersättning, som här nämnts, skall mellan flera fastigheter till utgörande fördelas;

huruvida ersättning enligt 9 § tredje stycket skall utgå, med vilket årligt belopp ersättningen skall gäldas ävensom, där vägdelning skett och eljest i förekommande fall, huru beloppet skall fördelas mellan flera till ersättningen berättigade;

huru utgifterna för förrättningen skola mellan flera sökande eller andra sakägare i enlighet med stadgandena i 21 § fördelas.

34 §.

Förrättningsmannen skall söka såvitt möjligt mellan sakägarna åstadkomma förening; och varde, där i viss fråga förening sker, särskild avhandling därom upprättad samt av de sakägare, vilkas rätt av frågan beröres, underskriven och medelst förrättningsmannens och närvarande gode mäns påskrift vitsordad. Avhandlingen skall bifogas protokollet över förrättningen.

Rörer förening fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, skall, ändå att dess ombud därå ingått, föreningen i avseende å fastigheten ej gälla, med mindre den varder av vederbörande myndighet godkänd.

Angår förening fråga om byggande av väg i fall, som i 4 § andra stycket avses, vare föreningen ej gällande utan att den prövas överensstämma med de i nämnda stycke givna stadganden.

Ej heller vare förening gällande, där den finnes uppenbarligen till skada för fastighet betunga densamma med förpliktelse i avsevärt högre grad än vad enligt de i detta kapitel stadgade grunder skall åligga fastigheten.

Åberopas vid förrättning enligt detta kapitel av någon sakägare mellan honom och annan sakägare gällande avtal rörande fråga, som vid förrättningen skall prövas, varde avtalet tillerkänt enahanda verkan, som om dessa sakägare vid förrättningen ingått förening i överensstämmelse med avtalets innehåll; dock skall sakägare icke vid förrättning anses bunden av tidigare avtal, såframt efter avtalets ingående inträtt ändrade förhållanden, som på frågan i synnerlig mån inverka, ej heller där avtalet avser väghållningsskyldighet och tio år förflutit från det avtalet slöts.

Prövning enligt denna paragraf av fråga om verkan av förening eller avtal ankommer på förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes.

35 §.

I den mån ej enligt 34 § gällande förening mellan sakägarna kan åstadkommas eller tidigare ingånget avtal skall läggas till grund för avgörandet, varde saken av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, prövad jämlikt de i detta kapitel stadgade grunder; och skola de, sedan alla vid förrättningen förekommande frågor blivit behörigen utredda, ändå att frågorna skola avgöras i enlighet med förening eller avtal, på grund av vad i ärendet förekommit avgiva skriftligt utlåtande i saken, vilket för sakägarna skall uppläsas och framläggas.

Ej må i utlåtandet föreskrivas åtgärd, för vars vidtagande fordras offentlig myndighets tillstånd, med mindre sådant tillstånd inhämtats.

Sedan utlåtandet framlagts, eller då förrättning, sedan sammanträde därunder ägt rum, skall inställas, skall förrättningen förklaras avslutad med tillkännagivande vid vilken domstol talan mot förrättningen må fullföljas samt vad enligt 37 § skall iakttagas för sådan talans bevarande.

Skola enligt vad i 50 § sägs två eller flera fastigheter bilda en samfällighet för gemensam väghållning, skall förrättningsmannen föranstalta därom att efter förrättningens avslutande i sammanhang därmed å förrättningsstället hålles sammanträde med vederbörande för antagande av stadgar och utseende av styrelse för samfälligheten. Vid sammanträdet skall förrättningsmannen leda förhandlingarna samt framlägga förslag till stadgar.

36 §.

Avskrift av förrättningsprotokollet med det i 35 § omförmälda utlåtande samt de vid förrättningen ingångna föreningar och övriga vid förrättningen upprättade handlingar ävensom kopia av karta, där sådan vid förrättningen upprättats, skola av förrättningsmannen inom tjugu dagar eller, om vägen eller största delen därav är belägen inom något av rikets fyra nordligaste län, inom trettio dagar efter förrättningens avslutande överlämnas till ordföranden i styrelse, varom i 50 § förmäles, eller där sådan styrelse ej är tillsatt, till någon i orten boende pålitlig person, som av sakägarna eller, om dessa ej äro ense, av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, utses att mottaga samma handlingar; och vare handlingarna hos den, som sålunda mottagit dem, tillgängliga för envar, som åstundar att granska

eller avskriva desamma. Kvitto å handlingarnas mottagande skall vidfogas huvudskriften av förrättningsutlåtandet.

Förrättningsmannen åligge jämväl att inom tid, som i första stycket sägs, om dagen för förrättningens avslutande skriftligen underrätta länets lantmäterikontor eller, därest förrättningsakten jämlikt 39 § skall redovisas till byggnadsnämnd, denna nämnd.

37 §.

Klagan över förrättningen må av sakägare föras genom besvär hos ägodelningsrätten i den ort, där vägen eller största delen av densamma är belägen. Besvären skola ingivas till ägodelningsdomaren inom fyrtiofem dagar eller, om vägen eller största delen därav är belägen inom något av rikets fyra nordligaste län, inom sextio dagar från den dag då förrättningen förklarats avslutad, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvären så tidigt att de före sagda tids utgång komma ägodelningsdomaren till handa.

Den, som vid förrättningen begärt ersättning enligt 32 §, äge, ändå att han ej är sakägare, rätt att vad denna ersättningsfråga angår fullfölja talan mot förrättningen på sätt och inom tid, varom i första stycket sägs. Dylik talerätt tillkomme ock sakkunnigt biträde såvitt rörer av honom vid förrättningen fordrad ersättning enligt 22 §.

38 §.

När besvär enligt 37 § blivit anförda, skall ägodelningsdomaren genast därom underrätta förrättningsmannen, vilken har att skyndsamt till ägodelningsdomaren insända förrättningsprotokollet och övriga förrättningen rörande handlingar jämte karta, där sådan upprättats. Förrättningsmannen vare pliktig att, där ägodelningsdomaren eller ägodelningsrätten så prövar nödigt, inställa sig vid rätten för att höras i målet. Ersättning för inställelsen skall förskjutas av klaganden, och pröve rätten i slutliga utslaget, huruvida beloppet skall helt eller delvis gottgöras honom av annan part.

I fråga om förfarandet i målet och talan mot däri meddelade beslut gälle i tillämpliga delar vad angående klagan över avslutat laga skifte är stadgat.

39 §.

Efter det mål, som i 38 § sägs, blivit genom lagakraftägande dom avgjort, skall förrättningsakten översändas, där målet återförvisats till förrättningsmannen, till denne men eljest till länets lantmäterikontor eller, om vägen varom fråga är eller största delen därav är belägen inom stad eller samhälle, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, till byggnadsnämnden för att där förvaras. Avskrift av dom i målet skall, evad domen vunnit laga kraft eller ej, översändas till nämnda lantmäterikontor eller byggnadsnämnd ävensom till förrättningsmannen och den, som jämlikt 36 § har att förvara avskrift av förrättningshandlingarna.

Föres ej talan mot förrättningen, har förrättningsmannen att insända förrättningsutlåtandet till ägodelningsdomaren, vilken åteckne detsamma bevis, att besvär ej anförts; och åligge det förrättningsmannen att, sedan utlåtandet

återställts till honom, inom fyra månader efter förrättningens avslutande översända förrättningsakten till den myndighet, hos vilken, enligt vad i första stycket sägs, akten skall förvaras.

Där förrättningen avser väg, som är belägen dels i stad eller samhälle, varom i första stycket förmäles, och dels å egentliga landsbygden, skall förrättningsmannen verkställa avskrift av förrättningshandlingarna, vilken avskrift skall åtfölja akten, tills densamma inlämnats till förvar hos vederbörande byggnadsnämnd eller lantmäterikontor; och åligge det den av dessa myndigheter, som mottagit akten, att därom teckna bevis å avskriften och översända denna till den andra av ifrågavarande myndigheter. I fall, som i detta stycke avses, varde, då avskrift av dom, efter ty ovan är sagt, skall översändas till byggnadsnämnden eller lantmäterikontoret, dylik avskrift tillställd dem båda.

Huru förrättningsman må genom vite tillhållas att fullgöra sin skyldighet att redovisa förrättningsakt och andra honom enligt denna lag åliggande uppgifter, därom förordnar Konungen. Närmare anvisningar till ledning för förrättningsmän vid handläggning av förrättningar utfärdar Konungen eller den Konungen förordnar.

Om verkställighet m. m.

40 §.

Föres ej talan mot förrättning enligt detta kapitel så som i 37 § sägs, gånge det därvid meddelade utlåtandet i verkställighet såsom lagakraftägande dom.

Beträffande rätt att begagna väg, som redan finnes anlagd, samt skyldighet att fullgöra underhåll eller vinterväghållning av sådan väg, skall vad i ägodelningsrättens dom bestämts, ändå att talan däremot föres, omedelbart lända till efterrättelse, såframt ej ägodelningsrätten eller högre rätt, där saken är anhängig, annorledes förordnar.

På yrkande av part må ägodelningsrätten, där särskilda skäl därtill äro, förordna, att jämväl vad i dess dom bestämts rörande rätt att bygga väg över annans mark eller rätt, som i 13 § avses, må verkställas utan hinder av att domen icke vunnit laga kraft.

Den, som söker verkställighet av dom, som icke vunnit laga kraft, har att i den ordning 48 § utsökningslagen föreskriver ställa pant eller borgen för den gottgörelse för skada genom verkställighetsåtgärden, som kan, där domen ändras, prövas skola utgå. Från skyldighet att ställa dylik säkerhet vare kronan fri.

Att vad genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämts i vissa hänseenden skall verkställas i särskild ordning följer av vad nedan i 41 och 49 §§ samt angående vägsamfällighet stadgas.

41 §.

Skall väg byggas så att den korsar allmän väg, järnväg, spårväg, kanal eller flottled, vare förvaltningen av denna andra trafikled berättigad att ombesörja

arbetet, i vad detsamma utgöres av anordningar i korsningen, samt pliktig att, om förvaltningen ej själv verkställer detta arbete, övervaka detsamma och, där anordningarna icke utföras på ett för trafiken betryggande sätt, i god tid anmäla förhållandet hos vederbörande myndighet, som äger meddela erforderliga föreskrifter.

42 §.

Har genom förrättning eller dom fastighet förpliktats deltaga i väghållning utan att tillika angivits i vad mån fastigheten äger rätt att begagna vägen, vare så ansett som om dylik rätt blivit genom förrättningen eller domen fastställd att gälla så länge fastigheten sålunda ålagd väghållningsskyldighet består. Dock skall, där fastigheten förpliktats deltaga endast i vinterväghållning, därav icke anses följa att fastigheten tillerkänts rätt att nyttja vägen den tid mark är bar.

43 §.

Yppas tvist mellan ägare, innehavare av nyttjanderätt eller andra om bättre rätt till vad såsom ersättning enligt 9, 13, 14 eller 32 § skall utgå, skall den tvist hänvisas till särskilt utförande i vanlig ordning, och varde i ty fall ersättningsbeloppet i avbidan å tvistens slutliga avgörande nedsatt i förvar hos länsstyrelsen.

44 §.

Är ersättning enligt 9 § första och andra styckena, 13 § eller 14 § bestämd att utgå på en gång, skall den erläggas eller, efter ty i 43 § är sagt, hos länsstyrelsen nedsättas inom tid, som i laga ordning bestämts, eller, om dylik bestämmelse saknas, inom ett år efter det ersättningen fastställdes; och må, evad ersättningen skall gäldas av allenast en fastighet eller blivit mellan flera till utgörande fördelad, ej arbete å annans mark verkställas eller åtgärd till förfång för annan vidtagas, innan ersättningens hela belopp blivit guldet eller nedsatt.

I fall då ersättning enligt 9 § bestämts att utgå med visst årligt belopp, må vägen ej begagnas för den ersättningsskyldiga fastigheten, med mindre förfallen del av ersättningen blivit erlagd eller nedsatt.

45 §.

Skall jämlikt lagakraftägande beslut ersättning enligt 9 § första och andra styckena utgå på en gång och bliver den ej till fullo gulden eller, efter ty i 43 § är sagt, nedsatt inom ett år efter utgången av den i 44 § angivna tid, räknad från det beslutet vann laga kraft, vare vad genom förrättningen eller domen rörande vägen föreskrivits i sin helhet förfallet.

Därest ersättning enligt 13 eller 14 §, vilken enligt lagakraftägande beslut bestämts att utgå på en gång, icke gäldats eller nedsatts inom den i 44 § angivna tid, räknad från det beslutet vann laga kraft, vare frågan om den rätt, ersättningen avser, förfallen.

Är vad genom förrättning eller dom rörande väg bestämts i sin helhet förfallet till följd av en eller flera sakägares underlåtenhet att fullgöra sin ersättningsskyldighet, åligge det denne eller dessa sakägare en för alla och alla för en att slutligen vidkännas kostnaderna för förrättningen.

46 §.

Försummar någon att i vederbörlig ordning gälda eller nedsätta ersättning enligt 9 § första och andra styckena, 13 § eller 14 §, som bestämts att utgå på en gång, och har annan, vilkens rätt är beroende av att förpliktelsen fullgöres, helt eller delvis förskjutit beloppet, njute denne utmätning hos den försumlige för vad sålunda för hans räkning utgivits, såframt ersättningens hela belopp blivit inom den i 45 § angivna tid guldet eller nedsatt.

47 §.

Den, som för honom tillerkänd rätt att begagna annans väg i förskott för visst år erlagt ersättning jämlikt 9 § tredje stycket, må, där han styrker att han under året själv botat brist i vägens underhåll, berättigas återbekomma ersättningsbeloppet eller del därav efter ty skäligt prövas. Krav därå skall vid talans förlust framställas inom en månad efter årets utgång.

48 §.

För övervakande av underhållet och vinterväghållningen i fråga om väg, som gjorts till föremål för vägdelning, skall, där någon av väglottshavarna det fordrar, anställas särskild ojävig tillsyningsman. Bliva väglottshavarna ej ense om valet av tillsyningsman, skall sådan på anmälan utses av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen bestämme ock, där så påkallas, vad arvode bör tillkomma tillsyningsmannen och huru arvodet bör mellan väglottshavarna till utgörande fördelas, allt efter ty skäligt prövas.

Tillsyningsmannen entledigas av väglottshavarna, såvida de därom äro ense. I annat fall må frågan av envar av dem underställas prövning av länsstyrelsen, som förordnar efter omständigheterna.

Vad ovan i första och tredje styckena stadgats om väglottshavare skall, där fastighets väghållningsskyldighet jämlikt 5 § skall fullgöras av innehavaren, tillämpas ej blott å denne utan även å fastighetens ägare.

49 §.

Försummar väglottshavare att vederbörligen underhålla sin väglott eller fullgöra vinterväghållning därå och bättrar han ej ofördröjligen efter tillsägelse, skall tillsyningsman, som i 48 § omförmäles, hålla syn genom två ojävige män, av vilka den ene skall vara nämndeman, ägodelningsnämndeman eller god man vid lantmäteri- eller mätningsförrättningar. Varder vid synen, till vilken den försumlige skall i god tid kallas, bristen vitsordad, uppskatte synemännen i penningar kostnaden för dess botande. Därefter äge tillsyningsmannen erhålla utmätning hos den försumlige för det uppskattade beloppet jämte synekostnaderna samt vare pliktig att, i den mån medel sålunda för ändamålet tillhandahållits honom, ofördröjligen ombesörja utförande av det eftersatta arbetet. Nöjes ej väglottshavaren däråt, instämme sitt klander till allmän underrätt i orten inom tre månader efter utmätningen eller vare sin talan kvitt.

Vad i första stycket angående syn stadgats utgöre icke hinder för tillsyningsmannen att, därest väglott ej ofördröjligen efter tillsägelse bättras, genast bota befintlig brist. Har så skett, njute han av den försumlige skälig gottgörelse för arbetet, i den mån detta visas hava varit erforderligt för väglottens försättande i laggillt skick.

Om vägsamfällighet.

50 §.

Har genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämts, att arbete med vägs eller väglotts byggande, underhåll eller vinterväghållning skall av två eller flera fastigheter utföras gemensamt och äro ej fastigheterna i samme ägares, eller i fall som i 5 § tredje stycket avses, samme innehavares hand, skola fastigheterna bilda en samfällighet för handhavandet av den gemensamma väghållningen och därmed förenade angelägenheter. Ej må dylik samfällighet utöva verksamhet, som är främmande för dess sålunda angivna ändamål.

För samfälligheten skola antagas stadgar och skall finnas styrelse. De väghållningsskyldigas rätt att besluta i samfällighetens angelägenheter utövas å sammanträde.

51 §.

Stadgar för samfällighet, som i 50 § sägs, skola angiva:

samfällighetens benämning, som skall innehålla ordet vägsamfällighet och däri ordet förening ej må ingå;

samfällighetens ändamål under hänvisning till de beträffande väghållningens utförande och delaktigheten däri meddelade beslut;

huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet;

huru revision av styrelsens förvaltning skall ske;

tiden för räkenskapsavslutning;

huru ofta ordinarie sammanträde med de väghållningsskyldiga skall hållas;

det sätt, varpå kallelse till sammanträde skall ske och andra meddelanden bringas till de väghållningsskyldigas kännedom, ävensom den tid före sammanträde, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna;

så ock vad i övrigt kan finnas nödigt.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som finnes stridande mot denna eller annan lags föreskrifter eller som kan anses äventyra sådan delägares rätt, för vilken skyldighet att ingå i samfälligheten framdeles kan inträda.

Stadgarna skola för att bliva gällande granskas och fastställas av länsstyrelsen. Beslutad ändring av stadgarna äge ej giltighet, med mindre den varder av länsstyrelsen fastställd.

52 §.

Styrelse, som i 50 § avses, skall bestå av en eller flera här i riket bosatta personer och hava sitt säte i den ort, där vägen eller största delen därav är belägen.

Ändå att den tid, för vilken styrelseledamot blivit utsedd, ej gått till ända, må han skiljas från uppdraget genom beslut av de väghållningsskyldiga.

Anmälan om val av styrelse eller ändring i dess sammansättning skall ofördröjligen göras hos länsstyrelsen.

Har styrelseledamot avgått eller den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända utan att anmälan om nytt val skett, och är styrelsen med kvarstående ledamöter ej beslutför, eller saknas eljest behörig styrelse, äge länsstyrelsen på yrkande av någon, vars rätt kan vara beroende av att sådan styrelse finnes, förordna syssloman att, intill dess efter inkommen anmälan om verkställt val förordnandet återkallas, antingen ensam eller jämte de styrelseledamöter, som må finnas, förvalta samfällighetens angelägenheter och företräda samfälligheten på sätt om styrelse finnes nedan stadgat. Syssloman njute av samfälligheten arvode, som bestämmes av länsstyrelsen.

Då styrelse utsetts eller ändring i dess sammansättning skett samt då förordnande av syssloman ägt rum, skall på samfällighetens bekostnad underrättelse därom intagas i länskungörelserna.

53 §.

I fall, som i 50 § avses, må ej, innan stadgar fastställts och anmälan om styrelseval skett eller syssloman jämlikt 52 § fjärde stycket förordnats, arbete å annans mark verkställas eller eljest åtgärd till förfång för annan vidtagas.

54 §.

Styrelse för vägsamfällighet äge att i enlighet med denna lag, stadgarna och de väghållningsskyldigas beslut, där detta ej är mot stadgarna eller mot lag stridande, ombesörja den gemensamma väghållningen och i övrigt förvalta samfällighetens angelägenheter. Styrelsen äge att i allt vad som rör den gemensamma väghållningen själv eller genom ombud ej mindre i förhållande till tredje man handla å samfällighetens vägnar än även inför domstolar och andra myndigheter företräda samfälligheten.

Angående befogenhet för styrelseledamot att mottaga stämning i mål, som rör samfälligheten, så ock annat meddelande i fråga om densamma skall vad i 11 kap. 15 § rättegångsbalken är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Såsom styrelsens beslut gälle, där ej annorlunda är i stadgarna bestämt, den mening, om vilken vid styrelsesammanträde de flesta röstande förena sig, men vid lika röstetal den mening, som biträdes av ordföranden vid sammanträdet.

Ledamot av styrelse äge ej deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och samfälligheten, ej heller angående avtal mellan samfälligheten och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot samfällighetens. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot styrelseledamoten eller tredje man.

55 §.

Ledamöter av styrelse för vägsamfällighet, vilka genom att överskrida sin befogenhet eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda de väg-

hållningsskyldiga skada, svare för skadan en för alla och alla för en; svare ock på sätt nu nämnts för den skada, som de genom överträdelse av bestämmelse i denna lag eller i gällande stadgar tillskynda tredje man.

56 §.

Å sammanträde, varom i 50 § förmäles, må rösträtt för envar av de väghållningsskyldiga fastigheterna utövas av den, som jämlikt 5 § har att svara för fullgörande av fastighetens förpliktelser, efter det andelstal, som är bestämmande för fastighetens delaktighet i väghållningsskyldigheten. Väghållningsskyldig, som icke gäldat förfallet bidrag, är förlustig sin rösträtt, intill dess betalningen fullgöres. Ej må någon utöva rösträtt för mer än en tiondel av de väghållningsskyldigas sammanlagda, å sammanträdet företrädda andelstal. Ej heller må någon själv eller genom ombud eller såsom ombud för annan deltaga i behandlingen av fråga rörande avtal mellan honom och samfälligheten eller angående avtal mellan denna och tredje man, där han i frågan äger ett väsentligt intresse, som kan vara stridande mot samfälligheten. Vad sålunda stadgats äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot honom eller tredje man.

Vid avgörande av fråga, som rör uteslutande sådan del av väghållningen, däri allenast vissa av de väghållningsskyldiga äro pliktiga att taga del, tillkomme endast dessa väghållningsskyldiga rösträtt.

För beslut vid sammanträde erfordras, där ej i stadgarna finnes för visst fall annorledes bestämt, allenast enkel pluralitet i röstetal, beräknat på sätt ovan nämnts. Vid lika röstetal avgöres val genom lottning, i andra frågor gälle den mening, som biträdes av de flesta röstande, eller, om jämväl antalet röstande är lika, av ordföranden vid sammanträdet.

Över beslut, som å sammanträde fattas, skall genom styrelsens försorg föras protokoll, vilket senast fjorton dagar efter sammanträdet skall vara för de väghållningsskyldiga tillgängligt.

Kallelse till sammanträde skall, där ej i gällande stadgar annorledes bestämts, antingen skriftligen delgivas samtliga väghållningsskyldiga minst en vecka före sammanträdet eller ock minst fjorton dagar därförut kungöras såväl i kyrkan för den eller de församlingar, där vägen är belägen, som ock i minst en av ortens tidningar.

Styrelsen äge, när den finner lämpligt, kalla de väghållningsskyldiga till extra sammanträde. Varder sådant sammanträde för uppgivet ändamål påfordrat av minst en femtedel av de väghållningsskyldiga eller det mindre antal, som må vara i stadgarna bestämt, skall sammanträde av styrelsen utlysas.

57 §.

Underlåter styrelse för vägsamfällighet att i föreskriven ordning kalla de väghållningsskyldiga till ordinarie sammanträde, eller har styrelsen ej senast två veckor efter påfordran, som i 56 § sjätte stycket sägs, utlyst extra sammanträde att hållas så snart det med iakttagande av föreskriven kallelsetid kan ske, eller finnes ej behörigen utsedd styrelse, då skall, för den händelse ej i

stadgarna bestämmelse finnes för dylikt fall, kallelse, som utfärdas av minst en femtedel av de väghållningsskyldiga, äga samma giltighet som kallelse av styrelsen.

58 §.

Menar medlem av vägsamfällighet att beslut, som fattats å sammanträde, icke i behörig ordning tillkommit eller eljest strider mot lag eller författning eller mot stadgarna eller kränker hans enskilda rätt eller vilar på orättvis grund, äge tala därå genom stämning å styrelsen inom trettio dagar från beslutets dag. Försummas det, vare rätt till talan förlorad. Ändå att talan föres mot beslutet, gånge det i verkställighet, där ej domstolen annorlunda förordnar.

Talan, som ovan nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte.

Dylik talan må, i fall då rösträtt å sammanträde för fastighet utövas av dess innehavare, föras ej mindre av denne än även av fastighetens ägare.

59 §.

För förbindelse, som vägsamfällighet ådragit sig, svare de fastigheter, vilka vid tiden för förbindelsens uppkomst hade att deltaga i kostnaderna för den gren av samfällighetens verksamhet, till vilken förbindelsen är att hänföra, efter de andelstal, som vid nämnda tid voro gällande med avseende å väghållningsskyldigheten inom denna verksamhetsgren. Uppkommer brist hos någon av de sålunda ansvariga, vare bristen fördelad mellan de övriga av dem efter nyssnämnda beräkningsgrund.

Betalningsansvar, som enligt vad nu sagts åvilar fastighet, må göras gällande endast av vägsamfälligheten, och har förty fordringsägaren att för betalning söka denna.

Att fastighet, som efter förbindelsens uppkomst inträtt såsom medlem i samfälligheten, kan varda delaktig i ansvaret för förbindelsens fullgörande, därom stadgas i 66 §.

60 §.

Vägsamfällighets medelsbehov skall, där det icke fylles genom andra inkomster, täckas genom uttaxering av bidrag i penningar.

Till belopp och under villkor, som de väghållningsskyldiga å sammanträde bestämma, äger styrelsen upptaga lån, som, där det ej skall infrias inom ett år, skall återgäldas genom årlig amortering efter viss plan.

Är egendom, som i 1 § andra stycket avses eller vars väghållningsskyldighet efter ty i 5 § tredje stycket sägs åvilar innehavaren i ägarens ställe, medlem av vägsamfällighet, må samfälligheten icke ikläda sig gäld, för vars betalning jämlikt 59 § nämnda egendom jämte annan har att svara, såframt ej för det å egendomen i första hand belöpande bidraget till gäldens betalning ställts pant eller borgen hos samfälligheten eller ock ett mot detta bidrag svarande belopp av från egendomen inbetalat förlag avsättes för dess andel i gälden. Sålunda avsatt belopp må ej användas eller tagas i mät för annat ändamål.

61 §.

För varje år skall vägsamfällighet upprätta utgifts- och inkomststat. Förslag därtill skall av styrelsen uppgöras och framläggas för granskning och fastställelse å sammanträde med de väghållningsskyldiga.

Då i fråga om skyldigheten att deltaga i kostnaderna skilda regler gälla beträffande olika utgifter, skola med hänsyn därtill utgifterna uppdelas i grupper och inkomsterna beräknas särskilt för varje sådan grupp; och må i ty fall de medel, som inflyta för täckning av utgifter, för vilka vissa väghållningsskyldiga hava att svara efter vissa andelstal, icke sammanblandas med andra tillgångar eller användas eller tagas i mät för ändamål, till vilket bidrag skola utgå av andra väghållningsskyldiga eller efter andra delaktighetstal. Har väghållningsskyldig att bidraga till utgifterna inom flera dylika utgiftsgrupper, bör, där så ske kan, uttaxeringen av hans bidrag verkställas gemensamt för dessa grupper samt de av honom inbetalda bidragsmedlen, i den mån de ej åtgå till infriande av hans andel i förfallen gäld, fördelas mellan utgiftsgrupperna efter storleken av de bidrag, han i övrigt har att till dem lämna.

62 §.

Förslå ej de till samfälligheten influtna medel, som må för ändamålet användas, till betalning av klar och förfallen gäld, skall styrelsen utan dröjsmål hos dem, som efter ty i denna lag stadgas häfta i ansvar för gälden, uttaxera och indriva bidrag, som erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande. Prövas försumlighet härutinnan ligga styrelsens ledamöter till last, svare de för gälden en för alla och alla för en såsom för egen skuld.

Där i annat fall än i första stycket avses hos någon väghållningsskyldig uttaxerat bidrag ej kan indrivas eller det eljest efter fastställande av utgifts- och inkomststaten visar sig att de anvisade inkomsterna ej förslå, har styrelsen att till de väghållningsskyldiga hänskjuta frågan om ändring av staten.

63 §.

Uttaxering skall, där ej annan ordning finnes i stadgarna föreskriven, verkställas sålunda, att styrelsen upprättar och vid sammanträde till granskning framlägger debiteringslängd, upptagande det belopp, som skall uttaxeras, vad därav enligt reglerna för delaktigheten belöper å varje bidragsskyldig samt tiden för inbetalningen.

Förmenar väghållningsskyldig, att den i längden verkställda uttaxeringen eller fördelningen ej är med lag överensstämmande, äge han genom stämning å styrelsen inom trettio dagar efter sammanträdet påfordra rättelse i den gjorda debiteringen. Talan, som nu nämnts, skall anhängiggöras hos allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte. Ändå att dylik klandertalan väckes, vare väghållningsskyldig pliktig att å tid, som av styrelsen bestämts, inbetala å honom uttaxerat bidrag vid äventyr att, där ej rätten annorlunda förordnar, beloppet må utsökas i enahanda ordning som om betalningsskyldighet vore genom lagakraftägande dom ålagd.

Är fastighet, som utträtt ur samfälligheten, likväl jämlikt 59 § ansvarig för densamma åvilande förbindelse och sker fördenskull uttaxering å fastigheten, skall den, som har att svara för betalningen av fastighetens bidrag, kallas till det sammanträde, vid vilket debiteringslängden framlägges för granskning; och gälle beträffande honom med avseende å behörighet att klandra debiteringen och förpliktelse att erlägga uttaxerat belopp vad ovan om väghållningsskyldig är sagt.

64 §.

Upplösning av vägsamfällighet skall ske efter därom genom förrättning eller dom meddelat förordnande eller där eljest den gemensamma väghållningsskyldigheten i sin helhet upphört.

Skall samfällighet upplösas, må kallelse sökas å dess okända borgenärer. Ej må upplösning verkställas, innan all samfällighetens gäld blivit till fullo gulden eller de för betalningen erforderliga medlen blivit nedsatta i förvar hos länsstyrelsen.

Därest vid upplösning av vägsamfällighet dess tillgångar överstiga skulderna, varde överskottet, där ej annorledes i stadgarna bestämts, fördelat efter ty rättvist prövas mellan dem, som vid tiden för upplösningen äro medlemmar av samfälligheten.

Om verkan av ändring i de förhållanden, varå förrättning eller dom grundats.

65 §.

Inträda, sedan fråga om rättighet eller skyldighet, som i 6—14 §§ avses, blivit genom förrättning eller dom avgjord, ändrade förhållanden, som på frågan i synnerlig mån inverka, äge envar sakägare påkalla frågans återupptagande vid ny förrättning.

66 §.

Varder genom förrättning eller dom enligt detta kapitel bestämt, att fastighet, som är medlem av vägsamfällighet, icke vidare skall vara väghållningsskyldig eller att fastighet, som förut icke tillhört samfälligheten, skall deltaga i väghållningen, skall tillika vid förrättningen eller av domstolen prövas, huruvida av denna anledning ny samfällighet skall bildas och förty den äldre upplösas eller ock sistnämnda samfällighet äga bestånd oaktat den beslutade ändringen av väghållningsskyldigheten.

Bestämmes att fastighet skall inträda såsom medlem av förut bestående vägsamfällighet, varde i samband därmed prövat, huruvida och intill vilket belopp fastigheten skall svara för förbindelser, som samfälligheten tidigare iklätt sig men ännu icke infriat. Ej må sålunda å fastighet läggas ansvar för förbindelse i vidare mån än rättshandling, varå förbindelsen grundas, medför nytta för fastigheten, ej heller för gäld, som ingåtts för ändamål, vartill fastigheten icke enligt vad ovan i detta kapitel stadgats är pliktig att bidraga eller vartill fastigheten förpliktats lämna skäligt bidrag genom erläggande av ersättning, som i 9 § sägs.

67 §.

Har genom förrättning eller dom enligt detta kapitel blivit bestämt angående rättighet eller skyldighet, som i 6—14 §§ avses, och varder sålunda berättigad eller förpliktad fastighet sammanlagd med annan fastighet eller delad, skall, intill dess annorledes i laga ordning bestämmes, rättigheten eller skyldigheten tillkomma den eller de nybildade fastigheterna.

Skedde nybildningen genom delning och utfördes dessförinnan väghållningsarbetet gemensamt för den ursprungliga fastigheten och för annan fastighet, skall arbetet fortfarande utföras gemensamt, och skall av den ursprungliga fastighetens andelstal på var och en av de nybildade fastigheterna anses belöpa så stor del, som svarar mot åsatt taxeringsvärde.

Stod den ursprungliga fastigheten efter vägdelning i ansvar för viss väglott, skall efter fastighetens delning väghållningsarbetet beträffande denna väglott utföras gemensamt av de nybildade fastigheterna. För sådant fall skall vad i detta kapitel är stadgat med avseende å gemensam väghållning, som genom förrättning eller dom föreskrivits, i tillämpliga delar lända till efterrättelse, och skola de nybildade fastigheternas taxeringsvärden vara bestämmande för skyldighetens fördelning dem emellan.

Utan hinder av vad här ovan stadgats må ägare av någon av de nybildade fastigheterna så ock den, som jämlikt 5 § har att svara för dylik fastighet åvilande förpliktelse, som i denna paragraf avses, påkalla förrättning enligt 15 § med dem, som för de nybildade fastigheterna äga föra talan, för bestämmande enligt de i detta kapitel eljest stadgade grunder, huru ansvaret för den ursprungliga fastighetens förpliktelse skall fördelas mellan de nybildade fastigheterna. Vid sådan förrättning ingången förening mellan sakägarna vare icke gällande, med mindre den av förrättningsmannen med gode männen, där han av sådana biträdes, prövas överensstämma med sistnämnda grunder. Befinnes vid förrättningen att någon av de nybildade fastigheterna icke har nytta av vägen, varde den ursprungliga fastighetens skyldighet fördelad endast mellan de övriga nybildade fastigheterna, och förfalle därmed den sålunda från väghållningsskyldighet helt befriade fastighetens rätt att begagna vägen. Avskrift av förrättningen rörande handlingar skola av förrättningsmannen inom den i 36 § föreskrivna tid för där avsett ändamål överlämnas till den, hos vilken övriga handlingar angående vägen skola, på sätt i samma lagrum sägs, hållas tillgängliga.

68 §.

Häftar fastighet jämlikt vad i detta kapitel stadgats i betalningsansvar för vägsamfällighets gäld och varder fastigheten sammanlagd med annan fastighet eller delad, övergår ansvaret å den eller de nybildade fastigheterna. Skedde nybildningen genom fastighetsdelning, skola de nybildade fastigheterna sinsemellan taga del i betalningsansvaret efter dem åsatta taxeringsvärden; uppkommer brist hos någon av dem, varde bristen efter nämnda beräkningsgrund fördelad mellan de övriga.

69 §.

Därest i fall, då enligt 67 och 68 §§ taxeringsvärde skall vara bestämmande för nybildad fastighets andel i väghållningsskyldighet eller betalningsansvar,

sådant värde icke åsatts fastigheten, äge länsstyrelsen på ansökan och efter verkställd utredning fastställa särskilt värde att intill dess taxering skett ligga till grund för beräkningen.

Om behörig länsstyrelse m. m.

70 §.

Behörig länsstyrelse i frågor enligt detta kapitel är, där annat ej följer av vad i 27 § stadgats, länsstyrelsen i det län där vägen, varom fråga är, eller största delen därav är belägen.

Över länsstyrelses beslut i ärenden, som i detta kapitel avses, må, där ej enligt vad ovan stadgats vid beslutet skall förbliva, klagan föras hos Konungen i vederbörande statsdepartement i den för ekonomimål i allmänhet stadgade ordning.

3 KAP.

Särskilda bestämmelser för vissa fall angående områden med tätare bebyggelse.

71 §.

Beträffande område på landet eller i stad, inom vilket tätare bebyggelse uppkommit eller kan väntas inom nära förestående tid uppkomma, må länsstyrelsen förordna, att de fastigheter, som i sin helhet eller till någon del äro belägna inom området, skola utgöra en samfällighet *(vägförening)* för väghållning i fråga om de vägar, som i den ordning nedan sägs förklarats skola anses såsom föreningens vägar; och skola i ty fall rörande dessa vägar, förutom vad i 1 kap. finnes föreskrivet, de nedan i detta kapitel meddelade särskilda bestämmelser lända till efterrättelse.

Jämkning av de gränser för området, vilka angivas vid förordnandets meddelande, äge länsstyrelsen sedermera besluta, där sådant av ändrade förhållanden påkallas. Skulle, sedan vägförening bildats, länsstyrelsen finna, att behov av vägförhållandenas ordnande i enlighet med föreskrifterna i detta kapitel ej vidare föreligger, äge länsstyrelsen besluta, att föreningen skall upplösas.

Innan länsstyrelsen meddelar förordnande eller beslut enligt första eller andra stycket, skall länsstyrelsen låta vidtaga den förberedande utredning, som må anses erforderlig, samt i ärendet höra byggnadsnämnden, där fråga är om stad eller annan ort, där sådan nämnd finnes, ävensom bereda ägare och innehavare av fastigheter inom området tillfälle att å sammanträde inför länsstyrelsen eller den länsstyrelsen förordnar yttra sig i ärendet. Kungörelse om sammanträdet skall minst fjorton dagar förut uppläsas i kyrkan i vederbörande församling eller församlingar och införas i ortstidning. Kommun, inom vilken området i sin helhet eller till någon del är beläget, varde av länsstyrelsen kallad att genom ombud närvara vid sammanträdet. Därest fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, ingår eller skall ingå i vägföreningen, tillställe länsstyrelsen den myndighet särskild underrättelse om sammanträdet.

72 §.

Prövning, huruvida vad i detta kapitel stadgas rörande inom området belägen fastighet skall tillämpas å sådan byggnad eller anläggning, som i 1 § andra stycket sägs, skall verkställas av länsstyrelsen i samband med förordnande om vägförenings bildande samt eljest på ansökning av vägföreningen eller egendomens ägare. Den sistnämnde och, där frågan uppkommer sedan vägföreningen bildats, föreningen skola höras i ärendet.

I vägförening skall icke ingå fastighet, vars inom området belägna del utgöres av allenast kanal, järnväg, spårväg, väg eller gata, såframt ej till dylik anläggning hörer inom området belägen byggnads-, lastage- eller upplagsplats eller annat dylikt område samt länsstyrelsen fördenskull i den ordning, som i första stycket sägs, prövar fastigheten skola deltaga i föreningens väghållning.

73 §.

Vägförening har att ombesörja och bekosta väghållningen i fråga om föreningens vägar samt handhava de i föreningen ingående fastigheternas gemensamma angelägenheter i övrigt rörande dessa vägar.

Ej må föreningen utöva verksamhet, som är främmande för dess sålunda angivna ändamål.

74 §.

För vägförening skola antagas stadgar och skall finnas styrelse. Föreningens beslutanderätt utövas av medlemmarna å sammanträde.

Stadgarna skola angiva föreningens benämning, som skall innehålla ordet vägförening, föreningens ändamål under hänvisning till de beträffande föreningen meddelade beslut, den ort, där styrelsen skall hava sitt säte, huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutförhet, huru revision av styrelsens förvaltning skall ske, tiden för räkenskapsavslutning, huru ofta ordinarie föreningssammanträde skall hållas, sätt och tid för kallelse till sammanträde och sättet för andra meddelandens överbringande till delägarna ävensom vad i övrigt kan finnas nödigt.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som strider mot denna eller annan lags föreskrifter eller som kan anses äventyra sådan delägares rätt, för vilken skyldighet att ingå i föreningen framdeles kan inträda.

Stadgarna och beslut om ändring däri skola för att bliva gällande granskas och fastställas av länsstyrelsen.

Föreningens styrelse skall bestå av tre eller fem ledamöter, vilka skola vara här i riket bosatta. Styrelsen skall hava sitt säte inom den kommun, där området i sin helhet eller till största delen är beläget. En av styrelsens ledamöter utses av länsstyrelsen och må av föreningen åtnjuta arvode med belopp, som, där överenskommelse ej kan träffas, bestämmes av länsstyrelsen; de övriga väljas av föreningen.

Å föreningssammanträde må rösträtt för fastighet, som ingår i föreningen, utövas av den, som enligt 5 § har att svara för fullgörande av fastighetens bidragsskyldighet, efter det andelstal, som efter ty nedan i 76 § sägs skall vara bestämmande för fastighetens delaktighet i väghållningsskyldigheten.

Beträffande styrelse och föreningssammanträde skola i övrigt stadgandena i 52, 54, 55, 56 och 57 §§ äga motsvarande tillämpning, därvid skall iakttagas att styrelseledamot, utsedd av länsstyrelsen, endast av densamma må skiljas från sitt uppdrag.

Menar medlem av vägförening, att beslut, som fattats å sammanträde, icke i behörig ordning tillkommit eller eljest strider mot lag eller författning eller mot stadgarna eller kränker hans enskilda rätt eller vilar på orättvis grund, äge han söka rättelse i beslutet genom besvär, som jämte det överklagade beslutet skola ingivas till länsstyrelsen inom trettio dagar från beslutets dag, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvärshandlingarna så tidigt att de före sagda tids utgång komma länsstyrelsen till handa. Försummas det, vare rätt till talan förlorad. Ändå att talan föres mot beslutet, gånge det i verkställighet, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar. Talan, som nu är sagd, må i fall då rösträtt å sammanträde för fastighet utövas av dess innehavare, föras ej mindre av denne än även av fastighetens ägare.

75 §.

Då förordnande enligt 71 § första stycket meddelats, har länsstyrelsen att kalla dem, som enligt 74 § äga utöva rösträtt för de i vägföreningen ingående fastigheterna, att å tid och plats, som länsstyrelsen bestämmer, sammanträda för antagande av stadgar för föreningen och val av styrelse. Kallelserna skola avsändas minst fjorton dagar före sammanträdet.

76 §.

De i vägföreningen ingående fastigheterna skola, där ej nedan annorledes stadgas, bidraga till föreningens utgifter i förhållande till fastigheternas senast fastställda taxeringsvärden; och äge i ty fall, om sådant värde ej åsatts fastighet, länsstyrelsen på ansökan och efter verkställd utredning bestämma särskilt värde att, intill dess taxering skett, ligga till grund för beräkningen av fastighetens andelstal.

Skulle länsstyrelsen i visst fall finna att, med hänsyn till fastigheternas nytta av vägarna samt fastigheternas förmåga att bära kostnader för väghållningen, den i första stycket angivna allmänna grunden för delaktigheten måste medföra mindre lämplig fördelning av väghållningsbördan än viss annan sådan grund, äge länsstyrelsen, sedan vägföreningens medlemmar beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, fastställa sistnämnda grund att tillämpas i stället för taxeringsvärdena. Vid bedömande av lämplighetsfrågan skall iakttagas bland annat, att reglerna för delaktigheten skola vara av beskaffenhet att kunna utan avsevärd svårighet omedelbart tillämpas av vägföreningen även under växlande förhållanden med avseende å fastighetsindelningen och bebyggelsen inom området.

Då särskilda omständigheter därtill föranleda, såsom att viss i föreningen ingående fastighet till avsevärd del av ägovidden faller utom föreningens område eller eljest drager jämförelsevis ringa nytta av den väghållning, föreningen har att ombesörja, eller att den för fastighetens räkning å föreningens

vägar bedrivna trafiken i särskilt hög grad föranleder ökning av väghållningskostnaderna, må länsstyrelsen på ansökan åsätta fastigheten visst högre eller lägre andelstal än vad som skulle följa av den allmänna grund för delaktigheten, som i första stycket stadgas eller med stöd av bestämmelserna i andra stycket fastställts att gälla beträffande föreningen.

Verkställes inom området från fastighet avstyckning av ett flertal lägenheter till försäljning, må länsstyrelsen på ansökan efter ty skäligt prövas förordna att denna fastighet så ock annan i föreningen ingående fastighet, som har samme ägare, skola i fråga om kostnaderna för byggande av viss eller vissa av föreningens vägar deltaga efter visst högre andelstal än det, som för sagda fastighets eller fastigheters delaktighet i övrigt är gällande. I fall, som i detta stycke avses, må länsstyrelsen föreskriva att i vägbyggnadskostnad skall inräknas jämväl ersättning enligt 87 §.

Ansökning, som i denna paragraf sägs, må göras antingen av vägföreningen eller av den, som å föreningssammanträde äger föra talan för fastighet, vars särskilda andelstal är i fråga. Fastighetens ägare och innehavare så ock föreningen skall tillfälle beredas att yttra sig över ansökningen, i den mån de ej själva framställt eller biträtt densamma.

Beslut, som med stöd av stadgandena i denna paragraf meddelats, äge länsstyrelsen i enahanda ordning upphäva eller ändra, såframt de förhållanden, som legat till grund för beslutet, undergått ändring.

77 §.

Vägförenings medelsbehov skall, där det icke fylles genom andra inkomster, täckas genom uttaxering å föreningens medlemmar av bidrag i penningar.

Beträffande uttaxering skall vad i 63 § första stycket finnes stadgat äga motsvarande tillämpning. Förmenar medlem av vägföreningen, att verkställd uttaxering eller fördelning å medlemmarna av uttaxerat belopp ej är med lag överensstämmande, äge han söka rättelse i den gjorda debiteringen genom besvär, som jämte styrkt avskrift av debiteringslängden skola ingivas till länsstyrelsen inom trettio dagar efter det sammanträde, å vilket längden varit framlagd för granskning, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvärshandlingarna så tidigt att de före sagda tids utgång komma länsstyrelsen till handa. Ändå att besvär sålunda anförts, skall å tid, som av föreningens styrelse bestämts, uttaxerat bidrag inbetalas, vid äventyr att, där ej länsstyrelsen annorlunda förordnar, beloppet må utsökas i enahanda ordning som om betalningsskyldighet vore genom lagakraftägande dom ålagd.

78 §.

För vägförenings förbindelser svare dess medlemmar efter de andelstal, som äro gällande i fråga om väghållningsskyldigheten. Uppkommer brist hos någon av de sålunda ansvariga fastigheterna, vare bristen fördelad mellan de övriga av dem efter nyssnämnda beräkningsgrund.

Betalningsansvar, som enligt vad nu sagts åvilar fastighet, må göras gällande endast av vägföreningen, och har förty fordringsägaren att för betalning söka denna.

Är gälden klar och förfallen, skall styrelsen vid äventyr, som i 62 § sägs, utan dröjsmål uttaxera och indriva bidrag, som erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande. För täckning av gäld, som under visst år uppkommit annorledes än genom sådan upplåning av medel, varom i 81 § förmäles, har styrelsen att, om gälden ej genast infrias, av inkomsterna under året avsätta det belopp, som kan beräknas åtgå till gäldens betalning. Sålunda avsatta medel må ej användas eller tagas i mät för annat ändamål.

Har länsstyrelsen förordnat, att föreningen skall upplösas, vare lag som i 64 § sägs.

79 §.

För varje år skall vägförening upprätta utgifts- och inkomststat. Förslag därtill skall av styrelsen uppgöras och framläggas för granskning och fastställelse å föreningssammanträde.

Där, med stöd av vad i 76 § fjärde stycket sägs, bestämts att särskilda andelstal skola gälla i fråga om vissa utgifter, äge vad i 61 § andra stycket är föreskrivet motsvarande tillämpning.

80 §.

Vägförenings medlemmar skola årligen, var efter sitt andelstal, tillskjuta nödigt förlag samt, om förlaget ej förslår till täckande av årets utgifter, fylla bristen.

81 §.

Där vägförenings utgifter för vägbyggnad, för gäldande av ersättning enligt 87 § eller för annat ändamål, som ej är att hänföra endast till vägunderhållet, vinterväghållningen eller förvaltningen under året, beräknas bliva så betydande att de skäligen böra fördelas å flera år, må föreningen efter länsstyrelsens medgivande för täckning av viss del av dessa utgifter upptaga lån att återgäldas genom årliga amorteringar under flera, högst tio, år enligt viss av länsstyrelsen godkänd plan.

82 §.

Till vägförenings vägar, varom i 71 § förmäles, skola hänföras de vägar, som prövas erforderliga för utfart från området eller för samfärdseln mellan olika delar av detsamma; dock icke

1) väg, som ej kan anses lämplig för områdets ändamålsenliga ordnande och bebyggande, eller

2) väg, som är till nytta endast för en ringa del av området, eller

3) väg, som icke är av synnerlig vikt för området och ej kan anläggas eller upplåtas till begagnande för de i föreningen ingående fastigheterna utan märkligt men för fastighet, vartill vägmarken eller vägen hörer.

Vad ovan under 1) sagts utgöre icke hinder för att till föreningens vägar tills vidare hänföra väg, som är iståndsatt för begagnande och beräknas kunna under avsevärd tid vidmakthållas utan att därigenom områdets ändamålsenliga ordnande och bebyggande försvåras.

83 §.

Vad rörande skyldighet att hålla väg eller rätt att begagna väg blivit genom förrättning, dom eller avtal bestämt utgöre icke hinder att hänföra vägen till

föreningens vägar; och skall, där så sker, i stället för de äldre bestämmelserna tillämpas vad beträffande sådana vägar finnes i detta kapitel föreskrivet.

84 §.

Då stadgar för vägförening fastställts och styrelse blivit utsedd, skall länsstyrelsen till avgörande företaga frågan vilka vägar som skola förklaras vara föreningens. Har i samband med den i 71 § omförmälda utredningen eller eljest upprättats förslag härutinnan, skall länsstyrelsen häröver höra vägföreningen. Vid behov äge länsstyrelsen förordna sakkunnig person att i samråd med föreningen upprätta dylikt förslag. I förslaget skall intagas noggrann uppgift å de fastigheter, vilka de föreslagna vägarna tillhöra eller å vilkas mark de skulle anläggas, ävensom å vederbörande ägares och innehavares namn och hemvist.

Länsstyrelsen skall granska förslaget samt låta verkställa de besiktningar och undersökningar i övrigt, som finnas erforderliga. Därefter skall länsstyrelsen till envar ägare och innehavare av de i vägföreningen ingående fastigheterna och av övriga fastigheter, vilka saken kan angå, översända kallelse till sammanträde för överläggning i ärendet inför länsstyrelsen eller den länsstyrelsen förordnar.

Sedan dylikt sammanträde hållits och den ytterligare utredning, länsstyrelsen finner nödig, förebragts, skall länsstyrelsen med ledning av bestämmelserna i 82 och 83 §§ fastställa vilka vägar, som skola vara föreningens, samt beträffande varje sådan väg angiva dess läge, sträckning och bredd ävensom meddela de föreskrifter i övrigt rörande vägarnas beskaffenhet den tid mark är bar och vintertiden, vilka med hänsyn till samfärdselns behov och trafiksäkerheten må anses påkallade. Länsstyrelsen bestämme ock i vad mån och på vilka villkor grind eller led må finnas å dylik väg.

Föreningens vägar skola utmärkas å karta.

85 §.

Finner länsstyrelsen ändrade förhållanden därtill föranleda, skall länsstyrelsen, efter vederbörlig utredning och sedan vägföreningen och annan, som saken rörer, beretts tillfälle att i ärendet yttra sig, förordna, att väg, som förut icke hänförts till föreningens vägar, skall såsom sådan väg av föreningen byggas eller till väghållning övertagas eller att väg, som är föreningens, icke vidare skall såsom sådan anses, så ock vidtaga ändring av vad eljest tidigare jämlikt 84 § tredje stycket beslutits.

86 §.

Där i ärende, som i 84 och 85 §§ avses, fråga är om väg i stad eller annan ort, där byggnadsnämnd finnes, samt frågan kan äga betydelse för bebyggelsen eller fastighetsbildningen, skall länsstyrelsen inhämta yttrande från byggnadsnämnden samt, i viktigare fall, vederbörande stadsfullmäktige, kommunalnämnd i köping eller municipalnämnd.

87 §.

Då slutligen avgjorts att väg skall byggas eller tagas i anspråk såsom föreningens väg, äge föreningen mot ersättning för markupplåtelse och annat intrång till sig lösa rätt att för ändamålet begagna vägmarken eller den befintliga vägen.

Medför vägens anläggning eller övertagande till väghållning av föreningen jämväl nytta för den till ersättning berättigade, skall hänsyn därtill tagas vid ersättningens bestämmande. För föreningens rätt att begagna befintlig väg skall ej, med mindre särskilda skäl därtill äro, gäldas ersättning till fastighet, som ingår i föreningen.

Kan överenskommelse i ersättningsfrågan icke träffas, skall föreningen genom stämning hänskjuta tvisten till domstols prövning.

Målet anhängiggöres vid ägodelningsrätten i den ort, där vägen eller största delen av densamma är belägen. Rörande förfarandet i målet samt talan mot däri meddelade beslut gälle i tillämpliga delar vad om jorddelningsmål, som genom stämning anhängiggjorts, finnes stadgat.

Den, som fordrar ersättning, stånde jämväl öppet att få frågan prövad enligt vad ovan sagts, såframt ej föreningen åtnjuter anstånd, som i 88 § omförmäles, med vägens byggande eller övertagande till väghållning enligt beslut, som meddelats innan ersättningskravet genom stämning väckes.

Vägföreningen vare pliktig vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet, där ej rätten med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

På begäran av vägföreningen bestämme ägodelningsrätten, så snart ske kan efter det målet där anhängiggjorts, ett belopp, som föreningen må nedsätta till säkerhet för fullgörande av sin skyldighet att gälda ersättning enligt första stycket.

Sedan föreningen hos länsstyrelsen nedsatt det sålunda bestämda beloppet, äge föreningen utan hinder av att ersättningsfrågan icke blivit slutligen avgjord taga vägmarken eller vägen i anspråk för avsett ändamål.

Skall väg byggas så, att den korsar allmän väg, järnväg, spårväg, kanal eller flottled, äge vad i 41 § stadgats motsvarande tillämpning.

88 §.

Underlåter vägförening att vederbörligen bygga eller underhålla någon av föreningens vägar eller fullgöra vinterväghållning därå, må länsstyrelsen, där densamma finner det med hänsyn till ortsförhållandena påkallat, så ock på begäran av ägare eller innehavare av fastighet, som icke ingår i föreningen men förvärvat rätt att begagna vägen, förelägga föreningen viss tid, inom vilken erforderliga åtgärder skola hava företagits vid äventyr, att åtgärderna varda verkställda genom länsstyrelsens försorg på föreningens bekostnad.

Där i fall, som i första stycket avses, på föreningen ankommande åtgärd, varav rätten att tillträda vägmarken eller vägen är beroende, icke vidtagits av föreningen, må länsstyrelsen förelägga densamma viss tid härför samt, om den tid försittes, förordna den av länsstyrelsen utsedde ledamoten i för-

eningens styrelse eller annan syssloman att för föreningen vidtaga nämnda åtgärd och att i styrelsens ställe hos föreningsmedlemmarna uttaga härför erforderliga bidrag.

På framställning av vägföreningen äge länsstyrelsen medgiva föreningen anstånd tills vidare eller under viss tid med vägs byggande eller övertagande till väghållning. Beviljat anstånd må länsstyrelsen återkalla närhelst skäl därtill äro.

89 §.

Rätt att begagna vägförenings väg, som anlagts av föreningen eller övertagits till väghållning av densamma, tillkomme förutom envar av föreningens medlemmar jämväl annan fastighet, för vilken vägen är till nytta; men åligge det denna fastighet att årligen till föreningen erlägga avgift för vägens begagnande för fastighetens räkning, och må rättigheten icke under något år tagas i bruk, innan avgiften för samma år blivit gulden.

Kan med föreningen ej träffas överenskommelse om fastighetens rätt att begagna vägen eller rörande beloppet av den årliga avgiften, må tvisten efter stämning hänskjutas till ägodelningsrättens avgörande; och gälle i ty fall vad i 87 § fjärde stycket är stadgat. I enahanda ordning må frågan upptagas till förnyad prövning, där ändrade förhållanden inträtt, som på frågan i synnerlig mån inverka.

90 §.

Tarvas för vägförening rätt, som i 13 § avses, skall under där stadgade villkor och vid förrättning i den ordning, som i 2 kap. omförmäles, dylik rätt för föreningen upplåtas. Rörande ersättningen för upplåtelsen och annat intrång, som därav föranledes, gälle i tillämpliga delar vad i 43—45 §§ finnes för motsvarande fall föreskrivet.

91 §.

Då länsstyrelsen meddelat beslut, som i 71 § andra stycket, 72 § eller 76 § första och andra styckena avses, eller varigenom fastighet åsatts sådant särskilt andelstal, som i 76 § sägs, eller meddelat beslut enligt 84 § tredje stycket, 85 eller 88 §, skall beslutet delgivas vägföreningen, vars styrelse har att om beslutet skyndsamt underrätta föreningens medlemmar i den ordning, som härför är i stadgarna bestämd. Länsstyrelsen besörje ock att beslutet i vederbörliga delar delgives envar ägare och brukare av sådan i föreningen icke ingående fastighet, vilken beslutet angår.

Kungörelse om förordnande om vägförenings bildande och av beslut, som i 71 § andra stycket avses, skall genom länsstyrelsens försorg införas i länskungörelserna och ortstidning.

Uppgift å vilka vägar, som hänförts till föreningens vägar, skall, när beslut i frågan meddelats ävensom när sådant beslut ändrats, genom länsstyrelsens försorg, på sätt länsstyrelsen finner lämpligt, allmänt kungöras i orten.

Kopia av karta över föreningens vägar samt avskrift av besluten rörande desamma skola av länsstyrelsen överlämnas till länets lantmäterikontor eller, där området är beläget inom stad eller samhälle, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, till stadens eller samhällets bygg-

nadsnämnd. Rörer ärendet område av såväl egentliga landsbygden som ock stad eller samhälle, som nyss nämnts, vare kartkopian och avskrift av besluten tillställda både lantmäterikontoret och byggnadsnämnden.

92 §.

Äro för fullgörande av de uppgifter, som enligt detta kapitel ankomma på länsstyrelsen, särskilda undersökningar eller utredningar erforderliga, må länsstyrelsen därtill vid behov anlita sakkunnigt biträde.

Finner länsstyrelsen att fråga, som enligt detta kapitel väckts genom ansökan av annan än vägföreningen, icke kan avgöras utan sådan utredning, vartill sakkunnigt biträde måste anlitas, och är ej anledning att företaga undersökningen oavsett ansökningen, berede länsstyrelsen sökanden tillfälle att inom viss tid yttra sig, huruvida han, änskönt ersättningsskyldighet efter ty nedan sägs kan för honom uppkomma, vill vidbliva ansökningen. Har han ej inom den bestämda tiden eller sedermera, innan kostnad för arvode åt biträdet uppstått, återkallat sin ansökan, äge länsstyrelsen, därest vid den slutliga handläggningen av ärendet så prövas skäligt, förplikta sökanden att återgälda länsstyrelsen nämnda kostnad eller viss del därav. Länsstyrelsen må ock, innan biträdet anlitas, avfordra sökanden säkerhet för samma kostnad.

Skall ej sökande, efter ty nu är sagt, slutligen vidkännas utgifter för sakkunnigt biträde, som i denna paragraf avses, eller har länsstyrelsen haft utgift för arvode åt sakkunnig, som i 84 § omförmäles, har vägföreningen att ersätta samma utgifter.

93 §.

Rörande klagan över länsstyrelsens beslut i ärende, som i detta kapitel avses, gälle vad om ekonomimål i allmänhet finnes föreskrivet, dock att de till Konungen ställda besvären skola jämte styrkt avskrift därav inlämnas till länsstyrelsen, som har att, efter infordrande av vederbörandes förklaring, där sådant anses böra äga rum, insända huvudskriften av besvärshandlingarna jämte eget utlåtande till Konungen.

Övergångsbestämmelser.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1940.

Genom denna lag upphäves, med de begränsningar som nedan stadgas, lagen den 29 juni 1926 (nr 352) om enskilda vägar.

Ändå att förrättningsförfarande enligt sistnämnda lag inletts före nya lagens ikraftträdande, skall, med iakttagande av vad nedan i femte stycket sägs, nya lagen tillämpas å ärendets prövning och fortsatta handläggning, såframt ej förrättningen före nämnda tidpunkt blivit avslutad, i vilket fall klander mot förrättningen skall handläggas och bedömas enligt den äldre lagens bestämmelser.

Är rättighet eller skyldighet med avseende å väg genom förrättning, dom eller eljest bestämd enligt äldre lag, skall, där annat ej följer av 83 § i nya lagen eller av vad nedan föreskrives, beträffande det sålunda uppkomna rättsförhållandet fortfarande tillämpas vad därom vid tiden för nya lagens ikraftträdande finnes stadgat.

Har fastighet, vars väghållningsskyldighet bestämts i enlighet med äldre lag, blivit delad, skall fråga, som avses i 38 § fjärde stycket i lagen den 29 juni 1926, där ej förrättning för frågans prövning avslutats före nya lagens ikraftträdande, därefter handläggas i den i nya lagen stadgade ordning, men vare frågan bedömd enligt den äldre lagen, och skall förty väghållningsskyldighet, som i ärendet ålägges nybildad fastighet, anses grundad å sistnämnda lag.

Vad i nya lagen stadgas angående rättigheter och skyldigheter, som avses i 13 och 14 §§, så ock bestämmelserna i 41 § skola äga motsvarande tillämpning jämväl i fall, då rätt till väg eller skyldighet att hålla väg bestämts genom förrättning eller dom enligt lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet eller nämnda lag av den 29 juni 1926.

Där skyldighet att underhålla väg eller fullgöra vinterväghållning därå blivit bestämd genom vägdelning enligt äldre lag, skola med avseende å verkställigheten nya lagens bestämmelser i 48, 49 och 70 §§ äga motsvarande tillämpning, dock att där enligt 39 § i lagen den 29 juni 1926 syn ägt rum eller brist å försumlig väghållares väglott botats av annan väglottshavare, vad i samma lag stadgas om rätt att efter synen erhålla utmätning eller att njuta betalning för det för bristens botande utförda arbetet fortfarande skall lända till efterrättelse.

Den äldre lagens stadgande därom att åt förening om vägunderhåll, vilken träffats annorledes än vid förrättning, må förlänas särskilda rättsverkningar genom föreningens intagning i dombok äge icke tillämpning, med mindre sådan åtgärd vidtagits före nya lagens ikraftträdande, ändå att föreningen ingåtts dessförinnan.

Stadgandet i femte stycket av övergångsbestämmelserna till lagen den 29 juni 1926 skall efter nya lagens ikraftträdande icke vidare äga tillämpning.

Har rätt till väg eller skyldighet att hålla väg blivit bestämd i enlighet med äldre lag, äge envar sakägare påkalla förrättning enligt nya lagen för prövning av frågan, huruvida de sålunda meddelade bestämmelserna må fastställas att för framtiden gälla såsom meddelade enligt denna lag. Sådan fastställelse må ej ske, därest vad bestämmelserna innehålla är av beskaffenhet att förening mellan sakägarna av enahanda innehåll jämlikt stadgandena i 34 § i nya lagen icke kunnat godkännas. Ej heller må vid förrättningen ändring ske i vad tidigare bestämts, med mindre det begäres av samtliga sakägarna eller av sakägare, vilken enligt lag, som jämlikt vad ovan sagts skall vara tillämplig å rättsförhållandet, äger påkalla frågans återupptagande.

Där i fall, då nya lagen skall tillämpas, enligt äldre lag ansvaret för fullgörande av fastighets väghållningsskyldighet skolat åvila annan än den, som enligt nya lagen har att bära nämnda ansvar, samt rättsförhållandet mellan dem är grundat på avtal, som slutits innan nya lagen trätt i kraft, svare, där ej annat avtalats, den förre gentemot den senare för fullgörandet av väghållningsskyldigheten.

Förslag
till
Lag
om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar.

Härigenom förordnas som följer:

Enahanda förmånsrätt, som enligt 17 kap. 6 § handelsbalken tillkommer enskild ränteägare för avgäld av fast egendom, njute sådan vägsamfällighet eller vägförening, som bildats jämlikt 2 eller 3 kap. i lagen den ..... om enskilda vägar, för oguldet, i laga ordning å fast egendom uttaxerat bidrag till samfällighetens eller föreningens utgifter, såframt beloppet enligt 5 § nämnda lag skolat gäldas av den, som vid förfallotiden var ägare av fastigheten eller med fideikommissrätt eller eljest vederlagsfritt på grund av testamente innehade densamma, samt beloppet icke stått oguldet längre tid än ett år efter förfallodagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36, sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom.

Härigenom förordnas, att 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom[1] skola erhålla följande ändrade lydelse:

23 §.

Jordägaren ansvare — — — samt vägskatt.

Arrendatorn svare ock för fullgörandet av jordägaren jämlikt lagen om enskilda vägar åliggande vägunderhålls- och vinterväghållningsskyldighet.

27 §.

Hava till följd av — — — stycket stadgas.

Har för de vid skifte fastigheten tillagda ägor jordägaren fått utgiva ersättning för odling eller bättre hävd, men vill ej arrendatorn för den ökade avkomst och nytta, som för honom uppkommer, vidkännas skälig förhöjning i arrendeavgiften, vare jordägaren öppet att frånträda avtalet; uppsäge dock avtalet inom ett år efter det tillträde av ägolotterna skett, eller vare sin rätt därtill förlustig. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning, där jordägaren fått vidkännas kostnad för dikning eller annan avledning av vatten eller för fullgörande av honom jämlikt lagen om enskilda vägar åliggande vägbyggnadsskyldighet; skolande den tid, inom vilken uppsägning skall ske, räknas från det företaget fullbordades.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

[1] Ändrad lydelse av 23 §, se SFS 1928: 407.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum, för tionde, ränta eller annan sådan avgäld eller eljest för allmänna utskylder och besvär, i vilkas utgörande det avstyckade området icke omedelbart deltager, eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller eljest för belopp, varför säkerhet på annan grund än inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken åtnjutes, och utgör det avstyckade området ensamt eller tillsammans med vad redan må vara från fastigheten avsöndrat eller avstyckat mera än en femtedel av fastighetens ägovidd, skall i fråga om det avstyckade områdets ansvar för sådant åliggande vad i 37 § 3 mom. av förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom är stadgat om avsöndrad lägenhets ansvar för intecknad gäld äga motsvarande tillämpning, dock att beträffande ansvar för åliggande jämlikt lagen om enskilda vägar gälle vad därom finnes särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Förslag
till
Lag
om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 16 §[1] lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum i enlighet med bestämmelserna i detta kapitel, för tionde, ränta eller annan sådan avgäld eller eljest för allmänna utskylder och besvär, i vilkas utgörande det avstyckade området icke omedelbart deltager, eller för lån, som av allmänna medel lämnats

[1] Ändrad lydelse, se SFS 1921: 199

för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta, eller eljest för belopp, varför säkerhet på annan grund än inteckning åtnjutes, skall, där annat ej följer av vad som finnes i lagen om enskilda vägar föreskrivet, i fråga om det avstyckade områdets ansvar för sådant åliggande vad i 37 § 3 mom. av förordningen angående inteckning i fast egendom är stadgat om avsöndrad lägenhets ansvar för intecknad gäld äga motsvarande tillämpning, dock ej där stamfastigheten och det avstyckade området ännu äro i samme ägares hand.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1940.

Bilaga B.

P. M.

rörande viss inom jordbruksdepartementet verkställd utredning angående frågan om det personliga ansvaret för fastighet åvilande väghållningsskyldighet jämlikt lagen den 29 juni 1926 om enskilda vägar.

I en inom 1932 års riksdag väckt motion (II: 95) hemställdes, att riksdagen för sin del måtte besluta införa lagbestämmelse av innehåll, att ägaren av varje slag av fastighet skulle svara för vägbyggnadsskyldigheten.

I anledning härav anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 maj 1932, nr 218, i enlighet med jordbruksutskottets hemställan, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan i vad mån och på vad sätt en modifikation i gällande lagbestämmelser om vägbyggnadsskyldigheten beträffande enskilda vägar med avseende å publik egendom borde vidtagas för vinnande av det i motionen avsedda syftet samt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen gåve anledning.

Över riksdagens skrivelse hava utlåtanden avgivits av domänstyrelsen och kammarkollegiet samt länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro och Västernorrlands län. I utlåtandena har i huvudsak anförts:

Domänstyrelsen finner särskild utredning ej påkallad men vill ej motsätta sig sådan. Styrelsen ifrågasätter, om man icke i första hand bör taga sikte på frågan, huruvida och på vilket sätt möjlighet bör beredas arrendator av publik jord att erhålla lån på lämpliga villkor till bestridande av sådana kostnader för anläggande av enskild väg, vilka för denne voro särskilt betungande.

Kammarkollegiet tillstyrker utredning i det med riksdagens skrivelse avsedda syftet. Ämbetsverket ifrågasätter emellertid begränsning av vägbyggnadsskyldigheten för innehavare till — med vissa undantag — sådana innehavare, som enligt gällande lag äro skyldiga att i stället för ägare erlägga skatt för fastigheten.

Länsstyrelsen i Malmöhus län delar den mening, som kommit till uttryck i motionen. Länsstyrelsen har intet att erinra mot ändring av 8 § i gällande lag om enskilda vägar i åsyftat hänseende. Viss reservation göres beträffande ecklesiastika egendomar, där arrendatorerna i första hand böra erlägga erforderlig vägbyggnadskostnad och därefter erhålla ersättning genom avdrag å arrendesumman.

Länsstyrelsen i Örebro län tillstyrker sådan ändring av 8 § 1 stycket 1 punkten i 1926 års lag om enskilda vägar, att densamma erhåller följande lydelse: »I avseende å vägbyggnadsskyldigheten svare för fastighet, som tillhör kronan eller allmän inrättning och icke är utarrenderad, innehavaren samt för annan fastighet dess ägare.»

Länsstyrelsen i Västernorrlands län förordar livligt den i riksdagens skrivelse begärda utredningen.

Genom beslut den 4 november 1932 har Kungl. Maj:t uppdragit åt 1932 års kronojordsutredning att verkställa den i riksdagens förenämnda skrivelse be-

gärda utredningen samt att avgiva det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Kronojordsutredningen (häradshövdingen N. Wihlborg, ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare C. J. Johansson, byråchefen i domänstyrelsen K. E. Holmström, landstingsmannen A. Ericsson och ombudsmannen hos sågverksindustriarbetareförbundet E. Nyström) har den 12 januari 1935 avgivit utlåtande med förslag i ämnet.

Efter att inledningsvis hava lämnat en historik rörande lagbestämmelserna angående det personliga ansvaret för fastighets väghållningsskyldighet hava utredningsmännen meddelat, att landets samtliga domänintendenter anmodats inkomma med yttrande, huruvida det nuvarande systemet, enligt vilket vägbyggnadskostnaden, så vitt anginge enskilda vägar, vore lagd å de publika egendomarnas arrendatorer, visat sig i mera avsevärd grad betungande för arrendatorerna eller eljest medfört olägenheter (t. ex. ökad svårighet för åstadkommande av anläggning av en nödig eller såsom nyttig ansedd väg). De i anledning härav inkomna yttrandena finnas bilagda utredningens utlåtande och av desamma framgår, att några direkta olägenheter av gällande lagbestämmelser om ansvaret för fastighets vägbyggnadsskyldighet icke förmärkts i annat fall än då det gällt byggande av väg, som endast berörde de fastighetens utmarker, av vilka arrendatorn icke kunde draga någon nämnvärd inkomst. Erinran mot förslaget att kostnaderna för byggande av enskild väg skulle läggas å kronan har å andra sidan icke gjorts i förevarande yttranden, utan de flesta domänintendenterna hava uttalat, att en lagändring i föreslagen riktning skulle hälsas med tillfredsställelse. Domänintendenten i Jönköpings län har emellertid funnit lämpligast, att spörsmålet om kronans och arrendatorns skyldighet att bidraga till vägbyggnadskostnaden reglerades genom avtal och icke genom generell lagstiftning. I några yttranden har föreslagits, att om vägbyggnadsskyldigheten överflyttades från arrendatorn till kronan, arrendatorn skulle vidkännas höjning av arrendeavgiften i förhållande till den nytta han hade av väganläggningen.

Vidare hava, fortsätta utredningsmännen i sitt förenämnda utlåtande, från samtliga överlantmätare införskaffats vissa uppgifter över de under åren 1928—1932 till lantmäterikontoren redovisade förrättningarna angående byggande (eller iståndsättande) av väg enligt lagen om enskilda vägar, i den mån förrättningarna berört fastighet tillhörande kronan eller allmän inrättning. Av de sålunda inkomna uppgifterna, vilka jämväl finnas bilagda förberörda utlåtande, framginge i första hand, fortsätta utredningsmännen, att antalet förrättningar av omförmäld art under de angivna åren i hela riket uppgått till 167. Vidare inhämtades av uppgifterna, att i åtskilliga fall, då vägbyggnadskostnaden påförts arrendator, denna kostnad icke varit obetydlig. Särskilt finge anmärkas, att i de två nordligaste länen innehavare av kronotorp eller odlingslägenheter kunnat vid förrättningar enligt lagen om enskilda vägar påföras en vägbyggnadskostnad uppgående till tusentals kronor. Vissa av överlantmätarna hade framhållit önskvärdheten av en ändring av 8 § lagen om enskilda vägar i den riktning, att vägbyggnadskostnaden beträffande publika fastigheter över-

flyttades från arrendatorerna till fastigheternas ägare. Andra överlantmätare hade uttalat, att de saknade erfarenhet om att det nuvarande systemet med vägbyggnadsskyldighetens läggande å arrendatorerna medfört någon olägenhet.

Visserligen kunde, anföra utredningsmännen vidare, arrendator, som fått vidkännas kostnader för byggande av väg, erhålla viss ersättning, för vad han sålunda erlagt, i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 16 januari 1863 angående gottgörelse av den kostnad innehavare av boställe eller annan staten tillhörig jord få vidkännas för nybyggnad av kyrka, prästgård eller andra allmänna hus m. m. och enligt 21 § 2 mom. förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltning av viss kronoegendom, men en arrendator av publik fastighet vore dock alltid pliktig att *i första hand* svara för eventuell vägbyggnadskostnad.

I anslutning härtill anföra utredningsmännen:

Då en sådan kostnad ej sällan kan uppgå till avsevärt belopp, är det givet, att det för arrendatorn kan vara förenat med ej obetydliga svårigheter att uppbringa medel till gäldandet av vägbyggnadskostnaden, vilken därjämte kan komma att stå i icke rimligt förhållande till vägens betydelse för brukandet av den arrenderade fastigheten. Det torde också böra uppmärksammas, att sedan en väg blivit anlagd och iordningställd, den för bestående tid medför förhöjning av värdet av den fastighet, som därav beröres. Det synes förty icke vara med rättvisa och billighet förenligt, att en tillfällig arrendator av fastigheten, låt vara att han kan få vägbyggnadskostnaden fördelad på tjugo år, drabbas, i den ordning som i 8 § lagen om enskilda vägar förutsättes, av ens någon del av berörda kostnad, vilken dock först och främst kommer fastighetens ägare till godo.

Principiellt riktigast torde därför vara, att kostnaden för byggandet av enskild väg, såvitt angår kronan eller allmän inrättning tillhörig fastighet liksom då fråga är om enskild fastighet, lägges å fastighetens ägare.

Från huvudregeln att vägbyggnadskostnaden vare sig det gäller enskild eller publik fastighet skall drabba fastighetens ägare påkallas emellertid beträffande fastigheter av båda slagen vissa avvikelser, vilka dock äro snarare skenbara än verkliga undantag. Vad angår fastighet, som innehaves såsom fideikommiss eller som eljest besittes utan vederlag på grund av testamentariskt förordnande, är sålunda innehavaren närmast att anse såsom ägare och bör därför även bliva vägbyggnadsskyldig. Ehuru redan vid nuvarande avfattning av 8 § någon tveksamhet i detta hänseende ej torde föreligga, synes dock uttryckligt stadgande därom böra upptagas i lagrummet i fråga.

En annan grupp av fastigheter, beträffande vilka vägbyggnadsskyldigheten bör åvila innehavaren, utgöres av publika boställen och på lön anslagen jord. För undvikande av tveksamhet om vem som skall betraktas såsom innehavare, synes i lagrummet böra inflyta tydlig bestämmelse i detta hänseende.

Jämväl beträffande fastigheter, som innehavas med åborätt, med tomträtt eller med vattenfallsrätt eller eljest med ständig eller ärftlig besittningsrätt, ävensom beträffande skogsområde, som blivit av staten upplåtet till bergshanteringens understöd, till kanalbolag eller till stad eller till annan menighet, bör tydligen innehavaren och ej ägaren vara vägbyggnadsskyldig.

Under åberopande av vad sålunda anförts förorda utredningsmännen ändring av 8 § lagen den 29 juni 1926 om enskilda vägar i berörda hänseende och i samband därmed jämväl ändring av 13 § samma lag.

Utredningsmännen hava slutligen anfört:

I vissa av de i ärendet inkomna yttrandena har föreslagits, att därest för publika fastigheter vägbyggnadsskyldigheten överflyttas från arrendatorn till ägaren, en arrendator, som finge åtnjuta förmånen av en väganläggning, skulle vara pliktig vidkännas höjning i arrendeavgiften. Utredningsmännen vilja för sin del förorda, att i detta hänseende bestämmelserna i 27 § andra stycket av 2 kap. lagen om nyttjanderätt till fast egendom skola vinna tillämpning, och detta såvitt angår icke endast arrendatorer av publika fastigheter utan även samtliga jordbruksarrendatorer. Det bör framhållas, att frågan om den eventuella arrendehöjningens storlek i sista hand kommer att avgöras av domstol, varför garanti finnes för att arrendehöjningen ej skall bliva oskälig. Vinner den av utredningsmännen sålunda uttalade åsikten beaktande, bör i omförmälda lagrum göras den ändring, att i dess andra punkt efter orden »för dikning eller annan avledning av vatten» tillägges »eller för byggandet av väg i enlighet med vad i lagen om enskilda vägar stadgas».

I anslutning till vad utredningsmännen sålunda anfört hava de framlagt följande förslag till lag om ändrad lydelse av 8 och 13 §§ lagen den 29 juni 1926 om enskilda vägar.

Härigenom förordnas, att 8 och 13 §§ lagen den 29 juni 1926 om enskilda vägar skola erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

För vägbyggnadsskyldighet, som enligt denna lag åvilar fastighet, svare fastighetens ägare; dock vare ny ägare ej pliktig svara för bidrag, som förfallit till betalning innan han blev ägare, men vare, där företrädaren försummat att verkställa arbete, som i avseende å vägens byggande ålagts honom, skyldig fullgöra vad sålunda blivit eftersatt.

I avseende å vägbyggnadsskyldigheten vare med ägare likställd:

den, som innehar fastighet med fideikommissrätt eller eljest utan vederlag besitter fastighet på grund av testamentariskt förordnande;

den, som innehar fastighet med åborätt, med tomträtt eller med vattenfallsrätt, samt den, som eljest innehar fastighet med ständig eller ärftlig besittningsrätt;

innehavare av skogsområde, som blivit av staten upplåtet till bergshanteringens understöd, till kanalbolag eller till stad eller annan menighet, samt

innehavare av publikt boställe eller på lön anslagen jord.

Såsom innehavare av publikt boställe eller på lön anslagen jord skall anses den tjänstinnehavare eller annan, som författningsenligt äger nyttja fastigheten eller tillgodonjuta dess avkastning. Beträffande i ecklesiastik boställsordning avsett löneboställe är vederbörande pastorat att anse såsom innehavare.

Fastighets vägunderhåll ligge å fastighetens ägare eller den, som enligt vad ovan sagts är i avseende å vägbyggnadsskyldigheten med ägare likställd, dock att, om jordbruksfastighet är upplåten åt landbo eller arrendator, vägunderhållet åligge denne. Vad i första stycket stadgas angående ny ägares ansvar för sådana bidrag till vägbyggnadskostnaden, som förfallit till betalning innan han blev ägare, skall äga motsvarande tillämpning beträffande underhållskostnad.

I fråga om ansvarighet för prästgårds enskilda väg är särskilt stadgat.

13 §.

Rätt att påkalla förrättning, som avses i denna lag, så ock att därvid föra talan tillkomme för fastighet, som saken förmenas angå, dess ägare eller den, som enligt vad i 8 § sägs är i avseende å vägbyggnadsskyldigheten med ägare likställd.

Är jordbruksfastighet upplåten åt landbo eller arrendator, äge ock han påkalla förrättning för bestämmande av vägunderhållet eller prövning av fråga, som omförmäles i 10 §, ävensom vid förrättning enligt denna lag föra talan i den mån honom åliggande underhållsskyldighet av förrättningen beröres.

Är fastighet, över vars område väg skall byggas eller från vilken upplåtelse av sådan rätt, som i 10 § sägs, skall ske, upplåten under nyttjanderätt, vare jämväl nyttjanderättshavaren berättigad att vid förrättning angående vägens byggande eller upplåtelse av sådan rätt, som nyss sagts, föra talan i den mån hans rätt av byggandet eller upplåtelsen beröres.

Denna lag träder i kraft den ; dock skall i avseende å vägbyggnadsskyldigheten för kronan eller allmän inrättning tillhörig fastighet, därest den är upplåten på arrende enligt avtal avslutat före nämnda dag, äldre lag gälla så länge avtalet varar.

Bilaga C.

P. M.

angående år 1933 avgivna yttranden beträffande 1929 års vägsakkunnigas förslag till lag om rätt att med motorfordon befara enskild väg m. m.

Utlåtanden över det i ovanstående rubrik omförmälda lagförslaget hava under våren 1933 avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, överståthållarämbetet och samtliga länsstyrelser, varjämte yttranden inkommit från svenska landstingsförbundet, svenska landskommunernas förbund, svenska stadsförbundet, svenska vägstyrelsernas förbund och svenska vägföreningen.

Meningarna om lagförslagets lämplighet äro delade. Sålunda avstyrkes förslaget av flertalet länsstyrelser och det övervägande antalet av länsstyrelserna hörda vägingenjörer, medan de i övrigt mot detsamma framställda anmärkningarna icke innefatta ogillande av förslagets principer.

Även där dessa vunnit gillande, uttalas dock här och var, förutom detaljanmärkningar, betänkligheter mot förslagets antagande, särskilt med hänsyn till att någon utredning icke förebragts rörande de ekonomiska konsekvenserna av förslagets genomförande. Betänkligheter uttalas också angående den förmodade omfattning, i vilken statsbidragen skulle utgivas, och vissa bestämmelser om begränsning härutinnan föreslås. Även uttalas stundom farhågor, att länsstyrelsernas arbetsuppgifter skulle allt för mycket ökas och medföra extra administrationskostnader.

Svårigheterna att rättvist fördela bidragen betonas av bland annat länsstyrelsen i Uppsala län och ett flertal vägingenjörer. Bestämda direktiv efterlysas av länsstyrelsen i Kalmar län m. fl.

I övrigt äro anmärkningarna mot förslaget i huvudsak följande:

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför, att *förslaget saknar definition på begreppet enskild väg,* samt ifrågasätter huruvida därmed skall förstås varje väg, som det över huvud taget kan anses möjligt att befara med motorfordon, men förutsätter, att endast sådana vägar avses, som omförmälas i 1 § av den gällande enskilda väglagen (väg till stadigvarande nytta såsom farväg).

Från flera håll (länsstyrelserna i Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Älvsborgs, Skaraborgs och Norrbottens län) anmärkes, att *frågan om rätten att med motorfordon befara enskild väg ej kan lämpligen lösas utan samband med spörsmålet om rätten överhuvud taget att begagna sådan väg.*

Länsstyrelserna i Norrbottens och Gotlands län framhålla det orimliga i att en väg skulle vara upplåten för allmän trafik med motorfordon men samtidigt förbjuden för trafikanter som begagnade annat slag av fordon. Länsstyrelsen i Kronobergs län gör gällande att om frågan om motortrafiken löses för sig, lagen måste få natur av ett provisorium och därför bör ges så ringa räckvidd som möjligt.

I yttranden, däri förslaget helt avstyrkes, anmärkes i regel särskilt att *förslaget gör alltför stort intrång i de enskilda jordägarnas rätt att förfoga över*

sin mark samt onödigtvis bryter mot gällande rättsgrundsatser. Så anföres, att ett dylikt intrång kunde vara befogat endast om det vore nödvändigt för den allmänna samfärdseln och finge under dylik förutsättning ske endast mot ersättning för intrånget. Emellertid förelåge åtminstone för närvarande intet behov av lagändring på området eller i vart fall ej av en så genomgripande omvandling av hittills gällande regler som den förslaget innehåller, och enligt förslaget skulle ersättning i form av underhållsbidrag från det allmänna eller från trafikanterna utgå endast i begränsad omfattning. Vägingenjören i Östergötlands län, till vilkens yttrande länsstyrelsen i länet hänvisar, anför, att den av motortrafiken förorsakade olägenheten för den enskilda vägägaren i de allra flesta fall torde vara större än vid förslagets avgivande förutsatts. Förutom i försvårat vägunderhåll bestode olägenheten i dammplåga, försvårat bruk av de utmed vägen liggande markerna, trafikbuller, fara för de på gården boende, i all synnerhet barn, samt en intensiv känsla av obehag och vantrevnad till följd av att den enskilde skulle nödgas att inom sitt område tolerera en trafik, som han icke önskade veta av.

Vad angår *behovet av att tvångsvis upplåta enskilda vägar för motortrafik* uttalas av förhållandevis få av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna direkt, att ett dylikt behov vore kännbart. Emellertid anför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att den nu gällande ordningen otvivelaktigt medfört vissa olägenheter, såsom att en enskild vägägare kunde genom att förbjuda biltrafik på sin väg tvinga allmänheten att föra sina bilar betydande omvägar eller till och med åstadkomma att vissa platser bleve utan bilförbindelse. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller emellertid tillika, att stor försiktighet vid ingrepp av ifrågavarande slag i den enskilda äganderätten bör iakttagas. Landstingsförbundets styrelse betecknar enskild vägägares rätt att förbjuda motortrafik å vägen såsom enligt allmän uppfattning mindre tillfredsställande. Länsstyrelsen i Hallands län anser förslagets bestämmelser i fråga ytterst behövliga och påstår, att det vore i högsta grad otidsenligt, att icke motorfordon skulle utan särskilt tillmötesgående av vägägarna få framföras å enskild väg; svårighet hade också understundom mött i att en eller några av väglottshavarna motsatt sig tillstånd till motortrafik. Vägingenjören i Älvsborgs län anför, att genom nuvarande bestämmelser mången gång viktiga enskilda vägar kunnat avstängas till förfång för trafiken. Länsstyrelsen i Malmöhus län yttrar, för detta läns vidkommande, att det allmänna vägnätet blivit så finmaskigt, att behovet av att taga de enskilda vägarna i anspråk för den allmänna samfärdseln minskats men att ett begränsat dylikt behov kvarstode och att med avseende därå en lagstiftning i förevarande hänseende syntes av behovet påkallad. Länsstyrelsen i Östergötlands län anför, att utredningen knappast visade något större behov av lagändring och att länsstyrelsens egen erfarenhet ginge i samma riktning. Länsstyrelsen i Kalmar län hade ej försport olägenhet av nu gällande bestämmelser. Länsstyrelsen i Skaraborgs län förklarar, att den vidsträckta befogenhet, som enligt förslaget tillades trafikant gentemot enskilda väghållare och som otvivelaktigt innebure ett betydande ingrepp i enskild rätt, icke

kunde anses tilltalande och näppeligen vore behövlig; för den allmänna trafiken, som av allt att döma mer och mer länkades in på huvudvägar och större allmänna vägar, syntes de enskilda vägarna, åtminstone enligt länsstyrelsens erfarenhet, icke vara av sådan betydelse, att ett generellt upplåtande av dem för motortrafik kunde anses nödvändigt. Länsstyrelsen i Värmlands län anför, att biltrafik torde äga rum å samtliga för sådan trafik framkomliga enskilda vägar inom länet, i regel utan hinder från väghållarnas sida, och att i endast ett fall klagomål anförts hos länsstyrelsen över att väghållare förbjudit körning med bil.

Vägingenjören i samma län påpekar, att de enskilda väghållarnas intresse av att få vägen intagen till allmänt underhåll och att därför kunna visa dess betydelse för trafiken verkar i den riktning, att de ej gärna förbjuda motortrafik. Länsstyrelsen i Västmanlands län säger sig icke kunna vitsorda, att det för länets vidkommande förefunnes något behov av en allmännare rätt att med motorfordon befara de enskilda vägarna; några klagomål hade ej försports. Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarar för detta läns del, att något behov av lagstiftning på förevarande område ännu icke vore för handen.

En ej sällan återkommande anmärkning mot förslaget är den, *att detta ej bort omfatta alla enskilda vägar utan bort begränsas till att avse de enskilda vägar, som äro av betydelse för den allmänna samfärdseln.* Länsstyrelsen i Uppsala län anser behovet av lagstiftning på området tillgodosett redan genom en bestämmelse av innebörd, att vederbörande länsstyrelse ägde i enstaka fall, där påtagliga skäl förelåge och vägen vore av särskild betydelse för allmänna samfärdseln, även mot vägägarens förbud upplåta denna för biltrafik mot ersättning efter bestämda grunder till vägägaren antingen av allmänna medel eller, om upplåtelsen ej vore generell, av trafikanterna. Liknande ståndpunkt intaga länsstyrelserna i Gotlands och Skaraborgs län. Länsstyrelsen i Gotlands län förklarar tillika, att det knappast vore rimligt, att en jordägare icke skulle äga utan vidare för motortrafik avstänga åtminstone sådana enskilda vägar, som vore utan någon som helst betydelse för allmänna samfärdseln, samt anmärker vidare på att enligt förslaget länsstyrelsen ej ovillkorligen skulle vara skyldig att tillmötesgå jordägares framställning om avstängning ens av sådan väg, som endast användes av ägaren och hans husfolk. På liknande sätt uttalar sig länsstyrelsen i Jönköpings län; det vore knappast med det allmänna rättsmedvetandet förenligt att legalisera en befogenhet av för den enskilde så djupt ingripande betydelse som att med motorfordon befara till och med sådan väg, som ledde till enskild persons gård, hus och tomt, en befogenhet som under vissa förhållanden komme i kollision med strafflagens bestämmelser till skydd för hemfriden. Förslagets bestämmelser borde därför begränsas till att gälla blott sådana vägar, som vore av betydelse för allmän samfärdsel. Länsstyrelsen i Västernorrlands län uttalar sig också för en dylik begränsning; förslaget borde omfatta blott vägar, som mer allmänt trafikerades. Länsstyrelsen i Östergötlands län anför, att förslagets princip, att alla enskilda vägar oberoende av sin betydelse för samfärdseln eller sin beskaffenhet skulle vara tillåtna för biltrafik, därest ej

direkt förbud av länsstyrelsen meddelats, vore orimlig och ledande till konsekvenser av synnerligen betänklig art.

Såsom skäl för att göra förbud till princip och upplåtelse till undantag framhålles av tre länsstyrelser även den omständigheten, att *ett avsevärt antal av de enskilda vägarna äro av så ringa bredd och sådan beskaffenhet i övrigt, att de ej utan betydande omläggning och förbättring lämpa sig för motortrafik* (länsstyrelserna i Uppsala, Kronobergs och Skaraborgs län). Länsstyrelsen i Uppsala län förklarar ett förbudsförfarande i enlighet med förslagets 1 och 2 §§ behöva förekomma i sådan utsträckning, att det ej utan svårighet kunde praktiskt genomföras. Att de enskilda vägarna till betydande del äro av sådan art, att motortrafik på dem ej kan tillåtas, vitsordas även av två andra länsstyrelser och vissa vägingenjörer.

Beträffande de föreslagna bidragen, sedda såsom gottgörelse för tvångsupplåtelse av vägarna för motortrafik, anmärker länsstyrelsen i Stockholms län, att bestämmelserna om bidrag av allmänna medel till underhållskostnad formulerats så, att länsstyrelse *må* tilldela den underhållsskyldige dylikt bidrag. Länsstyrelsen ville bestämt uttala, att beviljandet av bidrag syntes utgöra en nödvändig förutsättning för den i 2 § omförmälda begränsningen av länsstyrelsens befogenhet att meddela förbud mot motorfordonstrafik å väg av betydelse för den allmänna samfärdseln. Det förefölle *otänkbart, att vederbörande underhållsskyldige av enskild väg i något fall skulle kunna tvingas att utan bidrag till vägunderhållskostnaden upplåta vägen för trafik med motorfordon.* Vore det avsikten att gå in för principen om dylikt bidrag, vilket länsstyrelsen ansåge betänkligt ur statsfinansiell synpunkt, borde detta alltså under alla förhållanden i lagförslaget uttryckas såsom en ovillkorlig rätt för den underhållsskyldige. Utan en klar bestämmelse i sådant hänseende syntes lagförslaget överhuvud taget icke vara godtagbart. Samma ståndpunkt intaga länsstyrelserna i Älvsborgs och Västerbottens län. (Länsstyrelsen i Älvsborgs län: att ålägga enskild väghållare att utan underhållsbidrag hålla vägar öppna för biltrafik kunde ej gå för sig. Länsstyrelsen i Västerbottens län: Principen att enskilda vägar må av envar befaras med motorfordon innebure ett fullständigt brytande av hittills gällande regler om jordägares rätt att förfoga över sin mark. I och för sig funnes intet hinder att i lagstiftningsväg stadga en sådan inskränkning i jordäganderätten likaväl som genom bestämmelser om expropriation. I expropriationsförfattningarna funnes dock utförliga bestämmelser om ersättning, under det att i nu ifrågavarande lagförslag motsvarighet därtill icke funnes i annan mån än att i visst fall ägaren kunde få bidrag.) Länsstyrelsen i Uppsala län anmärker, att om enskilda vägar i större utsträckning skulle kunna upplåtas för biltrafik och således, i anseende till det enskilda vägnätets ovan anmärkta beskaffenhet, omläggning och förbättring av vägarna ofta bleve nödiga, det allmänna måste bidraga till kostnaderna för dessa arbeten; förslaget innehölle dock endast bestämmelse om bidrag till *underhåll.*

Även i de yttranden, som lämnat utan erinran förslagets principer, förekomma stundom uttalanden, som synas ange att vederbörande utgått ifrån

att bidrag skulle utgå i alla fall, där ej allmän trafik icke förbjödes. Denna mening uttalas nämligen ej sällan i dessa yttranden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län yttrar, att den hittills upprätthållna gränsen mellan allmän och enskild väg skulle med förslagets godtagande om ej formellt så dock i realiteten på ett betänkligt sätt utsuddas. Länsstyrelsen i Södermanlands län anför, att redan nu bilskattemedlen i för hög grad användas för vägar utan tillräcklig allmän betydelse. Vägingenjören i Östergötlands län anför, att varje enskild väg av sådan betydelse för den allmänna samfärdseln, att den mot ägarens bestridande anses böra upplåtas för allmän trafik med motorfordon bör först som sist intagas till underhåll medelst vägkassan. Länsstyrelsen i Kalmar län (jämte vägingenjören i länet) uttalar farhåga, att mellantypen mellan allmän och enskild väg skulle visa tendens att övergå till helt allmän väg och därmed onödigtvis utvidga det allmänna vägnätet och öka statens kostnader för vägväsendet. Länsstyrelsen i Kronobergs län förklarar, att i intet fall bidrag av allmänna medel borde utgå till enskild väg men väl däremot bidrag av trafikanterna. Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser betänkligt att öppna möjlighet till krav å underhållsbidrag för enskilda vägar. Vägingenjören i Skaraborgs län finner det bättre att i tvivelaktiga fall intaga vägen till allmänt underhåll än att »skapa ett system, som ej kan rättvist bedömas».

Å andra sidan framhålles (av vägingenjören i Gävleborgs län), att bilskattemedlen rättvisligen böra komma även de enskilda vägarna till godo, enär biltrafiken i stor utsträckning framgår på dem. Länsstyrelsen i Blekinge län antager, att bestämmelser om statsbidrag till mer allmänt trafikerade enskilda vägar skulle komma att motverka tendensen att få så många vägar som möjligt intagna till allmänt underhåll.

Vägingenjören i Värmlands län och med honom länsstyrelsen därstädes förorda den utväg, att anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar höjes och får användas även för anläggning och förbättring av enskilda vägar över huvud taget.

Det har vidare mot *förslagets* principer anmärkts, att dess *syfte att öppna enskilda vägar för biltrafik kunde motverkas av dess egna bestämmelser.* Länsstyrelsen i Älvsborgs län anför, att för närvarande de allra flesta enskilda vägar vore tillgängliga för dylik trafik men att med förslagets genomförande skulle följa en tendens att söka förbud (i hopp om att ansökningen ej skulle beviljas men att i stället bidrag skulle utgå).

Ytterligare har framhållits (av länsstyrelsen i Västerbottens län), att *den rätt, som förslaget avsåge att ge trafikanterna, kunde av vägägaren göras illusorisk;* och det kunde ej anses såsom egenmäktigt förfarande av honom om han ändrade vägen, så att den faktiskt ej kunde befaras med motorfordon. Vägingenjören i Östergötlands län uttrycker samma tanke så, att en enskild väghållare kunde försumma underhållet och därmed framtvinga förbud mot motorfordonstrafiken.

Det anmärkes ock, att *förslaget saknar bestämmelser om kontroll å att bidragen användas till avsett ändamål* (vägingenjörerna i Gotlands och Jämtlands län).

Ur *trafiksäkerhetens* synpunkt uttalas vissa betänkligheter. Länsstyrelsen i Gotlands län yttrar, att länsstyrelserna skulle komma att övertaga ansvaret för att alla icke uttryckligen förbjudna vägar vore sådana, att de ej erbjöde fara för trafiken. Bestämmelser om högsta tillåtna fordonsbredd, hjultryck och dylikt måste införas (vägingenjören och länsstyrelsen i Gävleborgs län, länsstyrelsen i Jönköpings län). Föreskrifter om vägmärken och vem som skall anbringa, bekosta och underhålla dem efterlysas. (Bland andra väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelserna i Blekinge, Malmöhus, Hallands och Örebro län.)

Härtill komma några smärre detaljanmärkningar.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 31 mars 1939.

Närvarande:

justitierådet EKLUND,
regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden LAWSKI,
VON STEYERN.

Enligt lagrådet den 28 februari 1939 tillhandakommet utdrag av protokoll över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 10 februari 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om enskilda vägar;

2) lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar;

3) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;

4) lag om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt

5) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Gösta Quensel.

Lagrådet fann förslagen föranleda följande erinringar:

Förslaget till lag om enskilda vägar.

5 §.

Enligt bestämmelse i fjärde stycket av denna paragraf skall, när fastighet övergår till ny ägare eller innehavare, tillträdesdagen vara avgörande för inträdet av den nye ägarens eller innehavarens personliga ansvarighet för väghållningsbidrag, som utgår i penningar. För den sålunda föreslagna ordningen kunna goda skäl anföras. Särskilt vid köp av fastighet torde det ur praktiska synpunkter vara lämpligt att säljaren svarar för belopp, som förfaller till betalning medan han äger kvarsitta å fastigheten. Bestämmelsen innebär, att i den i allmänhet gällande grundsatsen att vid köp av fast egendom äganderätten övergår vid köpslutet så till vida göres en modifikation som säljaren i det avseende varom här är fråga skall betraktas såsom ägare ända till dess tillträdesdagen är inne. Att en sådan modifikation föreligger — vilket är grunden till att man kunnat låta ansvar för uttaxering, som skett

efter det fastigheten övergått till ny ägare men innan hans rätt att tillträda densamma inträtt, åvila fastigheten — framgår emellertid icke så tydligt som önskvärt vore av bestämmelsens avfattning. Denna oklarhet torde också vara anledningen till att förslaget till lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar blivit, på sätt lagrådet kommer att vid nämnda förslag beröra, i visst avseende ofullständigt. Ett tydligare uttryck för den ståndpunkt, som ligger till grund för förslaget i denna del, synes kunna vinnas om *dels* i första stycket orden »denna paragraf» utbytas mot »andra eller tredje stycket», *dels* i fjärde stycket allenast stadgas att ny ägare eller innehavare skall vara pliktig fullgöra vad företrädaren eftersatt i fråga om arbete, som i avseende å väghållningen ålagts honom, men ej svarar för bidrag i penningar, som förfaller till betalning innan han skall tillträda fastigheten, *dels ock* såsom ett nytt femte stycke upptages en erinran om vad särskilt finnes stadgat om förmånsrätt för vissa fordringar enligt förevarande lag.

Genom den nu föreslagna avfattningen av fjärde stycket skulle jämväl bliva iakttaget, att den avtalade och icke den faktiska tillträdesdagen blir avgörande för inträdet av nye ägarens eller innehavarens ansvarighet.

9 §.

Uttrycket »annans väg» i ingressen till den i andra stycket givna regeln om vägbyggnadsbidrag från fastighet, för vilken upplåtes rätt att begagna vägen, passar mindre väl när vägen, såsom kan inträffa, är belägen inom fastighetens eget område. För att undvika uttrycket kan man lämpligen jämka lagtexten så, att regeln angives gälla i fall då enligt 7 § upplåtes rätt att för fastighet begagna väg såsom farväg. Sådan upplåtelse av vägrätt är nämligen alltid erforderlig i fråga om väg, som eljest skulle få användas endast för en eller flera andra fastigheters behov. Motsvarande jämkning torde böra ske i ingressen till tredje stycket.

Såsom förutsättning för retroaktiv bidragsskyldighet i fråga om arbete, som avses i andra stycket, angives, att arbetet kan anses hava blivit av synnerlig vikt för fastighetens ändamålsenliga brukande. Ur språklig synpunkt torde det vara lämpligt att utbyta dessa ord mot satsen, att arbetet kan anses hava blivit till synnerlig nytta för fastigheten.

Uppenbart är att bidrag som utgår jämlikt andra stycket skall — likasom slitageersättning enligt tredje stycket — komma de egendomar till godo, för vilkas räkning vägen hålles och förvaltas. Det synes därför vara överflödigt att, såsom skett i andra stycket men icke i det tredje, föreskriva att betalningen skall erläggas till »vägens ägare». På grund härav och då detta uttryck kan framkalla den oriktiga föreställningen att äganderätten till själva vägmarken skulle vara av avgörande betydelse härutinnan, hemställer lagrådet, att de citerade orden måtte uteslutas ur lagtexten.

43 §.

Den i förevarande paragraf givna föreskriften om ett särskilt nedsättningsförfarande, i fall då tvist yppas om bättre rätt till ersättning som här avses,

har upptagits från 28 § första stycket nu gällande lag om enskilda vägar. Föreskriften har ursprungligen tillkommit i syfte att den ersättningsskyldige skulle kunna utan hinder av uppkommen tvist fullgöra betalningen och därigenom bereda sig tillfälle att utöva rättighet, för vilken ersättningen utgör vederlag. Då numera denna utväg står honom öppen redan på grund av bestämmelserna i lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar, är en särskild föreskrift i ämnet icke erforderlig. Av 1 § sistnämnda lag framgår, att betalning av förfallen gäld, som skall erläggas i penningar, kan fullgöras genom beloppets nedsättande hos överexekutor bland annat då två eller flera tvista om bättre rätt till beloppet. Enligt lagrådets mening bör det förfarande som i allmänhet skall tillämpas, när betalning får ske genom nedsättning, komma till användning jämväl i sådana fall som här avses. En dylik ordning iakttogs, när år 1933 ett likartat förhållande blev föremål för reglering i lagen om ägofred. För denna ståndpunkt förefinnes så mycket större skäl som behov att vid betalning av ersättningsbelopp anlita nedsättningsförfarandet kan uppkomma icke blott då tvist råder om bättre rätt till beloppet utan även t. ex. då ersättningstagaren på grund av bortovaro icke kan anträffas eller då det i följd av hans dödsfall icke kan utrönas vem beloppet tillkommer. På grund av det anförda hemställer lagrådet, att vad 43 § innehåller om nedsättning av ersättningsbelopp måtte utgå.

Beaktas denna hemställan, böra häremot svarande ändringar vidtagas i 44—46 §§.

44—46 §§.

Enligt 44 § första stycket skall engångsersättning, som där avses, erläggas eller hos länsstyrelsen nedsättas inom tid, som i laga ordning bestämts, eller, om dylik bestämmelse saknas, inom ett år efter det »ersättningen fastställdes». Med detta uttryck bör, enligt vad de sakkunniga uttalat, förstås den tidpunkt, då beslutet om ersättningen vunnit laga kraft eller dessförinnan i enlighet med föreskrifterna i 40 § må verkställas. Frånsett att den sålunda angivna innebörden av stadgandet ej kan anses tydligt framgå av de använda ordalagen, torde mot detsamma kunna anmärkas, att anledning knappast föreligger att fastställa en särskild, kortare betalningstid för de fall då enligt 40 § verkställighet må äga rum innan beslutet vunnit laga kraft. Ej heller lärer erfordras någon regel för det fall att i laga ordning, d. v. s. i själva beslutet om ersättningen eller eljest i samband med ersättningens fastställande, särskild betalningstid blivit bestämd. På grund härav och under åberopande tillika av vad ovan vid 43 § anförts hemställer lagrådet, att åt 44 § första stycket i nu ifrågavarande del gives det innehållet att, om ersättning enligt 9 § första eller andra stycket, 13 § eller 14 § är bestämd att utgå på en gång men föreskrift saknas om tid för betalningen, denna skall fullgöras inom ett år efter det ersättningsfrågan slutligen avgjordes.

Ändras 44 § första stycket i enlighet med vad nu förordats, vinnes därmed ock, att åt stadgandena i 45 § första och andra styckena — vilkas innebörd i visst avseende synes oklar och som dessutom framstå såsom onödigt kompli-

cerade — kan givas en tydligare och enklare avfattning, förslagsvis sålunda att *dels* i första stycket föreskrives att, om ersättning enligt 9 § första eller andra stycket skall erläggas på en gång och den ej bliver till fullo gulden inom ett år efter betalningstidens utgång, vad genom förrättningen eller domen rörande vägen föreskrivits skall i sin helhet vara förfallet, *dels ock* i andra stycket stadgas att, ifall ersättning enligt 13 eller 14 §, vilken bestämts att utgå på en gång, icke gäldats inom betalningstiden, frågan om den rätt ersättningen avser skall vara förfallen.

Därest vad lagrådet anfört i nu förevarande avseenden vinner beaktande, föranledes därav viss jämkning i 46 §.

49 §.

Sista punkten i första stycket lämnar, likasom motsvarande stadgande i 39 § av gällande lag, rum för tvivel om vad som kan vara föremål för den i punkten omnämnda klandertalan. Den rätta tolkningen, såvitt förslaget angår, torde vara, att klandertalan icke kan avse vare sig utmätningen eller utförandet av det eftersatta arbetet utan synen och de av synemännen påförda synekostnaderna.

Lagrådet hemställer förty, att såsom förutsättning för klandertalan angives att väglottshavaren ej nöjes åt synen eller honom påförda synekostnader.

54 §.

Av stadgandet i första stycket av 11 kap. 15 § rättegångsbalken följer omedelbart, att stämning som uttagits å vägsamfällighet må med laga verkan delgivas styrelseledamot. Andra stycket av förevarande paragraf torde därför böra innehålla en erinran att angående befogenhet för styrelseledamot att mottaga stämning i mål som rör samfälligheten är stadgat i 11 kap. 15 § rättegångsbalken, varjämte bör föreskrivas, att vad i sådant avseende gäller skall äga tillämpning jämväl då annat meddelande skall delgivas samfälligheten.

58 §.

Efter förebild från kommunallagarna hava i förslaget upptagits två nya grunder för klander av beslut, som fattats å sammanträde med delägare i vägsamfällighet, nämligen att beslut kränker medlems enskilda rätt och att beslut vilar på orättvis grund. Dessa klandergrunder hava icke ansetts påkallade i lagstiftningen beträffande andra rättssubjekt, vilka tjäna uteslutande privata ändamål, såsom vattenregleringsföretag, aktiebolag m. fl. Förutom att innebörden och räckvidden av de föreslagna klandergrunderna äro ovissa och att dessa äro ägnade att inbjuda till gagnlösa rättegångar, skulle en klandertalan mången gång vara obehövlig för att bereda medlem erforderligt rättsskydd. Så lärer vara fallet, då beslutet kränker en rätt, som tillkommer medlem men ej grundas å hans medlemskap i samfälligheten. Om nämligen samfälligheten genom att verkställa ett beslut gör intrång i en sådan rätt, kan den omständigheten att medlemmen icke klandrat beslutet ej hindra honom att i vanlig ordning beivra rättskränkningen. Och något behov av att stadga klanderrätt

för det fall, att ett beslut ej kränker den missnöjde medlemmens rätt men kan sägas vila på orättvis grund, lärer ej föreligga. De synpunkter, som de sakkunniga anfört till stöd för förslaget i denna del, torde bliva vederbörligen tillgodosedda, om till de nuvarande klandergrunderna lägges den, att någon menar att beslut kränker hans rätt såsom medlem av samfälligheten.

Lagrådet hemställer, att första stycket ändras i överensstämmelse med vad nu sagts. För undvikande av missuppfattning om klanderrättens innebörd torde, i överensstämmelse med vad för motsvarande fall är stadgat i 61 § lagen om flottning i allmän flottled, såsom påföljd av försummat klander böra angivas att medlemmen förlorar — icke rätt till talan — utan rätt till talan mot beslutet.

60 §.

I 60 och 81 §§ förutsättes, att vägsamfällighet, respektive vägförening skall kunna upptaga dels lån, som skola infrias inom ett år, dels långfristiga amorteringslån. Den naturliga kreditgivaren torde därvid ofta bliva sparbanken i orten. Enligt 26 § lagen om sparbanker måste emellertid sparbank, om den utlämnar sådant lån, förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom tre månader. Det kan för övrigt ifrågasättas huruvida sparbank kan lämna lån till nu avsedd samfällighet, om ej borgen ställes till säkerhet för samfällighetens förbindelse. Sparbankslån måste nämligen såsom regel utlämnas mot säkerhet av pant eller borgen, och den panträtt, som enligt förslaget till lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar skall gälla i delägarnas fastigheter, tillkommer ej borgenären utan samfälligheten, även om panträtten i realiteten säkerställer den förre.

I fråga om lån mot säkerhet av inteckning i fast egendom gäller däremot enligt nämnda stadgande i lagen om sparbanker, att sparbank är skyldig att förbehålla sig rätt att uppsäga lånet till återbetalning inom sex månader, och jämlikt 27 § samma lag kan sparbank utan dylikt förbehåll under vissa förutsättningar utlämna inteckningslån, ställt på återbetalning inom högst tio år.

Då lån till vägsamfällighet eller vägförening enligt förevarande förslag och nyssnämnda förslag till lag om förmånsrätt kommer att vara förenat med bättre förmånsrätt än lån mot säkerhet av inteckning i fast egendom, synes böra tagas under övervägande, om ej 26 och 27 §§ lagen om sparbanker borde ändras på det sätt, att lån till samfällighet, som avses i förslaget, jämställes med sådant lån mot säkerhet av inteckning i fast egendom, som må ställas på längre återbetalningstid än sex månader.

62 §.

Genom att i förevarande paragraf ledamöter i vägsamfällighets styrelse förklarats personligen ansvariga för samfälligheten åliggande klar och förfallen gäld, därest de försumma att uttaxera och indriva vad som erfordras för betalningsskyldighetens fullgörande, har en i huvudsak tillfredsställande garanti beretts samfällighetens borgenärer. I ett undantagsfall, nämligen vid insolvens hos den eller dem som utgöra styrelsen, synes dock bestämmelsen

ej fullt effektiv. Lagrådet hemställer därför om sådan komplettering av stadgandet att, om försumlighet i förevarande hänseende föreligger, ej blott den i förslaget upptagna personliga ansvarigheten skall inträda utan dessutom, där försumligheten är uppenbar, länsstyrelsen skall äga förordna syssloman att, i styrelsens ställe och med rätt till arvode som i 52 § sägs, uttaxera och indriva erforderligt belopp.

64 §.

Med den i andra stycket intagna bestämmelsen att, om vägsamfällighet skall upplösas, kallelse må sökas å dess okända borgenärer åsyftas tydligen att för angiven händelse öppna möjlighet för tillämpning av preskriptionsförordningens stadganden rörande kallelse å okända borgenärer. Då dessa stadganden emellertid endast avse vissa i förordningen närmare angivna fall, torde för vinnande av berörda syfte böra antingen till förevarande bestämmelse fogas ett tillägg att vad i preskriptionsförordningen är stadgat om kallelse å okända borgenärer skall äga motsvarande tillämpning å kallelse, som med bestämmelsen avses, eller ock 10 § preskriptionsförordningen kompletteras så att till de fall, då enligt samma paragraf kallelse å okända borgenärer må sökas, lägges jämväl det nu ifrågavarande.

66 §.

I andra stycket lärer vara avsett att lämna en självständig regel om nytillträdande delägares ansvarighet för tidigare av vägsamfälligheten ingångna förbindelser. Det torde ligga i sakens natur, att vid en dylik reglering enahanda grunder skola komma till tillämpning som då bidragsskyldighet i penningar ålägges enligt 9 eller 10 §. För att detta tydligt skall framgå torde i andra styckets andra punkt böra utsägas, att å fastighet ej må på sätt i samma stycke sägs läggas ansvarighet för förbindelse i vidare mån än som överensstämmer med de för skyldighet att bidraga till väghållning i detta kapitel stadgade grunder.

74 §.

Ehuru sådan vägförening, som omförmäles i tredje kapitlet, företer vissa beröringspunkter med de kommunala rättssubjekten, torde härav icke föranledas, att andra grunder böra stadgas för rätt att överklaga beslut å föreningssammanträde än de, som enligt lagrådets hemställan vid 58 § böra gälla i fråga om klander av beslut, fattat å sammanträde med delägare i vägsamfällighet.

Då länsstyrelse, vid bifall till föreningsmedlems besvär, icke lärer kunna vidtaga annan åtgärd än att undanröja det överklagade beslutet, synes det i lagtexten använda uttrycket att medlem äger söka rättelse i beslutet mindre lämpligt.

Lagrådet hemställer förty, att de båda första punkterna i sista stycket jämkas så, att där stadgas, *att* om medlem av vägförening menar, att beslut, som fattats å sammanträde, icke tillkommit i behörig ordning eller eljest

strider mot lag eller författning eller mot stadgarna eller kränker hans rätt såsom medlem av föreningen, han äger hos länsstyrelsen föra talan mot beslutet genom besvär, som jämte det överklagade beslutet skola ingivas inom trettio dagar från beslutets dag, klaganden dock obetaget att på eget äventyr med posten insända besvärshandlingarna så tidigt, att de före sagda tids utgång komma länsstyrelsen till handa, *samt att,* om det försummas, rätt till talan mot beslutet skall vara förlorad.

78 §.

Vidtages den ändring i 62 §, varom lagrådet hemställt, torde av bestämmelsen i tredje stycket av förevarande paragraf utan vidare framgå, att länsstyrelsen, då styrelse för vägförening uppenbarligen gör sig skyldig till försumlighet i fråga om att uttaxera och indriva vad som erfordras för att betala klar och förfallen gäld, skall äga att förordna syssloman för ändamålet.

88 §.

Andra stycket synes böra kompletteras med en föreskrift om rätt för syssloman, som där sägs, att uppbära arvode.

Övergångsbestämmelserna.

Enligt tredje stycket skall den nya lagen med visst i femte stycket upptaget undantag äga tillämpning jämväl å förrättning, som inletts före lagens ikraftträdande, såframt ej förrättningen blivit före nämnda tidpunkt avslutad; har så skett, skall klander å förrättningen handläggas och bedömas enligt äldre lag. För det fall, att dylikt klander medför eller redan före lagens ikraftträdande medfört en återförvisning, giver lagtexten icke någon otvetydig ledning för bedömandet av frågan, om ny eller gammal lag skall tillämpas. Då återförvisningen sällan torde komma att avse mer än en del av vad som behandlats vid den ursprungliga förrättningen och denna i dess helhet bör bedömas efter en och samma lag, hemställer lagrådet om sådan ändring i tredje stycket, att så snart förrättning blivit före den nya lagens ikraftträdande förklarad avslutad, äldre lag skall bliva tillämplig å åtgärd, som därefter företages. Iakttages denna hemställan, torde härav föranledas viss jämkning i femte stycket.

Förslaget till lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar.

Enligt den föreslagna lydelsen, jämförd med 5 § sista stycket av förslaget till lag om enskilda vägar, skulle förmånsrätt ej komma att äga rum för uttaxerat belopp, som förfaller till betalning efter det fastigheten bytt ägare men före tillträdesdagen. Detta är uppenbarligen icke avsett. Iakttages vad lagrådet vid 5 § i förslaget till lag om enskilda vägar förordat, torde den ändring som här erfordras lämpligen kunna ske på det sätt, att såsom villkor

för åtnjutande av förmånsrätt för uttaxerat belopp upptages, att betalningsskyldighet för beloppet enligt 5 § nämnda lag åvilar ägaren av fastigheten eller den, som med fideikommissrätt eller eljest vederlagsfritt på grund av testamente innehar densamma, samt att beloppet icke stått oguldet längre tid än ett år efter förfallodagen.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 april 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, FORSLUND, STRINDLUND.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Strindlund anmäler, efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen, lagrådets den 31 mars 1939 avgivna utlåtande över de den 10 februari 1939 till lagrådet remitterade förslagen till lag om enskilda vägar, lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar, lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, lag om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet samt lag om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets utlåtande anför föredraganden:

Jag har låtit verkställa ändringar i förslaget till lag om enskilda vägar i enlighet med de av lagrådet framställda erinringarna och dessutom låtit vidtaga jämkningar av redaktionell natur i vissa delar av nyssnämnda förslag och i förslaget om ändrad lydelse av lagen om nyttjanderätt till fast egendom.

Beträffande förslaget till lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar lärer av skäl, som lagrådet framhållit, lagtexten böra förtydligas, men den omformulering, lagrådet härutinnan anvisat, synes — oaktat 5 § i väglagsförslaget ändrats i överensstämmelse med vad lagrådet beträffande denna paragraf förordat — icke fullt tillräcklig för ändamålet. Innebörden av ifrågavarande bestämmelse i förmånsrättslagen torde klarare och enklare kunna uttryckas så, att såsom ett villkor för förmånsrätt angives att betalningsskyldigheten ej jämlikt 5 § tredje stycket i lagen om enskilda vägar åvilar annan än fastighetens ägare.

Behandlingen av den av lagrådet väckta frågan om ändringar i gällande lag om sparbanker synes icke behöva ske i omedelbart sammanhang med förevarande ärende och torde därför och till undvikande av dröjsmål med dettas avgörande få anstå tills vidare.

Föredraganden uppläser härefter i enlighet med vad sålunda anförts avfattade förslag till

1) lag om enskilda vägar;

2) lag om förmånsrätt för vissa fordringar enligt lagen om enskilda vägar;

3) lag om ändrad lydelse av 2 kap. 23 och 27 §§ lagen den 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom;

4) lag om ändrad lydelse av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt

5) lag om ändrad lydelse av 5 kap. 16 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;

och hemställer — under framhållande av att proposition i ärendet jämlikt § 54 riksdagsordningen torde kunna avlåtas utan hinder av att den för propositioners avlämnande till riksdagen i allmänhet stadgade tiden gått till ända — att dessa förslag måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Lars Staaff.

Stockholm 1939. K. L. Beckmans Boktryckeri.